T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMUYÖNETİMİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

TÜRKİYE'DE SEÇMEN DAVRANIŞLARI: GÜNEYDOĞU ANADOLU İNCELEMESİ

Mahir ÖZHAN

2502130206

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Adem ESEN

İSTANBUL – 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	:	MAHİR ÖZHAN	Numarası	:	2502130206
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	:	SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ	Danışmnı	:	PROF. DR. ADEM ESEN
Tez Savunma Tarihi	:	24.04.2018	Saati	:	12:30
Tez Başlığı	:	" TÜRKİYE'DE SEÇMEN DAVRANIŞLARI: GÜNEYDOĞU ANADOLU İNCELEMESİ "			

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR. ADEM ESEN		Kabul
2- PROF. DR. AZİM ÖZTÜRK		Kabul
3- PROF. DR. B. BERAT ÖZİPEK		Kabul
4- DOÇ. DR. HİKMET KIRIK		Kabul
5- DR. ÖĞR. ÜY. ABDURRAHMAN BABACAN		

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. KIVANÇ ULUSOY		
2- DR. ÖĞR. ÜY. FAİK TANRIKULU		Kabul

ÖZ

TÜRKİYE'DE SEÇMEN DAVRANIŞLARI: GÜNEYDOĞU ANADOLU İNCELEMESİ

Mahir ÖZHAN

Temsili demokrasilerin vazgeçilmez unsurları; seçmen, siyasi partiler ve belli aralıklarla yapılan seçimler olarak sıralanabilir. Seçimler hem siyasi partilerin geleceği ve hem de toplumun geleceği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Gerçekleşen seçimler sonucunda ülkenin ya da kentin idari yönetiminin elde edilmesi siyasi partiler için hayati öneme haiz olduğundan siyasi partiler seçmeni etkilemek zorundadır. Buna mukabil seçmenler de kendi faydalarını gerçekleştirmek için adayları ve/veya siyasi partileri baskı altında tutmaya çalışırlar. Oy kullanma hakkının yaygınlaşması sonucu seçmen tercihleri hususu incelenme alanı bulmuştur.

Seçimlerde oy kullanan seçmenler, tercihlerini belirli dinamiklere bağlı olarak ortaya koyarlar. Seçimler vasıtasıyla seçmenler karar alıcıları; partiye taraftar olma, seçim kampanyalarından etkilenme, adaylara sempati duyma, aile, aşiret, parti sadakati, ideolojik, ekonomik, sosyo-kültürel ya da diğer itici veya çekici faktörlerden dolayı seçerler. Seçmen davranışları hususunda yapılan ilk araştırmalar daha ziyade partilerin kazanacakları sandalye sayısına endeksli iken daha sonra seçmenin karar verme süreçleri ve bu süreçte seçmeni etkileyen unsurlar ele alınmaya başlanmıştır. Ülkemizde seçmen davranışlarını ölçmeye yönelik birçok anket (kamuoyu araştırma) firması tarafından, özellikle 2000'li yıllar sonrası, birçok araştırma yapılmıştır. Ancak akademik olarak çalışmaların yaygınlaşması yeni sayılır. Yapılan akademik araştırmaların önemli bir kısmı tek il ölçeğinde araştırma yapmış ve genellikle seçmenin tercihini etkileyen unsurlardan bir tanesi üzerine yoğunlaşmıştır.

Bu çalışma, seçmen davranışları üzerinde etkili olan motivasyonları belirlemek ve söz konusu motivasyonların etki düzeylerini saptamaya yöneliktir.

Yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir düzeyleri gibi demografik özellikler ile aşiret ve tarikat üyeliği, coğrafya, anadil kullanımı, çıkar grubu, ekonomi politikaları, iletişim

araçları, propaganda ve özellikle mezhep, göç/zorunlu göç ile etnik köken değişkenlerinin Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki seçmen davranışlarını şekillendirmedeki etki düzeyi belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Seçmen, Güney Doğu Anadolu, Seçmen Davranışları, Göç, Etnisite.

ABSTRACT

VOTER BEHAVIOR İN TURKEY: SOUTHEASTERN ANATOLIA RESEARCH

MAHİR ÖZHAN

The indispensable elements of representative democracies can be listed as voters, political parties and elections made at regular intervals. These elections have an influence on both the future of the political parties and on the future of the society. As a result of the elections, ensuring power in ruling the country or the city is vitally important for political parties; therefore, political parties have to affect voters Because of this reason, voters also try to keep candidates and / or political parties under pressure to realize their benefits. Because of the prevalence of the right to vote, voting preferences matter has been found the area of examination.

The voters who vote in the elections set their preferences according to certain dynamics. Voters base their preference about the decision makers through elections in consideration with party supporting, influence due to election campaigns, sympathy for candidates, family, tribes, party loyalty, ideological, economic, socio-cultural or other repulsive or attracting factors. The first researches on voter preference were more indexed to the number of seats that the parties would win, but later on the decision making process of the voters and the factors affecting the electorate started to be taken into consideration. Many questionnaires have been conducted by many survey firms in the post-2000 years to assess voter behavior in our country. However, academic dissemination of these studies is relatively new. A significant part of the academic research conducted has been conducted on a single provincial scale, and they have mainly focused on one of the elements that affect the choice of the electorate.

This study aims to determine the motives that are effective on voter behavior and to determine the levels of effect of these motives.

Demographic characteristics such as age, gender, education and income levels, and tribal and sectarian membership, geography, mother tongue use, benefit group, economic policies, communication tools, propaganda and especially sectarian, immigration / forced migration and ethnicity variables are important factors for affecting voter behavior in Southeast Anatolia and the level of effect of those variables will be tried to be determined.

Key Words: Voter, Southeast Anatolia, Electoral Behavior, Migration, Ethnicity.

ÖNSÖZ

Seçmen davranışlarını etkileyen faktörlerin neler olduğu, seçmenlerin hangi motivasyonlar ile sandığa gitmeye karar verdiği, sandıkta ne yönde tercihte bulunduğu ve bu faktörlerin seçmen üzerinde etki düzeyi hususu uzun yıllardır merak ettiğim bir hususdu. Bu merakı gidermek ve seçmenlerin oy verme tercihini etkileyen sebepleri ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmanın akademik literatüre katkı sunacağını ümit ediyorum. Bilim, bir birikim sonucu ilerleyebilir. Bu anlamda siyaset biliminin ilerlemesine bir nebze olsun katkımın olacağını ümit ediyorum.

Tez çalışmamın araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren ve kendilerini şahsen tanıma fırsatı bulduğum tez danışmanım Prof. Dr. Adem ESEN hocama teşekkürü bir borç biliyorum. Zira en zor zamanlarımda yardımıma yetişip, tezimi bitirmemde büyük emekleri oldu. Kamu Yönetimi Lisans öğrenimimden beri bana tahammül eden her zaman yardımcı olan ve beni akademik camiayla tanıştırıp, akademisyen olmam yolunda desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. B. Berat ÖZİPEK hocama çok teşekkür ediyorum. Doktora ders dönemi ile tez çalışmamın planlanmasında ve yazımında kendisinden büyük destek gördüğüm ve akademik bilgisinden faydalandığım değerli hocam Doç. Dr. Hikmet KIRIK hocama da sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca, Siirt Üniversitesinin birbirinden değerli akademisyenleri, Doç. Dr. Cahit EPÇAÇAN, Yrd. Doç. Dr. Esef Hakan TOYTUK ve Yrd. Doç. Dr. Sungur GÜREL ile İnönü Üniversitesinden Doç. Dr. Gökhan TUNCEL hocalarım verdiğiniz destek için hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Son olarak, değerli babam Hasan ÖZHAN, rahmetli annem Saniye ÖZHAN, kız ve erkek kardeşlerim, sevgili eşim Meşure ÖZHAN, çocuklarım Muhammed Berken ve Selahattin Şirkuh ÖZHAN'a teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca saha çalışmamda bana yardımcı olan Siirt Üniversitesinde okuyan öğrencilerim; Mehmet AKACA, Hayrettin ACUN, Barış DÜNDAR, Derya OVA, Leyla KARAALP, Bahar BAĞADUR, Başak IŞIKTAŞ, Zilan KÖNEŞ, Fidan YILMAZ, Sevim ÜSTÜN ile değerli dostum Özcan SAL'a teşekkürlerimi sunuyorum.

İstanbul, 2018
Mahir ÖZHAN

İÇİNDEKİLER

ÖZ iii
ÖNSÖZ vii
TABLOLAR LİSTESİ xi
KISALTMALAR LİSTESİ xiv
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Kavramsal Çerçeve 4
1.1.1.Seçmen 4
1.1.2.Parti 5
1.1.3.Siyaset 5
1.1.4.Siyasal Katılım 6
1.1.5.Seçmen Davranışı 7
1.1.6.Göç 9
1.1.6.1.İç Göçler - Zorunlu Göç ve Temel Sebepleri 10
1.2.Kuramsal Çerceve 11
1.2.1.Seçmen Davranışlarını Açıklayan Modeller 14
1.2.2.Sosyolojik Model (Columbia Okulu) 17
1.2.3.Psikolojik Model (Mıchıgan Ekolü) 19
1.2.4.Rasyonel Tercih (Ekonomik Oy Verme) Modeli 21
1.2.5.Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler 23
1.2.5.1.Yapısal Faktörler 24
1.2.5.1.1.Yerleşim Yeri Faktörü 24
1.2.5.1.2.Din Faktörü 25
1.2.5.1.3.Parti Bağlılığı 27
1.2.5.1.4.Eğitim Faktörü 27
1.2.5.1.5.Cinsiyet Faktörü 28
1.2.5.1.6.Yaş Faktörü 31
1.2.5.1.7.Aile Faktörü 31

1.2.5.1.8.Etnisite Faktörü 32
1.2.5.2.Araçsal Faktörler 33
1.2.5.2.1.Aday Faktörü 33
1.2.5.2.2.Kişisel Tutumlar 33
1.2.5.2.3.Ekonomik Faktörler 34
1.2.5.2.4.Medya Ve Propaganda 35
1.2.5.2.5.Lider Faktörü 36
1.2.5.2.6.Psikolojik Faktör 36
1.2.5.2.7.Göç Faktörü 37

İKİNCİ BÖLÜM

SEÇİMLERİN SINIFLANDIRILMASI VE SEÇMEN DAVRANIŞLARININ TARİHİ GELİŞİM

2.1.Seçimlerin Sınıflandırılması 38
2.1.1.Kurucu Seçimler 38
2.1.2.Normal Seçimler 39
2.1.3.Kritik Seçimler 39
2.1.4.Normalden Sapan Seçimler 39
2.2.Seçmen Davranışının Tarihsel Gelişimi 40
2.3.Dünya'da Seçmen Davranışının Gelişimi 49
2.4.Avrupa' da Seçmen Davranışı 50
2.5.Türkiye'nin Seçim Tarihi ve Seçmen Davranışın Gelişimi 50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÖLGENİN SOSYO- POLİTİK VE KÜLTÜREL YAPISI

3.1.Güneydoğu Anadolu Bölgesi Hakkında Genel Bilgiler 53
3.2.Demografik Göstergeler 55
3.3.Kentleşme Durumu 59
3.4.Göç Durumu 60
3.5.Eğitim Göstergeleri 65
3.6.Hane Halkı Büyüklüğü 67

3.7.Aşiret Durumu 68
3.8.Etnik Yapı 70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

4.1.Araştırmanın Konusu 72
4.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi 72
4.3.Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi 73
4.4.Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri 74
4.5.Araştırmanın Kapsamı; Evren Ve Örneklemi 76
4.6.Araştırmanın Sınırlılıkları 79
4.7.Araştırmanın Hipotezleri 79
4.8.Geçerlilik Ve Güvenirlik Çalışması 80

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR 95
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 192
KAYNAKÇA 197
EKLER 208
Ek 1: Ön Uygulama Envanteri 208
Ek 2: Son Uygulama Envanteri 214
Ek 3: Mülakat Formu 218
Ek 4: Psikolojik Faktörlere Ait Histogram 219
Ek 5: Sosyolojik Faktörlere Ait Histogram 220
Ek 6: Sosyolojik ve Psikolojik Faktörlere İlişkin Histogram 221
ÖZGEÇMİŞ 222

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1: "Bölge"deki Kürt Nüfus ortalaması 54
Tablo 3. 2: Doğum Yerlerine Göre Kürt Nüfusun Dağılımı 54
Tablo 3. 3: 2016 yılı ADNKS sonuçlarına göre GAB illeri toplam nüfus miktarı 55
Tablo 3. 4: Doğu ve GAB illerinin 2011 yılı sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması 57
Tablo 3. 5: Güneydoğu İllerinin 2014 yılı Gayri Safi Yurtiçi Hâsılası Miktarı 58
Tablo 3. 6: GAB illerinin işsizlik oranları ve Türkiye sıralamaları (2013)..... 58
Tablo 3. 7: 2016 yılı ADNKS sonuçlarına göre GAB illeri kentsel kırsal nüfus dağılımı.... 59
Tablo 3. 8: Boşaltılan Yerleşim Birimlerinin Toplam Durumu 61
Tablo 3. 9: 2016 yılı ADNKS GAB illerinde nüfusa kayıtlı olup da göç edenlerin sayısı ... 61
Tablo 3. 10: 2016 yılı ADNKS sonuçlarına göre GAB yapılan göçlerle ilgili veriler..... 62
Tablo 3. 11: GAB illerinde nüfusa kayıtlı ve Batı illerinde ikamet edenlerin sayısı (2016). 63
Tablo 3. 12: Bölgenin Okuma- yazma oranları..... 66
Tablo 3. 13: 31 Aralık 2016 İllerin Yıllık Nüfus Artış Hızı ve Hane Halkı Büyüklüğü..... 67
Tablo 3. 14: Toplam Doğurganlık Hızı..... 68
Tablo 3. 15: "Bölge"deki Kürt Nüfus ortalaması 71
Tablo 4. 1: Tolerans Gösterilebilir Hata İçin Gerekli Örneklem 78
Tablo 4. 2: Ön ve Son Uygulamada Maddelere Verilen Cevapların Frekans Değerleri..... 80
Tablo 4. 3: Ön ve Son Uygulamada Maddelere Verilen Cevapların Yüzde Değerleri 82
Tablo 4. 4: Ön Uygulama Açımlayıcı Faktör Analizi Uyum İstatistikleri Özeti Tablosu 85
Tablo 4. 5: Ön Uygulama Açımlayıcı Faktör Analizi 2 Faktörlü Çözüm..... 87
Tablo 4. 6: Öntest Cronbach Alfa Değerleri 88
Tablo 4. 7: Son Uygulama Açımlayıcı Faktör Analizi Uyum İstatistikleri Özeti Tablosu ... 88
Tablo 4. 8: Son Uygulama Açımlayıcı Faktör Analizi 2 Faktörlü Çözüm..... 89
Tablo 4. 9: Son Teste İlişkin Cronbach alfa değerleri..... 91
Tablo 4. 10: Geliştirilen Ölçek Son Uygulaması İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi İki Boyutlu Çözüm Faktör Yükleri 91
Tablo 4. 11: Geliştirilen İki Faktörlü Ölçeğe İlişkin Korelâsyon Değerleri 93
Tablo 5. 1: Yaş..... 96
Tablo 5. 2: Cinsiyet..... 96
Tablo 5. 3: Meslek 97
Tablo 5. 4: Eğitim 98

Tablo 5. 5: Gelir 98
Tablo 5. 6: İkametgâh 99
Tablo 5. 7: Göç 99
Tablo 5. 8: Köyünüzden ya da Kasabanızdan isteyerek mi ayrıldınız? 100
Tablo 5. 9: Göç Etme Sebebiniz Nedir? 100
Tablo 5. 10: Şuanki İkametgâhınıza Nereden Göç Ettiniz? 101
Tablo 5. 11: Anadil Hakkında Bilgi Verir misiniz? 101
Tablo 5. 12: Kendinizi Etnik kimlik Açısından Nasıl Değerlendirirsiniz? 102
Tablo 5. 13: Herhangi Bir Aşirete Üyeliğiniz Var m? 102
Tablo 5. 14: Kaç Kardeşsiniz? 103
Tablo 5. 15: Haber Bültenlerini Takip Etmek İçin Hangi Tv Kanalını İzliyorsuz? 103
Tablo 5. 16: Mezhep Olarak Kendinizi aşağıdakilerden Hangisine Ait Hissediyorsunuz? 104
Tablo 5. 17: 1 Kasım 2015 Milletvekilliği Genel Seçiminde Hangi Partiye Oy Verdiniz? 105
Tablo 5. 18: Bu Pazar Seçim Olsa Hangi Partiye Oy Verirsiniz? 106
Tablo 5. 19: İmputasyon Öncesi Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerine İlişkin Veriler 107
Tablo 5. 20: İmputasyon Sonrası Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerine İlişkin Veriler 108
Tablo 5. 21: Seçmen Davranışına Ait Betimsel İstatistikler 109
Tablo 5. 22: Etnik kimlik ile Mezhep Arasındaki İlişki 109
Tablo 5. 23: Etnik Kimlik - Aşiret Üyeliği ve Bu Pazar Seçim Olması Arasındaki İlişki . 111
Tablo 5. 24: Etnik Kimlik- Göç İlişkisi 119
Tablo 5. 25: İzlenilen Haber Kanalı ile Etnik Kimlik İlişkisi 120
Tablo 5. 26: Cinsiyet Değişkeninin Parti Tercihine İlişkin Chi Squared-Testi Puanları 123
Tablo 5. 27: Cinsiyete Göre Seçmenlerin Sosyolojik ve Psikolojik Faktör Alt Boyutlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve T-Testi Puanları. 125
Tablo 5. 28: Anadil Kullanımı ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi 126
Tablo 5. 29: Sosyolojik ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Anadile Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi 129
Tablo 5. 30: Etnisite ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi 130
Tablo 5. 31: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Etnisiteye Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi 134
Tablo 5. 32: Aşiret Üyeliği ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi 135
Tablo 5. 33: Aşiret Üyeliği Durumuna Göre Seçmenlerin Sosyolojik ve Psikolojik Faktör Alt Boyutlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve T-Testi Puanları. 138
Tablo 5. 34: Eğitim Durumu ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi 139

Tablo 5. 35: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Eğitim Durumuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi 144
Tablo 5. 36: Gelir Durumu ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi..... 146
Tablo 5. 37: Göç Sebebi ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi..... 152
Tablo 5. 38: Sosyolojik ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Göç Etme Sebeplerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi 156
Tablo 5. 39: Göç Etme Durumu ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi..... 157
Tablo 5. 40: Göç Etme Durumuna Göre Seçmenlerin Sosyolojik ve Psikolojik Fakyör Alt Boyutlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve T-Testi Puanları. 160
Tablo 5. 41: Göç Etme Durumu ile Güvenlik Politikalarının Tercihe Etkisi İlişkisi..... 161
Tablo 5. 42: Takip Edilen Haber Kanalı ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi 163
Tablo 5. 43: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkisi Ortalamalarının İzlenen Haber Kanalına Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi 169
Tablo 5. 44: İkametgâh İli ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi..... 171
Tablo 5. 45: Sosyolojik ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının İkametgâha Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi 176
Tablo 5. 46: Köy ya da Kasabadan Ayrılma ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi . 177
Tablo 5. 47: Köy ya da Kasabanızdan İsteyerek Ayrılma Durumuna Göre Seçmenlerin Sosyolojik ve Psikolojik Faktör Alt Boyutlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve T-Testi Puanları. 178
Tablo 5. 48: Mezhep ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi 179
Tablo 5. 49: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Mezhebe Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi 181
Tablo 5. 50: Yaş ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi..... 182
Tablo 5. 51: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkisi Ortalamalarının Yaşa Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi . 187
Tablo 5. 52: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Nereden Göç Ettiğine Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi..... 189
Tablo 5. 53: Sosyolojik ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Oy Verilen Partiye Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi..... 190

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD **:** Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS **:** Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AK PARTI **:** Adalet Ve Kalkinma Partisi
BBP **:** Büyük Birlik Partisi
BDP **:** Barış ve Demokrasi Partisi
CHF **:** Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP **:** Cumhuriyet Halk Partisi
DP **:** Demokrat Parti
DİE **:** Devlet İstatistik Enstitüsü
GAB **:** Güneydoğu Anadolu Bölgesi
GAP **:** Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYH **:** Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HDP **:** Halklarin Demokratik Partisi
HÜDA-PAR **:** Hür Dava Partisi
MHP **:** Milliyetçi Harekat Partisi
OHAL : Olağanüstü Hal
PKK : Kürdistan İşçi Partisi
RP : RefahPartisi
SDEFÖ **:** Seçmen Davranişlarini Etkileyen Faktörler Ölçeği
TİP : Türkiye İşçi Partisi
TSK : Türk Silahlı Kuvvetleri
TUIK **:** Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Seçimler, demokrasinin başat unsurlarındandır. Dolayısıyla seçim, demokratik bir siyasal düzenin en önemli argümanlarından biridir. Antik Yunan kent devletlerinden günümüz modern devletlere kadar değişik biçimlerde seçimler gerçekleştirilmiştir. Demokratik toplumlarda belirli aralıklarla yapılan seçimler yoluyla, hem partilerin siyasi geleceği ve hem de toplumun geleceği hususları önemli ölçüde belirlenmektedir. Dolayısıyla seçimler partiler ve toplum üzerinde etkili ve yön verici olabilmektedir. Bu sebeple her siyasi parti seçmen tercihini etkileyebilmek için yoğun çabalar girişmektedir (Saygılı,2014:103). Bireyler karar alıcı temsilcileri özgür seçimler vasıtası ile belirlerler. Bazen bireyler sadece seçimlerde oy kullanarak siyas, faaliyetlere katıldıkları gibi bazen de etkin faaliyetlere girişerek siyasal sisteme katılabilirler. Kişilerin seçme hakkını etkileyen farklı unsurlar söz konusu olmaktadır. Toplumların coğrafi, ekonomik, kültürel durumları oy verme davranışlarını belirli oranlarda etkilemektedir. Seçmen tercihlerini etkileyen unsurlar ile bu unsurların etki düzeyi zaman ve mekâna bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Türkiye, üzerinde bulunduğu jeopolitik konum iç ve dış politikasında istikrarsızlıkların sıkça yaşandığı bir ülkedir. Toplumsal yapıdaki hareketlilik(göç) ve farklılık, siyasi partilerin seçmene yönelik propagandalarında değişikliğe neden olmaktadır. Seçmenin davranışını belirleyen etmenlerin neler olduğu ve oy kullanma tercihinde bu etkenlerin ne kadar belirleyici olduğunu ortaya koymak, ülkedeki politikaların doğru belirlenmesinde de etkili olabilir.

Yönetim erklerinin, siyasi iktidarın demokratik yapı ve kurallar üzerinden işletildiği sistemlerde, siyasi örgütlenmelerde seçmenin davranış eğilimlerinin bilinmesi büyük bir önem taşımaktadır. Seçmen tercihlerini etkileyen unsurlar ile bu unsurların etki düzeyinin belirlenmesi, oy verme yönünün tespitine aracılık edeceği için önemli ve değerlidir. Bu doğrultuda seçmenlerin "oy verme yönü" doğal olarak önemli hale gelmektedir. Aslında seçim-seçmen ve siyasal partiler-adaylar arasında oynanan politik oyun çok net. Siyasal partiler veya adaylar seçmeni kendi lehlerine oy kullanmak için, ikna etmek için, politikalar oluşturur veya geliştirirler ve söz konusu politikaları uygulayacaklarına dair vaatte bulunurlar. Buna karşılık seçmenler

de kendilerini en çok etkileyen parti ya da adaylar arasından bir tercihte bulunur. Bu sebeple, seçmenlerin hangi sosyo-kültürel, psikolojik ya da ekonomik değişkenlere karşı daha duyarlı olduğunun bilinmesi doğrudan doğruya seçimleri etkiler.

Siyasi partiler süreç içerisinde değişen konjuktüre göre kendilerini yenilemek durumundadır. Mesela 1990'lı yıllarda siyasal yelpazenin merkezine siyasi partiler seçmenleri değil kendilerini yerleştirmekte idi. Bu şekilde toplumu partinin politikalarına göre şekillendirmeye çalışırlardı. Ancak 1990'dan sonra gelişen ve dönüşen toplumsal dinamikler sonucu, siyasi partiler seçmenleri merkeze almaya başladılar. Seçmenlerin talep ve beklentilerine uygun olarak kendilerini konumlandırmak durumunda kaldılar. Bu durumun bir sonucu olarak seçmen merkeze oturmuş ve siyaset seçmen davranışına göre kendini belirlemeye başlamıştır. Bundan dolayıdır ki seçmenin davranışlarında etkili olan etmenler siyasi partiler için merak konusu olmaktadır. Bu durum, siyasal partilerin iktidar mekanizmasında meşru yönetim hakkını alabilmek için seçmenleri bir şekilde etkilemeleri ve onlardan alacakları oylarla iktidara gelmelerini gerektirmektedir.

Siyasal mekanizma içerisinde siyasal parti, seçim ve seçmen birbirini etkileyen değişkenler haline gelmektedir. Bazen seçmenler siyasi partileri etkileyen bir konumda olur iken bazen de siyasi partiler seçmenleri etkileyen bir konuma geçer. Zira siyasi partiler veya adaylar seçmenin desteğini alıp kazanmak için çalışırken, seçmenler de çeşitli aygıtlarla siyasal sürece müdahale edip talep ve beklentilerini gerçekleştirmek için çalışırlar. Bu anlamda iktidara gelmeyi amaçlayan siyasi kuruluşlar meşru anayasal haklarını kullanarak ülkeyi hangi politikalarla yöneteceklerini ve ülkede hangi alanlarda ne gibi değişiklik, yenilik, yapmayı planladıklarını seçmene sunmaktadırlar. Normal şartlarda, seçmen bunları değerlendirerek oyunu kullanmaktadır. Ancak fiili durumda bazen farklı motivasyonlar araya girebilmekte ve bu durum değişebilmektedir. Bu durumun iyi bir pazarlama tekniği gerektirdiği de kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Siyasi partiler vatandaşların yönelimlerini, hassasiyetlerini ve beklentilerini doğru belirlemek zorundadır ki başarılı olabilsinler. Demokratik anlamda seçimlerin vazgeçilmez unsuru özgür bir ortamda eşit ve genel oy kullanımı hakkıdır. Bu durumun bir sonucu olarak, seçimlerde bireylerin sandık başında serbest hareket

etme özgürlüğü sağlanmalı, baskılar engellenmeli ve gizli oy-açık sayım ilkesi gözetilmelidir.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1. Seçmen

Demokrasi kavramına ilk olarak eski Yunan şehir devletlerinde rastlıyoruz. Doğrudan demokrasiye çok yakın olan bu sistem Atina demokrasisi olarak da adlandırılır. Bu demokratik sistemde teorik olarak, bütün yurttaşlar mecliste oy verme ve fikrini söyleme hakkına sahiptiler. Fakat yurttaştan kastedilen özgür erkeklerdir. Zira kadınlar, köleler ve o şehir-devletinde doğmamış olanlar (metoikoslar, yerleşik yabancılar) bu haklara sahip değillerdi. Orta Çağ'a gelindiğinde, demokrasinin gelişme süreci içindeki en büyük olay İngiltere'de kralın yetkilerini din adamları, lordlar ve halk adına sınırlayan Magna Carta Libertatum'un (Büyük sözleşme) ilan edilmesidir. 18. ve 19. yüzyıllarda ise demokrasinin gelişme ivmesi, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi sayesinde hızlıca yükselen bir değer haline gelmiştir. Günümüzde uygulanan demokrasi modeli esas olarak doğrudan değil, temsili demokrasi modelidir (Hüner,2013:4-9).

İslam tarihine bakıldığında yönetim şekli ve devlet başkanının iş başına gelmesine ilişkin net bir modelin tarif edilmediği görülmektedir. Dolayısıyla bir oligarşiden ya da bir zümreden söz etmemiştir. İslam dini peygamberi Hz. Muhammed(s.a.v)'in vefatından sonra kendisine vekâlet edecek ve devleti idare edecek halifenin seçilnesi için ensar ve muhacirlerin ortak tercihleri sonucu Hz. Ebubekir seçilmiştir. Yani bütün ensar ve muhacirler seçmen olarak tercihte/teklifte bulunmuşlardır. Hz. Ömer ve diğer halifelerin seçilmesinde yine benzer yöntemlerin uygulandığı görülmektedir. Bu anlamda değerlendirildiğinde esasen İslam devletinde tek bir modelden ziyade çağa uygun olarak evrilebilecek bir "seçim" modelinin uygulandığını söyleyebiliriz (sorularlaislamiyet.com,01.03.2018).

Siyasi literatürde seçmen, bir siyasi tercihte bulunan kişidir. Birçok demokratik düzende, seçmen olunabilmesi için öncelikle kişinin en az 18 yaşında olması gerekmektedir. Ayrıca silâhaltında (asker-er) bulunmamalı ve hükümlü statüsünde olmamalıdır.

Seçmenler karar alma süreçlerinde bir takım unsurların etkisinde olarak tercihte bulunmaktadırlar. Kabaca seçmenlerin siyasal davranışını etkileyen faktörler, demografik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel faktörlerdir. Genel olarak, sosyal faktörler; parti kimliği, toplumsal bölünmeler, değerler, dindarlık, temel değerler, aile bağı, aşiret ilişkileri, dine bağlılık ve etnisitedir. Demografik değişkenler; yaş, cinsiyet, eğitim, yerleşim yeri, gelir v.b. Ekonomik değişkenler ise kabaca gelir, refah düzeyi gibi değişkenler olarak kabul edilmektedir (Ercins,2007:25).

1.1.2. Parti

Siyasi parti, belli bir siyasi programı gerçekleştirmek üzere bir araya gelen kişilerin, bu programı seçim yoluyla gerçekleştirme amacını güderek kurmuş oldukları topluluktur. Siyasi partiler, belirli insan gruplarının, sınıfların menfaatlerini temsil ederler ve bu menfaatleri demokratik düzlemde meşrulaştırıp etkili kılmak amacı güderler. Demokratik toplumda siyasi partiler, toplumdaki sosyal farklılaşmayı ve farklı ideolojileri siyasi alana aktaran kurumlardır (Şentürk, 2008:12).

Siyasal partilerin genel olarak üç tane işlevinin bulunduğu kabul edilir. Öncelikle partileri halk ile iktidar arasında aracılık yapan kuruluşlardır. İkinci olarak partiler, iktidara aday olma biçiminde kendini gösterir. Ve son olarak siyasi partiler, iktidar olamadıkları zaman muhalefet etme görevi görürler.

1.1.3. Siyaset

Siyaset sözcüğü Arapça kökenli olup, esas itibariyle işleri bir düzene sokmak veya bir kabileyi idare etmek anlamında kullanılmıştır. Batı dillerinde politika kavramının, siyaset kavramının yerine kullanıldığını görüyoruz. Politika kelimesi

Fransızca'daki politique sözcüğünden gelmedir. Esasen bu kavramın Latince'de de aynı anlamda kullanılan politica kelimesinden alındığı alıntıdır. Eski Yunan'da"devlet yönetme sanatı" anlamında kullanılmıştır.

David Easton'a göre siyaset, Toplumun sahip olduğu maddi kaynaklar ile manevi değerlerin otoriteye bağlı olarak dağıtım sürecidir. Buna göre toplumun oluşturmuş olduğu değerlerden, toplumu oluşturan fertler pay talep edecek ve bu taleplerin gerçekleşmesi için bu değerleri paylaştıran kurumları baskı altına alacaklardır (Öztekin,2000:3).

Bir görüşe göre siyaset, toplumda yaşayan insanlar arasındaki çıkar çatışmasıdır. Başka bir ifadeyle değerlerin paylaşılmasıdır. Bir başka görüşe göre ise siyaset, toplumun ortak iyiliği ve çıkarını gerçekleştirir. Dolayısıyla siyasetin temel amacı çatışma değil "ortak iyi"dir. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki siyaset sadece bir çatışma hali değildir aynı zamanda farklılıkların uyumlaştırılması ve ortak çıkarın gerçekleştirilmesi durumudur (Kapani,2015:23). Halkın kendi kendisini yönetmesi olarak belirtilen demokrasi de halkın yönetime, tüm vatandaşların katılımının pratikte mümkün olmaması üzerine, temsili olarak vatandaşlar temsilciler yoluyla yönetime katılma imkânı bulmuştur. Temsili demokrasiyle birlikte temsilcilerin nasıl seçileceği önem kazanmıştır.

1.1.4. Siyasal Katılım

Genel hatlarıyla siyasal katılım, basit bir eylemden yoğun bir sürece kadar uzanan tutum ve faaliyetleri içerir. Bu anlamıyla değerlendirildiğinde siyasal katılım, siyasal karar alma süreçlerinin tamamında yer edinir. Bir siyasal sistem içerisinde genel olarak yöneten ve yönetilen olmak üzere iki kesim vardır. Bu perspektiften bakıldığında siyasal katılımı daha çok yönetilenlerin, yöneteni etkileme ve onların alacağı kararları kendi çıkarları doğrultusunda değiştirme süreci olarak tarif etmek mümkündür. Egemenlik, hakkının gökyüzünden yeryüzüne geçmesiyle birlikte, halkın kendi kendisini yönetmesi fikri ortaya çıkmaya başlanmıştır. Bunun bir sonucu olarak 18. yy.dan itibaren seçmen statüsüne sahip kimseler seçme hakkına

ve yetkisine sahip olmuş ve ülke yönetimine katılmaya başlamışlardır (Çaha, 2008:53).

Seçmen, siyasal sistem karşısında iki aşamalı olarak karar verir. İlk olarak seçmen oy kullanıp kullanmamaya karar verir. İkinci aşamada ise eğer seçmen siyasal sisteme dâhil olma yönünde bir karar vermişse bu takdirde de hangi parti ya da adaylar arasında tercihte bulunacağına karar verir (Polat, 2010:127). Eğer seçmenler, siyasal sistemi ve aday ya da partileri etkileme gücüne, kabiliyetine ya da böyle bir inanca sahipse siyasal süreçlere dâhil olacaktır. Bu süreçlere dâhil olma eğilimi biraz da çevreden gelen teşvik edici uyarılara bağlıdır. Bu uyarıcılar ya da dürtüler, ne kadar yüksekse bireyin sisteme katılımı da o derece yüksek olacaktır. Tersi bir durumun varlığı halinde ise seçmen siyasal süreçlere dâhil olmaktan vazgeçecektir. Yani seçmen önemli kararları etkileme konusunda ümitsizliğe düşmüşse ve çevreden yeterince teşvik edici dürtü almıyorsa siyasal süreçlere dâhil olmayacaktır. İkinci aşamada ise oy kullanma yönünde eğilim sergileyen seçmenin hangi parti ya da adaylar arasında tercihte bulunacağı meselesidir. Seçmenlerin hangi saiklerle oy kullandığı siyasal süreçlere katılımın ikinci başat aktörüdür.

Polat, siyasal katılım düzeyini iki boyutlu olarak ele alırken Robert Dahl, siyasal katılımı dört ayrı boyutta ele almaktadır. Ona göre seçmenler, öncelikle siyasal olaylara ve süreçlere ilgi duyma anlamında "ilgilenme" boyutuyla yetinir. İkinci aşamada seçmen sadece ilgi duymakla yetinmeyip, siyasal süreçler hakkında bilgi edinmeye çalışır. Dolayısıyla siyasal sistemi "önemseme" durumuna geçer. Daha sonra ilgi, alakasından yola çıkarak siyasal olayın takipçisi olur ve süreçlerle ilgi tüm bilgileri elde etme yoluna girer. Başka bir ifadeyle "bilgilenme" eylemine girişir. Son olarak seçmenler siyasal olaylar içerisinde yer alarak "eylemde bulunma" durumuna geçer ve siyasal yaşamın ve sistemin aktif bir üyesi haline gelir (Dahl,1963:57-58).

1.1.5. Seçmen Davranışı

Seçmen davranışı, bireylerin yerel ya da merkezi düzeyde iktidar mekanizmalarına sahip olacak kişi ya da partileri etkilemek amacıyla ortaya koymuş

oldukları eylemlerdir (Kapani, 2000:130). Başka bir ifadeyle, vatandaşların, siyasal sistem karşısındaki durumlarını, davranışlarını ve tutumlarını yansıtan bir kavram olan seçmen davranışı, genel olarak, bireylerin merkezi ya da yerel organizasyonların yöneticilerini etkilemek için giriştikleri bir takım faaliyetlerdir. Vatandaşlar ortaya koyacaklar davranış sonucu, toplumu yönetecek olan kişi/partileri seçme ve onların alacakları kararları ve yürütecekleri politikaları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileme kabiliyetine sahip olurlar.

Vatandaşlar belli bir partiye yakınlık duydukları için mi yoksa ideolojik olarak tercihlerini ortaya koyar. Yoksa ekonomik yapı, refah gibi toplumu ve kişiyi doğrudan etkileyen olaylar mı tercihi belirler (Gökçe ve diğerleri, 2001:6-7). İşte bu gibi faktörler, seçmenin tercih sebeplerini oluşturan ana kanıtlardır. Söz konusu kanıtlar seçmenin tercihini değiştirir ya da pekiştirir.

Yapılan bazı çalışmalar neticesinde seçmenlerin davranışını etkileyen faktörlerin etki düzeyi hakkında farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Çünkü çalışma yapılan coğrafik bölge değiştikçe bu faktörlerin etki düzeyi de değişebilmektedir. Bazı araştırmacılara göre seçmeni en çok etkileyen faktör ideolojik ve kültürel faktörler iken, diğerlerine göre seçmen geçmişe dönük ekonomik göstergelere bakarak oy verir. Dolayısıyla bunlara göre en etkili motivasyon aracı ekonomik faktördür. Başka bir görüş ise seçmenin tercihini belirleyen ve etkileyen ana unsurun sağ-sol ideolojisinin olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla toplumsal yapılar değiştikçe ortaya çıkan sonuçlarda farklılaşmaktadır (Beren, 2013:196-97).

Seçmen ile siyasal sistem arasındaki ilişkide, seçmenlerin siyasal davranışlarda bulunmaları iki kategoride incelenebilir. Birinci kategoride yer alan seçmen siyasal sisteme ilgi duyup, genel olarak bir siyasi partiye üye olan veya herhangi bir dernek ya da sosyal grup içerisinde aktif olarak yer alan kişileri kapsar. İkinci kategoride yer alan kişilerin ise siyasal sistemle ilişkisi sadece oy verme yönündedir.

1.1.6. Göç

Göç; ekonomik, siyasi, çevresel ya da bireysel sebeplerle, bir yerden bir başka yere yapılan geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi olan coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Özkiraz ve Özhan, 2011:17).

Zorunlu göç ise, birinin gerçek veya algısal düzeydeki herhangi bir sebeple yaşadığı yerde kendi yaşamının tehdit altında olduğunu düşünmesi sonucu yaşam alanını terk etmek zorunda kalmasını ifade etmektedir. Zorunlu olarak yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan insanların önemli bir kısmı, savaş, çatışma, şiddet, maddi yoksunluk ya da doğal afetler gibi sebeplerle evlerini terk etmek zorunda kalabilmektedir. Bu göç dalgası ülke içi yer değiştirme yani iç göç şeklinde olabileceği gibi, ülke aşırı olarak da gerçekleşebilmektedir (Özgür ve Yüceşahin, 2006:16).

Göçü diğer toplumsal hareketlerden ayıran en önemli husus, göç eden kişilerin sosyo-ekonomik bağlarından ve ilişkilerinden koparılması durumuna karşılık ortaya koyduğu dirençtir (Dural ve Eseler, 2016:74).

Türkiye geneli, 1950'li yıllardan sonra kırsal kesimden kentlere yoğun iç göçe, 1960'lı yıllardandan sonra da Avrupa'ya dış göçe muhatap olmuştur. Yine 80'li yılların sonu ve 90'lı yıllar boyunca dramatik bir biçimde yoğun bir iç göç trafiğine sahne olmuştur. Bu tarihlerde Güneydoğu Anadolu ile Doğu Anadolu Bölgelerinde yaşanan çatışmalar neticesinde köyler ve kasabalar insan yerleşimi için güvensiz olmaya başlamış ve kentlere yoğun bir göç dalgası gerçekleşmiştir.

Türkiye'de gerçekleşen ülke içerinde yer değiştirme hareketleri 80'li yılların sonu ve 90'lı yıllar boyunca gerçekleşmiş önemli demografik olaylardandır. Bu tarihlerde Güneydoğu Anadolu ile Doğu Anadolu Bölgelerinde Türk Silahlı Kuvvetleri ile PKK arasında yaşanan çatışmalar bölge halkı için (özellikle kırsal kesimdekiler) güvensiz bir ortam oluşturmuş ve neticede önemli miktarda nüfus zorunlu olarak yerinden olmuştur.

Bireylerin göç kararları, "itici" ve "çekici" faktörlerin etkisinde gerçekleşmektedir. Kırsalın iticiliği genel olarak, ekonomik, eğitim, sağlık, sosyo-

kültürel ve bazen de zorunlu göç olarak adlandırılan çatışma, savaş gibi etkenler olarak sıralanabilir. Kentin çekiciliği ise iş imkânları, eğitim, sağlık, sosyo-kültürel olanaklar olarak sıralanabilir (Bülbül ve Köse, 2010: 78-79).

Çatışmalı ortamın uzun süre devam etmesi üzerine bölgede, 1987 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi (OHAL) oluşturulmuştur. Bu bölgeleri koordine, sevk ve idare etmek üzere OHAL valiliği makamı ihdas edilmiştir. OHAL Bölgesinin kapsamı 14 ilden oluşmuştur. Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine göre söz konusu 14 ilde 579 köy, 2345 mezra boşaltılmıştır. Boşalmış köy sayılarının en üst düzeylere ulaştığı zamanı niteleyen 1997 nüfus tespitinde sırasıyla Mardin (117), Şırnak (86), Tunceli (80), Bitlis (60), Siirt (58), Diyarbakır (57), Adıyaman (1), Ağrı (3), Bingöl (36), Elazığ(14), Muş (5),Van (14), Hakkâri (25) ve Batman'da (23) köy yaşanan çatışmalar neticesinde boşal(tıl)mıştır. Toplamda 57.314 hane ve 378.335 kişi zorunlu göçe maruz kalmıştır (DİE,1999).

1997 genel nüfus tespiti sonuçlarına göre, il merkezi bazında nüfusu en çok artan iller Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindedir. 1990'lı yıllarda başlayan zorunlu göçler hızlanmış ve hiç de doğal olmayan bir yer değiştirme olayı ortaya çıkmıştır. Zorunlu göç öncelikle il merkezlerine akabinde ise metropollere doğru kademeli bir şekilde gerçekleşmiştir (Başel,2011:519-520). Terör konusunda alınan önlemler, kırsal kesimden kentlere olan göç sürecini hızlandırmıştır.

1.1.6.1. İç Göçler - Zorunlu Göç ve Temel Sebepleri

Göçlerin en temel sebepleri, sosyo-ekonomik imkânların ülkenin coğrafi bölgeleri arasında dengesiz dağılması ile ilgilidir. Kırsal alanda genç nüfusun artması, tarım arazilerinin artık yetersiz hale gelmesi, eğitimin yaygınlaşmasıyla meslek edinmelerin başlaması, kan davaları, ulaşımın kolaylaşması, siyasi sebepler ve çatışma ortamı iç göç hareketlerini artıran temel faktörler olmuştur (Başel, 2011:521-524).

Daha çok uluslararası göçler için temel bir etken olan siyasal sebepler Türkiye'nin Güneydoğusunda iç göç sebebi olarak karşımıza çıkmıştır. Bu bölge zaten sosyo-ekonomik sebeplerle göç vermekte iken çatışmalar sonucu zorunlu göç

olgusu yaşanmaya başlanmıştır. Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu ile Doğu Anadolu Bölgelerinde gerçekleşen zorunlu yer değiştirme hareketinin başlıca iki sebebinden söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki Türk Silahlı Kuvvetleri ile PKK arasında yaşanan çatışmalar sonucu oluşan fiziki güvensizlik durumudur. İkinci olarak da üretim alanlarının ortadan kalkmasından dolayı gerçekleşen maddi yoksunluktur (Özgür ve Yüceşahin, 2006: 19-21).

Güvenlik politikaları ve çatışmalı ortamdan dolayı, can ve mal güvenliği tehdit altına girmiş, yaylacılık ve hayvancılık faaliyetleri neredeyse yok edilmiştir. Ekonomik nedenli göçler daha çok tedrici ve bireysel olarak gerçekleşirken, zorunlu göçler ani ve toplu olarak gerçekleşmiştir (Başel,2011:537-538).

Güneydoğu'da gerçekleşen zorunlu göçleri beraberinde getiren çatışma sürcinin kaynağını PKK'nın 1984 yılında gerçekleştirdiği Eruh ve Şemdinli baskınları oluşturmuştur. Bu baskınların sonucunda bölgede devlet otoritesi kısmen de olsa sarsılmış ve örgütün propaganda dışında silahlı eylemde bulunma durumu ortaya çıkmıştır. Bu olay üzerine devlet olağanüstü tedbirler alma ihityacı hissetmiştir. Zira devlet bu silahlı baskınları varoluşsal bir tehdit olarak algılamaya başlamıştır (Öztan ve Bezci, 2015:169-78). Bu baskınlarda kamu binalarına saldırılar olmuş ve silahlı çatışmalar başlamıştır. Silahlı grupların saldırıları köylülerin köylerini terk etmesine zorlamış, güvenlik politikaları neticesinde köyler boşaltılmış ve sonuç olarak yurttaşlar köylerini terk etmek zorunda kalmışlardır. PKK ile Türk Silahlı Kuvvetleri arasında yaşanan silahlı çatışmalar, halkın geçim kaynaklarının azalmasına hatta yok olmasına neden olmuştur. Eğitim ve sağlık hizmetleri sekteye uğramış, yayla yasakları vatandaşlara göç etmek dışında seçenek bırakmamıştır (Özgür ve Yüceşahin, 2006:21-22).

1.2. Kuramsal Çerceve

Seçmenin parti/aday tercihleri üzerinde olası etkiye sahip sosyo-psikolojik, kültürel ve ekonomik faktörlerin nasıl bir etkiye sahip olduğu üzerinde çokça durulan hususlardan biridir. Söz konusu faktör gruplarının içerisinde yer alan etnisite, mezhep, göç ve özellikle "zorunlu göç"ün etkisi üzerinde durulacaktır. Çalışma dar

anlamda Güneydoğu seçmeninin oy verme tercihlerini belirleyen etkenleri ortaya koymaya yöneliktir. Güneydoğu'nun coğrafi konumu dikkate alındığında Türkiye'nin batı bölgelerine oranla daha farklı unsurların belirleyici olabileceği düşünülebilir. Çalışma bu anlamda önem kazanmaktadır.

Güvenlik politikaları, seçmenin tercihlerinde ne derece etkilidir? Bu politikaların yansıması Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki seçmen üzerinde kendisini ne derece gösterir? Bu soruların cevabı, bölge insanının siyasi otoritelerden ve devletten beklentilerinde yatmaktadır. Güvenlik politikalarının siyasal tercihler üzerinde oynadığı rol hakkında elimizde yeterli bilgi mevcut değildir. Güvenlik politikaları sonucu meydana gelen zorunlu göçlerin seçmen davranışı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu hususunda da bilgi edinmeyi amaçlayan bu çalışma aynı alanda yapılan benzer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Bu çalışma Güneydoğu seçmeninin oy verme tercihlerini etkileyen unsurların belirlenmesini amaçlamaktadır. Çalışmamız spesifik anlamda seçmen tercihini etkileyen değişkenleri ortaya koyması bakımından önemli olacaktır. Güneydoğu seçmeninin tercihini etkileyen unsurlar irdelenirken esas olarak bölgenin koşulları da belirlenmiş olacaktır.

Belirlenen amaçtan hareketle tez çalışması beş bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde, seçmen davranışının var olan modellerden hareketle kavramsal ve kuramsal çerçevesi ve temel dinamikleri ortaya konulmakta ve bunlardan hareketle seçmen davranışlarının genel özellikleri ve değişkenleri tahlil edilerek değerlendirilmelerde bulunulacaktır. Bunlarla birlikte yazın alanında yapılan çalışmalar incelenecek ve seçmenin karar alma sürecinde karşılaştığı problemler ve bu problemlerin ortaya çıkmasına neden olan unsurlar belirlenmeye çalışılacaktır.

Muhakkak tüm bunlar yaşanılan bölge ve ülkenin siyasi tarihi ve coğrafi yapısından bağımsız değildir. Güneydoğu Anadolu'nun kendine has etnik ve demografik yapısı bu anlamda ortaya konulacaktır. Özellikle seçmen davranışlarına etki eden faktörler ve oy verme davranışını açıklayan modeller üzerinde durularak bu konuda kuramsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde, özel olarak Türkiye'nin seçim tarihi üzerinde durulacaktır. Buna ek olarak genel olarak Dünya'da, özel olarak Avrupa'da seçmen davranışlarının gelişim sürecine atıfta bulunulacaktır. Türkiye'de siyasi partilerinin seçimlere ve seçmene yönelik tavrı anlatılacaktır ve bu bağlamda genel seçmen eğilimi saptanmaya çalışılacaktır. Türkiye seçmeninin tercihlerinin neye göre, ne kadar değiştiğinin anlaşılması genellemelerde daha doğru saptamalar yapılmasını kolaylaştıracaktır.

Üçüncü bölümde, Güneydoğu Anadolu'nun sosyo-politik ve kültürel yapısı ortaya koyulacaktır. Burada bölgenin coğrafi yapısı, çevresinde yaşanan olayların bölge insanı üzerindeki etkisi ve Türkiye'de uygulanan güvenlik merkezli siyasetin ve politikalarının bölge seçimlerinde ne derece etkili olduğu irdelenecektir. Bölgeden belirli zamanlarda yaşanan göçler, bölgenin farklı etnik yapısı, farklı dinsel ve mezhepsel yapıların bir arada yaşaması ve dönemsel olarak etkisini hissettiren güvenlik problemleri seçmenin tercihini hangi oranda etkilemektedir? Bu unsurlar tartışılarak saptamalar ortaya koyulacaktır.

Dördüncü bölümde çalışmanın metodolojisi üzerinde durulacak olup araştırmanın amacı, kapsamı, sınırları, örnekleme yöntemi ve süreci, araştırma modeli ve hipotezleri ayrıntılı olarak verilecektir. Ayrıca söz konusu metodolojik bilgilere ek olarak sahada elde edilen veriler yorumlanarak araştırma modeli hakkında tanımlayıcı bilgilere de yer verilecektir. Anket formu aracılığıyla elde edilen verilerin güvenilirliği ve geçerliliği tespiti sağlanmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın son bölümünde, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki seçmenlerin davranışları hakkında araştırma bulguları yer almaktadır. Çalışmanın deneysel uygulamasının amaç ve kapsamı çerçevesinde konular ayrıntılı bir şekilde değerlendirilerek ampirik araştırma konusunda kavramsal bir altyapı hazırlanmış ve tez konusuna bağlı olarak alan araştırması yapılmıştır.

Güneydoğu Anadolu seçmeninin seçim tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik yapılacak çalışma, bölgenin ayırt edici unsurları dikkate alınarak -nüfus yapısı, etnik özellikler, mezhepsel unsurlar ve sınır hattında bulunma durumu v.b- unsurların tercihleri etkileme gücü ortaya konulacaktır.

1.2.1. Seçmen Davranışlarını Açıklayan Modeller

Seçmen davranışı, seçmenin siyasal olaylara bakışını ve bu olaylar karşısındaki tavrını açıklamaya dönük bir uğraş alanıdır. Seçmenin oy verme davranışı ve belirli bir parti ya da adayı tercihinde, tercih etme hususunu etkileyen unsurları açıklanmaya çalışılırken mevcut teorik ve ampirik yaklaşımlar göz önünde bulundurulmalıdır (Kalender, 2005:38).

Seçim, demokrasilerde en önemli eylem olduğundan, vatandaşın temsilcisi olma sıfatına sahip olmak isteyenler de seçilmek zorunda olduğu için, vatandaşların seçme eyleminde nelerin etkili olduğu belirleyicilik önem kazanmaktadır. Partiler temsilci olmalarını istedikleri kişileri listelerine yazmakta ve vatandaştan bu listeye vekalet vermesini, listedekileri kendi temsilcisi olarak seçmesini istemektedirler. Temsili demokrasilerin temel niteliği olan vekalet verme hali seçimler vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Vatandaşlar da "seçme" fiilini gerçekleştirirken listedeki isimlerle birlikte partiyi de değerlendirmekte ve ona göre tercihte bulunmaktadır. Her parti halkın desteğini alarak kendi listelerinden en fazla temsilciyi meclise ya da yerel yönetimlere göndermeye çalışmaktadır. Bunun için de belirli periyodlarla yapılan seçimlerde halkın destek seviyesini arttırabilmek için aralarında kıyasıya yarış yaşanmaktadır. Bazı seçimlerde kimi partiler diğerlerine göre açık ara öne geçmekte iken, kimileri de temsil hakkı kazanamamaktadır. "Bunun nedeni nedir?" sorusu burada devreye girmektedir.

Genel ve eşit oy ilkesi gereği vatandaşlar seçmen kimliğine sahip olabilmektedir. Seçme eyleminde bulunan vatandaşlar, toplumun belli yaş eşiğinin üstünde olan bireylerdir. Ayrıca ülkelerin yasalarında bir takım başka özel şartlar da düzenlenebilir. Söz gelimi Türkiye'de yaş sınırının yanısıra askerde olma ya da hükümlü olma durumu seçmen olabilmek için getirilen kriterlerdendir.

Toplum içinde yaşayan bireyin seçim eyleminde toplumsal etkenler söz konusu olmaktadır. Toplum ve birey arasında karmaşık ve güçlü bir ilişki vardır. Bireylerden oluşan toplum yeni bir durum oluşturmaktadır. Çünkü birey toplumla her zaman aynı doğrultuda olmamakta bazen de karşısında olmaktadır. Toplumsal yapı güçlü bir etken olarak bireyin tercihlerini etkilerken tüm bireylerin aynı oranda

etkilenmediği de bir gerçektedir. Seçmenin davranışlarını ekonomik, sosyolojik, psikolojik unsurlar ve seçim döneminde yaşanan gelişmeler gibi birçok unsur da etkide bulunmaktadır (Erickson, 1989:566).

Seçmen davranışında etkili olan unsurlar farklı nedenlere dayandırılmaktadır. Seçmen davranışını iki modelle açıklayan Bartolini bunu, "seçmenlerin yönlendirdiği modelle, partilerin yönlendirdiği model" olarak belirtmektedir (Bartolini ve Mair, 1990:93-96). Partilerin ve seçmenlerin tutumu seçimleri belirleyen unsur olmaktadır. Seçmenlerin tutumu siyasi aktörlerin başarılı olmaları için dikkate almaları gereken unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

İnançlar, duygusal hisler ve heyecanlar ile tutumlar birbiriyle etkileşimde bulunan unsurlardır. Bu öğelerin ne şekilde etkileşim halinde oldukları, her zaman birbiriyle uyumlu olup olmadığı hakkında net bir fikir söz konusu değildir. Duygu ve biliş her zaman tutarlı değildir ve pek çok insan, bireysel deneyimlerinden yola çıkarak tutumlar ve davranışlar arasındaki uyumun yaygın olmadığını görebilir. Buna rağmen insan; çevresini, içindeki insanları ve onlar hakkındaki duygularını tutarlı ve istikrarlı bir desen içinde görmeyi arzular.

Tutumlarımız arasındaki bir dengesizlik veya tutum ve davranış arasındaki tutarsızlık rahatsız edici bir durumdur. Gerçekleşen davranış ile tutumlarımız arasındaki tutarsızlık psikolojik gerilimlere neden olur, bu gerilimlerden kaçınmaya güdülen birey bilgilere seçici dikkat gösterir (Festinger, 1957).

Bir tutumun ne olduğu ve öğelerinin birbiriyle nasıl ilişkilendirdiği hakkında evrensel bir tanımın üzerinde uzlaşma yoksa da tutumlar özellikle oy verme davranışı, ikna ve medyanın seçmen davranışı üzerindeki etkisi üzerine yapılan çalışmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Oy verme basit bir işlem ve siyasal katılım türü olarak görülebilir; ancak gerçekte bundan daha karmaşıktır. Oy verme davranışı bireylerin siyasal olarak sosyalleşmelerine hizmet eder. İnsanlar oy vermek için siyasal ve toplumsal meselelere, siyasetin işleyişine ve devlet yönetimine dair bilgi birikimine sahip olurlar. Başkalarıyla siyasal mevzularda konuşurlar ve bazen bilfiil seçim sürecinde

çalışarak belirli bir siyasal bilince sahip olurlar. Aynı zamanda seçimler siyasetin ve demokrasinin belirli bir toplumda kurumsallaşmasına hizmet eder. Seçimler kamu politikalarını ve stratejilerini etkiler. Seçimlerde bazı meseleler büyütülür, referans kabul edilir, siyasal eylemi belirler. Seçmenler ve adaylar dramatik iddialarda bulunarak, konuşarak uzaktan da olsa anahtar kararları etkilerler. İnsanların bir toplum halinde kendilerini ifade edebildikleri neredeyse tek yer seçimlerdir.

Seçmen davranışı çalışmaları irdelendiğinde, söz konusu alanla ilgili olarak çalışma yapan başat ülke Amerika Birleşik Devletleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçmenin oy verme davranışının incelenebilmesi için öncelikle karar verme süreçlerine odaklanmak gerekir. Karar verme süreçlerini açıklamaya çalışan ampirik ve teorik yaklaşımlar söz konusudur. Bu yaklaşımların incelenmesi ve tartışılması hem seçmenin nasıl karar verdiğini ve hem de seçmen tercihini etkileyen ana faktörlerin neler olduğunu bulmayı sağlayacaktır (Kalender, 2005:38).

Gerçekten sandık başına giden seçmen hangi amaç ve motivasyonla oy kullanmaktadır? Seçmenler bilinçli ve rasyonel bir şekilde mi oy kullanmakta, yoksa içerisinde bulunduğu duygu yoğunluğu sonucu mu bir tercihte bulunur?

Bu problemlere cevap olacak nitelikte 1940'lı yıllardan itibaren seçmen davranışlarını açıklamaya dönük 3 temel görüş esas alınmıştır:

Bu görüşler Lazarsfeld ve arkadaşlarının" The People's Choice", Campbell ve arkadaşlarının "The Amerikan Voter" ve Downs'un "An Economic Theory of Democracy"isimli eserleri oluşmaktadır. Bu temel görüşler sırasıyla sosyolojik, psikolojik ve ekonomik yaklaşım modeli olarak karşımıza çıkmaktadır (Kalender, 2005:39).

Columbia Okulu, 1940'lı ve 1950'li yıllarda etkin olarak seçmen davranışına ilişkin yaklaşımlarını ortaya koymuş ve bu amaçla çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.

Columbia ekolüne göre, seçmenlerin tercihlerinin oluşumunda sosyal bölünmelerin önemli bir rol oynadığını öne sürmüşlerdir. Sosyal bölünmelerin temel kaynakları ise etnik, mesleki ve dinsel farklılıklardır. Bu ekole karşı en ciddi eleştiriler Michigan Okulu tarafından yapılmıştır. Michigan okuluna göre seçmenler

psikolojik olarak tercihte bulunurlar. Parti kimliği şeklinde oluşan bu bağ seçmenlerin partiye yönelik geçmişe dayalı olarak tercihte bulunduğunu iddia etmişlerdir (Erdoğan,2004:1010). Ekonomik oy verme modeline göre ise seçmenler oylama esnasında kendi öz çıkarlarına göre parti seçimi yapar. Buna göre seçmen fayda maksimizasyonun peşindedir ve bunu en iyi şekilde yansıtacaklarını düşündükleri partilere ya da adaylara oy verirler.

Bu açıklamalardan yola çıkarak söz konusu üç temel seçmen davranışı modeli ele alınacaktır. Bunlar;

1.2.2. Sosyolojik Model (Columbia Okulu)

Dünya'da ilk defa seçmen davranışlarına ilişkin çalışma Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından 1940 yılında Columbia üniversitesinde yapılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde ortaya atılmış bu model, Columbia ekolü olarak adlandırılır. Lazarsfeld'in çalışması Ohio eyaletinin Erie bölgesinde mülakat şeklinde gerçekleşmiştir. Sosyolojik yaklaşımın temelini oluşturan bu ilk araştırmadan elde edilen veriler ışığında şu sonuçlara ulaşılmıştır (1968:137-142);

- Birey sosyal olarak politikleşir ve sosyal özellikler parti tercihlerini belirlemektedir.
- Oy verme temel olarak bir grup deneyimidir ve birlikte çalışan, yaşayan insanların aynı adaya oy vermeleri muhtemeldir.
- Politik eğilimler indeksi; sosyo-ekonomik statü, dine bağlılık ve ikamet gibi üç faktörden oluşur ve bu faktörler bireylerin karar vermelerinde büyük rol oynamaktadır.
- Oy vermede ailenin çok önemli bir rolü vardır. Eşler ve çocuklar birbirlerine yakın oy tercihinde bulunmaktadırlar.
- Bireylerin mensup oldukları gruplar oy verme davranışını belirlemekte ve yönlendirmektedir.
- Son olarak kişilerin sınıfsal durumları oy verme tercihine etkilemektedir.

Aynı araştırma ekibi 1948 yılında New York eyaletinin Elmira kasabasında ikinci bir çalışma gerçekleştirmiştir. "Columbia Studies" olarak adlandırılan bu

çalışmalarda esas olarak başkanlık seçimi kampanyaları sürecinde seçmenlerin davranış değişikliğine sebep olan etmenler araştırılmıştır. Bu araştırmalara göre kişilerin bireysel olarak değil, gruplar halinde oy verme davranışı sergilediğini savunulmuştur (Lazarsfeld,1968:137-142). Dolayısıyla, seçmenlerin tercihini etkilemede medyanın ve siyasi parti kampanyalarının sanıldığı kadar etkili olmadığı ortaya konulmuştur. Seçmen davranışlarını daha ziyade ikili görüşmeler, aile ilişkileri, sınıfsal yapı ve değerler manzumelerinin etkilediği gözlemlenmiştir.

Esas olarak bu model, kişilerin tutum ve değerlerinden ziyade ait oldukları gruplar sosyo-ekonomik statüleri yaşanılan coğrafya gibi faktörlerin seçmen tercihini etkilediği varsayımı üzerine konumlandırılmıştır. Dolayısıyla bu model; toplumsal bağlılığın önemini vurgulamakta, tek tek seçmenleri değil sınıf, cinsiyet, etnisite, inanç, coğrafya ve sosyal bölünmeler gibi grup etkinlikleri incelenmektedir.

Bu modelde oy verme davranışı tıpkı konuşma, giyim tarzı gibi öğelere benzer şekilde ailede ve toplumda öğrenilen ve geliştirilen bir durumdur. Toplum içerisindeki sosyal bölünmeler temel belirleyici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Nesilden nesile aktarılan bu alışkanlıklar ve tutumlar siyasete sirayet etmektedir (Heywood, 2007:311). Oy verme birey tarafından alınan bir karar sonucu gerçekleşmez. Aksine kolektif hareket doğrultusunda karara bağlanır. Eğer burada birey toplumun kararlarına uymazsa, toplumsal normlarla ters düşer ve toplumdan dışlanır. Dolayısıyla birey kolektif harekata ters düşmemek ve cezalandırılmamak için toplumsal kararlara uyacaktır (Kalender, 2005:52).

Grupların belli başlı özelliklerinin seçmen davranışına etkisinin olduğu fikrine dayanan bu modelde, oy verme davranışındaki temel problem "niçin" sorusunun cevabıdır. Böylelikle seçmenin neden bir parti ya da adayı destekleme yönünde tercihte bulunduğunu saptamaya çalışır (Polat, 2010:136-137). Bu model esas olarak, büyük ölçüde sosyal bölünmeleri referans alarak oy verme davranışını inceler. Örneğin anne-babanın siyasi görüşlerini çocuklarına aktardıkları ve çocukların da yüksek oranda aynı partiye oy verdikleri, sınıfsal grupların kır-kent ayrımları gibi çeşitli referansların oy verme davranışını etkilediği üzerinde durulmuştur.

Bu ekole göre, siyasal olaylara ve adaylara verilen tepkilerde grup bazında iki duygu çok büyük öneme haizdir; kaygı ve coşku. Korku arttıkça insanlar daha çok bilgilenme ihtiyacı hissederken, coşku durumu da kararlarını etkilemektedir. Kaygının olmadığı durumlarda tercihler çok fazla değişkenlik göstermez. Alışkanlıklar devam eder, parti seçimleri değişmez. Ancak kaygı oluşturacak durumlarda insanlar yaşanan olaylar ve durumlar hakkında bilgi almaya ve partilerin bu konudaki düşüncelerini öğrenmeye çalışırlar. Seçmenin kaygı durumunu yükselten ve korku uyandırmayı başaran siyasi partiler de seçilme şansı artırmaktadır. Güvenlik politikalarının etkili olduğu bölgelerde, rakip partilerin bu konuda zayıf olduğunu ve böyle olduğu durumda toplumun güvenliğinin sağlanamayacağının propaganda unsuru olarak kullanılması söz konusu olabilir (Cottam, 2004:133).

Sosyolojik ekole bazı eleştiriler getirilmiştir. Söz konusu eleştirileri şu şekilde sıralamamız mümkündür;

Öncelikle neden kolektif harekâtın oy verme üzerindeki etkisi neden diğer unsurlardan daha fazla etkiye sahiptir? Ya da bu etki düzeyi neden bütün ülkelerde aynı kabul edilmektedir. Yaşanılan coğrafyaya göre bunun etki düzeyi değişemez mi? (Evans,1999:254-259).

İkinci eleştiri, fikir ve inançları benzer sosyal sınıflar içerisinde olan kişilerin benzer tercihte bulunacağına ilişkindir. Madem sınıf oy verme davranışları hususunda bu kadar etkin, neden aynı sınıfın üyeleri farklı partileri hatta farklı ideolojileri destekler. Mesela işçilerin bir kısmı sol partileri desteklerken, bir kısmı ise sağ partileri desteklemektedir (Antunes, 2010:145-170). Bu model benzer gruplar içerisindeki bu ayrışmayı yeterince açıklayamamaktadır.

1.2.3. Psikolojik Model (Michigan Ekolü)

Psikolojik model, 1950'li yıllarda alan araştırmalarının yaygınlık kazanması ve buna bağlı olarak bireysel düzeyde elde edilen verilerin artışı üzerine yaygınlık kazanan bir modeldir. Seçmen davranışı konusunda yapılan örnek çalışmalarından biri Michigan Üniversitesinde Campbell ve arkadaşlarının 1950'li yılları kapsayan

American Voter (1964) çalışmasıdır. Michigan Üniversitesi çalışanları başkanlık seçimlerinde seçmenlerin demografik, kişisel ve siyasal özelliklerinin tercihleri üzerindeki etkiyi tespit etmek maksadıyla araştırma yapmışlardır. Uzun soluklu bu çalışmaların neticesinde "The American Voter" adlı eser ortaya çıkmıştır. Bu modele göre bireylerin partiye yakınlığı oy verme yönünü etkilediğini kabul eden bir modeldir (Gülmen, 1979: 41). Başka bir ifadeyle parti sadakati üzerine kurulu bir modeldir. Michigan ekolü olarak adlandırılan bu modele göre daha küçük yaşlarda birey bilinçaltı ve içgüdülerine bağlı olarak siyasal yönelimini belirler.

Psikolojik modelin savunucuları kişilerin ya da seçmenlerin partiyle özleşip o doğrultuda oy verdiklerini ileri sürmüşlerdir. Seçmenin davranışını etkileyen psikolojik güçler içerisinde bireysel tutum ve davranışlar odak noktasını oluşturur. Ayrıca etki düzeyi düşük olsa da adayların ve kampanyanın seçmen tercihi üzerinde etkili olabileceğini belirtmişlerdir (Turan ve Temizel, 2015:73-75).

Campbell ve arkadaşlarının 1950'li yıllarda yaptıkları The American Voter (1964) çalışmasında, insanların tutarlı olarak liberal ve muhafazakâr değerlere sahip olup olmadıkları sorgulanmaktadır. Bu değerlerin parti ile özdeşleşmesi ve sadakati ile ilgili olup olmadığını veya bu değerlerin politika tercihleriyle ne kadar ilişkili olduğu sorgulanmaktadır. Çalışmada Amerikan seçmeninin adaylar, meseleler, parti ve grup çıkarları hakkındaki tutumlarının yapılandırılmış oldukları birbirleriyle ve bir ideolojiyle uyumlu oldukları hipotezi ileri sürülmüştür.

Seçmenlere sorulan sorulara verilen cevaplara göre yapılan sınıflandırmada, seçmen soruları cevaplayabiliyorsa ideolog olarak kabul edilmiştir; ancak yapılan anketlerde seçmenlerin çoğunlukla yanlış ve eksik bilgilere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Demokrasinin gelişmiş olduğu bir toplum olarak kabul edilen Amerika'da böyle sonuçların ortaya çıkması seçmenin değişken olduğunu göstermektedir.

Psikolojik model olarak anılan bu modelde, kişisel nitelikler ve değerler sistemi seçmenlerin davranışını etkileyen en temel belirleyicilerdir. Kişilerin hangi yönde seçme davranışında bulunacağı ya da davranışta bulunup bulunmayacağı, onun dünya görüşü ve psikolojik yapısına bağlıdır (Gülmen,1979:41). Dolayısıyla seçmenler bu psikolojik baskı/lar altında seçim yapar. Söz konusu psikolojik

baskılar; korku, bencillik, tehdit gibi etmenlerle ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda, yani kişilerin psikolojik baskı altında alacağı kararlar için, rasyonellikten uzak olduğu fikri ve eleştirisi ortaya çıkmaktadır.

Michigan Ekolu (klasik okul/normal oy verme davranışı) insanların oy verme davranışını belirleyen uzun dönemli faktörler arasında parti kimliğini göstermektedir. Bu yaklaşım; gruplar yerine bireyler üzerine yoğunlaşmış ve küçük yaşlardan itibaren ailenin ve çevrenin etkisi altında siyasal sosyalleşme sürecinde kazandıkları tutumlar onların parti tercihini etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum "parti kimliği" kavramını ortaya çıkarmıştır. Böylelikle partiyle bağlılık zamanla güçlenerek hayat boyu devam eder. Dolayısıyla her seçimde aslında seçmen kendini tekrarlamaktan başka bir şey yapmamış olur (Akgün, 2002: 8).

1.2.4. Rasyonel Tercih (Ekonomik Oy Verme) Modeli

Bu model 1970'ler The American Voter kuramının popülaritesini yitirmeye başlamasıyla yaygınlık kazanmıştır. Çünkü seçmen ile siyasi parti arasında kurulan psikolojik bağın seçimden seçime neden farklılık gösterdiği üzerine yetersiz kalmıştır. Yeni ortaya atılan bu teoriye göre, vatandaşlar her seçim için kendi amaçlarını gerçekleştirme bakımından en uygun partiye oy verirler. Buna göre seçmenler oylama esnasında kendi öz çıkarlarına göre parti seçimi yapar (Turan ve Temizel, 2015:56-58). Seçmenler fayda umdukları ve aynı zamanda kendi görüşlerini en iyi şekilde yansıtacaklarını düşündükleri partilere ya da adaylara oy verirler. Seçmenin esas gayesi fayda maksimizasyonudur. Bu fayda maddi olabileceği gibi gayri maddi de olabilir.

Bu modele göre seçmenler, fayda-maliyet hesaplamaları sonucunda tercihte bulunurlar. Bireyler toplumsal baskı ya da telkinle değil, kişisel çıkar ve beklentilerini karşılayan partilere oy verir (Olson, 2009:53-60). Seçmen karar verme sürecinde hükümetin ekonomik performansına ve kabiliyetine bakar. Ve bunun sonucunda seçmen, kendi penceresinden bir değerlendirme yapar (Lau ve Redlawsk, 2006:182).

Rasyonel model seçmenlerin, seçim ile ilgili tam bilgiye sahip olduğunu varsayar. Bu varsayıma göre seçmenin rasyonel siyasal tercih yapması ya da herhangi bir tercihte bulunmaması tamamen kendisinin sahip olduğu bazı donanımlara sahip olması ile ilgilidir (Tokgöz, 2008:180). Dolayısıyla, seçmenin rasyonel siyasal karar vermesi önemli ölçüde siyaset hakkında bilgi sahibi olması ve siyasete karşı ilgili olması ile alakalıdır. Bu durum aynı zamanda seçmenin kararsız kalmasına veya oy vermemesine de neden olabilmektedir. Böyle bir durumda siyasal sisteme katılım oranı düşecektir.

Seçmen, rasyonel bir varlık olduğu ve buna uygun olarak herhangi bir aday ya da parti lehine seçişte bulunacak ve kendisi için optimal faydayı sağlayacak şekilde davranacaktır. Bu husus, rasyonel modeli psikolojik modelden ayıran en temel noktadır. Psikolojik tercih modelinde seçmen, partiyle özdeşleşip söz konusu partiyle kendisi arasında kurduğu duygusal bağa göre bir davranış içerisinde yer almaktaydı.

Ekonomik oy verme modelinde ise seçmen, hatır ya da duygusal bağla herhangi bir parti ya da aday desteklenmemekte, kendisine en çok fayda sağlayacak aday ya da parti için tercihte bulunmaktadır (Harrop ve William, 1987:145).

Rasyonel Tercih Okulunun görüşüne inanan sosyal bilimciler, esasında seçmenin oy verme davranışında bulunurken siyasal sisteme herhangi bir etkide bulunamayacakları görüşünü savunmaktadır. Buna göre kişi, oy verme davranışıyla seçim sonuçlarına hiçbir şekilde etki etmediğini bilir. "*Tek oyla seçim kazanılmaz, milyonlarca insan oy kullanırken sadece benim oyumun ne etkisi olabilir ki?"* diye düşünmektedir ve esasen oy kullanma konusunda çekimser davranırlar (Özer, 2014:137). Burada temel kaygı kişisel çıkarların gerçekleşme durumudur. Dolayısıyla bu modelde rasyonel olarak davranan seçmen amaçlarını gerçekleştirememiş olabilir. Ama tercih ettiği aday ya da parti onun için en rasyonel tercihtir.

Downs'ın 1957 yılında yayımlanan Demokrasinin Ekonomik Teorisi adlı eserinde bu modeli "her vatandaş oyunu, kendisine diğer bütün partilerden daha fazla fayda sağlayacağına inandığı partiye, adaya ve siyasal programa verir" görüşü

üzerine bina ettiğini söyler (Downs, aktaran Beren, 2013:196). Seçmen oy verirken, partinin faaliyetlerini ve liderini dikkatle izler. Seçmenlerin tek amaçları söz konusu çıkarlarını maksimize etmektir. Vatandaşlar partiyle kendi amaçları örtüştüğü derece bir parti ya da adayı destekler. Çıkarlar çatıştığında ise seçmen oy vermekten kaçınacak ya da farklı bir yönelime girişecektir.

Ekonomik oy verme genel olarak seçmenin sorumluluk düşüncesine dayanır. Seçmenin ülkede meydana gelen/gelecek her türlü olumlu ya da olumsuz durum için hükümet eden partiyi sorumlu tutma bilincine sahip olduğu fikrine dayanır. Bu modelde seçmen özellikle geçmişe dönük oy verir fikri yaygındır. Buna göre iktidardaki parti/partilerin ekonomik performansı iyiyse seçmen tekrar destekleme yönünde karar alır, ekonomik performansı kötüyse eğer seçmen bu durumda hükümetteki parti/partileri sorumlu tutar ve sonraki seçimlerde desteğini çeker (Akgün, 2007:30-76). İktidardaki parti ya da partilerin seçmenleri daha ziyade geçmişteki icraatlara oy verirken, muhalefetteki partilerin seçmenleri ise daha çok geleceğe yönelik politika vaatlerine oy verir(Niemi, Herberd ve Weisberg, 1993:140).

Bu modele getirilen başlıca eleştiriler şöyledir:

Öncelikle, ekonomik kaynaklı motivasyonları seçmen davranışını etkileyen temel faktör olarak görmeleri ve ekonomi dışı faktörleri göz ardı etmesi sebebiyle eleştiriye uğramaktadır.

İkinci olarak, seçmenlerin kendi çıkarları ve partilerin kendilerine sundukları vaatleri ve bu vaatleri gerçekleştirebilme olanakları hakkında tam bilgiye sahip oldukları varsayımıdır (Green ve Shapiro, 1994:47). Zira böyle bir varsayım çoğu kez mümkün değildir.

1.2.5. Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler

Seçmen davranışları açısından en önemli husus öncelikle seçmenin siyasal katılımda bulunup bulunmayacağı ve eğer siyasal katılımda bulunacaksa hangi etmenlerin etkisinde kalarak oy vereceği hususudur. Eğer mevcut siyasal sisteme

güven yüksek ise siyasal sürece katılım kararı pozitif yönde olacaktır. Tersine siyasal sistem güven vermiyor ise katılım oranı düşük olacaktır. Bireyin katılım kararını etkileyen bir diğer faktörde çevresinden ve ailesinden almış olduğu teşvik edici uyarılardır. Bireyin başta ailesi arkadaş ve meslek çevresi bireyi yönlendirici bir etkiye sahiptir (Turan ve Temizel, 2015:109-111).

Seçmen siyasal katılım için karar aldıktan sonra düşünülmesi gereken seçmenin hangi yönde karar alacağıdır. Seçmenin tercihini etkileyen başlıca faktörler genel olarak iki eksen üzerine konumlandırılmıştır. Bu iki ana unsur, yapısal ve araçsal faktörlerdir.

1.2.5.1. Yapısal Faktörler

Seçmen tercihini etkileyen ilk temel faktör, yapısal faktörlerdir. Bu faktörler uzun dönemli faktörlerdir. Söz konusu faktörlerin oluşması uzun vadede gerçekleşir ve sabit hale gelir. Bunlar;

1.2.5.1.1. Yerleşim Yeri Faktörü

Doğa ile yani yaşanılan yer ile insan arasında bir etkileşim vardır. Mesela İbni Haldun Mukaddime adlı eserinde, göçebe yaşayan bireylerin birbirlerine çok bağlı olduğunu ifade eder. İbn Haldun bu durumu "asabiyet" kavramı ile açıklıyor. Ona göre asabiyet geliştikçe bireylerin birbirine olan bağlılıkları da artar. Bu bağlılık göçebe toplumların yaşam tarzlarından kaynaklanmaktadır (1988:177-190).

Yaşanılan yerleşim yerinin büyüklüğü ile siyasal katılım arasındaki ilişki hususunda iki farklı görüş vardır. Buna göre, birinci görüşü savunanlar yaşanılan yerleşim yerinin büyüklüğü arttıkça siyasal katılımında arttığını öne sürerler. Dolayısıyla kırdan kente doğru gidildikçe siyasal katılımında artacağı fikri vardır (Dursun, 2004:244). Kentleşmeyi modernleşmenin bir boyutu olarak ele alanlar, kentsel yaşamın siyasal katılımı kamçılayan bir varyant olduğu fikrindedirler (Çaha, 2001:67). Kent yaşamı sayesinde vatandaşlar sağlık, eğitim ve kültürel imkânlar gibi

avantajlar elde edecek ve bu sayede toplumsal ve grupsal etkileşimler oluşacaktır. Bu durumun neticesinde de siyasal katılım artmış olacaktır.

Kentsel yaşamın katılımı artırdığı yönündeki fikrin karşısında yer alan görüşe göre ise, köyler daha küçük ve türdeş oldukları için sosyal dayanışma ve toplumsal baskının daha kuvvetli olduğu, özellikle de yerel eşrafların çok sayıda seçmeni harekete geçirebildiği, dolayısıyla da kırsal seçmenin siyasal katılıma daha yoğun bir şekilde katıldığını öne sürerler. Nitekim Baykal, 1965'teki araştırmasında oy verme motivasyonlarının en temel nedenlerden biri olarak kır-kent ayrımını işaret etmektedir. Bu çalışmaya göre nispeten az gelişmiş küçük birimlerde ikamet eden vatandaşların, başka bir ifade ile kır toplumunun, kent toplumuna nispeten seçime katılımlarının daha yüksek olduğu tespitinde bulunmaktadır. Ona göre "kanaat önderleri" (eşraf, ağa, şeyh gibi) siyasal sistemden daha fazla nemalanmak için "blok oy" kullan(dır)maktadırlar (Baykal, aktaran Yeğen, 2015:8).

Bazı siyaset bilimciler yerleşim yeri faktörünün sadece katılımı değil ve fakat aynı zamanda tercihin yönünü de etkilediğini ifade ederler. Buna göre yerleşim yerinin büyüklüğü ile sol partilere oy verme arasında ilişki vardır. Kent büyüklüğü artıkça ve kentteki fabrikalar çoğaldıkça sola oy verme eğilimi artmaktadır (Çınar, 143:2007). Ayrıca yukarı da ifade edilen "blok oy" olayından dolayı da yerleşim yeri küçüldükçe belirli partilere yönelim artmaktadır.

Dolayısıyla söz konusu iki farklı görüşü toparlayacak olursak yerleşim yerinin biçimi hem siyasal davranışı teşvik ettiğini ve hem de siyasal katılımı zorlaştırdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

1.2.5.1.2. Din Faktörü

Din; bir yönüyle imanı, bir yönüyle ameli, diğer bir yönüyle de duyguyu içine alan bir yapıdır. Bu yapı aynı zamanda kendi içerisinde bir bütünlük arz etmektedir (Glock, 1998:253). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere din hem duygusal bir anlam içerir hem de pratiklerle motivasyon anlamı içerir.

Din olgusu seçmen davranışlarını etkilemede karmaşık bir düzene sahip olduğu söylenebilir (Polat, 2010:37-43). Dinin algılanış biçimi, aidiyet durumu ve dinsel pratiklerin yerine getirilme düzeyi bireyin siyasal yaşama katılma yönünü ve tercihini etkilemekte, buna göre de siyasal konum alınabilinmektedir (Köktaş,1997:206). Dinin seçmen üzerindeki etkisi, dini, siyasal yaşamın bazen öznesi haline getirebilmektedir. Dinin halk tarafından bir ideoloji görevi üstenmesi siyasal iktidarlar için bir meşruiyet kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kalaycıoğlu, Şerif Mardin'in kullandığı merkez-çevre çatışmasının yapısallığını göz ardı etmeden, bu durumun dünya görüşü ile ilgili olduğunu da belirtmektedir. Ona göre laik-dinci çatışması merkez-çevre çatışmasının odak noktasını oluşturur. Buna göre merkezi temsil eden CHP'nin seçkinci ve laik olduğunu, çevreyi temsil eden DP/AP'nin ve MSP muhafazakar-liberal olduğunu savunmuştur (Kalaycıoğlu, 1994:69). Bu bağlamda değerlendirildiğinde seçmenlerin kendilerini tanımlama ve konumlandırma biçimi siyasal davranış hususunda daha işin başındayken din faktörü tarafından sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla seçmen kendisine hitap eden partileri tercih ederken ve diğer partileri alternatif olmaktan çıkarırken dini inanışın etkisi altında kalmaktadır. Burada sınıf bilincinin oluşmasında sadece ekonomik göstergelerin değil aynı zamanda din olgusununda bir varyant olduğu sonucu çıkarılabilir.

Sarıbay, Türk siyasetinde seçmenin siyasal tercihini belirleyen en önemli metaforun din karşıtı olup-olmama üzerinden şekillendiğini belirtir. Bu sebepledir ki Türkiye'de modern siyasal ideolojiler hep bu eksende ele alındığından dolayı farklı anlamlara bürünmüştür (2000:69). Benzer bir yaklaşımın Özcan tarafından da desteklendiğini görüyoruz. 1989 seçimlerinde İstanbul'da gerçekleştirdiği çalışmasında, seçmenin tercihini ortaya koyarken dini inanışların sağ-sol tercihinde etkili olduğunu ifade etmiştir (1998:189-191).

Dural ve Eseler'in Rumeli göçmenleri üzerinde yaptıkları araştırmaya göre mezhep seçmen davranışını ve tercihini etkileyen önemli hususlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre Rumeli'den gelen Sünni göçmenlerin neredeyse tamamı bugün AK Parti'ye oy vermekte iken, Alevi olan göçmenler ise AK Parti

karşıtlığı üzerinde siyasal tercihte bulunmaktadır. Yapılan görüşmelerde AK Parti'ye karşı olup CHP yönünde tercihte bulunanlar, bu durumun esas sebebini yaşam tarzına bağlamaktadır (2016:80).

1.2.5.1.3. Parti Bağlılığı

Siyasal tutum ve davranışların derecelerinden söz etmek mümkündür. Söz gelimi, parti örgütünde aktif görev alma, üye olma, parti faaliyetlerine katılma ve propagandasını gönüllü olarak yapma, sempatizan olarak çalışma siyasal davranışın bir boyutunu oluştururken, seçimlerde oy kullanma başka bir boyutu göstermektedir. Siyasal sistemin içerisinde aktif rol alma ile pasif davranış sergileme tutum ve davranışlar üzerinde etkili olmaktadır.

Partiye bağlılık ya da sadakat olarak adlandırılan faktör bireylerin benimsemiş oldukları partilerle psikolojik bir bağ kurması esasına dayanmaktadır. Bireyler kendilerini partinin bir parçası olarak görür ve söz konusu partiyle alakalı faaliyetlere katılımda istekli davranır.

Partiye duyulan sadakat zayıfladığı takdirde partilerin sahip olduğu destek düşer ve seçmenler değişik partileri tercih etmeye başlar. Bunun tersi bir durumda ise seçmenin parti ile bağı daha da güçlenecektir. Ve her seçimde aynı yönde seçimde bulunmaya devam edecektir (Turan ve Temizel, 2015:123-126).

1.2.5.1.4. Eğitim Faktörü

Topluma belirli amaçlar doğrultusunda bilgi beceri ve tutum kazandırma faaliyeti olan eğitim, toplumları biçimlendirme kabiliyetine sahip yegâne unsurlardan biridir. Eğitimin siyasal katılım ve seçmen davranışı üzerinde çok boyutlu bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Öncelikle eğitim sayesinde kişilere siyasetle uğraşacak bilgi, beceri ve donanım aktarılmış olur. Eğitim argümanı sayesinde ülke içinde egemen güçlerin meşruiyeti sağlanabilir, başka ülkelere ya da gruplara karşı düşmanlık duygusu yerleştirilebilinir ya da pekiştirilebilinir. Ülkenin genel siyasetini

etkileme ve dizayn etme konusunda etken bir faktör olarak karşımıza çıkabilir (Russel, 1971:81).

Seçmenler, eğitimin sağladığı bilgi ve donanım sayesinde kendilerini siyasal katılım ve siyasal etkinlik konuları için hazır hissedecektir. Nitekim 1960'lardan günümüze seçmen davranışları ile eğitim arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacılar yaptıkları ampirik çalışmalarda eğitim düzeyi ile siyasal katılım ve dolayısıyla seçmen davranışları arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Nitekim 1960'lı yıllarda dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de gerçekleşen sosyal ve siyasal hareketlerin çekirdek kadroları üniversite öğrencilerinden oluşmuştur. Bu sosyal ve siyasal dinamizm üniversite ortamı içerisinde gerçekleşmiştir (Kalaycıoğlu, 1983:2-30). Hatta öyle ki Baykal'ın araştırmasına göre eğitim, diğer bütün sosyo-ekonomik değişkenlerden fazla siyasal katılım üzerinde etkilidir (1970:58). Seçmenlerin siyasal katılımlarını artırmanın yanında, eğitim ile seçmenin oy davranış arasında da ilişki olduğu yapılan ampirik çalışmalarla ortaya konmuştur. Sencer'in 1969'da yaptığı araştırmaya göre TİP'e oy verenlerin önemli ölçüde lise ve yüksekokul mezunları olduğunu ayrıca eğitimli işçi sınıfından destek aldığını belirtmiştir (Sencer,1974:112). Buna karşılık merkez sağ partilerinin daha çok orta düzeyli eğitimli seçmenlerden oy aldıkları, en yüksek ve en düşük eğitimli kesimlerinden daha az miktarda oy aldıkları ifade edilmiştir (Sitembölükbaşı, 2001:41).

Campbell'in araştırmasına göre de eğitimde geçen süre ile siyasal katılım arasında doğrusal bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (1956:27). Dolayısıyla da eğitim ve siyasal davranış arasında güçlü bir ilişki olduğu ileri sürülebilir. Eğitim görme olanağına sahip bireyler, bu sürecin sonunda statü meslek ve gelir farklılığı olanağına sahip olacağı düşünüldüğünde seçmenin siyasal davranış ortaya koyma eğiliminin artması beklenir.

1.2.5.1.5. Cinsiyet Faktörü

Cinsiyet, bireyler arası işbölümü ve sosyal statüleri belirleyen ilk ayraçtır. Yaradılıştan gelen biyolojik farklılık toplumsal statülerin oluşmasına etki eden ilk

evredir. 110 kültür üzerinde yapılan karşılaştırmalı araştırmaya göre istisnai durumlar hariç erkeklere güç, başarı gibi sosyal statülerin verildiğini kadınlara ise itaat, saygı, ev sorumluluğu gibi değerlerin atfedildiği ortaya çıkmıştır (Alkan, 1989:124). Toplumun kadından beklediği aile ve eve yönelik rol beklentisi kadını siyasal hayatın dışına itmekte buna bağlı olarak oransal olarak daha düşük olan sosyo-ekonomik statüyü etkilemekte, dolayısıyla da siyasal yaşamın dışına itmektedir. Erkekler siyasal faaliyetlerde daha etkin görev ve sorumluluk yüklenirkenmektedir.

Lipset, cinsiyet durumunun oy verme davranışı üzerinde etkisini incelemiştir. Yaptığı çalışmaya göre, oy verme oranında cinsiyetler arasında yaşanan farkın temel sebebi erkeklerin sosyal belirleyiciliğidir. Buna göre kadınların seçimlerde daha az katılım göstermesi ve muhafazakâr olmalarının temel nedeni kadınların, erkeklerin (eş-baba-ağabey) baskısına maruz kalmasıdır (1963:206).

Kadın-erkek arasındaki farkın çeşitli sebepleri vardır. Biyolojik nedenler, yaşanılan çevre, kültürel farklılıklardan kaynaklanan yetişme tarzı bu durumda etkili olmuş olabilir. Seçmenin tercihinde kadın ve erkeğin eğilimleri farklı olabilmekte, temsilciler kadının neyi, erkeğin neyi seçtiğini anlamaya çalışmaktadır.

Batı dünyası başta olmak üzere yapılan değişik araştırmalarda kadınların erkeklere oranda siyasal sisteme entegre olamadıkları, en azından erkekler kadar siyasal katılımda bulunmadıklarını göstermektedir. Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre kadınlar erkeklerden yaklaşık olarak % 7 oranında daha az katılım sergilemektedirler (Çaha,2008:68-69). Toplum ve aile hayatında cinsiyetten kaynaklanan rol farklılaşması kendini siyasal davranışlarda da yansıtmaktadır. İş hayatında olduğu gibi siyasal hayatta da cinsler arasındaki rol farklılaşması söz konusu alanın genişlemesi ya da daralmasında etkili olduğu ileri sürülebilir. Bu durum haliyle siyasal katılımın oranını ve yönünü etkilemektedir.

Cinsel kimliğe bağlı olarak kadının siyasal tercihini belirleyen temel faktörlerden birinin eş olduğu öne sürülmektedir. Bekâr ya da dul kadınların erkeklerden farklı siyasal tercihte bulundukları lakin evli kadınların genellikle kocalarının siyasal tercihlerine uydukları fikri ileri sürülmektedir (Kışlalı,1991: 149).

Böylelikle kadın ve erkek arasındaki toplumsal eşitsizlik beraberinde siyasal eşitsizliği ortaya çıkarır. Dolayısıyla kadınlar daha aileye dönük konular üzerinde yoğunlaşırken, erkekler karar alma süreçlerine daha fazla dâhil olmakta ve ona göre siyasal konum alabilmektedirler.

Kadınlar siyasi konularda çevresinden daha çok etkilenmektedir. Kadınların yetiştiği toplumun tavrı siyasete bakışını etkilemektedir. Kadının bu konularla ilgilenmesinin gereksiz olduğu anlayışı kadına ailesinden ve çevresinden tevarüs etmektedir. Eğitim seviyesinin ve kentleşmenin düşük olduğu toplumlarda bu düşünce daha yaygındır.

Genellikle kadının evinde ve dar bir çevrede yaşıyor olması, erkeğe göre siyasi konularla alakasını olumsuz etkilemektedir. Kadınların sosyal ve ekonomik çevresinin genişlemesi siyasetle olan ilişkisini de artıracaktır.

Yapılan araştırmalarda kadınların otoriter sistemleri ve muhafazakâr politikaları erkeklere göre daha çok destekledikleri görülmüştür. Kadınlar siyasi gerginliklerden kaçınmakta, çok fazla siyasi olaylarla ilgilenmemekte, var olan durumu koruyan muhafazakâr anlayışlardan yana tavır almaktadır. Siyasetle çok ilgilenmeyen kadınlar bilgi sahibi olmadıkları bu alanda yaşanan değişimlere karşı muhafazakâr bir anlayışı desteklemektedirler.

TESEV tarafından 2004 yılında Türkiye geneli yapılan araştırma sonuçlarında kadınlardan % 52'si; erkeklerinse % 37'si "Aktif siyasetle ilgilenmiyorum" diye cevap vermiştir. Kadınların siyasetle ilgilenmemesi bu konuda yeterince bilgi sahibi olmalarına engel olmakta bu durumda kadınları daha çok var olan durumu korumaya, istikrara yöneltmekte bu da otoriter yönetimlere ve statükonun yanında olmalarına neden olmaktadır (Sitembölükbaşı, 2001:68). Sistem ve düzen yanlısı olma eğilimi gösteren kadınların AK Parti'nin siyasi hayata yeni girdiğinde daha çok CHP, ANAP, DYP gibi partileri desteklediği görülmektedir. AK Parti'nin sistemle olan çatışmaları onları bu partiye ilk başta mesafeli koymaktadır (Şentürk, 2008:28).

1.2.5.1.6. Yaş Faktörü

Bireyin çocukluğundan yaşlılığına kadar geçen süreç içerisinde siyasal süreçle ilgili olarak edindiği bilgi, deneyim, duygu ve düşünceler farklı yaş dönemlerinde değişebilmektedir.

Belli yaş gruplarının siyasal davranışlar üzerinde etkili olduğu yapılan saha çalışmaları neticesinde doğrulanmıştır. Bireyler yaşları ilerledikçe sadece fiziksel olarak değil siyasal anlamda da değişmektedir. Genç kuşaklar enerjik yapıları ve saf ideolojik ilgilerinden dolayı siyasete yakın ilgi gösterdikleri gözlemlenmiştir. Gençler yaşlılara oranla daha fazla değişim ve yenilik taraftarı iken yaşlılar daha tutucu ve muhafazakâr eğilim sergilemektedirler. Burada kast edilen muhafazakarlık sadece dindarlaşmak anlamında değil aynı zamanda statüko taraftarlığı ya da sahip olunan görüşlerin pekişmesi anlamında da kullanılmaktadır (Kalaycıoğlu, 1984:22). Nitekim Sencer'in 70'li yıllarda yaptığı araştırmasında Türkiye İşçi Partisini destekleyenlerin büyük çoğunluğunun 21-29 yaş aralığında olduğunu ortaya koymuştur (Sencer, 1974:100). Abadan'ın yaptığı araştırma da Sencer'i destekler mahiyettedir. Ona göre gençlerin en çok tercih ettiği partiler aşırı sağ ve aşırı solda yer alan uç partiler olan TİP ve MHP'dir (1965:5005).

İnsanların etnik durumu, sahip olduğu inanç ve değerler yaşın ilerlemesiyle birlikte siyasal tutum ve davranışların oluşması ve biçimlenmesine yol açar. Değişik yaş dönemlerinde diğer argümanların da etkisiyle farklı tepki türleri ve düzeyleri oluşabilir. Mesela Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre zenci çocuklar küçük yaşlarda iken siyasal sisteme olumlu baktıklarını ancak yaşın ilerlemesiyle toplumda karşılaştıkları eşitsiz durumun, ötekileştirici söylemin etkisiyle söz konusu olumlu tutum ve davranışlarının olumsuzlaştığı gözlemlenmiştir (Alkan, 1989:39).

1.2.5.1.7. Aile Faktörü

Toplumsal hayatın temel dinamiklerinden olan aile siyasal davranış bakımından da oldukça etkilidir. Çünkü bireyler ilk olarak bir ailenin doğal üyesi olur dolayısıyla üyesi olduğu ailenin davranış kalıplarından etkilenir. Böylelikle

bireyler hem seçme işlerini yaparken ve hem de davranış kalıplarını geliştirirken ailenin tesiri altında kalırlar.

Nitekim Szyliowicz 1962'deki makalesinde bir aile liderinin 62 kişilik bir aileye sahip olduğunu aktarır. Bunlardan 35 kişinin seçme yeterliliğine sahip olduğunu belirtikten sonra, peki bunlar kime oy verecek sorusuna: "*ben kime oy verirsem hepsi ona*" diye cevaplamıştır. Dolayısıyla akrabalık ve ailenin siyasette ve siyasal tercihlerde rolü yadsınamaz bir faktördür (Szyliowicz, 1962:442-443).

Ailenin etkisiyle bireyde erken dönemde oluşan siyasi sosyalizasyon, kişilerin siyasi partilerle bağ kurmasına yol açmaktadır. Söz konusu siyasi sosyalizasyon uzun dönemli olarak seçmeleri etkilemektedir. Mesela bu hususta Uysal ve Toprak tarafından yapılan bir araştırmada görüşmüştür ki, ailesi siyasi yelpazenin sağında yer alan bireyler sağ partileri desteklemekte, ailesi sol partileri destekleyen bireylerin tercihleri solda konumlanmaktadır (Uysal ve Toprak, 2010:60).

Güneydoğu seçmeninin tercihleri incelenirken göz önünde bulunduracağımız faktörlerden biridir aile faktörüdür. Zira bölgedeki aşiret yapısının seçmen tercihleri üzerindeki etki düzeyi aile faktörünün etkisini ortaya koyacaktır.

1.2.5.1.8. Etnisite Faktörü

Etnisite seçmenin karar verme süreçlerinde etkisi olan diğer önemli faktörlerden biridir. Bu faktör kültüre ve özellikle de anadile bağlı olarak oluşan bir değişkendir. Seçmen davranışlarına etki düzeyi hakkında daha net bilgiye ancak saha çalışmamız sonucu ulaşabileceğiz. Ancak bu konu ile ilgili Dural ve Eseler'in Rumeli göçmenleri üzerinde yaptığı çalışma bize önemli bir argüman sunmaktadır. Bu çalışmaya göre Rumeli'den gelen Türk etnisitesine ait seçmenler "Türklüğü ön plana çıkardığı" için Milliyetçi Hareket Partisi'nden yana tavır aldıklarını beyan etmişlerdir (Dural ve Eseler, 2016:81-83). Ben ve öteki kavramları sosyal ayrışmalar üzerinde etkili olduğu kadar seçmen davranışları üzerinde de etkili olabilmektedir.

1.2.5.2. Araçsal Faktörler

Bireyin siyasal karar almasını, mevcut kararını değiştirmesine ve belirli bir siyasal davranışa yol açan faktörlerdir. Kısa vadeli faktörler olarak da adlandırabildiğimiz bu faktörler, dönemsel olarak seçmenin davranış biçimini ve yönünü etkileyebilmektedir.

1.2.5.2.1. Aday Faktörü

Temsili demokrasilerde siyasal hayatın önemli unsurlarından, temsiliyet araçlarından biri siyasal partilerin yanında adaylardır. Seçmen, adaylarla kendini özdeşleştirdiği dereceye göre duygusal yakınlık kurar ve ona göre tercihte bulunur. Adayın etnik kökeni, cinsiyeti ya da sosyal sınıfı gibi etmenler seçmenlerin siyasal tutumlarını belirleyen ve etkileyen etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle adayın kimlik aidiyeti seçmenlerin siyasal davranışına etki etmektedir (Turan ve Temizel, 2015:147-150). Bu sebeple kimlik siyasal davranışın temel taşlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızın yapıldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesinin sosyo-kültürel yapısı göz önüne alındığında adayların etnik kimliklerinin seçmen davranışını ne ölçüde etkileyebileceği çnemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.5.2.2. Kişisel Tutumlar

Herhangi bir eylem yahut davranış kalıbı oluşmasında çevresel faktörlerle birlikte psikolojik faktörlerinde etkisi bulunmaktadır. Zira siyasal davranışın ortaya çıkabilmesi için bireyin kendisi ile siyasal organlar arasında bir bağ kurması gerekmektedir (Kalender, 2005:17). Böylelikle seçmenlerin niçin bazı parti ve adaylara destek verdiği ya da niçin bazılarından kaçındığı konusunda bir fikir ileri sürülebilir.

1.2.5.2.3. Ekonomik Faktörler

Siyasal davranışlar ve buna bağlı davranış kalıplarının sosyo-ekonomik faktörlere bağlı olarak ortaya çıktığı fikri siyasal bilimciler arasında yaygın bir kanıdır. Zira insanın rasyonel bir varlık olduğu fikri, seçmen davranışlarının ekonomik kaygılar ve krizler karşısında kırılgan olabileceği fikrini verir. Kimi araştırmacılar ekonomik faktörlerin oy verme davranışı üzerinde yok denecek kadar az etkisinin olduğunu ileri sürerken, başka araştırmacılar ise ekonomik faktörlerin oy verme davranışını etkileyen en önemli faktör olduğunu savunan iki uç görüş vardır.

Ekonomik durum, geçmişi göz önünde bulundurma, sosyal ayrım, değerler, parti kimliği seçmenin oy vermesinde belirleyici değişkenlerden olabilmektedir (Stegmaier, 2001:26). Yapılan araştırmalarda seçmenin davranışını ekonomik tutumların büyük oranda etkilediği ortaya çıkmıştır. Ekonomik esaslı oy verme eğiliminde olan vatandaşlar ekonomik politikaları izleyerek karar vermektedir (Rivers, 1985:208).

1965'te Abadan ve Yücekök gelirin seçmen davranışları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu çalışma neticesinde gelir ile siyasal yönelim arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Bu çalışmaya göre oy vermeye dönük en büyük ilgi üst ve alt gelir gruplarında iken orta düzey gelir grubu mensuplarının siyasal katılım konusunda geri planda durdukları tespit edilmiştir. Üst gelir grup mensupları siyasal süreçler ve konular hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları, süreçten haberdar oldukları ve bu süreç ile kendi çıkarları arasında ilişki kurduklarından dolayı oy vermeye karşı yüksek eğilim gösterirler. Alt gelir grubunda yer alan seçmenler ise güç hayat şartları ve geçim sıkıntısı nedeniyle ekonomik baskı altında olduklarından dolayı seçimlerin mevcut durumlarını değiştirerek iyileştireceğini varsaydıklarından dolayı oy verme eğilimi yüksektir. Orta sınıf ise daha muhafazakar davranır ve mevcut sistemin ya da durumun devam etmesi adına seçimlere kuşkulu davranmakta ve geri planda durmaktadır (1966:26-117).

Kalaycıoğlu'na göre ise ekonomik gelişme beraberinde siyasal yaşama katılmayı getirmektedir. Refah düzeyi artmış, kentleşmiş, başkalaşmış toplumdaki birey kırsal, az gelişmiş toplumlarda yaşayan bireylerden çok daha fazla siyasetle

ilgilenecektir. Çünkü bu bireylerin hem siyasal sistemden beklentileri çoğalmıştır ve hem de siyasal sisteme entegre olmak için daha fazla aygıta sahiptir. Alt gelir grubunda yer alan bireyler siyasal süreçlere odaklanmaktan çok geçim derdine düşmüşlerdir. Dolayısıyla bu biliş onları siyasal sistemden uzaklaştırmakta olduğunu iddia edilmektedir (Kalaycıoğlu, 1983:125-222).

Sanayileşmiş ülkelerde yapılan araştırmalar alt gelir grubunda yer alan seçmenlerin daha ziyade sol partilere, üst gelire sahip seçmenlerin ise daha çok sağ partilere oy verdiğini göstermiştir (Lipset, 1986:219).

Türkiye'de yapılan seçimlerde seçmenin tercihini siyasi partinin geleceğe yönelik vaatlerinden çok geçmişte neler yapmış olduğu ve neleri yapabileceği olmaktadır. Görüldüğü üzere gelir ile siyasal davranış arasında ilişki olduğunu ileri süren araştırmacılar arasında ilişkinin yönü ve etkisi konusunda fikir birliği bulunmamaktadır.

1.2.5.2.4. Medya Ve Propaganda

Bireylerin siyasal tutum ve davranışlarını etkilemede medyanın ve buna bağlı olarak propagandanın rolü yadsınamayacak önemdedir. Propaganda aracılığıyla siyasi partiler ya da adaylar, seçim kampanyalarının üslup ve konusunu belirlemek suretiyle nelerin seçmen tercih ve davranışını etkileyeceğini hesaba katar ve bu çalışmalar neticesinde seçmenin parti tercihi şekillenmiş olur (Sitembölükbaşı, 2001:15). Zira kitle iletişim araçları vasıtasıyla bireyler siyasal karar alma süreçleri hakkında bilgi sahibi olmakta ve buna göre davranış kalıpları edinmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçlarından etkin olarak faydalanan bireylerin, mahrum kalan bireylerden daha fazla siyasal sisteme entegre olduğu ve siyasal karar alma süreçlerine katıldığı iddia edilebilir (Kalaycıoğlu, 1983:34-35).

Modern toplumlarda siyasal katılımın başat aktörlerinden biri olarak "medya"dan söz etmek mümkündür. Medya sayesinde vatandaşlar hem gündelik bilgilere erişmekte ve hem de sosyo-politik bilgilere erişme şansına sahip olmaktadırlar. Bu anlamda değerlendirildiğinde seçmenlerin siyasal sistem ve süreçlere ilişkin bilgilere temel erişim argümanının medya olabilmektedir. Bu

sebepledir ki siyasi partiler ve adaylar seçim dönemlerinde medyayı bol miktarda kullanmakta ve medyayı bir reklam aracı haline getirerek vatandaşları etkilemeye çalışmaktadırlar (Berelson, 1979:535). Bu etki genellikle iki boyutludur. Bunlardan birincisi parti ya da aday öncelikle seçmene neden kendilerine oy vermeleri gerektiği konusunda seçmeni ikna etmeye çalışır. İkincisi, seçmenin neden başka parti ve adaylara oy vermemesi gerektiği konusunda kendilerini ikna etmeye çalışır.

Siyasi partiler tarafından seçmenleri etkilemek üzere değişlik propaganda araçları kullanılmaktadır. Bu araçlar genel olarak; seçim kampanyaları, kamuoyu araştırmaları, yazılı ve görsel iletişim araçları ve parti toplantıları v.b. şeklinde sıralanabilir (Baltacı ve Eker, 2012:115-116).

1.2.5.2.5. Lider Faktörü

Siyasal parti ile alakalı olarak, siyasal sisteme olan güvenin yanında, lidere olan güven de siyasal katılım açısından önemli bir eytkendir. Siyasal sistemin temel saç ayaklarından olan güven unsurunun varlığı seçmenin davranışını pozitif ya da negatif anlamda yönlendirmektedir. Zira bir siyasal sistemde vatandaşların hükümet liderine güven duyması halinde meşru siyasal sistem çerçevesinde hareket edecek ve siyasal sisteme katılım gerçekleştirecektir. Bu yönetime itibar etmenin bir göstergesidir. Aksi durumda ise vatandaşlar bir "normsuzluk" haline bürünecek ve siyasal yönetime itibar duymayacaklardır. Dolayısıyla seçmen siyasal katılımda bulunmaktan ziyade sistemden ümidini keserek daha çok şiddet türevi tepkisel bir davranış sergileyecektir (Easton, 1965:284). Parti liderleri genellikle partiyi taşıyan ana omurga işlevi görmektedir. Karizmatik lidere sahip partiler siyasal sistem içerisinde daha fazla temsil edilme kabiliyetine sahip olabilmektedir. Bu durum karizmatik liderliğin seçmen davranışı üzerindeki rolünü açıkça göstermektedir.

1.2.5.2.6. Psikolojik Faktör

Bir davranış kalıbının meydana gelmesinde etkili olan en temel faktörler çevresel ve psikolojik faktörlerdir. Dolayısıyla siyasal davranışların oluşması ve siyasal katılımın meydana gelmesinde de psikolojik faktörlerin etkili olduğu ileri

sürülebilir (Dursun, 2004:245). Seçmenin davranışlarını bilimsel olarak araştırmaya çalışan araştırmacılar; beynin iki farklı bölümünden çıkan duygular olduğunu iddia ederler ve insanların beynin bu işlevine göre hareket ettiğini, davranışları beynin farklı bölümlerinin yönlendirdiğini iddia etmektedirler.

1.2.5.2.7. Göç Faktörü

Seçmenlerin, seçimlere ilişkin bir davranış kalıbı benimsemesini etkileyen faktörlerden biri de göç olgusudur. Göç kavramı kısaca, vatandaşların ekonomik, siyasi, çevresel, bireysel ya da çatışma gibi sebeplerle, bir yerden bir başka yere yapılan ve kısa, orta ya da uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değişim hareketidir (Özkiraz ve Özhan, 2011:7). Ancak sonuçları itibarıyla sadece bir yer değiştirme hareketinden ziyade sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik muhtevası olan çok kapsamlı ve köklü bir olgudur. Bu hareketin neticesinde kırdan kente bir nüfus akışı gerçekleşmekte ve kentlileşme ile beraber yeni gruplar, statüler ve etkileşim çevreleri oluşmaktadır. Bütün bunların siyasal davranışı etkilediği öne sürülebilir.

Seçmenlerin kentsel yaşam alanlarına kaymasının bir sonucu olarak, eğitim ve siyasal bilinç düzeylerinde artış meydana gelmektedir. Bu durum hem siyasal katılımın artmasını sağlamakta hem de seçmenlerin karar verme süreçlerine etki etmektedir (Ünal, 2016: 98).

İKİNCİ BÖLÜM
SEÇİMLERİN SINIFLANDIRILMASI VE SEÇMEN DAVRANIŞLARININ TARİHİ GELİŞİM

2.1. Seçimlerin Sınıflandırılması

Seçim, genel olarak, demokratik hukuk düzeninde seçmenlerin kendilerini yönetecek kişileri belirlemeye dönük olarak gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir. Bunun doğal bir sonucu olarak seçimle iş başına gelen iktidarların yine seçim sonucu görevlerinden uzaklaştırılmasıdır. Seçimlerin başlıca evrensel ilkeleri şunlardır; genel ve eşit oy, serbest ve rekabetçi seçim, bireysellik, gizlilik ve serbest oy ilkeleridir (Ateş, 2006:82).

Demokrasi dışı bir rejimle yönetilen ülkelerdeki seçimlerin asıl amacı halkın taleplerine kulak vermek değil, onların rejime ve devletin resmi ideolojisine olan bağlılıklarını pekiştirmektir. Özgür ve tam demokratik rejimler ise, seçimin amacı seçmenlerin seslerini susturmak değil; tam tersine seçmenlerin arzu ve isteklerini hükümet sürecine yansıtmaktır. Dolayısıyla seçimlerden çıkan sonuçların ne olduğu, halkın neyi isteyip neyi reddettiği seçimlerden sonra en çok tartışılan konulardır. Her ne kadar seçimde değişmeyen pek çok şey (örneğin kazanan-kaybeden gibi) varsa da, siyaset bilimcileri çıkan sonuçlara bakarak seçimleri değişik kategorilere ayırmaktadırlar.

2.1.1. Kurucu Seçimler

Bu tür seçimler otoriter bir rejimden, çok partili hayata geçişte birden çok adayın katılımıyla gerçekleşen ilk seçimlerdir. Bu nedenle bazen demokrasiye geçiş seçimleri de denilmektedir. Bu tür seçimler adeta demokrasiye geçişte bir tür referandum niteliği taşır ve seçim sonuçları yeni rejimin meşrulaştırılmasını sağlar. Ayrıca bu ilk seçimler ülkedeki seçmenlerle siyasal partiler arasında kalıcı bağlarda kurulur ve ülkede yeni bir güç dağılımı ortaya çıkar. Ülkemizde beyaz devrim olarak

yorumlanan ve 27 yıllık CHP devrine son verip, DP'yi iktidara getiren 1950 seçimleri tam anlamıyla bir kurucu seçim örneğidir.

2.1.2. Normal Seçimler

İktidardaki partinin gücünü koruduğu ve siyasal partilerle seçmenler arasında uzun dönemli bağların değişmediği seçimlerdir. Normal seçimler aynı zamanda, hükümetteki partinin izlediği politikaların halk tarafından onaylandığı anlamına da gelmektedir. Örneğin Türkiye'deki 1954, 1969, 1987, 2007, 2011 ve 2015 seçimleri bu kategoride değerlendirilebilir.

2.1.3. Kritik Seçimler

Mevcut siyasal dengeleri değiştiren seçimlerdir. Bu tür seçimler siyasal sistemde kökten değişiklik meydana getirdiği gibi siyasi partiler düzeyinde de derinden bir etkiye yol açar. Böylelikle siyasi partiler bazı sosyal grupların desteğini yitirebilmekte buna mukabil başka grupların desteğini kazanabilmektedir. Genellikle bazı siyasal ya da sosyo-ekonomik krizlerden sonra gerçekleşen ve kalıcı sonuçlar doğuran seçimlerdir (Key, 1955:3-18). Bu konudaki en bilinen örneklerden biri 1929 büyük buhranınından sonra ABD'de gerçekleşen seçmlerdir. Bir diğer örnek ise Türkiye'de 2001 ekonomik krizi sonrasında yaşanan gelişmelerdir. Bu kriz sonrası yapılan ilk seçimde iktidardaki mevcut siyasi partilerin hiçbiri seçim barajını aşamamış ve bu partilerden Demokratik Sol Parti ile Anavatan Partisi tarihe karışmışlardır. Yeni kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi ise tek başına iktidar olma gücüne erişmiştir.

2.1.4. Normalden Sapan Seçimler

Seçmenlerle partiler arasındaki bağlarda herhangi bir çözülme olmadan, bazı kısa dönemli etkenler (örneğin kötüleşen ekonomi veya sevilmeyen adaylar gibi) nedeniyle iktidar partisinin kaybıyla sonuçlanan seçimlerdir. Örneğin ABD'de Jimmy Carter'ın kaybedip, Ronald Reagan'ın işbaşına geldiği 1980 seçimleri normalden sapan bir seçim olarak nitelendirilmektedir.

Yeni dönemde siyasal iletişim kampanyaları daha fazla iletişim kampanyaları daha fazla iletişim araçları üzerinden yürütülür olmaya başlamıştır. Büyük ve maddi olarak güçlü partiler için kampanya etkinlikleri açık oturumlar, televizyonda ve ulusal basında haber gündemine hâkim olmak gibi alanlara taşımışlardır. Seçim kampanyaları basın toplantıları, lider gezileri, seçim yayınları, ulusal gazete ve televizyonların kullanımı gibi çalışmalar şeklinde kendini göstermiştir. Ancak seçmenlerin bu kadar yoğun mesaj altında olması onların giderek partiden ve gruplardan ayrılmaya başlaması gibi bir tehdit de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Norris, 2001:166).

Siyasal kampanya yapı ve işleyişinin değişmesi iletişim olgusunu değiştirmiştir. Bu değişim diğer sosyal yapıları da etkileyerek özellikle bilginin dolaşım sürecini hızlandırmıştır. Bunun sonucunda kamuoyu eskiye oranla daha fazla bilgilenmeye başlamıştır. Bu durum; toplumsal, kurumsal ve organizasyonsal boyutlarda etkisini göstermiştir. Bilginin artan önemi sonucunda, kurumlar ve ülkeler arasındaki rekabet süreci de hızlanmaya başlamıştır. Bilgi sayesinde bazı toplumlar daha hızlı bir şekilde gelişirken, bazı toplumlarsa giderek yoksullaşmaktadır. Siyaset iletişim olgusu da bu süreçten etkilenmekte siyasal partiler arası ilişkiler de yoğunlaşmaktadır. Toplumsal koordinasyonun sağlanması bağlamında hükümetler, vatandaşlar ve farklı etnik gruplar arasında bir bağ ve ilişki kurmaya gayret gösterirler. Bu stratejide temel amaç, karar alma sürecine halkın da katılımını sağlamaktır. Ancak hükümetler, halk ile kuracağı teması genellikle doğrudan gerçekleştirmeyip iletişim uzmanlarından yararlanma eğilimindedir (Croizer, 2007:7).

2.2. Seçmen Davranışının Tarihsel Gelişimi

Demokrasilerde halk, kendini yönetecek temsilcilerini seçer. Demokratik rejimlerde seçimler serbestçe ve rekabet içinde gerçekleşir. Bu sürecin iki ön koşulu vardır: mutabık kalınan bir ulusal kimlik duygusu ve siyasi eşitlik için sürekli baskı sağlayan, kendini takviye eden siyasi ve toplumsal rekabet biçimi.

Rekabet edenlerin uzlaşmasının, yani demokratik toplumda anlaşmanın kilit mekanizması oy vermedir. Demokrasi kavramının ele alınmasının ve oy vermenin tarihi çok eskilere gitse de parlamenter demokrasinin tarih sahnesinde yer alması üretim tarzının kapitalizme dönüşmesi ile gerçekleşmiştir.

Osmanlı Devleti'nde demokratik rejimin ilk aşaması meşruti yönetime geçilmesiyle olmuştur. Kanun-i Esasi'ye dayanılarak ilan edilen meşrutiyet; padişahın iradesinin yanında meclisi yönetimde yetkili kılmaktaydı. Kanuni Esasi'de ilk etapta halkı temsil eden bir yasama organı ya da kurucu meclis yoktur. Halkoylaması da söz konusu değildir.

Kanun-i Esasi'nin seçimle oluşan Heyet-i Mebusan için seçimlerin nasıl olacağına dair ayrıntılı bilgiler söz konusu değildir. İlk etapta siyasi partiler yoktu ve mebusluk kişiselliğe dayanıyordu. Seçimler genel oya dayanmıyordu. Genel oy ilkesi; yurttaş olma koşulu, yaş sınırı ve akli yetenek gibi doğal düzenlemelerin ötesinde herkesin oy hakkına sahip kılınması demektir. Burada sınırlı oy esasına yer verilmiştir. Oy hakkını yalnız erkeklere tanınmıştı. Ayrıca mevzuatta, servete ve vergi esasına dayalı sınırlamalar vardı. Belirli miktarda emlak sahibi olmak gerekli koşullardandı.

Ayrıca 19. yy parlamentolarında halk sınıfının temsili söz konusuyken, ilk Osmanlı parlamentosunun ayırt edici özelliği etnik unsurların temsiline dayalı bir çeşitlilik göstermesidir (Tanör, 2010:158).

Batı toplumlarında birey, içinde bulunduğu toplumsal statüden bağımsız olarak bir değer haline gelmiştir. Oysa daha geleneksel bir toplum olan Osmanlı'da birey, toplumsal konumundan bağımsız olarak değerlendirilen bir varlık değildi. Batıda birer değer haline gelen bireylerden oluşan halk siyasal iktidarın meşruiyet kaynağı olmuştu (Oktay, 1991:40).

1908 seçimleri seçim kanunu olan ve yine aynı yıl çıkarılan İntihab-ı Mebusan kanunu hükümlerince daha demokratik bir ortamda yapılmış ve seçimlerde İttihat ve Terakki ile Ahrar Fırkası yarışmışlar ve seçimleri büyük farkla İttihat ve Terakki kazanmıştı. Osmanlı Devleti'nde ilk kez siyasi partilerin yarıştığı ve basının

daha özgür yayın yaptığı bir ortamda yapılan seçim olmasıyla farklılık taşımaktadır. Yönetime gelen İttihat ve Terakki hükümeti sonraki seçimlerde muhalefeti önlemiş ve sandıkları kendi gözetimi altına alarak seçimlerin "sopalı seçimler" olarak tarihe geçmesine neden olmuştur. 1912 seçimlerinde muhalefet partisi Hürriyet ve İtilaf sadece 6 milletvekilini meclise gönderebilmişti (Akşin, 2000:27-38).

Osmanlı devletinde beş kez seçim yapılmış ve halk savaşın getirdiği ortamda seçimlere katılmıştır. Muhalefet olgusunun tam da yerleşmediği, halkın ekonomik ve güvenlik açısından zor durumda olduğu ortamlarda yapılan seçimlerde, önceliğin ülkenin güvenliği ve aslında toprak bütünlüğü olduğu düşünülebilir. Bu konuda o gün halkın hangi etkenleri dikkate aldığına dair bir çalışma yapılmamıştır. Seçme ve seçilme kavramıyla ilgili hususlara meşrutiyetten sonra rastlanılan Osmanlı Devleti'nin dış ve iç baskılarla tam anlamıyla özgür bir ortamda seçim yaşadığı söylenemez. Buna rağmen seçimler yapılmış yavaş da olsa seçim geleneği oluşmaya başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar tek parti (CHF) ile yönetim devam etmiş, çoğulculuk prensibi harekete geçirilememiştir. Seçimler anayasaya uygun olarak düzenli olarak yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye yaşanılan dış ve iç koşullar sonucunda 1946 yılında çok partili hayata tam anlamıyla geçilmiştir. Akabinde 1950 yılında "Beyaz devrim" veya "sandık ihtilali" olarak isimlendirilen ve bağımsız yargı gözetiminde yapılan seçimlerde halkın özgür iradesiyle seçimlere katıldığı söylenebilir. Halk özgürce tercihte bulunarak seçtiği partiyi ilk kez iktidara gelmiştir. Bu noktadan itibaren seçmen kavramı gerçek anlamını kazanmaya başlamıştır. Çünkü seçimlerin demokratik koşulların tam sağlanmadığı ve yargının bağımsızlığının şüpheli olduğu bir durumda seçmenin oy kullanması göreceli bir anlam kazanmaktadır (Akgün, 2001:24). Demokratik sisteme geçişte Türkiye 1946 seçimlerinden sonra uzun bir yol katetmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında öncü ülkeler arasına girmiştir. 1950 yılında seçimleri sonunda Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı, seçmenlerin tercihine saygı duyarak Demokrat Parti'ye devretmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerde demokratik siyasi anlayışın yerleşmesi noktasında; partilerin kurumsallaşması, askerin yönetime müdahalesi, halkın demokratik değerlere sahip çıkması, seçim sisteminin istikrarlı bir şekilde devam etmesi gibi hususlar sıkça karşılaşılan ve tartışılan konular olmuştur.

Türkiye'de demokrasiye geçiş dönem dönem sancılı olmuştur. Halkın seçtiği iktidarlar düzenli olarak askeri darbelerle iktidardan çeşitli sebeplerle uzaklaştırılmış ve demokratik haklar askıya alınmıştır. Siyasi iktidara yapılan müdahalelerle birçok parti kapatılmış, kapatılan partiler ancak isimlerini değiştirerek siyasi hayatlarına devam edebilmiştir. Bu anlamda Türk demokrasi tarihi siyasi partiler üzerinden devamlılık gösterememiştir. Bu durumun bir sonucu olarak, siyasi tarihimizde seçmenlerin, bir partiyle kurmuş oldukları aidiyet hissinin süreklilikten yoksun olduğu söylenebilir. Bunun neticesinde seçimlerde kararsız seçmen sayısı çoğalmakta ve partiler arasında oy dalgalanmaları meydana gelmektedir (Kalaycıoğlu, 2008:297-316).

Batılı anlamda demokratik yönetime ilk geçişi 19. yy'da başlayan Osmanlı Devleti'nden sonra Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren demokratik ilkeler üzerine vurgu yapmakla birlikte demokrasinin çoğulculuk prensibini aksatmadan uygulamaya geçirememiştir. Halkın demokratik değerleri benimsemesi, seçme ve seçilme hakkının yerleşmesi, askerin devletin koruyucusu olma anlayışıyla sivil iktidara müdahaleyi meşru görmesi sürecin işlemesini zaman zaman sıkıntıya sokmuştur.

Demokratikleşme sürecinde toplumla iktidar arasındaki organik ilişkiyi sağlayan temsili kurumların yaratılması ve yaşatılması demokratik siyasal sistemin sağlıklı işleyişi bakımından son derece önem arz etmektedir. Modern liberal demokrasilerin kurulmasında siyasal partiler ve parlamentolar sistemin esas dinamikleri olduğu için partiler olmadan siyasi aktörler fonksiyonlarını yerine getiremez.

Bu anlamda Türkiye'de seçmenin "oy verme" davranışında çok farklı unsurlar etkili olabilmiştir. Türk seçmeninin seçme tutumunun anlaşılması tarihi arka plandan da bağımsız değildir.

Seçim, bir kişinin birden fazla seçenek arasından kendisine en uygun seçeneği tercih etmesidir. Tercih edebilmek için kişi hem tam özgürlüğe sahip olmalı, hem de tercih edebilecek alternatiflerin olması gerekir. Siyaset bilimi açısından ise seçim, yönetilenlerin kendilerini kimin yöneteceğini belirlemek için geliştirilen demokratik yöntemi anlatır. Ancak belirtmek gerekir ki seçim sadece bir araç değil, aynı zamanda onun siyasal sisteminin meşruluk temelini oluşturmadır ve bir ülkedeki siyasal rejimin niteliğini belirleme gibi daha derin siyasal anlamları vardır (Öztekin, 2001:152). Çünkü halkın kendi kendisini yönetmesi demek olan demokrasiyi, otoriter ve totaliter yöntemlerinden ayıran en önemli fark yönetimin meşrutiyetinin halkın rızasına ve onayına dayanmasıdır. İktidarı belirleyecek olan halkın rızası antik Yunandaki site demokrasilerinde "vatandaşların" yönetim sürecine doğrudan katılmasıyla sağlanıyordu. Site nüfusunun (yurttaş kabul edilen hür erkeklerin) kent merkezindeki agora'lara sığabilecek kadar az olduğu bu dönemde doğrudan demokrasi uygulanabilir bir sistemdi. Ancak artan nüfus, giderek karmaşıklaşan sorunlar ve yurttaşların siyasal faaliyetlerine ayıracak zamanlarının az olması doğrudan demokrasiyi imkânsızlaştırdı (Kışlalı, 1991:160). Bunun yerine, 19. yüzyıldan itibaren yaygınlaşan uygulama ise halkın kendini, seçtiği temsilciler aracılığı ile yönetmesidir ki bunun adı temsili demokrasidir.

Temsili demokrasinin en önemli özelliklerinden birisi, vatandaşlara düzenli aralıklar yapılan seçimler yoluyla, siyasal iktidarı belirleme ve memnun kalmadıklarında da görevden uzaklaştırma hakkını vermesidir. Bu nedenle seçimler demokrasinin kalbi şeklindedir. Demokratik rejimler ile anti-demokratik rejimler arasında en temel fark, seçimlerin yapılıp yapılmadığıdır (Butler,1981:1-2). Bu bağlamda gerçek bir seçim ile sahte ya da sözde seçimleri de birbirinden ayırmak gerekir. Tek bir adayın katıldığı veya sonucu önceden belli olan seçimler "gerçek seçimler" değildir. Saddam Hüseyin dönemindeki Irak'ta ve bugünkü Suriye ile Mısır rejimlerinde gözlendiği gibi otoriter liderlerin belli aralıklarla seçmenlerinin önüne seçim sandıkları koymaları ve her defasında da kendilerinin katıldığı seçimlerde %90'ların üstünde oy oranlarıyla yeniden seçilmeleri, sahte seçimin en tipik örnekleridir. Bu tür seçimlerin en önemli fonksiyonu, iş başındaki otoriter liderlerin toplumsal meşruluk arayışlarına hizmet etmesidir. Gerçek seçimler, adaylar

ve partiler arasında açık ve özgür bir yarış ortamının bulunduğu ve seçmenlerin de tercih ettikleri adaylara ya da partilere yönelik desteklerini hiçbir yaptırım korkusu olmadan özgürce açıklayıp oy verebildikleri seçimlerdir. Adayların belli yönetim mekânları için yarışmasına dayanan bu tür seçimler, halkın tercihinin resmi bir ifadesidir. Seçmenlerce açıklanan bu tercihler birleştirilir ve ülkeyi kimin yöneteceğine ilişkin kolektif bir karar ortaya çıkar (Akgün, 2002:6).

Seçimlerin özgür ve demokratik sayılabilmesi için konunun uzmanları tarafından bazı kriterler geliştirilmiştir. Örneğin Dahl'e göre, seçimlerin beklenen sonucu verebilmesi için bütün seçmenlerin oy kullanması, oyların eşit ağırlığa sahip olması, seçmenlerin alternatifler hakkında tam bilgi sahibi olması, en çok oyu alanın kazanması ve fiilen iş başına gelebilmesi gibi şartlar aranır. Bir ideali yansıtsa da bu şartların hepsi her zaman sağlanmaz (1963:68). Butler'ın serbest demokrasi seçimleri için ortaya koyduğu şartlar ise daha somuttur. Buna göre, bir ülkede yapılan seçimler aşağıdaki kriterlere uyuyorsa gerçekten demokratiktir (1982:4);

1. Tüm yetişkin nüfus seçimlerde oy kullanma hakkına sahip olmalıdır.
2. Seçimler daha önceden belirlenen dönemlerde düzenli olarak yapılmalıdır.
3. Ülkedeki hiçbir grubun siyasal parti kurması ve seçilmesi engellenmemelidir.
4. Yasama meclisindeki her bir sandalyenin sahibi ancak ve ancak seçimlerle belirlenmelidir.
5. Seçim kampanyalarını yönetim süreci oldukça adaletli olmalıdır. Adayların kendi görüşlerini ve vasıflarını halka açıklamaları ve seçmenlerin de bunları tartışmaları, ne hukuk şiddeti ne de korkutma yoluyla engellenmemelidir.
6. Oy verme gizlilik içinde gerçekleşmeli; oylar dürüstçe sayılıp tutanağa geçirilmeli ve yasaların gerektirdiği en çok oy alanlar, kendi dönemlerini yeni bir seçimle bitene kadar, seçildikleri makamda kalabilmelidirler (Akgün, 2002:7).

Gerçek hayatta bu şartlar her zaman tam olarak sağlanamamaktadır. Örneğin seçim dönemlerinde kitle iletişim araçlarının seçime katılan tüm siyasi partilere veya adaylara kendi görüşlerini açıklamak için eşit fırsat sunmamaktadırlar. Diğer yandan, basının siyasal gelişmelerle ilgili haber ve bilgi aktarırken tamamen tarafsız olmadığı

da bilinen bir gerçektir. Gerek siyasal/ideolojik eğilimler, gerekse siyaset ve medya arasındaki çıkar ilişkileri nedeniyle, basın yayın organları seçim sürecinde kimi partileri ve liderleri ön plana çıkarmaktadırlar. Dahası seçim sonuçlarına ilişkin bir takım senaryolar ve tahminler aracılığı ile "seçmeni yönlendirme sistemini" sonuna kadar yerine getirdiler. Örneğin "bu kez sol yükselişte", "Ecevit Parkinson hastası" ya da "seçimler AK Parti ve CHP arasında geçecek" şeklinde manşet ve haberler, seçmenlerin kime oy verecekleri konusundaki son kararlarını mutlaka etkileyecektir. Öte yandan doğrudan doğruya yönlendirme ifadeleri kullanmak yerine basının sürekli bazı parti liderlerini ya da adayların haber ve fotoğraflarını öne çıkarması da seçmenlerin o partinin ya da adayın güçlü olduğu imajını verecektir. Bu tür benzer aksaklıkları en aza indirebilmek ve siyasal hayatta haksız rekabeti önlemek için geniş anlamda siyasal çevrenin belli şartları taşıması gerekmektedir. Nasıl ekonomik gelişme serbest piyasada rekabetin sağlanması için belli bir altyapıya ihtiyaç varsa, siyasal demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemesi ve demokratik seçimlerin sürdürülmesi içinde bazı şartların sağlanması gerekir.

Mankinzie (1958:4)'ye göre bunlar:

- Seçim kanunlarını yorumlayan bağımsız bir yargı,
- Seçimleri yönetecek olan siyaset dışı, dürüst ve güvenilir bir yönetim,
- Liderleri ve örgütsel yapılarıyla kendileri politikalarını seçmenlere anlatabilecek derece gelişmiş parti sistemi,
- Toplumda siyasal aktörlerin iktidarı ele geçirme ve iktidara etki etme mücadelesinde izlemesi gereken yöntemler ve bunu sınırları hakkında genel bir uylaşmanın varlığı olarak belirtilmiştir.

Seçim, özgürlükçü liberal demokratik geleneğin vazgeçilmezleri arasındadır. Özellikle komünist bloğunun yıkılmasındaki sonraki dönemde, tüm dünyada demokrasi neredeyse evrensel bir değer haline gelmiştir. Bunun arkasındaki itici güç ise küreselleşmedir. Bu anlamda küreselleşme, ideolojik, baskıcı ve içe kapalı siyasal sistemler üzerinde yıkıcı bir etki gösterirken, demokratik sistemlerin itici gücü olmuştur. Dolayısıyla, dünyada demokrasi dalgası Küba, Kuzey Kore ve bazı Orta Doğu ülkeleri dışındaki tüm devletler için tek meşru yönetim biçimi haline gelmiştir. Huntington'un "Üçüncü küresel demokrasi dalgası" olarak nitelediği ve 1970'lerin

ortalarında başlayan küresel demokratikleşme süreci, Doğu Bloğunun dağılmasıyla doruğa çıkmıştır. Portekiz, İspanya ve Yunanistan'da askeri rejimlerin yıkılmasıyla başlayan üçüncü dalga, daha sonra Latin Amerika ve 1990'lardan sonra Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini de içine alarak genişlemiştir (Huntington, 1991:15).

Bugün dünyada hiçbir zaman olmadığı kadar en temel düzeyde seçme ve seçilme hakları kullanılabilmektedir. 1975'te 36 olan demokratik ülke, sayısı 1955'te 78'e yükselmiştir. Artık Dünya'da nüfusun yarısı halk egemenliği, düşünce ve ifade özgürlüğü ve siyasal eşitlik ve hukuk devleti ilkeleriyle tanımlanan demokratik rejimlerde yaşamaktadır. Ancak kabul etmek gerekir ki, anayasal düzeyde temsili demokrasinin kurumlarını benimsemiş her ülkede demokrasinin standartlarına aynı ölçüde uyulmamakta ve seçimler sonucu sandıktan çıkan iktidarlar zaman zaman kurulu düzenin yerleşik güçlerine veto edebilmektedir. Dolayısıyla otoriter sistemlerden demokrasiye geçiş demokrasinin tam anlamıyla bütün kurum ve kurallarıyla kesintisiz işleyişin garantisi değildir. Bazı durumlarda demokratikleşme süreci de yaşanmaktadır.

Aslında demokrasi, kolektif karar alma sürecinde halk denetimi ve bu denetimini kullanımında herkesin eşit haklara sahip olması idealini anlatır. İstenilen ideal standartlara göre değerlendirildiğinde pek çok batılı demokrasilerinde eksikliklerin olduğu görülecektir. Bu nedenle demokrasinin bir toplumda tam olarak var olduğu veya hiç olmadığı şeklinde "ya hep ya hiç" anlayışı yanlıştır. Demokrasiye bir ideale yaklaşmak derecesi ile yaklaşmak daha doğrudur. Bu aşama veya ideale yaklaşma derecesi, halk egemenliğini ve siyasal eşitlik derecesinin hayata geçirilmesi derecesidir. Bir ülkede hükümet seçimler yoluyla halka karşı sorumlu ise, tüm yetişkinler oy hakkına sahipse, kişisel ve siyasal haklar anayasal güvence altına alınmışsa böyle bir ülkeyi demokratik olarak nitelendirmek doğru olacaktır.

19. y.y.'da bireylerin vatandaş olma hakkıyla beraber seçme hakkına sahip olması ve "oy kullanma"sı siyasal hakların genişlemesine paralel olmuştur. Genel ve eşit oy hakkının yaygınlaşmasıyla birlikte siyasi partiler seçmenin oyunu alabilmek için siyasi rekabete girmiştir. Bu anlamda seçmenin oy kullanırken neyi dikkate

aldığı ve seçmeni hangi unsurların etkilediği önem kazanmıştır. Siyasi partilerin varlığının devamı ve var olan iktidarın seçilmesi tamamen seçmenin iradesinde olduğundan seçmenin oy kullanmasını etkileyen unsurlar başat rol oynamaktadır. Seçmenlerin parti tercihlerinin altında yatan motifler önemlidir, çünkü siyasi partilerin iktidara gelmeleri veya kaybetmeleri dolayısıyla siyasal sürecin işleyişi seçmenlerin tercihine bağlıdır (Gülmen, 1979: 58).

Seçmenin siyasi partilerin giriştikleri yarışta nelerden etkilendiği, siyasi kampanyaların ne oranda tercihleri değiştirdiği, siyasi kimliklerin oluşmasında nelerin etkili olduğu seçmenin tercihinde etkili olmaktadır (Kim, 2014:5).

Her ülkede aynı düzeyde seçmenlerin oy verme tutumunun gerçekleştiğini söylemek pek mümkün değildir. Her bir ülkenin sahip olduğu kültürel ve politik değerler, seçmenlerin davranışları üzerinde belirli oranda bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla seçmen davranışlarında, seçmen alışkanlıklarında toplumların gelenekleri, inançları daha etkili olabilmektedir (Green ve Hochor, 2000:561-573). Ülkeler arası davranış farklılıkları esas olarak bazı faktörlerin öne çıkması ya da diğer bazılarının ötelenmesiyle alakalıdır. Yoksa aksi bir durumu iddia etmek pek mümkün değildir. Bazı ülkelerde sadece bazı faktörler tek başına seçmen davranışını etkiler veya dönüştürür demek doğru bir tespit olmaz. Coğrafi ve kültürel farklılığın yanında yaşanılan çağın da etkisi pekâlâ mümkündür. Zira modernleşme ve kitle iletişim vasıtalarının gelişmesi seçmeni daha bilgili kılmıştır. Dolayısıyla öncesinde toplu olarak oyların bir yere kanalize etmesi çok rahat iken şartların değişmesiyle bu olay önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Genellikle aralarında temel politikalar açısından fazla farklılık bulunmayan ve ağırlıklı iki siyasal partinin yarıştığı ABD ve İngiltere gibi ülkelerde seçmenlerin, adayları ve konuları tercihlerinde belirleyici faktörler olarak görürler. Dolayısıyla seçmen davranışını analiz ederken zaman dilimi ve seçimlerin gerçekleştiği ülkeleri göz önünde bulundurmak daha sağlıkı verileri elde etmemizi sağlar (Kalender, 2005: 64-65).

Endüstrileşmiş batı ülkelerinde bu konuyla ilgili çalışmalar yapılarak bu konuda çeşitli teoriler ileri sürülmüştür. Ancak yapılan çalışmalar batı toplumunun ihtiyaçlarına ve o toplumun seçmen durumuna göre yapılmıştır. Seçmenin tercihini

etkileyen unsurlar zamana, topluma, seçmenin cinsiyetine, eğitim durumu gibi daha birçok değişkene bağlı olarak da değişmektedir. Ekonomik düzeyi gelişmiş ülkelerde seçmenin tercihini daha farklı unsurlar belirlemektedir.

Türkiye demokrasinin yerleşmesi ve seçimler noktasında sıkıntılı süreçlerden geçtiği için daha çok demokrasinin yerleşmesi gündemde olmuş, seçmenin tutumu çok da ilgilenilen konular arasına girmemiştir. Sivil iktidarların askeri darbelerle yönetimden uzaklaştırıldığı Türkiye'de yapılan akademik araştırmalar daha çok demokrasinin yerleşmesi üzerine yapılmıştır. İç güvenlik unsurları Türkiye gündemini ve siyasi aktörleri etkileyen önemli bir neden olarak 1980'lerden bu yana belirleyici olabilmektedir.

Aslında demokratik geçmişi kısa olmayan Türkiye'de siyasi partilerin 1990 yıllarında parçalanmaya uğradığı, merkez partiler denilen partilerin oy kaybına uğrayarak yerini farklı partilere bıraktığı gözlenmektedir. Türkiye'de yaşanan 1980 sonrası iç güvenlik unsurları, terör seçmenin siyasi tutumunda etkili olmaya başlamıştır.

2.3. Dünya'da Seçmen Davranışının Gelişimi

Genel oy ilkesinin benimsenmesi ve siyasal iktidarın halka dayandığı teorisinin yaygınlık kazanması ile birlikte seçmen olgusu ön plana çıkmış ve bunun akabinde de seçmen davranışlarına ilişkin çalışmalar başlamıştır. Seçmen davranışı ile ilgili ilk çalışmalar 1910'lu yıllarda başlamış ve özellikle Amerika'da 1940'lardan itibaren yoğun bir şekilde araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır. 1913 yılında Andre Siegfried tarafından ilk sistematik araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırma elle hazırlanmış çizelge ve taramalı haritalardan yararlanılarak yapılmıştır (Turan ve Temizel, 2015:37). Bu haritalardan yararlanılarak seçmenlerin oy verme motivasyonlarının incelenebilmesi adına ilk adım atılmıştır.

Yurttaşların, siyasal sistemin işleyişine katılmaları ilk kez eski Yunan şehir devletlerinde gerçekleşmiştir. Ancak genel ve eşit oy hakkının yaygınlaşması daha çok Amerikan ve Fransız devrimlerinin sonucudur. Aristokrasiye karşı yükselen burjuva sınıfı, bireyi kendi kendine yeterli rasyonel varlık olarak gören aydınlanma

felsefesi ve insanı odak noktası olarak alan hümanizm düşüncesi modern anlamdaki siyasal eşitlik fikrinin tarihi- felsefi arka planını oluşturdu. Kendi vatandaşlarına genel ve eşit oy verme hakkını tanıyan ve bu arada ulusal siyasal partilerin doğuşuna sahne olan ilk batılı ülke ise Amerika Birleşik Devletleri oldu. 1840 yılındaki başkanlık seçimlerinde beyaz erkekler arasındaki oy verme oranı %80'e ulaştı. Batı Avrupa'da genel oy hakkının gelişimi daha zorlu oldu. Kıta Avrupa'sındaki ilk seçimler Fransa'da 1848 demokratik reformlarının ardından yapıldı. Fransa'da yapılan seçimler diğer Avrupa ülkelerindeki demokrasi taraftarlarını da harekete geçirdi. İngiltere'de 1832 ve 1867'de seçimlerle ilgili düzenlemeler yapılmış ve "genel ve eşit oy" hakkı tüm Avrupa'da yurttaşlar için kutsal ve dokunulmaz bir siyasal hak niteliği kazandı (Akgün, 2002: 21).

2.4. Avrupa' da Seçmen Davranışı

Avrupa kıtasında, Amerika'da yaşanan bu çalışmalara paralel olarak seçmen tercihini etkileyen unsurlar üzerine çalışmalar geçekleşmiştir. 1920 sonrasından itibaren Avrupa parti sisteminin esas olarak toplumsal bölünmeler üzerine inşa edildiği ve genel olarak bu bölünmelerin merkez-çevre, toprak-sanayi, kilise–devlet ve işçi-işveren ayrımı üzerine inşa edildiği varsayılmaktadır. Avrupa'da esasen üç temel tez ortaya atılmıştır. Bu tezler esas olarak birbirini dışlamayan ekonomi temelli seçmen davranışı teorileridir. Sorumluluk tezi, kabaca seçmenin oy verirken iktisadi durumunu göz önüne aldığını, müvekkillik tezi yüksek işsizlik oranlarının sol partilere, yüksek enflasyon oranlarının ise sağ partilere yaradığını ileri sürer. Temel hedefler tezi ise iktidar vaatlerine göre parti desteğinin devam edip-etmeyeceği üzerine yoğunlaşır (Yeğen, 2015:4-5).

2.5. Türkiye'nin Seçim Tarihi ve Seçmen Davranışın Gelişimi

Çok partili siyasal hayattan günümüze 18 kez milletvekilliği genel seçimi ile 14 yerel yönetimler için seçim yapılmıştır. Bu süre zarfında üzerinde en çok durulan kavram seçmen davranışı değil siyasi partiler olagelmiştir. Türkiye'de seçmen

davranışlarının incelenmesine dönük çalışmalar ilk olarak 1960'lı yıllarda gerçekleşmiştir.

Türkiye'de seçmen davranışı ile ilgili çalışmalar yapılırken Şerif Mardin'in ünlü merkez-çevre teorisine dayalı yaklaşımın temel alındığı görülmektedir. Bu kuram seçmen davranışlarını açıklayan teorilerden biri olan sosyolojik modele uygun düşmektedir. Sosyolojik model daha çok sosyal bölünmelere, toplumsal tabakalara dayalı olarak geliştirilen bir modeldir. Merkez-çevre kuramı da toplumdaki bölünmüşlük üzerine kurulmuştur. Osmanlı'dan günümüze merkezi devletçi-seçkinciler temsil ederken, çevreyi ise gelenekçi-muhafazakarlar temsil etmiştir (Akgün vd, 2002:10).

Türkiye'de seçmen davranışları üzerine çalışmalar genel olarak 1960'lı yıllardan itibaren yapılmaya başlandığını ifade etmiştik. 2000'li yıllarla birlikte ise gerek akademik camiada ve gerekse araştırma şirketleri tarafından bu alanda yapılan çalışma sayısının epey arttığını söylemek mümkündür. Türkiye'de seçmen davranışlarına ilişkin yapılan ilk çalışmalardan bazıları şunlardır;

Nermin ABADAN "1965 Seçimlerinin Tahlili" adlı araştırmasında Eskişehir ve Diyarbakır'da bulunan 268 kanaat önderi ile anket yöntemiyle çalışma yürütmüştür. Bu araştırmada kanaat önderlerinin siyasal sisteme karşı tutumları incelenmiştir. Aynı dönemde "Ankara Şehir Nüfusunun Siyasi Eğilimlerinden Bazı Örnekler, Nisan 1964" adlı çalışmasında Ankara'nın dört semtinde, yaş gruplarının, cinsiyetin siyasi partilerin sayısı hakkında biliş düzeylerini ölçmek üzere 500 kişiyle anket çalışması yapmıştır.

ABADAN'ın YÜCEKÖK ile birlikte yaptığı "1961-1965 Seçimlerinde "Büyük Şehirlerin Oy Verme Davranışıyla İlgili Bazı Yorumlar" adlı araştırmasında nüfusu 100.000'in üzerinde olan şehirlerde gelir düzeyinin oy verme davranışı üzerinde etkisini incelemişlerdir.

Tuncer BULUTATAY ve Nuri YILDIRIM tarafından 1968 yılında yapılan "Türk Seçmenlerinin Oy Verme Eğilimlerinde İktisadi Sebeplerin Önemi Üzerine

Bir Deneme" adlı incelemede seçmen davranışlarının iktisadi faktörlerden etkilenme derecesi ölçülmeye çalışılmıştır.

Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI, "Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Faktörler"in neler olduğu üzerine bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın temel inceleme konusu 1995 ve 1999 seçimlerinde yapılan iki ayrı anket çalışması ile seçmenin parti seçişlerini zaman boyutu içinde incelemektir. Böylelikle zaman içerisinde meydana gelen olayların seçmen tercihini nasıl etkilediği ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmada sosyo-ekonomik faktörlerin seçmen tercihi üzerindeki etkisi incelenmiş ve bu değişkenlerin etkisi karşılaştırmalı olarak Isparta ilinde 1995 ve 1999'da gerçekleştirilen anket çalışmalarıyla yorumlamıştır.

Ali ÇARKOĞLU'nun 2012 ve 2014 yıllarında yapılan iki çalışması Türk seçmeninin oy verme davranışı belirleyen ana unsurun ideolojik ya da ekonomik mi olduğuna dair bize fikir sunmaktadır. Çarkoğlu'na göre 2002 seçimlerinde seçmen daha ziyade ideolojik bir tavır sergilemiştir. Ancak seçmen 2007 seçimlerinde daha ziyade pragmatist davranmıştır. 2011 seçimlerinde ekonomik oy verme kaygılarının az da olsa azaldığına işaret etmektedir. Söz konusu fikirlerini 2002, 2007 ve 2011 yıllarında yaptığı saha çalışmalarından elde ettiği verilerle desteklemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BÖLGENİN SOSYO- POLİTİK VE KÜLTÜREL YAPISI

3.1. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Hakkında Genel Bilgiler

Araştırmanın saha çalışmasının gerçekleştirildiği bölge, Güneydoğu Anadolu Bölgesidir. Dolayısıyla bizim kullandığımız "bölge" kavramından anlaşılması gereken Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve (TÜİK tarafından belirlenen) onun alt bölgeleridir.

Araştırmanın yapılacağı "bölge" genel olarak etnik kimlik açısından Kürt seçmenin ağırlıklı olarak yaşadığı bölgedir. KONDA tarafından yapılan Türkiye araştırmasında anadilini Kürtçe olarak beyan edenlerin oranı 2006 yılı için % 15,68 olarak tespit edilmiştir (KONDA,2006). Yine KONDA tarafından 2011 yılında yayınlanan benzer bir çalışmada ise bu oran % 18,3 olarak tespit edilmiştir (KONDA, 2011).

Benzer bir çalışma 1990 yılı nüfus sayımı verilerinden yola çıkılarak Servet Mutlu tarafından yapılan "Etnik Grup ve Bölgelere göre Türkiye Nüfusu" başlıklı araştırmadır. Söz konusu araştırma sonuçlarına göre Kürt nüfus, özellikle Güneydoğu Anadolu'da, bölgede yaşayan nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Buna göre Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki toplam nüfusun % 64.98'i Kürtlerden oluşmaktadır (Mutlu, 1995:49).

Söz konusu bölgenin etnik yapısı incelendiğinde Kürt nüfusun ve dolayısıyla Kürt seçmenin yoğun olduğunu görüyoruz. Konda tarafından 2011 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Kürt nüfusun popülasyonu Doğu Anadolu Bölgesinin bir alt bölgesi olan Ortadoğu Anadolu'da ortalama %79,1, Güneydoğu Anadolu için ise % 64,1'dir. Bu çalışmalar yapılırken genel olarak anadil referans alınmıştır. Bölgede Kürtler dışında önemli miktarda Arap nüfus ile Türk ve Zaza nüfus ikamet etmektedir (KONDA, 2011).

Tablo 3. 1: "Bölge"deki Kürt Nüfus Ortalaması (KONDA,2011)

Güneydoğu Anadolu	Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin Batman, Siirt, Şırnak	%64,1

Tablo 3. 2: Doğum Yerlerine Göre Kürt Nüfusun Dağılımı (Erdem, 2008: 14)

Doğum Yeri	Kürt	Türkiye Ortalaması (%)
İstanbul	1.1	6.0
Batı Marmara	0.1	5.5
Ege	1.3	12.4
Doğu Marmara	0.2	7.0
Batı Anadolu	3.7	8.1
Akdeniz	1.6	10.6
Orta Anadolu	1.5	8.3
Batı Karadeniz	0.4	9.8
Doğu Karadeniz	0.0	8.1
Kuzeydoğu Anadolu	15.1	7.2
Ortadoğu Anadolu	37.4	7.4
Güneydoğu Anadolu	37.4	8.6
Yurtdışı	0.2	1.1
Toplam	100.0	100.0

Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden özellikle Gaziantep hariç diğer iller ekonomik olarak az gelişmiştir. Türkiye'de doğu ile batı illeri arasındaki gelişmişlik farkı 15 kattır. Türkiye'deki illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında en az gelişmiş 20 ilin 17'sinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Kürt nüfusunun yoğun olduğu illerdir (Buna ilişkin veriler bölgenin gelişmişlik düzeyi konusunda verilecektir). Sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası bölge illerinin geri kalmışlığını göstermek açısından temel bir göstergedir. Bu durum Kürt sorununun sadece etnik temelli bir problem değil aynı zamanda sorunun kökeninde ekonomik geri kalmışlığın da olduğu gerçeğini göstermektedir. Fakat sorunun sadece ekonomik nedenlerden kaynaklanmadığı gerçeğini göz ardı etmemek gerekmektedir. Çünkü bölge sosyo-ekonomik olarak homojen bir yapı sergilememektedir. Bölgenin içinde

de yüksek düzeyde etnik ve sınıfsal farklılaşma vardır. Dolayısıyla bölgede yaşayanların tamamının yoksul olduğu gibi bir algı doğru değildir (tuik.gov.tr, 24.05.2017).

Bölgede sosyo-ekonomik yapıyla, etnik kimlik talepleri iç içe geçmiş birbirini besleyen karmaşık bir yapıya dönüşmüştür. Bugün bölgede siyaset de temelde bu karmaşık yapı üzerinde gelişmektedir. Çok partili dönemdeki bütün seçimlerde bölgenin bu gerçeklerinden her birinin belli bir dönemde öne çıkarak bölgedeki siyasal yapıyı etkilediği görülmektedir. 1970'li yıllarda siyaset daha çok feodal yapı, toprak reformu, ağalık sistemi gibi sosyo-ekonomik faktörler üzerinden tartışılarak belirlenirken, 1990'lardan itibaren etnik kimlik taleplerinin daha öne çıktığı görülmektedir. Hâlbuki bütün göstergeler sorunun köklü çözümünün ancak bu iki talebin birlikte değerlendirilmesiyle mümkün olabileceğini göstermektedir (Erkan ve Aydın, 2011:51) .

3.2. Demografik Göstergeler

2016 yılı sonuçlarına göre Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 8.508.887 kişi yaşamaktadır. Bölgenin nüfusuna ilişkin veriler aşağıda tablolarla gösterilmiştir (tuik.gov.tr, 24.05.2017).

Tablo 3. 3: 2016 yılı ADNKS Sonuçlarına Göre Güneydoğu Anadolu Bölgesi İlleri Toplam Nüfus Miktarı (tuik.gov.tr).

İl	Toplam Nüfus	0-24 Yaş	0-24 Yaş Gurubu(%)
Adıyaman	610.484	293.624	48,1
Batman	576.899	327.090	56.7
Diyarbakır	1.673.119	904.862	54
Gaziantep	1.974.244	988.305	50,5
Kilis	130.825	63.923	49,8
Mardin	796.237	450.468	56.5
Siirt	322.664	191.915	59.5
Şanlıurfa	1.940.627	1.141.256	58.8
Şırnak	483.788	312.832	64.0

BÖLGE	8.508.887		

Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinin nüfusuna baktığımızda nüfusu 1.500.000'in üzerinde olan üç il bulunduğu görülmektedir. Gaziantep, Şanlıurfa ve Diyarbakır. Bu iller ve Mardin, Büyükşehir Belediyesi statüsündedir. Nüfusu 500.000 den az olan üç il bulunmaktadır Şırnak, Siirt ve Kilis. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin nüfusu Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak yüzde on(10)unun üzerindedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde genç nüfus oranı oldukça yüksektir. Türkiye'nin 0-24 yaş nüfus ortalaması yaklaşık olarak %42 iken bölgede yer alan illerin tamamında bu oran ortalamanın üzerindedir. Söz konusu veriler aşağıdaki tablo 3.3'te gösterilmiştir (tuik.gov.tr, 24.05.2017).

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde genç nüfus oranına bakıldığında bölgenin diğer göstergelerinde olduğu gibi genç nüfus oranı da Türkiye ortalamasından farklılaşmaktadır. Türkiye genelinde nüfusun % 42.6'sı 0-24 yaş grubunda iken bu oran Şırnak'ta % 64'tür. Batman, Siirt ve Şanlıurfa'da bu oran %56'nın üzerindedir. Bu illerdeki her yüz kişinin elli beşinden fazlası 24 yaş altındadır. Bu genç nüfus miktarı başta eğitim ve istihdam olmak üzere birçok toplumsal soruna kaynaklık etmektedir. Bölgede siyaset de giderek genç nüfus etrafında şekillenmektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki genç nüfusun fazlalığı, bölgedeki siyasetin temel dinamiklerinden biridir. Genç nüfus kırsal kesimden çok kent merkezlerinde yoğunlaşmaktadır. Nitelikli bir eğitimden geçen ve meslek sahibi olan genç nüfus bir ülke, bölge ve il için gelişme ve kalkınmada önemli bir dinamizm oluşturur. Fakat bu eğitimden yoksun ve meslek sahibi olmayan genç nüfus birçok sorunun potansiyel kaynağı haline gelir. Bugün bölgede göz ardı edilen ve çözümü için politika üretilmeyen en önemli sorunlardan biri bölgedeki bu genç nüfusun eğitim ve istihdam sorundur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi genelde tarımsal üretimle öne çıkmasına rağmen tarımda istihdam edilen nüfus oranı giderek azalmaktadır. Bölgedeki sanayileşme düzeyinin de düşük olması genç nüfustaki işsizlik oranını arttırmaktadır. Bölgedeki sermaye birikiminin yeterli olmaması ya da sermayenin daha gelişmiş bölgelere yatırım yapmayı tercih etmesi nedeniyle sanayileşme

gelişememektedir. Bu genç nüfusun istihdamı için bölgede kamu ve özel sektör ortaklığıyla sanayileşme politikalarının geliştirilmesi gerekli görülmektedir.

Bölgenin bazı ekonomik göstergeleri incelendiğinde Türkiye'nin diğer bölgeleriyle arasındaki fark açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu farklılaşma sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasından istihdam işsizlik oranlarına, Gayrisafi Yurtiçi Hâsıladan Katma Değer oranlarına kadar her alanda görülmektedir. Tablo 3.4'te bölge illerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası gösterilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 50).

Tablo 3. 4: Doğu Ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi İllerinin 2011 Yılı Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

İLLER	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik (Türkiye Sıralaması)
Şırnak	78
Siirt	77
Mardin	74
Batman	70
Şanlıurfa	73
Adıyaman	66
Diyarbakır	67
Kilis	63
Gaziantep	30

Kalkınma Bakanlığının 2013 yılında yayınlanan Türkiye'de illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına bakıldığında 81 il içerisinde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 9 ilin 8'inin 60. sıra ve altında olduğu görülmektedir. Türkiye'nin en az gelişmiş on ili Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindedir. Sosyo-ekonomik olarak az gelişmişlik ve Türkiye'nin diğer bölgeleriyle bu düzeyde bir farklılaşma kaçınılmaz olarak diğer bütün sosyal göstergeleri de etkilemektedir. 2014 yılında il bazında yayınlanan GSYİH sonuçları şöyledir (tuik.gov.tr, 24.05.2017).

Tablo 3. 5: Güneydoğu İllerinin 2014 yılı Kişi Başı Gayri Safi Yurtiçi Hâsılası Miktarı (Tuik.gov.tr, 24.05.2017).

İLLER	GSYH (TL)
Şırnak	12.186
Adıyaman	13.549
Mardin	13.286
Şanlıurfa	9.773
Siirt	12.232
Batman	11.794
Diyarbakır	12.800
Gaziantep	17.788
Kilis	13.648
Türkiye Ortalaması	22.753

2014 yılında il bazında yayınlanan GSYH sonuçlarına bakıldığında bölgedeki illerin GSYH'den aldıkları payın Türkiye ortalamasından oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 6: Güneydoğu Anadolu Bölgesi İllerinin İşsizlik Oranları Ve Türkiye Sıralamaları (Tuik,2013)

İller	İşsizlik Oranı	Türkiye Sıralaması
Şırnak	20.1	4
Kilis	7.7	38
Siirt	20.5	3
Mardin	20.6	2
Gaziantep	6.9	47
Adıyaman	9.1	25
Diyarbakır	18.7	5
Batman	23.4	1
Şanlıurfa	16.3	6
Türkiye	9,7	

Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinin işsizlik oranları Türkiye'deki işsizlik oranı olan %9.7'ün üzerinde olduğu görülmektedir. Batman işsizlik oranı ile 1. sırada yer alırken Mardin ve Siirt 2. ve 3. sırada yer almaktadır.

3.3. Kentleşme Durumu

Türkiye siyasetinde belirleyici faktörlerden olan kentleşme ve göç olgusudur. Siyasi söylemler 1980'lere kadar kırsal kesime yönelikken 1980'lerden sonra kentlerde yaşayanlar temel alınarak şekillenmeye başlamıştır. Ülkenin ekonomik ve sosyal yapısının değişmesi ve kırsal kesimden kentlere yapılan yoğun göçler bu durumda etkili olmuştur. Bölgede özellikle 1980 sonrası kentsel nüfus artmış, büyükşehir yasası ile beraber bu statüye sahip illerin tüm yerleşim yerleri kentsel nüfus olarak sayılmıştır. Bölge illerinin kentleşme düzeyi tablo 3.7'de gösterilmiştir (tuik.gov.tr, 25.05.2017).

Tablo 3. 7: 2016 yılı ADNKS Sonuçlarına Göre Güneydoğu Anadolu Bölgesi İlleri Kentsel Kırsal Nüfus Dağılımı(Tuik)

İller	Toplam Nüfus	Sıra	Kentsel Nüfusun toplam Nüfus İçindeki Payı (%)	Sıra
Adıyaman	610.484	33	66.3	4
Batman	576.899	37	78.1	33
Diyarbakır	1.673.119	12	100	1
Gaziantep	1.974.244	8	100	1
Kilis	130.237	78	71.2	30
Mardin	796.237	26	100	1
Siirt	322.664	58	64.1	59
Şanlıurfa	1.940.627	9	100	1
Şırnak	487.788	43	61.7	65
Bölge	8.508.887			
Türkiye	79.814.871		87.9	

2016 yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 8.508.887 kişi yaşadığı, bunların 7.833.227 kentlerde, yaklaşık 675.000'i ise kırda ikamet etmektedir. Kentleşme oranının yaklaşık olarak % 92 olduğu bölgenin kent nüfusu ortalaması Türkiye ortalamasına yakındır. İller düzeyinde büyük şehir statüsüne sahip dört ilde kentleşme oranı %100 iken, en düşük kentleşme oranı Şırnak'tadır. Diyarbakır'da 1980'de % 48 olan kentleşme oranı 2016'da % 100'e, Siirt'te % 41'den % 64'e çıkmıştır.

Kentleşmeyle birlikte geleneksel yaşam tarzı da değişmiştir. 1990-2000 arasında Diyarbakır'ın nüfusu 1.500.000 üzerine çıkmıştır. Bu durum şehrin ekonomik dengelerini değiştirmiştir.

3.4. Göç Durumu

İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde çok farklı politik görüşlerin birarada bulunması kırdan, kentlere yapılan göçün sonucudur. İllerin belirli noktalarında partilerin oy dağılımları çok farklı olabilmektedir. Köylerini terk eden vatandaşların bir kısmı en yakın kent merkezine yerleşirken, bir kısmı belli bir süre sonra daha büyük şehirlere göç etmişlerdir.

Büyük şehirlere göçle yerleşen seçmenler geleceğe yönelik değişim sözü veren siyasi partileri tercih edebilmektedir. 1980 öncesi sol partiler göçle oluşan yerlerden daha çok oy almakla birlikte 1980 sonrası RP ve 2000 sonrası AK Parti oylarını yükseltmiş, CHP düzen partisi olarak algılanmıştır. AK Parti'nin sistemi değiştirmeye yönelik mesajları halk tarafından kabul görmüş ve bu partiyi iktidara taşımıştır.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde kentleşme ve göçün özellikle bazı şehirlerde siyasi davranışı belirleyici faktörler olduğu görülür. Bu bölgeden farklı bölgelere göç olmakla beraber, bölge içinde de göçler olmaktadır. Güneydoğu'da Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa ve Batman hızla göç almaktadır. 1999 yılında gerçekleştirilen genel nüfus sayımına göre, il merkezleri bazında en çok göç alan 10 ilin tamamı Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesindedir. Bu göstergelere baktığımızda esasen toplu bir yer değiştirmeden söz etmek mümkün olur. Gerçekleşen bu ani ve toplu göçler

öncelikle bölgede bulunan il merkezlerine oradan da daha büyükşehirlere ve metropollere doğru gerçekleşmiştir. 1980'lerden 1990'ların sonuna kadar yaşanan zorunlu göç, güvenlik gerekçesiyle köy boşaltma ve kırsal alanda can güvenliği sorunlarının ortaya çıkmasının bir sonucudur.

Tablo 3. 8: Boşaltılan Yerleşim Birimlerinin Toplam Durumu (tuik.gov.tr; 25.04.29).

	Köy	Mezra	Toplam
OHAL	517	1614	2131
Mücavir Alan	303	731	1034
Diğer Bölgeler[1]	85	178	263
Toplam	905	2523	3428

Zorunlu köy boşaltmaları sonu toplamda 1 milyon civarında insanın mağdur olduğu iddia edilmektedir. Zorunlu göç yaşayanlarla gönüllü göç edenlerin kentlerle bütünleşmeleri farklı olmakta tutumları siyasi tercihlerine de yansımaktadır (tuik.gov.tr, 25.04.2017).

Bölge illerinde ikamet etmekte iken göç edenlerle ilgili sayısal veriler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. 9: 2016 yılı ADNKS sonuçlarına göre Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinde nüfusa kayıtlı olup da göç edenlerin sayısı (tuik.gov.tr, 25.05.2017)

	GAB illerinden göç edenlerin sayısı	Sıra
Adıyaman	60.759	6
Batman	21.489	39
Diyarbakır	55.604	8
Gaziantep	50.003	11
Kilis	8.043	78
Mardin	38.823	15
Siirt	15.068	55
Şanlıurfa	49.789	12
Şırnak	24.122	35

[1]Ağrı'da 53, Kars'da 20, Erzurum'da 15, Erzincan'da 87, Sivas'da 1, Şanlıurfa'da 24, Adıyaman'da 22, Iğdır'da 13, Elazığ'da 28 köy ve mezra boşaltılmıştır.

Bölge illerinden diğer kentlere yoğun bir göç yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira en çok göç veren iller sıralamasında ilk 20'de bölgeden beş il bulunmaktadır. En az göç veren il Kilis'tir. Başka illerde ikamet etmekte iken bölge illerine göç edenlerle ilgili sayısal veriler şöyledir (tuik.gov.tr,25.05.2017).

Tablo 3. 10: 2016 yılı ADNKS Sonuçlarına Göre Güneydoğu Anadolu Bölgesine Yapılan Göçlerle İlgili Veriler

	GAB İllerine Göç Etmiş Olanların Sayısı	Sıra
Adıyaman	18.789	42
Batman	18.757	43
Diyarbakır	39.177	17
Gaziantep	45.726	11
Kilis	5.740	79
Mardin	21.439	36
Siirt	10.775	70
Şanlıurfa	38.662	19
Şırnak	11.102	68

Güneydoğu göç hareketleri incelendiğinde en çok göç alan illerin Gaziantep ve Diyarbakır olduğu anlaşılmaktadır. Sanayi ve ticaret açısından gelişmiş ve GAP'la bölgede artan ürün çeşidi ve verim artışında en ileri şehir olması Gaziantep'in göç için en çok tercih edilen il olmasına neden olmuştur. Gaziantep 45.726 kişiyle en çok göç alan il düzeyindedir. Söz konusu göçler esas itibariyle bölge içerisinden olmaktadır. Ancak son yıllarda Suriye'de patlak veren siyasi kriz ve bunun sonucunda gerçekleşen iç savaşla birlikte Türkiye'ye çok yoğun miktarda göç hareketi gerçekleşmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde geçici koruma kapsamında toplam 1.574.329 kişi ikamet etmektedir. Bu kapsamda Türkiye'de bulunan toplam Suriye'li göçmen sayısı 3.547.194'dir(mülteciler.org,05.01.2018).

Diyarbakır'da kentte inşaat sektörünün ve tarımın gelişmiş olması ile turizm açısından zengin bir yer olması iş ve yaşam olanaklarını artırmış ve şehre göçte tercih edilmesinde belirleyici olmuştur. Diyarbakır'ın göç almasında zorunlu göç de

etkili olmuştur. Böylece Diyarbakır'da zorunlu göç neticesinde genç nüfus kitlesi oluşmuş ve bu gençler siyasetin radikalleşmesinde etkili olmuşlardır.

Bölge illerinden yapılan göçlerin en çok hangi illere gerçekleştiğine dair detaylı bir tablo hazırlanmıştır. Aşağıdaki tabloda bölgenin her bir ilinden Türkiye'nin diğer illerine yapılan göçlerle ilgili istatistikî veriler paylaşılmıştır (tuik.gov.tr, 25.05.2017).

Tablo 3. 11: 2016 yılı ADNKS Sonuçlarına Göre Güneydoğu Anadolu Bölgesi İllerinde Nüfusa Kayıtlı Olup Başka Bölge İllerinde İkamet Edenlerin Sayısı

İKAMET EDİLEN İL (ADNKS)		TOPLAM	Güneydoğu Anadolu Bölgesi İlleri								
İL KAYIT NO	İL ADI		ADIYAMAN	DİYARBAKIR	GAZİANTEP	MARDİN	SİİRT	ŞANLIURFA	BATMAN	ŞIRNAK	KİLİS
TOPLAM		78.998.461	1.091.732	2.163.895	1.629.766	1.554.208	761.092	2.625.674	758.324	632.386	307.896
1	ADANA	2.192.471	50.155	66.268	21.784	97.174	40.411	99.450	14.819	19.267	5.433
2	ADIYAMAN	609.826	565.884	1.844	3.479	825	380	6.928	595	294	391
3	AFYONKARAHİSAR	707.997	496	820	545	689	197	1.001	197	154	135
4	AĞRI	541.520	591	1.100	554	586	396	797	391	306	130
5	AMASYA	323.565	276	288	373	204	81	458	83	60	86
6	ANKARA	5.276.144	12.229	27.787	21.762	21.683	10.939	25.755	6.943	4.495	6.332
7	ANTALYA	2.268.021	15.971	39.408	24.853	22.345	7.213	30.325	23.011	8.399	458.6
8	ARTVİN	167.598	218	326	254	226	100	299	122	59	40
9	AYDIN	1.060.046	4.028	8.207	2.951	4.856	10.238	6.240	5.363	1.320	627
10	BALIKESİR	1.188.307	1315	5.161	2.937	5.317	1.460	3.558	1.319	346	610
11	BİLECİK	214.834	447	1.875	546	655	509	992	375	253	165
12	BİNGÖL	269.029	502	3.858	422	493	158	768	299	199	95
13	BİTLİS	340.845	485	2.033	492	719	4.217	757	2.264	608	74
14	BOLU	295.345	484	782	590	599	445	748	325	122	112
15	BURDUR	259.009	302	712	470	425	107	546	179	83	106
16	BURSA	2863.866	4.871	35.093	7.210	16.421	12.245	13.985	5.262	2.374	1955
17	ÇANAKKALE	515.339	752	1.739	1.442	1.352	540	1.471	397	187	337
18	ÇANKIRI	179.601	191	246	328	191	66	520	75	57	50
19	ÇORUM	518.538	244	316	346	180	96	843	94	41	55
20	DENİZLİ	997.835	688	1.800	1.472	1.250	2.143	1.712	795	2.211	234
21	DİYARBAKIR	1.672.082	2.388	1.431.015	1.929	81.117	5.607	23.737	15.529	3.319	410
22	EDİRNE	398.840	655	1.406	955	1.135	523	1.120	1.511	130	284
23	ELAZIĞ	576.891	1.720	14.831	1.428	1.416	375	1.573	702	229	272
24	ERZİNCAN	222.610	681	911	616	510	199	770	314	224	135
25	ERZURUM	758.682	871	1.191	998	676	337	876	399	233	249
26	ESKİŞEHİR	833.283	1.162	2.906	2.469	2.869	802	3.288	744	750	885
27	GAZİANTEP	1.955.922	66503	6183	1.310.679	10.232	16.114	236.112	2.767	10.876	104.868

28	GİRESUN	441.115	424	432	500	290	110	449	98	61	87
29	GÜMÜŞHANE	170.298	356	590	455	320	154	584	149	114	97
30	HAKKÂRİ	267.586	563	750	672	423	498	656	207	2.526	123
31	HATAY	1.550.650	3.698	13.499	18.908	11.645	2.142	18.106	2.440	1.420	6.573
32	ISPARTA	421.690	495	1.073	995	1.886	384	896	1.086	245	189
33	MERSİN	1.755.996	45.718	63.285	22.666	45.003	38.907	66.602	9.903	28.172	4.531
34	İSTANBUL	14.556.739	190.491	209.260	82.750	231.816	227.479	126.408	135.861	36.572	39.219
35	İZMİR	419.628	9.560	76.342	15.506	153.726	9.447	43.760	15.979	5.381	3.704
36	KARS	288.569	427	811	422	417	157	633	234	213	80
37	KASTAMONU	371.699	373	363	392	376	236	641	229	121	139
38	KAYSERİ	1.347.629	1.302	1.870	2.687	1.444	395	2.000	661	1.138	495
39	KIRKLARELİ	350.244	857	872	733	971	631	1.106	649	136	183
40	KIRŞEHİR	225.252	375	595	353	1.561	119	1.173	254	85	81
41	KOCAELİ	1.823.015	3.039	11.739	5.790	9.341	6.227	7.093	3.704	2.171	1.632
42	KONYA	2.145.186	2.224	3.856	3.330	9.418	2.964	4.893	2.059	1.369	785
43	KÜTAHYA	566.610	496	707	749	689	379	787	285	194	310
44	MALATYA	777.109	49.939	4.935	1.997	1.281	549	3.487	1.508	330	385
45	MANİSA	1.391.158	1.259	10.319	1.557	13.552	8.175	4.563	5.816	3.059	424
46	K.MARAŞ	1.109.579	7.712	1.033	9.682	831	336	2.451	396	252	1.240
47	MARDİN	794.070	1.010	7.215	1.156	718.204	1.601	6.715	8.729	22.689	202
48	MUĞLA	906.553	2.283	5.692	4.946	5.216	2.635	5.372	2.032	1.651	1.198
49	MUŞ	406.135	358	4.726	307	583	455	447	3.522	249	70
50	NEVŞEHİR	287.626	385	468	585	634	148	594	144	127	149
51	NİĞDE	348.936	508	454	795	464	1.040	890	96	225	144
52	ORDU	745.766	328	537	468	277	155	416	113	44	72
53	RİZE	329.867	191	349	339	213	113	283	104	73	52
54	SAKARYA	957.760	779	2.299	1.312	1.510	864	1.314	1.062	295	446
55	SAMSUN	1.281.286	983	976	1.217	634	319	1039	269	147	180
56	SİİRT	322.135	526	2.352	633	1.504	282.067	968	6.717	6.816	131
57	SİNOP	203.508	105	282	188	147	82	195	45	35	56
58	SİVAS	617.012	960	812	916	453	180	903	246	161	149
59	TEKİRDAĞ	969.128	3.911	5.651	2.668	2.512	4.927	4.434	2.538	640	685
60	TOKAT	597.994	651	713	748	446	246	698	142	117	150
61	TRABZON	773.058	487	489	807	366	168	641	167	80	158
62	TUNCELİ	82.053	385	1.542	461	451	183	637	239	269	86
63	ŞANLIURFA	1.935.283	12.499	13.639	6.611	27.884	837	1.815.645	1.660	1.034	931
64	UŞAK	351.194	2.108	930	817	653	194	644	683	89	69
65	VAN	1.097.762	978	3.331	886	1.584	6.843	1.360	1.689	14.235	178
66	YOZGAT	413.883	448	502	431	206	203	842	98	41	83
67	ZONGULDAK	593.718	300	700	612	686	217	609	228	82	159
68	AKSARAY	387.491	448	498	526	732	111	748	184	131	127
69	BAYBURT	89.722	242	282	200	203	79	355	84	87	38
70	KARAMAN	243.348	268	537	441	242	72	451	122	141	82
71	KIRIKKALE	272.012	315	436	436	444	119	615	154	55	68
72	BATMAN	575.241	687	37.628	642	18.061	31.578	1.071	457.902	5.301	155
73	ŞIRNAK	483.125	747	1.887	891	5.337	6.194	1.257	1.237	436.511	164
74	BARTIN	191.585	364	233	239	178	93	283	121	32	75
75	ARDAHAN	97.922	105	307	192	189	72	264	66	67	41
76	IĞDIR	192.137	182	527	219	222	84	290	128	107	44
77	YALOVA	230538	463	4.143	1.074	2.085	2.625	1.885	554	168	228
78	KARABÜK	237620	379	419	426	418	182	497	166	104	87
79	KİLİS	130.290	793	351	6.017	320	98	1.508	101	94	110.631

80	OSMANİYE	521.561	2.740	1.374	9.100	1.457	822	20.331	389	227	1.751
81	DÜZCE	366.744	399	1.177	432	558	299	556	201	107	124

Güneydoğu Anadolu'dan gelip başka illere kayıtlı olanların en çok olduğu il İsanbul'dur. Ardından Adana, İzmir, Mersin ve Antalya gelmektedir. En çok göç veren iller sırayla Mardin, Diyarbakır ve Şanlıurfa'dır. En çok göçü İstanbul'dan sonra alan Çukurova mevsimlik göç sebebiyle tercih edilmiş, sonra kalıcı göç edilen yerler arasında ikinci sırada yer almıştır. Bölgeden göç bu illerdeki seçim sonuçlarına yansımıştır. BDP'nin desteklediği Emek Özgürlük ve Demokrasi Bloku, 2011 Milletvekili Genel Seçimlerinde Adana ve Mersin'de birer bağımsız milletvekili çıkarmıştır. 2015 seçimlerinde HDP Adana ve Mersin'de ikişer milletvekili çıkarmıştır.

3.5. Eğitim Göstergeleri

Bölgede 2008-2009 eğitim-öğretim yılında brüt okullaşma oranı okul öncesi eğitimde (4-5 yaş) Batman (%33,22), Kilis (%42,25) ve Siirt (%41,80) hariç Türkiye (%32,2) ortalamasının altındadır. 2015-2016 eğitim döneminde ise Siirt (%51,98) ve Kilis (55,24) hariç diğer iller % 49,27olan Türkiye ortalamasının altındadır (http://www.gap.gov.tr, 22.03.2017).

İlköğretim oranı Türkiye ortalamasından birkaç puan aşağıdadır. Ancak bu durum ortaokula gelindiğinde daha da artmaktadır. Güneydoğu Anadolu'da ortaokullaşma oranı % 42.7 iken Türkiye ortalaması % 66.5'tir. Cinsiyet dikkate alındığında kız çocukların eğitim oranının çok düşük olduğu görülecektir. % 28.8 kız öğrenci okullaşmıştır. Türkiye genelinde bir sınıfta 32 öğrenci, öğretmene 17 öğrenci düşmekte Güneydoğu Anadolu'da ise bir sınıfta 38 öğrenci bir öğretmene ise 23 öğrenci düşmektedir. Kadınların okuma yazma oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesinde oldukça düşüktür. Şanlıurfa ve Siirt'te % 48, Diyarbakır'da % 45, Mardin ve Batman'da % 43, Bitlis'te % 42'dir. Eğitim seviyesindeki düşüklük üniversite sınav sonuçlarına da yansımış, Diyarbakır'da 34.600 kişiden ancak 4000 kişi bir lisans programına yerleşmiştir (Toksöz, 2008:101). Dolayısıyla bu

göstergeler temelinde bölgenin eğitim indekslerinin Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektektedir (http://www.gap.gov.tr, 22.03.2017).

Bölge halkının eğitim durumu, cinsiyet ve yaş bazında ele alınmış ve tablolaştırılmıştır. Bu veriler şöyledir (tuik.gov.tr, 25.05.2017).

Tablo 3. 12: Bölgenin Okuma- Yazma Oranları

Nüfusun Eğitim Durumu												
	Okuma yazma bilen oranı (%) +6 yaş 2015	Sıra	Okuma yazma bilen oranı (%) +15 yaş 2015	Sıra	Okuma yazma bilen oranı erkek (%) +6 yaş 2015	Sıra	Okuma yazma bilen oranı erkek (%) + 15 yaş 2015	Sıra	Okuma yazma bilen oranı kadın (%) + 6 yaş 2015	Sıra	Okuma yazma bilen oranı kadın (%) + 15 yaş 2015	Sıra
Türkiye	96,2	-	95,6	-	98,7	-	98,6	-	93,7	-	92,6	-
Adıyaman	92,6	69	90,8	68	97,4	69	96,7	68	87,7	66	84,8	67
Batman	92,8	66	90,3	69	97,4	68	96,5	70	88,1	65	84,0	69
Diyarbakır	91,3	76	88,8	75	96,9	78	95,9	77	85,8	75	81,6	75
Gaziantep	95,7	42	94,5	42	98,9	31	98,6	35	92,5	42	90,4	47
Kilis	95,8	40	93,9	52	98,9	32	97,4	57	92,8	39	91,9	38
Mardin	90,1	80	86,9	80	96,5	81	95,1	81	83,7	80	78,4	79
Siirt	90,0	81	87,7	77	96,8	80	95,6	79	83,3	81	77,1	80
Şanlıurfa	90,8	78	86,3	81	97,1	74	95,4	80	83,7	79	77,0	81
Şırnak	93,9	59	87,2	79	98,1	51	95,9	76	89,8	58	88,1	58

Tablo incelendiğinde gerek cinsiyet bazında gerekse de yaş bazında Gaziantep ve Kilis hariç bölge illerinin Türkiye ortalamasının altında sıra olarak da sonlarda yer aldığı göze çapmaktadır.

3.6. Hane Halkı Büyüklüğü

Tablo 3. 13: 31 Aralık 2016 Tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre İllerin Yıllık Nüfus Artış Hızı Ve Hane Halkı Büyüklüğü

	Yıllık Nüfus Artış Hızı	Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü	Sıra
Adıyaman	12,7	4,4	13
Batman	18.0	5.8	5
Diyarbakır	11.4	5.1	9
Gaziantep	21,7	4.3	14
Kilis	1,3	3,8	22
Mardin	-0,4	5,4	8
Siirt	7,7	5,6	6
Şanlıurfa	25,2	5,8	4
Şırnak	-13,1	6,8	1
Türkiye	13,5	3,5	

Güneydoğu Anadolu bölgesinde ortalama hane halkı büyüklüğü 5.06 ve toplam hane sayısı 1.643.229'dur.

Toplam doğurganlık hızının en yüksek olduğu il 2016 yılında 4,33 çocuk ile Şanlıurfa oldu. Bu ili 3,69 çocuk ile Ağrı, 3,46 çocuk ile Siirt ve 3,45 çocuk ile Şırnak izledi. Toplam doğurganlık hızının en düşük olduğu il ise 1,46 çocuk ile Karabük oldu. Bu ili 1,48 çocuk ile Edirne ve Kırklareli, 1,50 çocuk ile Zonguldak izledi (tuik.gov.tr, 25.05.2017). Ortalama hane halkı sayısına bakıldığında Gaziantep ve Kilis hariç beşin (5) üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum geleneksel aile yaşamının devam ettirildiğine işarettir.

Tablo 3. 14: Toplam Doğurganlık Hızı

En Yüksek İller	Toplam Doğurganlık Hızı	En Düşük İller	Toplam Doğurganlık Hızı
Şanlıurfa	4.33	Karabük	1.46
Ağrı	3.69	Edirne	1.48
Siirt	3.46	Kırklareli	1.48
Şırnak	3.45	Zonguldak	1.50
Muş	3.45	Kütahya	1.52
Bitlis	3.35	Eskişehir	1.53
Mardin	3.29	Bartın	1.54
Van	3.23	Çanakkale	1.56
Diyarbakır	3.12	Giresun	1.56
Batman	3.10	Gümüşhane	1.56
Türkiye	2,10		

3.7. Aşiret Yapısı

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin, Türkiye'nin diğer bölgelerinden farklı bir aile ve toplum yapısı yapısı vardır. Sosyolojik açıdan Güneydoğu Anadolu bölgesinin dikkat çeken en önemli özelliklerinin başında feodal yapının varlığı gelmektedir. Geniş aileler aşiret düzeninin devamında etkilidir. Birlikte yaşayan bir grup insanı ve onların oluşturduğu kültürü ve gerçek olmasa da hayali sınırlarla çizilmiş belirli bir toprak parçasını ifade eden aşiret, esası itibariyle siyasi bir kavramdır. Kendine has örgütlenme şekli olması onu zamanla farklılaştırmış, içinde yaşattığı dost-düşman zıtlığı ilişkisi ise tam anlamıyla siyasallaşmasını sağlamıştır (Durç, 2009:56).

Bölgede var olan bu aşiret yapısı özellikle bölgenin dağlık kesimlerine doğru gidildikçe kendini daha bariz hissettirmektedir. Mesela merkezi otoritenin daha güçlü olduğu bölgelerde aşiret yapısı ve bağları zayıf olurken, daha dağlık ve devlet

otoritesinin daha az hissedildiği bölgelerde aşiretlerin gücü ve aşirete bağlılık daha yüksek miktarda oluşmaktadır. Söz gelimi Siirt'in Kurtalan ilçesi devlet otoritesinin hissedildiği ve merkezi bir coğrafik konuma sahip olduğundan aşiret bağları zayıf iken, aynı ilin Şirvan, Eruh ve Pervari ilçelerinde durum değişmektedir. Buralar sarp, dağlık ve merkeze uzak olduğundan aşiret aidiyeti daha belirgindir. Buralarda arazi yapısının sertleşmesinin ve merkezi yerleşim yerlerinden uzak bulunmasının sonucu olarak, vatandaşlar ferdi ve ailevi olarak güvenlik kaygısı duymaktadırlar. Devlet otoritesinin kısmen hakim olmadığı ya da bu otoritenin yerel aşiretlere geçmiş olması durumunda can ve mal güvenliği kaygısı daha fazla artmaktadır. Bu durumun neticesinde aşiretler koruyucu şemsiyeye sağlarken, karşılık olarak, aşiret kurallarına uyma zorunluluğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bölgenin siyasal tarihine bakıldığında her siyasi partinin ağa ve aşiret desteğini kazanabilmek kendileriyle sürekli bir iletişim kurmuşlardır. Siyasal iktidarlar bu desteği sağlayabilmek için mevcut durumun korunmasından yana tavır takınmışlardır. Özellikle siyasi partilerin il ve ilçe başkanlıkları "ağa" diye tabir edilen kişiler arasında dağıtılmakta, belediye başkalığı için tercih yine ağalardan yana kullanılmaktaydı. 2000 öncesi dönemlere bakıldığında bölgede milletvekili olanların önemli bir kısmının ağa ya da şeyh olduğu görülmektedir. Ancak 2002 seçimlerinden sonra bu durumun değiştiğine dönük verilere rastlanır (Türkdoğan,1998:562). Fakat yine de tam anlamıyla aşiret liderlerinin etkisi kırılabilmiş değildir. Günümüzde dahi il merkezlerinden uzak ilçe ve kasabalarda siyasi partiler ilçe temsilciliklerini ağalara teslim etmektedir. Ve buralarda devlet otoritesinden ziyade bu kişilerin otoritesinden söz etmek mümkündür.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi genelinde aşiret üyeliği % 23.1 oranındadır. Şanlıurfa 42,3, Mardin 36.2 oranına sahiptir. Aşiretten kaynaklanan feodal anlayış zayıflamış olmakla birlikte kan davası kısmen de olsa devamını sürdürmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kan davası olayları en çok % 5,6 ile Şanlıurfa'da görülmektedir. Burada yaşayanların % 42.3'ü kendilerini aşiret üyesi olarak ifade etmektedir.

3.8. Etnik Yapı

Güneydoğu Anadolu Bölgesi etnik açıdan irdelendiği ekseriyetle Kürt etnik kökenine sahip vatandaşlardan oluştuğu görülmektedir. Yapılan araştırmaların önemli bir kısmında anadil üzerinden etnik yapılar araştırılmıştır. Anadillerinin Kürtçe olduğunu ifade eden vatandaşların Kürt olduğu varsayılır. Bölgede ağırlıklı olarak yaşayan Kürt, Arap ve Türk seçmenler ile Süryani, Ermeni ve Zaza seçmenlerin oy verme davranışını anlayabilmek için bu seçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgedeki illerin demografik yapılarına bakmamız gerekiyor.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 1993 yılında yapmaya başladığı ve 5 senede bir tekrarlanan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Türkiye'nin nüfus yapısıyla ilgili önemli detaylar verir. 2003 sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun %83'ü anadilini Türkçe, %14'ü Kürtçe, %2'si Arapça ve %1'i diğer olarak bildirmektedir (Koç vd., 2008).

Benzer bir çalışma 1990 yılı nüfus sayımı verilerinden yola çıkılarak Servet Mutlu tarafından yapılan "Etnik Grup ve Bölgelere göre Türkiye Nüfusu" başlıklı araştırmadır. Söz konusu araştırma sonuçlarına göre Kürt nüfus, özellikle Güneydoğu Anadolu'da, bölgede yaşayan nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Buna göre Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki toplam nüfusun % 64.98'i Kürtlerden oluşmaktadır (Mutlu, 1995:49).

Etnisite hususunda yapılan kayda değer başka bir bilimsel çalışma ise, araştırma şirketi KONDA tarafından yapılmıştır. KONDA'nın 2006 yarısı hesaplamalarına göre Türkiye nüfusunun% 15,68'i Kürt'tür. Bu da yaklaşık olarak 11 milyon 445 bin kişiye denk gelmektedir(KONDA,2006). KONDA'nın 2011 yılında yayımladığı Kürt meselesinde algı ve beklentiler isimli araştırmasına göre bu oran %18,3'e yükselmiştir (KONDA, 2011:12-12). Değişik sonuçlarla da kıyaslandığında Türkiye nüfusunun %15 ile %18 aralığında bir Kürt nüfustan söz etmek mümkündür. TÜİK'in Türkiye İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması'nı Türkiye 12 bölgeye ayrılımıştır. Bazı bölgelerdeki Kürt nüfusunun oranları şöyledir; Kuzeydoğu Anadolu(Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) % 32,

Ortadoğu Anadolu(Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkari) % 79,1 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi(Diyarbakır, Batman, Mardin, Siirt, Şırnak, Gaziantep, Kilis, Adıyaman) ise %64,1 olarak tespit edilmiştir (KONDA, 2011:16).

Tablo 3. 15: "Bölge"deki Kürt Nüfus Ortalaması (KONDA,2011)

Güneydoğu Anadolu	Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin Batman, Siirt, Şırnak	%64,1

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın konusu, modeli, amacı ve önemi, evren ve örneklem, veri geliştirme aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizin ilişkin hususlar yer almaktadır.

4.1.Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın konusu, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde seçmen davranışları üzerinde etkili olan faktörleri incelemek ve faktörlerinin etkisini belirlemeye yöneliktir.

4.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ülkemizde seçmen davranışlarını incelemeye yönelik sınırlı çalışmalara katkı sunmak amacıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ikamet eden seçmenin tercihlerinde rol oynayan unsurları tespit etmek ve söz konusu unsurların etki düzeyleri hakkında bilgiye ulaşmaktır. Bu çalışmanın temel problemi, seçmenin hangi amaç ve motivasyonla oy kullandığıdır. Seçmen davranışlarının Türkiye'de incelenmesinin ve araştırılmasının kronolojisi 1960'lara dayanmaktadır. Seçmen tercihleri alanında çalışan araştırma şirketlerinin bol miktarda çalışmaları mevcuttur. Ancak akademik çalışmalar ağırlıklı olarak 2000 sonrası yoğunluk kazanmıştır. Akademik literatür incelendiğinde genellikle seçmen davranışını etkileyen etmenlerden sadece bir tanesinin önemsendiği ve bu etmenin de genel olarak din ve ekonomi olduğu göze çarpmaktadır. Daha evvelki çalışmalar il bazında yapılmış olmasına karşın bu çalışmamız bölge düzeyinde geçekleştirilecektir.

Güvenlik politikasının bir sonucu olarak gerçekleşen "zorunlu göç" olgusu ile mezhep, aşiret üyeliği ve etnisitenin seçmen davranışları üzerindeki etkisi hususunda bilgi edinmeyi amaçlayan bu çalışmanın, hem benzerlerinden farklılaştığı hem de faktörlerin etkisini keşfetme amacı güttüğünden dolayı bilimsel bir nitelik kazandığı

söylenebilir. Dolayısıyla bu çalışmanın özgün değeri Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ikamet eden seçmenlerin davranışını etkileyen etmenlere genel bir bakış açısı sunup, bu alan ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda göz ardı edilen, özellikle zorunlu göç, mezhep, aşiret bağlılığı ve etnisitenin, seçmen davranışına etkisi derinlemesine incelenecektir.

Çalışmamızın bölgesel olmasının iki temel gerekçesi vardır: Öncelikle söz konusu bölge; farklı kültür düzeyi, farklı mezhepler ve farklı etnik yapıların hayat bulduğu ve zorunlu göç olgusunun en fazla gerçekleştiği bir coğrafik bölge olmasıdır. İkinci olarak Türkiye'de gerçekleşen son üç genel seçimde, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde iki partili bir yapının ortaya çıkmış olması ve özellikle 7 Haziran 2015 milletvekilliği genel seçimlerinde bu bölgede kullanılan oylar sonucu 13 yıllık tek başına süren siyasal iktidarın son bulmasıdır. Böylelikle bu bölgede güçlü olamayan partinin iktidar olma kabiliyetinin ne kadar esnek olduğu göz önüne serilmiştir. 2002 milletvekilliği genel seçimlerinden 7 Haziran 2015 genel seçimlerine kadar mevcut siyasal iktidar Güneydoğu Anadolu'da Türkiye ortalamasına yakın oy almıştır. Ancak 7 Haziran seçimlerinde bölgedeki oylarının düşmesine paralel olarak güç kaybetmiştir. 1 Kasım 2015 tarihinde gerçekleşen milletvekilliği genel seçimlerinde bölgede tekrar birinci olan Ak Parti, ülkede de tek başına iktidar olabilmiştir.

4.3.Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada seçmen davranışlarını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından ölçek geliştirilmiştir. İlk olarak yerli ve yabancı literatür taranarak araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Oluşturulan kavramsal çerçeveye bağlı olarak geliştirilmek istenen envanterin maddelerini oluşturmak için Ek-1'de sunulan 45 maddeden oluşan yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve 460 seçmene yapılandırılmış bu görüşme formu uygulanmıştır.

Görüşme sorularından alınan cevaplarla seçmen davranışlarını etkileyen faktörlere yönelik 48 maddelik soru havuzu oluşturuldu. Daha sonra alan uzmanı görüşleri olarak Prof. Dr. Bekir Berat ÖZİPEK, Prof. Dr. Adem ESEN, Doç. Dr.

Hikmet KIRIK, Yrd. Doç. Dr. Esef Hakan TOYTOK ve Yrd. Doç. Dr. Sungur GÜREL'in görüşleri alınarak bazı sorular çıkartıldı ve madde sayısı 38'e indirildi. Elde edilen envanter Türk Dili ve Edebiyatı ve Türkçe öğretmenlerinin önerilerine göre Türk dil bilgisi ve yazım kuralları açısından düzenlendi. Görünüş geçerliliği için ölçme ve değerlendirme uzmanı tarafından incelendi. Ortaya çıkan envanter formuna 10 katılımcıya uygulanan bilişsel röportaj yoluyla son şekli verildi. Bilindiği üzere bilişsel röportaj, katılımcıların anket sorularına cevap vermek için kullandıkları bilişsel süreçlere açık bir şekilde odaklanmaktadır (Willis, 1999:241-244).

4.4.Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmada araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla gerekli bilgi ve belgeler toplanmış ve çalışmanın alt yapısı hazırlanmıştır. Ayrıca araştırmaya temel olacak hipotezlerin kuramlara dayandırılarak oluşturulmasını ve bu hipotezlerin sınanması amacıyla uygulamalı bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Alan araştırması Güneydoğu Anadolu Bölgesini temsil edecek şekilde planlanmıştır. Çalışmada bölgeyi temsilen 4 ilde istatistiksel veriler elde edilmesi ve yapılan anketlerin analizleri neticesi ile elde edilen verileri desteklemek amacıyla; kanaat önderleri, siyasi parti başkanları, sivil toplum örgütleri ve cemaat ve tarikat temsilcileri ile derinlemesine mülakatlar yapılarak gerekli veriler toplanmıştır. Dolayısıyla çalışmamız, hem betimleyici ve hem de keşfedici bir çalışma olacağından, çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi benimsenmiştir. Bu çalışma tabakalı örneklem modelini esas almıştır. Alan çalışması için oluşturulan anket formu içerisinde iki grup soru yer almaktadır. Soruların bir kısmı kategorik–demografik nitelik taşıyan sorulardan oluşturulmuş, diğer kısmı ise ölçek türlerinden sıralı kategorik ölçek kullanılarak hazırlanmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler elektronik ortama aktarılıp analiz edilmiştir.

Araştırmanın ön uygulaması 2 boyut ve 22 madde olarak geliştirilmişti. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucu 17. ve 22. maddenin çıkarılmasına karar

verildi. Araştırmanın son uygulaması 2 boyut ve 20 madde olarak geliştirilmişti. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucu 14. maddenin çıkarılmasına karar verilerek envanterin son hali ortaya çıkarılmıştır. Envanterimiz etnisite, anadil, mezhep, yaş, yerleşim yeri ve aile yapısı gibi demografik değişkenlere göre incelenmiştir.

Elde edilen veriler R. 3.4.2 programında (R Core Team, 2017) organize edilmiş olup analizler, MPlus 7 programında (Muthen & Muthen, 1998-2015) ve Spss 21 veri analiz programlarında gerçekleştirilmiştir. Verilerin sıralandırılmış ölçekle toplanmış olduğunu göz önüne alarak ağırlandırılmış en küçük kareler faktör analitik tekniği kullanılarak açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Boyutların birbiriyle ilişkili olduğu sayıltısı ile hareket edilip envanterde bulunan toplam faktör sayısı teorik anlamlılık, açıklanan varyans, istatistiksel uyum ve faktör yükleri göz önüne alınarak belirlenmiştir.

Modelin veriye uygunluğu Chi- square (Hu ve Bentler, 1999), Comparative Fit Index (CFI) (Byrne, 1998; Kline 2016), Trucker- Lewis Index (TLI) ve Robot Mean Square of Approximation (RMSEA) (Byrne, 1998) uyumluluk değerleri analizi ile belirlenmiştir. Madde ile faktör arasındaki ilişki mutlak değerdeki faktör yükünün 0.447'den daha büyük olması durumunda o madde ile boyutu ilişkili kabul edilmiştir. Dolayısıyla faktör yükü mutlak değerden 0.447 ve üzeri olan maddeler boyutlarla ilişkilendirilmiş hiçbir boyutla bu derece ilişkili olmayan maddeler ise envanterden bu nedenle çıkartılmıştır. Yapı geçerliliği kanıtı oluşturmak için açımlayıcı faktör analizi prosedürü açıklanmıştır. Güvenirlik indeksi olarak ortaya çıkan herbir boyut için Cronbach Alfa (Cronbach, 1951) iç tutarlılık indeksi uygulanmıştır.

Araştırmada geliştirilen envanterin yapı geçerliliği kanıtını bu yeni çalışmada da oluşturmak için ikinci bir açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve birinci açımlayıcı faktör analizi sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır. Model sonuç farklılıkları gerekçelendirildikten sonra doğrulayıcı faktör analizi ile iki boyutun her biri için faktör puanları oluşturulmuştur. Herbir faktör puanlarının cinsiyet, yaş, gelir vs. türü değişkenlerine göre grup ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Grup ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için etnisite, anadil, mezhep, yaş, yerleşim yeri ve aile yapısı ANOVA istatistiksel prosedürleri

uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar bulgular bölümünde tablolaştırılarak sunulmıştur. Envanter sıralı kategorik envanterdir ve birden dörde kadar numaralandırılmıştır. Bu ifadeler için belirlenen değerlere ilişkin düzey aralıkları şöyledir: (1= Katılmıyorum, 2= Kısmen Katılıyorum, 3= Katılıyorum, 4= Karasızım).

Hazırladığımız taslak anketler ve mülakat formu bir ön deneme çalışması ile gerekli sayıda görüşmeci ile test edilmiş ve sonrasında da gerekli görülen düzeltmeler ve değişiklikler yapılarak son haline getirilmiştir.

4.5.Araştırmanın Kapsamı; Evren Ve Örneklemi

Çalışmamızın evreni Güneydoğu Anadolu Bölgesidir. Örneklem çevresi Güneydoğu Anadolu Bölgesinden içerinden seçilen illerdir. Bölgedeki iller ve bu illerin 1 Kasım 2015 seçimlerinde sahip oldukları seçmen sayıları ile 16 Nisan Referandumunda sahip oldukları seçmen sayıları şöyledir: 1 Kasım'da; Adıyaman 381.428, Batman 312.429, Diyarbakır 958.170, Gaziantep 1.138.374, Kilis 78.898, Mardin 445.041, Siirt 168.786, Şanlıurfa 976.961 ve Şırnak 243.425 seçmene sahipti. 16 Nisan'da ise; Adıyaman 391.115, Batman 329.509, Diyarbakır 992.819, Gaziantep 1.180.938, Kilis 81.705, Mardin 455.288, Siirt 176.845, Şanlıurfa 1.029.644 ve Şırnak 255.760.

Türkiye, İstatistikî Bölge Sınıflandırmasına (NUTS) göre 12 bölgeye ayrılmıştır. Bunlardan biri olan TRC bölgesi Güneydoğuyu Anadolu Bölgesini ifade etmektedir. TRC bölgesi kendi içerisinde 3 alt bölgeye ayrılmıştır. Bunlar (Tuik.gov.tr, 22.11.2017);

- TRC1 Gaziantep alt bölgesi Gaziantep, Adıyaman, Kilis
- TRC2 Şanlıurfa alt bölgesi Şanlıurfa, Diyarbakır
- TRC3 Mardin alt bölgesi Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

Seçilen illerin bölgeyi temsil yeteneği göz önünde bulundurulmuştur. İller belirlenirken TRC2 ve TRC 3 bölgesinden iller rastgele seçilmiştir. TRC1 bölgesi

ekonomik gelişmişlik ve sosyo-kültürel farklılıklardan dolayı kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışmanın uygulanacağı iller Batman, Diyarbakır, Siirt ve Mardin olarak tespit edilmiştir. Söz konusu illerde yapılan saha çalışmasında mahalleler, il merkezlerinde bulunanan mahalleler arasından rastgele seçilmiştir. Her bir il için 1 Kasım 2015 milletvekilliği genel seçim sonuçları dikkate alınarak AK Parti'nin birinci olduğu mahalleler, HDP'nin birinci olduğu mahalleler ve görece olarak iki parti arasında farkın en az olduğu mahalle isimleri bir torbada karıştırılarak her bir il için üç mahalle seçilmiştir. Torbalardan çıkan mahalle isimleri ve söz konusu mahallelere ilişkin seçmen sayıları şöyledir;

- Batman, 19 Mayıs Mahallesi, seçmen sayısı: 3.949
  Pınarbaşı Mahallesi, seçmen sayısı: 3.353
  Gültepe Mahallesi, seçmen sayısı: 10.206
- Diyarbakır, Bağlar ilçesi, Selahattin Eyubi Mahallesi, seçmen sayısı:11.450
  Yenişehir ilçesi, Kooperatif Mahallesi, seçmen sayısı: 17.350
  Kayapınar ilçesi, Medya Mahallesi, seçmen sayısı: 22.231
- Mardin, Artuklu ilçesi, 13 Mart Mahallesi, seçmen sayısı: 11.160
  Artuklu ilçesi, Nur Mahallesi, seçmen sayısı: 3.073
  Artuklu ilçesi, Saraçoğlu Mahallesi, seçmen sayısı: 2.381
- Siirt, Bahçelievler Mahallesi, seçmen sayısı: 11.349
  Barış Mahallesi, seçmen sayısı: 9.583
  Tınaztepe Mahallesi, seçmen sayısı: 1.318

Karasar'a göre örneklem büyüklüğüne ilişkin kesin bir yargıya varmak olanaksızdır. Dolayısıyla "Evrenin belli bir yüzdesini örneklem olarak alma" işleminin bilimsel bir değeri yoktur. Burada önemli olan husus örneklemin büyüklüğünden ziyade, örneklemin evreni temsil edebilme kabiliyetidir (1991:127). Diğer taraftan Balcı ise farklı evren büyüklükleri için kabul edilebilir örneklem büyüklüklerinin verilebileceğini ifade etmektedir. Balcı'ya göre tolerans gösterilebilir hata için gerekli örneklem şöyledir (2001:107).

Tablo 4. 1: Tolerans Gösterilebilir Hata İçin Gerekli Örneklem

Evren	**%5**	%4	%3	%2
500	**217**	272	340	413
5 000	**356**	535	879	1622
50 000	**381**	593	1044	2290
100 000	**382**	596	1055	2344
1000 000	384	599	1065	2344

Bu verilerden yola çıkarak uygulama yapılacak katılımcı sayıları şöyle tespit edilmiştir;

- Batman, 19 Mayıs Mahallesi, katılımcı sayısı: 217
  Pınarbaşı Mahallesi, katılımcı sayısı: 217
  Gültepe Mahallesi, katılımcı sayısı: 356
- Diyarbakır, Bağlar ilçesi, Selahattin Eyubi Mahallesi, katılımcı sayısı: 356
  Yenişehir ilçesi, Kooperatif Mahallesi, katılımcı sayısı: 356
  Kayapınar ilçesi, Medya Mahallesi, katılımcı sayısı: 356
- Mardin, Artuklu ilçesi, 13 Mart Mahallesi, katılımcı sayısı: 356
  Artuklu ilçesi, Nur Mahallesi, katılımcı sayısı: 217
  Artuklu ilçesi, Saraçoğlu Mahallesi, katılımcı sayısı: 217
- Siirt, Bahçelievler Mahallesi, katılımcı sayısı: 356
  Barış Mahallesi, katılımcı sayısı: 356
  Tınaztepe Mahallesi, katılımcı sayısı: 217

Bu veriler ışığında seçilen 4 il ve 12 mahallede toplam 3.578 seçmen ile görüşülmüştür.

4.6.Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmamızda katılımcıların dürüst cevap verdikleri varsayılmıştır. Araştırmamızın sınırlılıkları şunlardır.

Konu sınırlılığı: Bu araştırmada seçmen davranışlarını etkileyen faktörler genel olarak incelenecektir. Ancak çalışmanın hipotezleri doğrultusunda özellikle; etnisite/anadil kullanımı, aile/aşiret üyeliği, güvenlik politikaları ve mezhep/dini inanç farklılıklarının etkisi incelenecektir. Bununu yansıra bu araştırma Güneydoğu Anadolu Bölgesinden seçilen illerle sınırlı kalacaktır.

Örneklem sınırlılığı: Bazı seçeneklere cevap veren katılımcı sayısı çok az olduğundan dolayı, bu seçenekler kapsam dışı bırakılmıştır.

Zaman sınırlılığı: Bu araştırma başlangıcından bitimine kadar yaklaşık iki yıl içerisinde tamamlanacaktır.

Mali sınırlılık: Bu araştırma herhangi bir merkez veya kurum tarafından finanse edilmemektedir.

4.7.Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada yer alan hipotezler araştırmamızın amacına ve araştırma modeline uygun olarak, seçmen davranışlarını etkileyen unsurları tespit edebilmek üzerine kurulmuştur.

Bu çalışmanın temel hipotezleri şunlardır:

1. HDP'nin seçimlerde başarılı olmasının nedeni etnik temelli siyasettir.
2. Anadil kullanımı seçmen tercihinde etkilidir.
3. Mezhepler (Hanefi-Şafii, Alevi-Sünni), bölge seçmeninin tercihi üzerinde etkilidir.
4. Zorunlu göçün sebeplerinden bir güvenlik politikaları ve terör olaylarıdır. Dolayısıyla güvenlik politikaları ve terör olayları seçmen tercihleri üzerinde etkilidir.
5. Aşiretler seçmen tercihi üzerinde etkilidir.

4.8.Geçerlilik Ve Güvenirlik Çalışması

Envanterin geçerlik güvenirlik çalışmalarını gerçekleştirmek için araştırma örneklemi dışından bir ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama, sahada tekrar aynı kişilere denk gelmemek amacıyla Siirt Üniversitesinde okuyan ve Güneydoğu Anadolu kökenli öğrencilere yapılmıştır. Ön uygulama, toplamda 460 kişilik bir gruba uygulandı. Araştırmanın son aşamasında ise 4 ilden tespit edilen 12 mahalleden toplam 3.578 kişi ile görüşüldü. Uygulamada elde edilen cevaplar sıralandırma seviyesinde olup, her bir maddede belirtilen aday özelliklerinin, katılımcıların oy verme davranışını ne derecede etkilediği belirlenmiştir. Seçenekler arasında bulunan "Kararsızım" seçeneği, karar verme mekanizması ile doğrusal bir ilişki içerisinde olmadığı için herhangi bir soru için "Kararsızım" seçeneğini tercih eden adaylar o soruyu boş bırakmış varsayılmıştır. Bu durum veri setinde %1.07 civarında kayıp veri noktaları yaratmaktadır. Katılımcıların diğer sorulara vermiş oldukları cevaplar üzerinden o kayıp veri noktalarına verebilecekleri cevaplar istatistiksel imputasyon yöntemiyle yordanmıştır. 11 katılımcı son uygulamada bütün sorulara "Kararsızım" cevabını verdiği için çalışma dışı bırakılmıştır.

Tablo 4. 1: Ön Uygulama ve Son Uygulamada Maddelere Verilen Cevapların Frekans Değerleri

	Ön Uygulama (N=460)					Son Uygulama (N=3578)			
	Kesinlikle etkilemez	Etkilemez	Kararsızım	Etkiler	Kesinlikle etkiler	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım
1. Adayın etnik kökeni oy verme davranışımı etkiler.	105	122	57	114	61	2433	309	782	54
2. Adayın memleketi oy verme davranışımı etkiler.	106	128	52	125	49	2655	311	582	30
3. Adayın dindar olması oy verme davranışımı etkiler.	111	102	70	114	63	1844	431	1268	35

4. Adayın sosyal çevresi oy verme davranışımı etkiler.	75	116	74	147	48	1764	645	1123	46
5. Adayın mesleği oy verme davranışımı etkiler.	98	128	85	114	35	2212	348	967	51
6. Adayın aşireti oy verme davranışımı etkiler.	106	149	76	88	41	2791	313	419	55
7.Adayın üyesi olduğu tarikat/cemaat oy verme davranışımı etkiler.	89	123	77	119	52	2352	454	718	54
8. Adayla aynı mezhepten olmamız oy verme davranışımı etkiler.	111	148	78	94	29	2675	337	522	44
9. Adayın cinsiyeti oy verme davranışımı etkiler.	164	153	70	45	28	2850	286	393	49
10. Partinin lideri oy verme davranışımı etkiler.	54	73	74	151	108	1528	646	1346	58
11.Kimlik/kültür talebimi gerçekleştirecek parti/aday oy verme davranışımı etkiler.	61	84	87	154	74	1187	694	1638	59
12.Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışımı etkiler.	42	76	102	157	83	984	667	1856	71
13.Partinin seçim programı oy verme davranışımı etkiler.	69	84	96	144	67	1338	639	1538	63
14.Partinin iktidarda olması oy verme davranışımı etkiler.	104	105	87	110	54	1616	564	1336	62
15. Partinin iyi bir ekonomik gelecek vaat etmesi oy verme davranışımı etkiler.	54	57	74	177	98	864	569	2094	51
16.Partinin sosyal adalet ve sosyal yardımlar konusunda gösterdiği çaba oy verme davranışımı etkiler.	41	52	62	190	115	774	518	2247	39

17.Bağlı olduğum inanç grubunun lideri oy verme davranışımı etkiler.	94	102	96	111	57	Soru Çıkarıldı			
18.Bağlı olduğum aşiretin lideri oy verme davranışımı etkiler.	130	147	87	61	35	2518	356	657	47
19.Kendimi ait hissettiğim sınıfsal(ekonomik) yapı oy verme davranışımı etkiler.	70	101	92	127	70	1356	726	1450	46
20.Ekonominin iyi yönetilmesi oy verme davranışımı etkiler.	52	47	65	188	108	638	440	2461	39
21.Güvenlik politikaları oy verme davranışımı etkiler.	52	51	68	188	101	640	392	2491	55
22. Göç etme durum oy verme davranışımı etkiler.	100	109	72	107	72	Soru Çıkarıldı			

Tablo 4. 2: Ön Uygulama ve Son Uygulamada Maddelere Verilen Cevapların Yüzde Değerleri

	Ön Uygulama (N=460)					Son Uygulama (N=3578)			
	Kesinlikle etkilemez	Etkilemez	Kararsızım	Etkiler	Kesinlikle etkiler	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım
1. Adayın etnik kökeni oy verme davranışımı etkiler.	22,8	26,5	12,4	24,8	13,3	68,0	8,6	21,9	1,5
2. Adayın memleketi oy verme davranışımı etkiler.	23,0	21,8	11,3	27,2	10,7	74,2	8,7	16,3	0,8
3. Adayın dindar olması oy verme davranışımı etkiler.	24,1	22,2	15,2	24,8	13,7	51,5	12,0	35,4	1,0
4. Adayın sosyal çevresi oy verme davranışımı etkiler.	16,3	25,2	16,1	32,0	10,4	49,3	18,0	31,4	1,3

5. Adayın mesleği oy verme davranışımı etkiler.	21,3	27,8	18,5	24,8	7,6	61,8	9,7	27,0	1,4
6. Adayın aşireti oy verme davranışımı etkiler.	23,0	32,4	16,5	19,1	8,9	78,0	8,7	11,7	1,5
7.Adayın üyesi olduğu tarikat/cemaat oy verme davranışımı etkiler.	19,3	26,7	16,7	25,9	11,3	65,7	12,7	20,1	1,5
8. Adayla aynı mezhepten olmamız oy verme davranışımı etkiler.	24,1	32,2	17,0	20,4	6,3	74,8	9,4	14,6	1,2
9. Adayın cinsiyeti oy verme davranışımı etkiler.	35,7	33,3	15,2	9,8	6,1	79,7	8,0	11,0	1,4
10. Partinin lideri oy verme davranışımı etkiler.	11,7	15,9	16,1	32,8	23,5	42,7	18,1	37,6	1,6
11.Kimlik/kültür talebimi gerçekleştirecek parti/aday oy verme davranışımı etkiler.	13,3	18,3	18,9	33,5	16,1	33,2	19,4	45,8	1,6
12.Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışımı etkiler.	9,1	16,5	22,2	34,1	18,0	27,5	18,6	51,9	2,0
13.Partinin seçim programı oy verme davranışımı etkiler.	15,0	18,3	20,9	31,3	14,6	37,4	17,9	43,0	1,8
14.Partinin iktidarda olması oy verme davranışımı etkiler.	22,6	22,8	18,9	23,9	11,7	45,2	15,8	37,3	1,7
15. Partinin iyi bir ekonomik gelecek vaat etmesi oy verme davranışımı etkiler.	11,7	12,4	16,1	38,5	21,3	24,1	15,9	58,5	1,4
16.Partinin sosyal adalet ve sosyal yardımlar konusunda gösterdiği çaba oy verme davranışımı etkiler.	8,9	11,3	13,5	41,3	25,0	21,6	14,5	62,8	1,1

17.Bağlı olduğum inanç grubunun lideri oy verme davranışımı etkiler.	20,4	22,2	20,9	24,1	12,4	Soru Çıkarıldı			
18.Bağlı olduğum aşiretin lideri oy verme davranışımı etkiler.	28,3	32,0	18,9	13,3	7,6	70,4	9,9	18,4	1,3
19.Kendimi ait hissettiğim sınıfsal(ekonomik) yapı oy verme davranışımı etkiler.	15,2	22,0	20,0	27,6	15,2	37,9	20,3	40,5	1,3
20.Ekonominin iyi yönetilmesi oy verme davranışımı etkiler.	11,3	10,2	14,1	40,9	23,5	17,8	12,3	68,8	1,1
21.Güvenlik politikaları oy verme davranışımı etkiler.	11,3	11,1	14,8	40,9	22,0	17,9	11,0	69,6	1,5
22. Göç etme durum oy verme davranışımı etkiler.	21,7	23,7	15,7	23,3	15,7	Soru Çıkarıldı			

Tablo 4. 3: Ön Uygulama Açımlayıcı Faktör Analizi Uyum İstatistikleri Özeti Tablosu

MODEL	χ^2	Sd	p	CFI	TLI	RMSEA	G. A	SRMR	KümülatifÖz değer	K. A. V.
Bir Faktörlü Çözüm	2529.036	209	0.0000	0.664	0.628	0.156	0.150 - 0.161	0.146	8.362	%38
İki Faktörlü Çözüm	1105.194	188	0.0000	0.867	0.837	0.103	0.097- 0.109	0.075	11.496	%52
Üç Faktörlü Çözüm	754.695	168	0.0000	0.915	0.883	0.087	0.081 - 0.094	0.060	12.840	%58
Dört Faktörlü Çözüm	625.668	149	0.0000	0.931	0.893	0.084	0.077 - 0.091	0.052	14.025	%64
Beş Faktörlü Çözüm	504.882	131	0.0000	0.946	0.904	0.079	0.072- 0.086	0.044	15.075	%69
Altı Faktörlü Çözüm	402.465	114	0.0000	0.958	0.915	0.074	0.067 0.082	0.037	16.001	%73

Not: sd Serbestlik Derecesi, CFI (Comperative Fit Index): Karşılaştırmalı Uyum Indeksi, TLI (Tucker Lewis Index): Tucker ve Levis'in Uyum İndeksi RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation, G. A. RMSEA için %90 Güven aralığı, SRMR: Standardized Root Mean Square Residual, K. A. V.: Kümülatif Açıklanan Varyans.

Tablo 4.3'teki verilere göre en ideal modellemenin faktör sayısını belirlerken öncelikli olarak model karmaşıklığı ve gözlem sayısı kestirilen göz önüne alınmıştır. Serbest parametre başına en az beş gözlem koşulunu (Bentler PM, Chou CH,1987:68-117) sağlayan (457÷5₌ 91,4) serbest parametre göz önüne aldığımızda elimizdeki ön uygulama verisi ile sağlıklı olarak oluşturulabilecek en karmaşık model 4 faktörlü çözüme aittir. Ancak 4 faktörlü çözümde 3. ve 4. faktör tarafından açıklanan varyans (%12) yeni iki faktör eklemeyi gerekçelendirecek kadar yüksek değildir. Model–veri uyumu açısından sonuçları değerlendirdiğimizde ise (1999) Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) ve Trucker ve Lewis'in Uyum İndeksi (TLI)

değerlerinin ne kadar .95 ve üstü ise model–veri uyumunun o kadar iyi olduğunu ifade etmektedir. Bentler ve Bonett (1980) 0.90'ın altı CFI ve TLI değerlerine sahip modellerin azımsanmayacak derecede geliştirilebilir olduğunun altını çizmiştir. Browne ve Cudeck'e (1993) göre, RMSEA değeri ne kadar 0.05 ve altında ise o iyi model veri uyumun, 0.10 ve üstüne çıkması durumunda ise model ile veri arasında ciddi derecede bir uyumsuzluk olduğunu göstermektedir. CFI, TLI ve RMSEA model uyumu istatistikleri çok değişkenli normallik kabulüne dayanmaktadır. Toplanan veriler sıralandırma seviyesinde olduğu için CFI, TLI ve RMSEA ile elde edilen uyum istatistikleri gerçek model–veri uyumunu yansıtmakta yetersiz kalabilir (Kline,2016:274-278). SRMR uyum istatistiği ise özellikle kategorik verilerin yer aldığı model–veri uyumu için kullanılır. Hu ve Bentler, SRMR değerlerinin 0.8 ve altı olması durumunda uyumun uygun seviyede olduğunu, bu değerin 0.10 ve üstüne çıkması durumunda ise ciddi derecede bir uyumsuzluk olduğunu ifade etmektedir. SRMR kriterine göre kabul edilebilir derecede uyum gösteren en sade model iki faktörlü yapıya aittir (SRMR=0.075). Aynı çözümün CFI değerinin .867 ve TLI değerinin .837 çıkması bize iki faktörlü yapının geliştirilebilir bir modele ait olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca RMSEA = 0.103 değeri de modelin veri uyumunun kabul edilebilir seviyeden çok az uzakta olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre iki faktörlü çözüm modelinin ön uygulama verilerini kabul edilebilir seviyede iyi temsil ettiği söylenilebilir (1999:1-55). Ayrıca bu 2 faktörlü yapının özdeğer yüklerine bakıldığında ön uygulama için; %52 (11,496÷22=0,5225) gibi yüksek bir açımlayıcılığa sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4. 4: Ön Uygulama Açımlayıcı Faktör Analizi 2 Faktörlü Çözüm

Soru	Sosyolojik Faktörler	Psikolojik Faktörler
1. Adayın etnik kökeni oy verme davranışımı etkiler.	0,736	-0,045
2. Adayın memleketi oy verme davranışımı etkiler.	0,819	-0,089
3. Adayın dindar olması oy verme davranışımı etkiler.	0,474	0,0302
4. Adayın sosyal çevresi oy verme davranışımı etkiler.	0,514	0,276
5. Adayın mesleği oy verme davranışımı etkiler.	0,542	0,154
6. Adayın aşireti oy verme davranışımı etkiler.	0,771	-0,004
7.Adayın üyesi olduğu tarikat/cemaat oy verme davranışımı etkiler.	0,588	0,206
8. Adayla aynı mezhepten olmamız oy verme davranışımı etkiler.	0,718	0,08
9. Adayın cinsiyeti oy verme davranışımı etkiler.	0,748	-0,188
10. Partinin lideri oy verme davranışımı etkiler.	0,097	0,579
11.Kimlik/kültür talebimi gerçekleştirecek parti/aday oy verme davranışımı etkiler.	0,132	0,543
12.Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışımı etkiler.	0,012	0,723
13.Partinin seçim programı oy verme davranışımı etkiler.	0,217	0,612
14.Partinin iktidarda olması oy verme davranışımı etkiler.	0,540	0,182
15. Partinin iyi bir ekonomik gelecek vaat etmesi oy verme davranışımı etkiler.	-0,029	0,772
16.Partinin sosyal adalet ve sosyal yardımlar konusunda gösterdiği çaba oy verme davranışımı etkiler.	-0,136	0,822
17.Bağlı olduğum inanç grubunun lideri oy verme davranışımı etkiler.	0,440	0,403
18.Bağlı olduğum aşiretin lideri oy verme davranışımı etkiler.	0,701	0,01
19.Kendimi ait hissettiğim sınıfsal(ekonomik) yapı oy verme davranışımı etkiler.	0,112	0,6
20.Ekonominin iyi yönetilmesi oy verme davranışımı etkiler.	-0,149	0,906
21.Güvenlik politikaları oy verme davranışımı etkiler.	0,008	0,809
22. Göç etme durum oy verme davranışımı etkiler.	0,306	0,366

Tablo 4.4.'e göre madde ile boyut arasında ortak %20 bir varyans varsa o madde ile boyutu ilişkili kabul edilmiştir. Dolayısıyla faktör yükü mutlak değerden 0.447 ve üzeri olan maddeler boyutlarla ilişkilendirilmiş, hiçbir boyutla ilişkili olmayan maddeler ise bu nedenle envanterden çıkartılmıştır. Buna bağlı olarak açımlayıcı faktör analizi iki boyutlu çözüme göre 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14 ve 18. maddelerin ağırlıklı olarak birinci boyut; 10,11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20 ve 21. maddelerin ağırlıklı olarak ikinci boyut tarafından yüklendiği tespit edilmiştir. 17. ve 22. maddeler ise herhangi bir faktör ile varyans ortaklığı %20'den az olduğundan dolayı dikkate alınmadı ve son uygulamada envanterden çıkarılmıştır. Bu soruların toplandığı boyutlar incelenerek uygun isimlendirme yapılmıştır. Bu boyutlara ait isimler ve Cronbach alfa değerleri tablo 4.5.'te sunulmuştur.

Tablo 4. 5: Öntest Cronbach Alfa Değerleri

Envanter Alt Boyutları	Madde Numaraları	Cronbach AlphaGüvenirlik Katsayısı
Sosyolojik Etmenler	1, 2, 3,4,5,6,7,8,9,14,18	0.85
Psikolojik Etmenler	10,11,12,13,15,16,19,20,21	0.87

Tablo 4. 6: Son Uygulama Açımlayıcı Faktör Analizi Uyum İstatistikleri Özeti Tablosu

MODEL	χ^2	sd	p	CFI	TLI	RMSEA	G. A	SRMR	KümülatifÖz değer	K. A. V.
Bir Faktörlü Çözüm	10245.593	170	0.000	0.614	0.569	0.129	0.127 - 0.131	0.163	5.476	%27
İki Faktörlü Çözüm	4170.464	151	0.000	0.846	0.806	0.086	0.084-0.089	0.077	8.918	%44
Üç Faktörlü Çözüm	2934.907	133	0.000	0.893	0.847	0.077	0.074-0.079	0.064	10.419	%52
Dört Faktörlü Çözüm	1992.366	116	0.000	0.928	0.882	0.067	0.065-0.070	0.053	11.671	%58

Beş Faktörlü Çözüm	1305.609	100	0.0000	0.954	0.912	0.058	0.055-0.061	0.042	12.830	%64
Altı Faktörlü Çözüm	862.956	85	0.0000	0.970	0.933	0.051	0.048-0.054	0.033	13.746	%69

Not: (sd) Serbestlik Derecesi, CFI (Comperative Fit Index): Karşılaştırmalı Uyum Indeksi, TLI (Tucker Lewis Index): Tucker ve Levis'in Uyum İndeksi RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation, G. A. RMSEA için %90 Güven aralığı, SRMR: Standardized Root Mean Square Residual, K. A. V.: Kümülatif Açıklanan Varyans.

Tablo 4.6.'daki verilere gore, (SRMR=0.077), aynı çözümün CFI değerinin .846 ve TLI değerinin .806 çıkması bize iki faktörlü yapının uygulanabilir bir modele ait olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca RMSEA = 0.086 değeri de modelin veri uyumunun tam olarak kabul edilebilir seviyede olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre iki faktörlü çözüm modelinin son uygulama verilerini kabul edilebilir seviyede iyi temsil ettiği söylenilebilir. Ayrıca bu 2 faktörlü yapının özdeğer yüklerine bakıldığında son uygulama için; %45 (8,918÷20=0,4459) gibi bir açımlayıcılığa sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4. 7: Son Uygulama Açımlayıcı Faktör Analizi 2 Faktörlü Çözüm

Soru	Sosyolojik Etmenler	Psikolojik Etmenler
1. Adayın etnik kökeni oy verme davranışımı etkiler.	0,562	0,057
2. Adayın memleketi oy verme davranışımı etkiler.	0,732	-0,02
3. Adayın dindar olması oy verme davranışımı etkiler.	0,499	0,209
4. Adayın sosyal çevresi oy verme davranışımı etkiler.	0,531	0,299
5. Adayın mesleği oy verme davranışımı etkiler.	0,474	0,122
6. Adayın aşireti oy verme davranışımı etkiler.	0,738	-0,094

7.Adayın üyesi olduğu tarikat/cemaat oy verme davranışımı etkiler.	0,639	0,114
8. Adayla aynı mezhepten olmamız oy verme davranışımı etkiler.	0,673	-0,031
9. Adayın cinsiyeti oy verme davranışımı etkiler.	0,555	-0,045
10. Partinin lideri oy verme davranışımı etkiler.	0,254	0,444
11.Kimlik/kültür talebimi gerçekleştirecek parti/aday oy verme davranışımı etkiler.	0,133	0,539
12.Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışımı etkiler.	0,131	0,637
13.Partinin seçim programı oy verme davranışımı etkiler.	0,190	0,552
14.Partinin iktidarda olması oy verme davranışımı etkiler.	0,269	0,427
15. Partinin iyi bir ekonomik gelecek vaat etmesi oy verme davranışımı etkiler.	0,008	0,750
16.Partinin sosyal adalet ve sosyal yardımlar konusunda gösterdiği çaba oy verme davranışımı etkiler.	-0,066	0,706
17.Bağlı olduğum aşiretin lideri oy verme davranışımı etkiler.	0,405	0,021
18.Kendimi ait hissettiğim sınıfsal(ekonomik) yapı oy verme davranışımı etkiler.	0,143	0,513
19.Ekonominin iyi yönetilmesi oy verme davranışımı etkiler.	-0,119	0,902
20.Güvenlik politikaları oy verme davranışımı etkiler.	-0,105	0,853

Tablo 4.7.' ye göre madde ile boyut arasında ortak %20 bir varyans varsa o madde ile boyutu ilişkili kabul edilmiştir. Dolayısıyla faktör yükü mutlak değerden .447 ve üzeri olan maddeler boyutlarla ilişkilendirilmiş, hiçbir boyutla ilişkili olmayan maddeler ise bu nedenle envanterden çıkartılmıştır. Buna bağlı olarak açımlayıcı faktör analizi iki boyutlu çözüme göre 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve 17. maddelerin ağırlıklı olarak birinci boyut, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 19 ve 20. maddelerin ağırlıklı olarak ikinci boyut tarafından yüklendiği tespit edilmiştir. 14.

madde ise herhangi bir faktör ile varyans ortaklığı %20'den fazla değildir. Ayrıca ön uygulama ile son uygulama arasında farklı faktörler tarafından ağırlıklı olarak yüklenmiştir. Bu durumun kaynağının ön uygulamada üniversite öğrencileriyle, son uygulamanın ise genel olarak seçmenlerle yapılmış olması ve eğitim durumunun yol açtığı etki olarak yorumlanabilir. Bu sebeplerle 14. soru çalışmanın bundan sonraki safhalarında göz ardı edilmiştir. Bu soruların toplandığı boyutlar incelenerek uygun isimlendirme yapılmıştır. Bu boyutlara ait isimler ve Cronbach alfa değerleri tablo 4.8.'de sunulmuştur.

Tablo 4. 8: Son Teste İlişkin Cronbach alfa değerleri

Envanter Alt Boyutları	Madde Numaraları	Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı
Sosyolojik Faktörler	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 17	0.72
Psikolojik Faktörler	10,11,12,13,15,16,18,19,20	0.78

Tablo 4. 9: Geliştirilen Ölçek Son Uygulaması İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi İki Boyutlu Çözüm Faktör Yükleri

Sosyolojik Faktörler	Estimate	Std.Err	z-value	P(>|z|)	Std.lv	Std.all
1. Adayın etnik kökeni oy verme davranışımı etkiler.	0.368	0.020	13.979	0.000	0.368	0.418
2. Adayın memleketi oy verme davranışımı etkiler.	0.420	0.017	24.133	0.000	0.420	0.533
3. Adayın dindar olması oy verme davranışımı etkiler.	0.510	0.015	33.786	0.000	0.510	0.541
4. Adayın sosyal çevresi oy verme davranışımı etkiler.	0.577	0.014	42.321	0.000	0.577	0.632
5. Adayın mesleği oy verme davranışımı etkiler.	0.437	0.017	25.937	0.000	0.437	0.476
6. Adayın aşireti oy verme davranışımı etkiler.	0.350	0.019	18.514	0.000	0.350	0.467

7.Adayın üyesi olduğu tarikat/cemaat oy verme davranışımı etkiler.	0.472	0.016	28.712	0.000	0.472	0.550
8. Adayla aynı mezhepten olmamız oy verme davranışımı etkiler.	0.353	0.018	19.302	0.000	0.353	0.452
9. Adayın cinsiyeti oy verme davranışımı etkiler.	0.274	0.019	18.911	0.000	0.274	0.377
17.Bağlı olduğum aşiretin lideri oy verme davranışımı etkiler.	0.179	0.018	10.001	0.000	0.179	0.215
Psikolojik Faktörler	Estimate	Std.Err	z-value	P(>|z|)	Std.lv	Std.all
10. Partinin lideri oy verme davranışımı etkiler.	0.434	0.015	28.079	0.000	0.434	0.466
11.Kimlik/kültür talebimi gerçekleştirecek parti/aday oy verme davranışımı etkiler.	0.452	0.015	29.491	0.000	0.452	0.496
12.Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışımı etkiler.	0.501	0.014	34.851	0.000	0.501	0.563
13.Partinin seçim programı oy verme davranışımı etkiler.	0.462	0.015	30.599	0.000	0.462	0.496
15. Partinin iyi bir ekonomik gelecek vaat etmesi oy verme davranışımı etkiler.	0.491	0.014	34.586	0.000	0.491	0.569
16.Partinin sosyal adalet ve sosyal yardımlar konusunda gösterdiği çaba oy verme davranışımı etkiler.	0.424	0.015	28.075	0.000	0.424	0.507
18.Kendimi ait hissettiğim sınıfsal(ekonomik) yapı oy verme davranışımı	0.452	0.015	30.195	0.000	0.452	0.495

etkiler.						
19.Ekonominin iyi yönetilmesi oy verme davranışımı etkiler.	0.485	0.014	35.591	0.000	0.485	0.613
20.Güvenlik politikaları oy verme davranışımı etkiler.	0.456	0.015	31.335	0.000	0.456	0.571

Tablo 4. 10: Geliştirilen İki Faktörlü Ölçeğe İlişkin Korelâsyon Değerleri

Korelâsyon	Kestirim	Standart Hata	z-değeri	p(>|z|)
Sosyolojik Faktörler	0.388	0.023	17.075	0.000
Psikolojik Faktörler				

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre bakılan uyum istatistik değerleri; CFI 0.574, TLI 0.518, RMSEA 0.078 ve SRMR 0.072 olarak tespit edilmiştir. Kline'a (2016) göre, RMSEA değeri ne kadar .050 ve altında ise modelin geliştirilmesi gerekir. Söz konusu değer 0.10 ve altında ise uyumdan söz edilebilir. Bentler ve Bonett (1980) .90'ın altı CFI ve TLI değerlerine sahip modellerin azımsanmayacak derecede geliştirilebilir olduğunun altını çizmiştir. Doğrulayıcı faktör analizleri incelendiğinde incelendiğinde son uygulamada, CFI değerinin 0.574 ve TLI değerinin 0.518 çıkması bize her iki değerinde kabul edilebilir değerin altında olduğunu göstermektedir. Hu ve Bentler (1999), SRMR değerlerinin 0.8 ve altı olması durumunda uyumun uygun seviyede olduğunu, bu değerin 0.10 ve üstüne çıkması durumunda ise ciddi derecede bir uyumsuzluk olduğunu ifade etmektedir. SRMR değerinin 0.072 çıkmış olması bize kabul edilebilir derecede uyumlu olduğunu gösterir. Bu modelin veriyi yeteri kadar iyi derecede temsil ettiğini göstermektedir.

Bu noktada 10 madde ile ilişkili Sosyolojik boyut (S_{Toplam}) ve 9 madde ile ilişkili Psikolojik boyut (P_{Toplam}) toplam puanları hesaplanırken katılımcıların verdikleri cevapların sıralandırılmış yerine eşit aralıklı bir ölçeğe sahip olduğu kabul edilmiştir. Söz konusu puanların karşılaştırılabilir olması ve doğal olarak anlaşılabilir olması için her iki toplam puan da aşağıdaki şekilde en az 0 en fazla 100 olacak şekilde ölçeklendirilmiştir;

$$S_{ölçeklendirilmiş} = \frac{S_{Toplam} - 10}{18} * 100$$

$$P_{ölçeklendirilmiş} = \frac{P_{Toplam} - 9}{20} * 100$$

Ölçeklendirilmiş puanlar elde edilirken toplam puanlardan çıkartılan 9 ve 10 sayıları sırasıyla Sosyal boyut ve Psikolojik boyut için alınabilecek en küçük değeri, 18 ve 20 sayılarıda yine aynı boyutlar için toplam puanların veri genişliğini temsil etmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
BULGULAR

Ki-kare testi, iki veya fazla kategorik değişkenler arasında ilişki bulunup bulunmadığını sorusuna cevap verir. İki kategorik değişken çapraz olarak tablolanmış, tablodaki her bir hücrede gözlem sayısı en az 5 değilse söz konusu kategori çalışma dışı bırakılmıştır.

İki gruba ait sürekli değişken ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi kullanılarak da incelenebilir. Genellikle sosyal bilimlerde değişkenlerin ortalamaları arasında bir farklılık olup olmadığı test edilirken I. Tip hata payı %5 olarak kabul edilir. Bu durum hata yapılmama olasılığının %95 olduğunu gösterir. Geleneksel T-testinin 3 tane kabulü vardır. Normal dağılım kabulü sosyolojik faktörlerin etkisi değişkeni için sağlanmazken psikolojik faktörlerin etkisi dağılımı için sağlanmaktadır (Histogram). Örneklem büyüklüğünü göz önüne aldığımızda merkezi limit teoremine göre normal dağılım kabulünün sağlanmaması, sonuçların istatistiksel karar geçerliliğini etkilememektedir. İkinci kabul olan iki gruba ait değişkenlerin eş varyansa sahip olması Welch'in t testinin kullanılması ile göz ardı edilmiştir. Welch'in t testinde eğer gruplar eşit varyansa sahip değilse serbestlik derecesinde aşağı yönlü bir düzeltme yapılarak karşılaştırmanın daha katı koşullarda gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Üçüncü kabul ise gözlemlerin hatalarının bağımsız olmasıdır. Veriler toplanırken görüşmeler birer birer yapıldığı için bir cevabın başka birisinin cevabından etkilenmesi söz konusu değildir.

ANOVA, ikiden fazla grubun aynı sürekli değişkene ait ortalamalarını karşılaştırmak için kullanılır. ANOVA sayıltıları arasında bulunan normallik varsayımı, t-testinde belirtilen nedenden dolayı göz ardı edilebilir. Eşit koşullu varyans varsayımı ise Levene testi ile kontrol edilmiş, değişkenlerin varsayımı net bir şekilde ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bağımsızlık varsayımı ise t-testinde belirtilen nedenden dolayı problem yaratmaktadır. Grup ortalamaları arasında anlamlı bir ilişiki bulunduğunda ikili devam testleri gerçekleştirilirken Welch'in t

testi prosedürü kullanılmış, ayrıca aile boyu 1. Tip Hata miktarının belirlenen .05 değerini aşmaması için Boneferroni düzeltmesi yapılmıştır.

Korelâsyon, iki sürekli değişken arasında doğrusal ilişkinin yönü ve miktarının açıklanmasına yardımcı olur. Korelâsyon katsayısı r ile gösterilir. -1 ile +1 arasında değerler alır. Bu değerler +1'e yaklaştıkça ilişkinin düzeyi artar, -1'e doğru yaklaştıkça ilişkinin düzeyi azalır. r değeri 0,70 ve üzerinde çıktığında yüksek bir ilişkinin varlığından söz edilebilir.

Tablo 5. 1: Yaş Dağılımına İlişkin Frekans Değerleri

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
18-20	579	16,2	16,2	16,2
21-24	599	16,8	16,8	33,0
25-29	575	16,1	16,1	49,1
30-39	833	23,4	23,4	72,5
40-49	569	16,0	16,0	88,4
50 üzeri	412	11,6	11,6	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Katılımcıların yaş verileri incelendiğinde, seçmenlerin yaklaşık yüzde 50'sinin 30 yaş altı olduğu görülmektedir. Bu verilerden yola çıkarak genç nüfus popülâsyonunun bölgede yüksek olduğundan söz edilebilir. Çalışmamıza göre, 2019 seçimlerinde ilk kez oy kullanacak seçmen sayısı yüzde 16,2 olacağı varsayılmaktadır.

Tablo 5. 2: Cinsiyet Dağılımına İlişkin Frekans Değerleri

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kadın	1295	36,3	36,3	36,3
Erkek	2272	63,7	63,7	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Katlımcıların önemli bir kısmı erkek katılımcılardır. Kadın katılımcı sayısının az olmasının en temel sebebi bölgede kadınların iş hayatı ve sosyal hayatta görünürlüklerinin az olmasından kaynaklanmaktadır. İkinci bir sebep de, ev kadınlarının anketlere cevap vermekten kaçınmalarıdır.

Tablo 5. 3: Meslek Durumuna İlişkin Frekans Değerleri

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Devlet Memuru	381	10,7	10,7	10,7
Emekli	119	3,3	3,3	14,0
Ev Kadını	686	19,2	19,2	33,2
Öğrenci	590	16,5	16,5	49,8
Esnaf	484	13,6	13,6	63,4
Serbest Meslek	1025	28,7	28,7	92,1
İşçi	247	6,9	6,9	99,0
Çiftçi	21	,6	,6	99,6
Diğer	14	,4	,4	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Katılımcıların önemli bir kısmı devlet memuru, esnaf ev kadını ve serbest meslek erbabıdır. Serbest meslek erbabının fazla çıkmasının sebebi kanımca bu mesleki kavramın toplum içerisinde net anlaşılmamasından kaynaklanmaktadır. Zira halk, serbest meslekten kastı, ara sıra yapılan işler, amelelik gibi anlamları yoğun olarak anlamaktadır. Ev kadınlarının oranı yüzde 19,2 çıkmaktadır. Kadınların toplam oranı üzde 36,3 idi. Dolayısıyla kadınların yarıdan fazlasının ev kadını olduğu söylenebilir.

Tablo 5. 4: Eğitim Durumuna İlişkin Frekans Değerleri

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Okur-Yazar Değil	327	9,2	9,2	9,2
Okur-yazar	160	4,5	4,5	13,7
İlkokul	603	16,9	16,9	30,6
Ortaokul	594	16,7	16,7	47,2
Lise	1025	28,7	28,7	75,9
Önlisans	396	11,1	11,1	87,0
Lisans	419	11,7	11,7	98,8
Lisansüstü	43	1,2	1,2	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Bölgede okuma yazma bilmeyenlerin oranı yüzde 9,2 olarak tespit edilmiştir. TÜİK'in 2015 verilerine göre Türkiye'de okuma yazma bilenlerin oranı yüzde 96,2 olarak tespit edilmiştir (tuik.gov.tr,25.05.2017). Dolayısıyla okur-yazar olmayanların oranı %3,8'dir. Bu sonuçlarla bölge kıyaslandığında bölgenin okur-yazar olmama durumu Türkiye ortalamasını iki katından fazladır.

Tablo 5. 5: Gelir Dağılımına İlişkin Frekans Değerleri

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülâtif Yüzde
0-1000TL	775	21,7	21,7	21,7
1001-1750TL	914	25,6	25,6	47,4
1750-2500TL	812	22,8	22,8	70,1
2501-3500TL	469	13,1	13,1	83,3
3501-4500TL	254	7,1	7,1	90,4
4501 üstü TL	343	9,6	9,6	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Bölgede ikamet eden katılımcıların yaklaşık yarısı asgari ücret ve altında bir gelire sahiptir. Türkiye'nin sosyo- ekonomik gelişmişlik verileri incelendiğinde Gaziantep ve Kilis hariç bölge illeri son sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bu veriler sahadan elde edilen bulgularla uyuşmaktadır.

Tablo 5. 6: İkametgâh Durumuna İlişkin Frekans Değerleri

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Batman	788	22,1	22,1	22,1
Diyarbakır	1065	29,9	29,9	51,9
Siirt	789	22,1	22,1	74,1
Mardin	925	25,9	25,9	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Çalışmamız için tespit edilen iller ve bu illerde görüşülen katılımcı sayısı tablo 5.6'daki gibidir. Bu illerin ve katılımcıların tespitine ilişkin veriler araştırmanın metodolojik kısmında verilmiştir.

Tablo 5. 7: Göç Durumuna İlişkin Frekans Değerleri

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	768	21,5	21,5	21,5
Hayır	2799	78,5	78,5	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Bölgede ikamet eden seçmenlerin %21,5'i göç ettiklerini ifade etmişlerdir. Tuik verilerine göre bölgede yaklaşık 1 milyon insanın göç ettiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla elde edilen verilerle TÜİK verileri birbiriyle uyuşmaktadır.

Tablo 5. 8: Köyünüzden ya da kasabanızdan isteyerek mi ayrıldınız?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
0	2800	78,5	78,5	78,5
Evet	364	10,2	10,2	88,7
Hayır	403	11,3	11,3	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Köyünüzden ya da kasabanızdan isteyerek mi ayrıldınız sorusuna cevap veren katılımcılardan % 10,2'si evet derken, % 11,3'ü hayır cevabını vermiştir. Dolayısıyla göç eden katılımcıların yaklaşık yarısı istemeyerek köyünü ya da kasabasını terk etmiştir.

Tablo 5. 9: Göç Etme Sebebiniz Nedir?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
0	2800	78,5	78,5	78,5
Geçim Sıkıntısı	298	8,4	8,4	86,9
Kan Davası	41	1,1	1,1	88,0
Terör Olayları	91	2,6	2,6	90,6
Köy boşaltmaları	112	3,1	3,1	93,7
Şehrin Cazibesi	24	,7	,7	94,4
Eğitim	106	3,0	3,0	97,3
Sağlık	11	,3	,3	97,6
Diğer	84	2,4	2,4	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Kan davası, terör olayları ve zorunlu köy boşaltmaları sonucu yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanların toplam oranı yaklaşık olarak % 7 cvarındadır. Toplam görümecilerin %78,5'i göç etmediklerini ifade etmişlerdir. %7'si zorunlu sebeplerden dolayı göç ederken, geriye kalan %14,5'i ise itici ya da çekici faktörlerin etkisiyle göç etmişlerdir.

Tablo 5. 10: Hâlihazır İkametgâhınıza Nereden Göç Ettiniz?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
0	2800	78,5	78,5	78,5
Yaşadığım ilin bir köyünden	263	7,4	7,4	85,9
Yaşadığım ilin bir ilçesinden	174	4,9	4,9	90,7
Başka bir ilin köyünden	79	2,2	2,2	93,0
Başka bir ilin ilçesinden	70	2,0	2,0	94,9
Başka bir il merkezinden	143	4,0	4,0	98,9
Diğer	38	1,1	1,1	100,0
Total	3567	100,0	100,0	

Göç eden katılımcıların önemli bir miktarı kendi ilinin bir köyünden ya da ilçesinden göç etmişlerdir.

Tablo 5. 11: Anadil Hakkında Bilgi Verir Misiniz?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Arapça	349	9,8	9,8	9,8
Kürtçe	2702	75,7	75,7	85,5
Türkçe	389	10,9	10,9	96,4
Süryanice	3	,1	,1	96,5
Ermenice	4	,1	,1	96,6
Zazaca	118	3,3	3,3	99,9
Diğer	2	,1	,1	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

KONDA araştırma firmasının verilerine göre anadili Kürtçe olan seçmenin oranı yaklaşık olarak %64 seviyesindedir. Yaptğımız çalışmaya göre, anadili Kürtçe olan seçmenin oranı yaklaşık 76 seviyesindedir. Araştırmamızda bu oranın Konda araştırma şirketinin oranlarından daha fazla çıkmasının sebebi, çalışma kapsamı dışında bırakılan ve TRC1 olarak ifade edilen Gaziantep alt bölgesi illeridir(yani

Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illeri). Anadillerinin Arapça olduğunu ifade edenlerin oranı %10 civarındadır. Bu seçmenler ağırlıklı olarak Siirt ve Mardin illerinde ikamet etmektedirler. Zazaca konuşan %3,3 oranındaki seçmen genel olarak Diyarbakır'da yaşamaktadır.

Tablo 5. 12: Kendinizi Etnik Kimlik Açısından Nasıl Değerlendirirsiniz?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Arap	306	8,6	8,6	8,6
Kürt	2635	73,9	73,9	82,5
Türk	495	13,9	13,9	96,3
Süryani	4	,1	,1	96,4
Ermeni	3	,1	,1	96,5
Zaza	114	3,2	3,2	99,7
Diğer	10	,3	,3	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Etnik kimlik esas olarak anadil üzerinden tespit edilmektedir. Esasen anadile verilen cevaplar ile etnisiteye verilen cevaplar örtüşmektedir. Kürt ve Arap seçmenin bir miktar daha az çıkmasının sebebi bu kişilerin kimlik olarak kendilerini "Türk" hissetmelerdir.

Tablo 5. 13: Herhangi Bir Aşirete Üyeliğiniz Var m?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	718	20,1	20,1	20,1
Hayır	2849	79,9	79,9	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Güneydoğu Anadolu Bölgesi genelinde aşiret üyeliği daha evvel verilen bilgilerde % 23.1 oranında olduğu belirtilmişti. Yaptığımız çalışmada herhangi bir aşirete üyeliğim var diyenlerin oranı yaklaşık olarak %20 çıkmıştır. Dolayısıyla elde edilen verilerle ile daha evvel ifade edilen veriler arasında bir paralellik söz konusudur.

Tablo 5. 14: Kaç Kardeşsiniz?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
1-3	479	13,4	13,4	13,4
4-7	1763	49,4	49,4	62,9
8-11	1097	30,8	30,8	93,6
12-15	187	5,2	5,2	98,9
16 üzeri	41	1,1	1,1	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Katılımcıların yaklaşık olarak %80'i 4 ile 11 arasında kardeş sayısına sahip oldukların belirtmişlerdir. Türkiye'de ortalama hane halkı oranı 3,48 bölgede ise 5,06 düzeyindeddir. Araştırmamızda bölgede yaşayanların ortalama 5,5 oranında hane halkına sahip olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla elde edilen verilerle Tuik verileri uygunluk göstermektedir.

Tablo 5. 15: Haber Bültenlerini Takip Etmek İçin Hangi Tv Kanalını İzliyorsuz?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ahaber/ATV	522	14,6	14,6	14,6
Kanal D	329	9,2	9,2	23,9
CNN	268	7,5	7,5	31,4
FOX	1217	34,1	34,1	65,5
Habertürk	70	2,0	2,0	67,5
Mednuçe	198	5,6	5,6	73,0
NTV	92	2,6	2,6	75,6
RUDAW	69	1,9	1,9	77,5
Star	153	4,3	4,3	81,8
Sterk	324	9,1	9,1	90,9
TGRT	16	,4	,4	91,3
TRT Haber	73	2,0	2,0	93,4
Rehber Tv	15	,4	,4	93,8
Show TV	136	3,8	3,8	97,6
Diğer	85	2,4	2,4	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Haber takibi amacıyla, bölgede en çok takip edilen tv kanalı Fox Tv'dir. Bu kanalı %14,6 ile A haber/ATV takip etmektedir. Kürtçe yayın yapan mednuçe, sterk ve rudaw kanalları toplamda 16,6 oranında izlenmektedir.

Tablo 5. 16: Mezhep Olarak Kendinizi aşağıdakilerden Hangisine Ait Hissediyorsunuz?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülâtif Yüzde
Hanbelî	22	,6	,6	,6
Hanefi	593	16,6	16,6	17,2
Maliki	17	,5	,5	17,7
Şafii	2809	78,7	78,7	96,5
Alevi	19	,5	,5	97,0
Caferi	3	,1	,1	97,1
Ortodoks	4	,1	,1	97,2
Katolik	9	,3	,3	97,4
Protestan	7	,2	,2	97,6
Diğer	22	,6	,6	98,3
Hiç biri	62	1,7	1,7	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Çalışmamıza katılan seçmenlerinyaklaşık %79'u kendini Şafii mezhebine ait hissetmektedir. Bölgede ağırlıklı olarak Kürtler, Araplar ve Zazalar bu mezhebe tabidirler. Hiçbiri olarak kendini ifade eden seçmenler ya mezhep ayrımına inanmayıp kendini sadece Müslüman olarak tanımlayan kimselerden oluşmakta ya da dini inancı olmayan kimselerden oluşmaktadır.

Tablo 5. 17: 1 Kasım 2015 Milletvekilliği Genel Seçiminde Hangi Partiye Oy Verdiniz?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülâtif Yüzde
Ak Parti	842	23,6	23,6	23,6
BBP	16	,4	,4	24,1
CHP	77	2,2	2,2	26,2
HDP	1883	52,8	52,8	79,0
MHP	39	1,1	1,1	80,1
Saadet Partisi	9	,3	,3	80,3
Hüda-Par	24	,7	,7	81,0
Oy Kulanmadım	607	17,0	17,0	98,0
Diğer	70	2,0	2,0	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Tablo 5.17'de görüldüğü üzere Güneydoğu Anadolu Bölgesinde iki partili bir yapı söz konudur. Ak Parti ve HDP dışındaki partiler adeta yok denecek kadar az bir oy potansiyeline sahiptirler. Yüksek seçim kurulu verilerine göre 1 Kasım 2015 milletvekilliği genel seçimleri sonuçlarına göre, çalışmanın yapıldığı illerde AK Parti'nin oy ortalaması %28,75, HDP'nin oy ortalaması ise %66,9 olarak gerçekleşmiştir. Çalışmamızda elde edilen verilere göre "oy kullanmadım" diye cevap veren seçmenler partilere oy oranları dikkate alınarak dağıtıldığında AK Parti yaklaşık olaraak %28'e denk gelmektedir. HDP nin oyları ise yaklaşık olarak % 62 olarak gerçekleşmektedir. Dolayısıyla elde edilen veriler seçim sonuçlarının önemli ölçüde uyum gösterdiği söylenebilir.

Tablo 5. 18: Bu Pazar Seçim Olsa Hangi Partiye Oy Verirsiniz?

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülâtif Yüzde
AK Parti	850	23,8	23,8	23,8
BBP	19	,5	,5	24,4
CHP	89	2,5	2,5	26,9
HDP	1775	49,8	49,8	76,6
Hüda-Par	32	,9	,9	77,5
MHP	42	1,2	1,2	78,7
Saadet Partisi	8	,2	,2	78,9
İYİ Parti	27	,8	,8	79,7
Oy Kullanmayacağım	328	9,2	9,2	88,9
Kararsızım	363	10,2	10,2	99,0
Diğer	34	1,0	1,0	100,0
Toplam	3567	100,0	100,0	

Bu Pazar seçim olması durumunda Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yine iki partili bir yapı oluşacağı görülmektedir. AK Parti ve HDP haricinde diğer partiler çok düşük düzeylerde kalmaktadır. Oy kullanmayacağını ve kararsız kalacağını ifade eden seçmenlerin toplamı %19,4'tür. Bu oran partiler arasında oyları oranında dağıtıldığında tahminen AK Parti %28,5 ve HDP ise 59,5 oy alacaktır.

Tablo 5. 19: İmputasyon Öncesi Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerine İlişkin Veriler

	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım
	Sayısal veri (N: 3578)				Yüzde (%)			
Adayın Etnik kökeni oy verme davranışımı etkiler	2433	309	782	54	68	8,6	21,9	1,5
Adayın memleketi oy verme davranışımı etkiler	2655	311	582	30	74,2	8,7	16,3	0,8
Adayın dindar olması oy verme davranışımı etkiler	1844	431	1268	35	51,5	12,0	35,4	1,0
Adayın Sosyal çevresi oy verme davranışımı etkiler	1764	645	1123	46	49,3	18,0	31,4	1,3
Adayın mesleği oy verme davranışımı etkiler	2212	348	967	51	61,8	9,7	27,0	1,4
Adayın Aşireti oy verme davranışımı etkiler	2791	313	419	55	78,0	8,7	11,7	1,5
Adayın üyesi olduğu tarikat/cemaat oy verme davranışımı etkiler	2352	454	718	54	65,7	12,7	20,1	1,5
Aday ile aynı mezhepten olmamız oy verme davranışımı etkiler	2675	337	522	44	74,8	9,4	14,6	1,2
Adayın cinsiyeti oy verme davranışımı etkiler	2850	286	393	49	79,7	8,0	11,0	1,4
Partinin lideri oy verme davranışımı etkiler	1528	646	1346	58	42,7	18,1	37,6	1,6
Kimlik/kültür talebimi gerçekleştirecek parti / aday oy verme davranışımı etkiler	1187	694	1638	59	33,2	19,4	45,8	1,6
Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışımı etkiler	984	667	1856	71	27,5	18,6	51,9	2,0
Partinin seçim programı oy verme davranışımı etkiler	1338	639	1538	63	37,4	17,9	43,0	1,8
Partinin iktidarda olması oy verme davranışımı etkiler	1616	564	1336	62	45,2	15,8	37,3	1,7
Partinin iyi bir ekonomik gelecek vaat etmesi oy verme davranışımı etkiler	864	569	2094	51	24,1	15,9	58,5	1,4
Partinin sosyal adalet ve sosyal yardımlar konusunda gösterdiği çaba oy verme davranışımı etkiler	774	518	2247	39	21,6	14,5	62,8	1,1
Bağlı olduğum Aşiretin lideri oy verme davranışımı etkiler	2518	356	657	47	70,4	9,9	18,4	1,3
Kendimi ait hissettiğim sınıfsal(ekonomik) yapı oy verme davranışımı etkiler	1356	726	1450	46	37,9	20,3	40,5	1,3
Ekonominin iyi yönetilmesi oy verme davranışımı etkiler	638	440	2461	39	17,8	12,3	68,8	1,1
Güvenlik Politikaları oy verme davranışımı etkiler	640	392	2491	55	17,9	11,0	69,6	1,5

Tablo 5. 20: İmputasyon Sonrası Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerine İlişkin Veriler

	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum
	Sayısal veri(N: 3578)			Yüzdelik veri		
Adayın Etnik kökeni oy verme davranışımı etkiler	2462	315	790	69	8,8	22,1
Adayın memleketi oy verme davranışımı etkiler	3665	315	587	74,7	8,8	16,5
Adayın dindar olması oy verme davranışımı etkiler	1853	435	1279	51,9	12,2	35,9
Adayın Sosyal çevresi oy verme davranışımı etkiler	1780	654	1133	49,9	18,3	31,8
Adayın mesleği oy verme davranışımı etkiler	2231	353	983	62,5	9,9	27,6
Adayın Aşireti oy verme davranışımı etkiler	2816	324	427	78,9	9,1	12
Adayın üyesi olduğu tarikat/cemaat oy verme davranışımı etkiler	2377	460	730	66,6	12,9	20,5
Aday ile aynı mezhepten olmamız oy verme davranışımı etkiler	2694	342	531	75,5	9,6	14,9
Adayın cinsiyeti oy verme davranışımı etkiler	2875	294	398	80,6	8,2	11,2
Partinin lideri oy verme davranışımı etkiler	1547	654	1366	43,3	18,3	38,3
Kimlik/kültür talebimi gerçekleştirecek parti / aday oy verme davranışımı etkiler	1204	705	1658	33,8	19,8	46,5
Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışımı etkiler	998	681	1888	28	19,1	52,9
Partinin seçim programı oy verme davranışımı etkiler	1353	647	1567	37,9	18,1	43,9
Partinin iktidarda olması oy verme davranışımı etkiler	887	578	2112	24,6	16,2	59,2
Partinin sosyal adalet ve sosyal yardımlar konusunda gösterdiği çaba oy verme davranışımı etkiler	777	526	2264	21,8	14,7	63,5
Bağlı olduğum Aşiretin lideri oy verme davranışımı etkiler	2540	364	663	71,2	10,2	18,6
Kendimi ait hissettiğim sınıfsal(ekonomik) yapı oy verme davranışımı etkiler	1366	737	1464	38,3	20,7	41
Ekonominin iyi yönetilmesi oy verme davranışımı etkiler	645	449	2473	18,1	12,6	69,3
Güvenlik Politikaları oy verme davranışımı etkiler	649	398	2520	18,2	11,2	70,6

Tablo 5. 21: Seçmen Davranışına Ait Betimsel İstatistikler

	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma	Skewness(çarpıklık değeri)		Kurtosis (basıklık değeri)
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Standart Hata	Statistic
Sosyal psiko 3567 3567 N (listwise) 3567		0 0,0000	100 100,0000	26,49 62,29	21,430 25,740	,831 -,621	,041 ,041	,212 -,253

Seçmen davranışlarını etkileyen sosyolojik faktörler Ek: 5'te görüleceği üzere sağa çarpıktır. Psikolojik faktörler ise Ek:4'te görüleceği üzere sola çarpıktır. Dolayısıyla seçmen davranışlarını psikolojik faktörler, sosyolojik faktörlere göre daha fazla etkilemektedir.

Tablo 5. 22: Etnik Kimlik Mezhep İlişkisi

			Kendinizi hangi mezhebe ait hissediyorsunuz											Toplam
			Hanbelî	Hanefi	Maliki	Şafii	Alevi	Caferi	Ortodoks	Katolik	Protestan	Diğer	Hiçbiri	
Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	5	100	4	188	1	1	1	2	0	2	3	307
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	1,6 %	32,6 %	1,3 %	61,2 %	,3 %	,3 %	,3 %	,7 %	0,0 %	,7 %	1,0 %	100,0%
	Kürt	Miktar	12	303	12	2235	14	0	3	4	4	14	41	2642
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	,5 %	11,5 %	,5 %	84,6 %	,5 %	0,0 %	,1 %	,2 %	,2%	,5 %	1,6 %	100,0%
	r	Miktar	4	172	1	305	2	1	0	0	0	3	10	498

		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	,8 %	34,5 %	,2 %	61,2 %	,4 %	,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	,6 %	2,0 %	100,0%
	Süryani	Miktar	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	4
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0 %	0,0%	0,0 %	0,0%	0,0 %	0,0 %	0,0 %	50,0%	50,0 %	0,0 %	0,0 %	100,0%
	Ermeni	Miktar	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	3
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0 %	0,0%	0,0 %	33,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	33,3 %	0,0 %	33,3 %	100,0%
	Zaza	Miktar	1	18	0	84	2	0	0	1	0	2	6	114
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	,9 %	15,8 %	0,0 %	73,7 %	1,8 %	0,0 %	0,0 %	,9 %	0,0 %	1,8 %	5,3 %	100,0%
	Diğer	Miktar	0	1	0	6	0	1	0	0	0	1	1	10
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0 %	10,0 %	0,0 %	60,0 %	0,0 %	10,0%	0,0 %	0,0 %	0,0 %	10,0%	10,0 %	100,0%
Toplam		Miktar	22	594	17	2819	19	3	4	9	7	22	62	3578
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	,6 %	16,6 %	,5 %	78,8 %	,5 %	,1 %	,1 %	,3 %	,2%	,6 %	1,7 %	100,0%

Tablo 5. 23: Etnik Kimlik - Aşiret Üyeliği ve Bu Pazar Seçim Olması Durumu Arasındaki İlişki

Bu pazar seçim olsa hangi partiye oy verirdiniz				Herhangi bir aşirete üyeliğiniz var mı?		Toplam
				Evet	Hayır	
AK Parti	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	33	160	193
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	17,1%	82,9%	100,0%
		Kürt	Miktar	77	315	392
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	19,6%	80,4%	100,0%
		Türk	Miktar	27	205	232
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	11,6%	88,4%	100,0%
		Süryani	Miktar	1	0	1
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	100,0%	0,0%	100,0%
		Zaza	Miktar	4	30	34
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	11,8%	88,2%	100,0%
		Diğer	Miktar	0	2	2
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
	Toplam		Miktar	142	712	854
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	16,6%	83,4%	100,0%

BBP	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	0	3	3
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
		Kürt	Miktar	3	11	14
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	21,4%	78,6%	100,0%
		Türk	Count	0	2	2
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
	Toplam		Miktar	3	16	19
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	15,8%	84,2%	100,0%
CHP	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	1	10	11
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	9,1%	90,9%	100,0%
		Kürt	Miktar	7	37	44
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	15,9%	84,1%	100,0%
		Türk	Miktar	4	27	31
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	12,9%	87,1%	100,0%
		Zaza	Miktar	0	3	3
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
	Toplam		Miktar	12	77	89
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	13,5%	86,5%	100,0%

HDP	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	4	21	25
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	16,0%	84,0%	100,0%
		Kürt	Miktar	366	1275	1641
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	22,3%	77,7%	100,0%
		Türk	Miktar	9	58	67
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	13,4%	86,6%	100,0%
		Süryani	Miktar	0	2	2
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
		Ermeni	Miktar	0	2	2
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
		Zaza	Miktar	4	36	40
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	10,0%	90,0%	100,0%
		Diğer	Miktar	0	2	2
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
	Toplam		Miktar	383	1396	1779
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	21,5%	78,5%	100,0%
Hüda-par	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	6	5	11
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	54,5%	45,5%	100,0%
		Kürt	Miktar	2	10	12
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	16,7%	83,3%	100,0%
		Türk	Miktar	1	6	7

			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	14,3%	85,7%	100,0%
		Zaza	Miktar	1	1	2
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	50,0%	50,0%	100,0%
	Toplam		Miktar	10	22	32
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	31,3%	68,8%	100,0%
MHP	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	arap	Miktar	3	8	11
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	27,3%	72,7%	100,0%
		Kürt	Miktar	5	8	13
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	38,5%	61,5%	100,0%
		Türk	Miktar	1	17	18
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	5,6%	94,4%	100,0%
	Toplam		Miktar	9	33	42
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	21,4%	78,6%	100,0%
Saadet Partisi	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Kürt	Miktar	2	3	5
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	40,0%	60,0%	100,0%
		Türk	Miktar	0	1	1
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
		Zaza	Miktar	1	1	2
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	50,0%	50,0%	100,0%
	Total		Miktar	3	5	8

			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	37,5%	62,5%	100,0%
İyi Parti	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	2	0	2
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	100,0%	0,0%	100,0%
		Kürt	Miktar	7	11	18
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	38,9%	61,1%	100,0%
		Türk	Miktar	1	5	6
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	16,7%	83,3%	100,0%
		Ermeni	Miktar	0	1	1
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
	Toplam		Miktar	10	17	27
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	37,0%	63,0%	100,0%
Oy Kullanmayacağım	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	10	13	23
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	43,5%	56,5%	100,0%
		Kürt	Miktar	55	171	226
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	24,3%	75,7%	100,0%
		Türk	Miktar	9	52	61
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	14,8%	85,2%	100,0%
		Zaza	Miktar	6	11	17
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	35,3%	64,7%	100,0%
		Diğer	Miktar	0	4	4

			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
	Toplam		Miktar	80	251	331
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	24,2%	75,8%	100,0%
Kararsızım	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	5	17	22
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	22,7%	77,3%	100,0%
		Kürt	Miktar	48	212	260
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	18,5%	81,5%	100,0%
		Türk	Miktar	5	61	66
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	7,6%	92,4%	100,0%
		Süryani	Miktar	0	1	1
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
		zaza	Miktar	3	11	14
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	21,4%	78,6%	100,0%
	Toplam		Miktar	61	302	363
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	16,8%	83,2%	100,0%
Diğer	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	3	3	6
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	50,0%	50,0%	100,0%
		Kürt	Miktar	2	15	17
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	11,8%	88,2%	100,0%
		Türk	Miktar	1	6	7

			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	14,3%	85,7%	100,0%
		Zaza	Miktar	0	2	2
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
		Diğer	Miktar	0	2	2
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
	Toplam		Miktar	6	28	34
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	17,6%	82,4%	100,0%
Toplam	Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	67	240	307
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	21,8%	78,2%	100,0%
		Kürt	Miktar	574	2068	2642
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	21,7%	78,3%	100,0%
		Türk	Miktar	58	440	498
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	11,6%	88,4%	100,0%
		Süryani	Miktar t	1	3	4
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	25,0%	75,0%	100,0%
		Ermeni	Miktar	0	3	3
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
		Zaza	Miktar	19	95	114
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	16,7%	83,3%	100,0%
		Diğer	Miktar	0	10	10

			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
	Toplam		Miktar	719	2859	3578
			% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	20,1%	79,9%	100,0%

AK Parti'ye oy vereceğini belirten Arap etnisitesine ait seçmlenlerin %83'ü, Kürt Seçmenlerin %81'i, Türk seçmenin %89'u, Süryani seçmenin %0'ı ve Zaza seçmenin %88 'i kendisini herhangi bir aşirete üye görmemektedir.

BBP'ye oy vereceğini belirten Arap etnisitesine ait seçmlenlerin %100'ü, Kürt Seçmenlerin %79'u ve Türk seçmenin %100'ü kendisini herhangi bir aşirete üye görmemektedir.

CHP'ye oy vereceğini belirten Arap etnisitesine ait seçmlenlerin %91'i, Kürt Seçmenlerin %84'ü, Türk seçmenin %87'si ve Zaza seçmenin %100 'ü kendisini herhangi bir aşirete üye görmemektedir.

HDP'ye oy vereceğini belirten Arap etnisitesine ait seçmlenlerin %84'ü, Kürt Seçmenlerin %78'i, Türk seçmenin %87'si, Süryani seçmenin %100'ü, Ermeni seçmenin %100'ü ve Zaza seçmenin %100 'ü kendisini herhangi bir aşirete üye görmemektedir.

Hüda-Par'a oy vereceğini belirten Arap etnisitesine ait seçmlenlerin %46'sı, Kürt Seçmenlerin %83'ü, Türk seçmenin %86'sı ve Zaza seçmenin %50 'si kendisini herhangi bir aşirete üye görmemektedir.

MHP'ye oy vereceğini belirten Arap etnisitesine ait seçmlenlerin %62'si, Kürt Seçmenlerin %93'ü, Türk seçmenin %89'u kendisini herhangi bir aşirete üye görmemektedir.

İYİ Parti'ye oy vereceğini belirten Arap etnisitesine ait seçmlenlerin %0'ı, Kürt Seçmenlerin %61'i, Türk seçmenin %83'ü ve Ermeni seçmenin %100 'ü kendisini herhangi bir aşirete üye görmemektedir.

Tablo 5. 24: Etnik Kimlik- Göç İlişkisi

			İkamet ettiğiniz yere göç sonucu mu geldiniz?		Toplam
			Evet	Hayır	
Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	48	259	307
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	15,6%	84,4%	100,0%
	Kürt	Miktar	603	2039	2642
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	22,8%	77,2%	100,0%
	Türk	Miktar	103	395	498
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	20,7%	79,3%	100,0%
	Süryani	Miktar	2	2	4
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	50,0%	50,0%	100,0%
	Ermeni	Miktar	0	3	3
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	100,0%	100,0%
	Zaza	Miktar	13	101	114
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	11,4%	88,6%	100,0%
	Diğer	Miktar	3	7	10
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	30,0%	70,0%	100,0%
Toplam		Miktar	772	2806	3578
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	21,6%	78,4%	100,0%

Yaşadığı yere göç sonucu gelen Arap seçmenlerin miktarı %16, Kürt seçmenlerin miktarı %23, Türk seçmenlerin miktarı %21, Süryani seçmenlerin miktarı %50 ve Zaza seçmenin miktarı %11 civarındadır. Etnik kimlik incelendiğinde Kürt seçmenlerin oransal olarak değil, fakat miktar bakımından en fazla miktarda göçe tabi olduğu görülmektedir.

Tablo 5. 25: İzlenilen Haber Kanalı ile Etnik Kimlik İlişkisi

			En çok izlediğinz haber kanalı hangisidir															Toplam
			Ahaber/ATV	Kanal d	Cnn türk	Fox tv	Habertürk	Med nuçe	ntv	Rudaw	Star tv	Sterk Tv	Tgrt	Trt Haber	Rehber Tv	Show tv	Diğer	
Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	Arap	Miktar	139	33	11	43	10	3	8	5	20	3	1	11	4	13	3	307
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	45,3%	10,7%	3,6%	14,0%	3,3%	1,0%	2,6%	1,6%	6,5%	1,0%	,3%	3,6%	1,3%	4,2%	1,0%	100,0%
	Kürt	Miktar	226	226	204	1017	43	186	59	60	98	309	8	42	10	93	61	2642
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	8,6%	8,6%	7,7%	38,5%	1,6%	7,0%	2,2%	2,3%	3,7%	11,7%	,3%	1,6%	,4%	3,5%	2,3%	100,0%

	Türk	Miktar	139	58	41	130	11	4	18	2	32	7	7	14	1	21	13	498
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	27,9%	11,6%	8,2%	26,1%	2,2%	,8%	3,6%	,4%	6,4%	1,4%	1,4%	2,8%	,2%	4,2%	2,6%	100,0%
	Süryani	Miktar	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	4
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	25,0%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Ermeni	Miktar	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	0,0%	0,0%	33,3%	33,3%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Zaza	Miktar	18	11	12	27	6	3	7	0	3	6	0	5	0	7	9	114

		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	15,8%	9,6%	10,5%	23,7%	5,3%	2,6%	6,1%	0,0%	2,6%	5,3%	0,0%	4,4%	0,0%	6,1%	7,9%	100,0%
	Diğer	Miktar	3	1	0	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	0	10
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	30,0%	10,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Miktar	525	329	269	1221	70	198	92	69	153	326	16	73	15	136	86	3578
		% kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz	14,7%	9,2%	7,5%	34,1%	2,0%	5,5%	2,6%	1,9%	4,3%	9,1%	,4%	2,0%	,4%	3,8%	2,4%	100,0%

Haber takip etmek için en fazla izlenen kanallar; Arap seçmenler için %45,3 AHaber/ATV, Kürt seçmenler için %38,5 Fox TV, Türk seçmenler için %26,1 Fox TV, Süryani seçmenler için %25 Fox TV, Ermeni seçmenler için %33 Fox TV ve Zaza seçmenler için %23,7 Fox TV olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5. 26: Cinsiyet Değişkeninin Parti Tercihine İlişkin Chi Squared-Testi Puanları ve Değerlendirilmesi

Cinsiyet/parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Kadın	323	-	33	618	5	14	-	-	127	151	14
Erkek	527	-	56	1157	27	28	-	-	201	212	20
Toplam	850	-	89	1775	32	42	-	-	328	363	34

Cinsiyet	Toplam örneklem(N)
Kadın	1285
Erkek	2228
Toplam	3513

İkinci sırada yer alan BBP ile yedinci sırada yer alan Saadet Partisi'nin tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki kare testi sonucunda $\chi^2(7) = 14.271$ ve p=.0466 bulunmuştur. Böylelikle cinsiyet ve parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer cinsiyet ve parti arasında ilişki olmasaydı, Ak Parti'ye oy veren kadın sayısı 310 olmalıydı (1285*850/3513=310). Ama kadın katılımcılardan 328'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle kadın seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren erkek sayısı 539 olmalıydı (2228*850/3513=339). Ama erkek katılımcılardan 527'si Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle erkek seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

CHP'ye oy veren kadın sayısı 33 olmalıydı (1285*89/3513=33). Yapılan hesaplamalar sonucu kadın katılımcılardan 33'ü CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle kadın seçmenlerin olması gereken miktarda CHP'yi tercih ettikleri söylenebilir. Aynı durum erkek seçmenlerde de kendini göstermektedir. CHP'ye oy veren erkek sayısı 56 olmalıydı (2228*89/3513=56). Analizimizde de 56 sayısı çıkmaktadır. Böylelikle erkek seçmenlerin olması gereken miktarda CHP'yi tercih ettikleri söylenebilir. Dolayısıyla CHP ile cinsiyet arasında bir ilişki olmadığı söylenebilir.

HDP'ye oy veren kadın sayısı 649 olmalıydı (1285*1775/3513=649). Ama kadın katılımcılardan 618'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle kadın seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren erkek sayısı 1125 olmalıydı (2228*1775/3513=1125). Ama erkek katılımcılardan 1157'si HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle erkek seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Hüda-Par'a oy veren kadın sayısı 12 olmalıydı (1285*32/3513=12). Ama kadın katılımcılardan 5'i Hüda-Par tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle kadın seçmenlerin Hüda-Par'ı daha az tercih ettikleri söylenebilir. Hüda-Par'a oy veren erkek sayısı 20 olmalıydı (2228*32/3513=20). Ama erkek katılımcılardan 27'si Hüda-Par tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle erkek seçmenlerin Hüda-Pari'ı daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

MHP'ye oy veren kadın sayısı 15 olmalıydı (1285*42/3513=15). Ama kadın katılımcılardan 14'ü MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle kadın seçmenlerin MHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. MHP'ye oy veren erkek sayısı 27 olmalıydı (2228*42/3513=27). Ama erkek katılımcılardan 28'i MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle erkek seçmenlerin MHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Bu Pazar seçim olması halinde oy kullanmayacaklarını belirten kadın katılımcı sayısı 120 olmalıydı (1285*328/3513=120). Ama kadın katılımcılardan 127'si oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle kadın seçmenlerin olması gerekenden daha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu Pazar seçim olması halinde oy kullanmayacaklarını belirten erkek katılımcı sayısı 208 olmalıydı (2228*328/3513=208). Ama erkek katılımcılardan 201'i oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle erkek seçmenlerin olması gerekenden daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri söylenebilir.

Bu pazar seçim olması halinde parti tercihi hususunda kararsız olduklarını belirten kadın katılımcı sayısı 133 olmalıydı (1285*363/3513=133). Ama kadın katılımcılardan 151'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle kadın seçmenlerin olması gerekenden daha fazla miktarda kararsız oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu Pazar seçim olması halinde kararsız olduklarını belirten erkek katılımcı sayısı 230 olmalıydı (2228*363/3513=230). Ama erkek katılımcılardan 212'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle erkek seçmenlerin olması gerekenden daha az miktarda kararsız oldukları söylenebilir.

Tablo 5. 27: Cinsiyete Göre Seçmenlerin Sosyolojik ve Psikolojik Fakyör Alt Boyutlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve T-Testi Puanları.

		$\overline{X}$	S	%95 Güven Aralığı	t	df	p
Sosyolojik Faktörler	Kadın	26.12	21.02	(-2.02 0.88)	-0.76	2757.8	0.4418
	Erkek	26.69	21.65				
Psikolojik Faktörler	Kadın	61.42	26.05	(-3.13 0.40)	-1.51	2648.2	0.1299
	Erkek	62.79	25.55				

Not: *p<.05, **p<.01, ***p<.001, $N_{Kadın}$ =1297, N_{Erkek}=2281. S= Standart Sapma.

Sosyolojik ve psikolojik faktörlerin oy verme davraışına etkisinin kadın ve erkek seçmenlerde farklılık gösterip göstermediği Welch'in t testi ile analiz edilmiştir. Tablo 5.27'de yer alan bulgulara bakıldığında sosyolojik faktörlerin oy verme davranışına etkisinin kadın ve erkek seçmenlerde anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (t(2757.8)= -0.76, p=.4418). Öte yandan psikolojik faktörlerin oy verme davranışına etkisinin kadın seçmenlerde erkek seçmenlere göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (t(2648.2)= -1.51, p=.1299).

Tablo 5. 28: Anadil Kullanımı ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Anadil/parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Arapça	226	-	16	24	-	11	-	-	25	23	5
Kürtçe	431	-	45	1646	-	13	-	-	229	271	18
Türkçe	161	-	26	58	-	17	-	-	53	52	9
Toplam	818	-	87	1728	-	41	-	-	307	346	32

Anadil	Toplam örneklem(N)
Arapça	330
Kürtçe	2653
Türkçe	376
Toplam	3359

İkinci sırada yer alan BBP, beşinci sırada yer alan Hüda-Par, yedinci sırada yer alan Saadet Partisi ile sekizinci sırada yer alan İYİ Parti ve Süryanice, Ermenice ile Zazaca'nın tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki-kare testi sonucunda $\chi^2(12) = 796.39$ ve p<.0001 bulunmuştur. Böylelikle cinsiyet ve parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir. Eğer Anadil ve parti arasında ilişki olmasaydı, Ak Parti'ye oy veren Arapça anadiline sahip katılımcıların sayısı 80 olmalıydı (330*818/3359=80). Ama Arapça anadiline sahip katılımcılardan 226'sı Ak Parti

tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arapça anadiline sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren Kürtçe anadiline sahip katılımcı sayısı 646 olmalıydı (2653*818/3359=646). Ama Kürtçe anadiline sahip katılımcılardan 431'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürtçe anadiline sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak Ak Parti'ye oy veren Türkçe anadiline sahip katılımcıların sayısı 92 olmalıydı (376*818/3359=92). Ama Türkçe anadiline sahip katılımcılardan 161'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türkçe anadiline sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

CHP'ye oy veren Arapça anadiline sahip katılımcıların sayısı 9 olmalıydı (330*87/3359=9). Ama Arapça anadiline sahip katılımcılardan 16'sı CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arapça anadiline sahip seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren Kürtçe anadiline sahip katılımcı sayısı 68 olmalıydı (2653*87/3359=68). Ama Kürtçe anadiline sahip katılımcılardan 45'i CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürtçe anadiline sahip seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak CHP'ye oy veren Türkçe anadiline sahip katılımcıların sayısı 10 olmalıydı (376*87/3359=10). Ama Türkçe anadiline sahip katılımcılardan 26'sı CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türkçe anadiline sahip seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

HDP'ye oy veren Arapça anadiline sahip katılımcıların sayısı 170 olmalıydı (330*1728/3359=170). Ancak Arapça anadiline sahip katılımcılardan 24'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arapça anadiline sahip seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren Kürtçe anadiline sahip katılımcı sayısı 1365 olmalıydı (2653*1728/3359=1365). Ama Kürtçe anadiline sahip katılımcılardan 1646'sı HDP lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürtçe anadiline sahip seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak HDP'ye oy veren Türkçe anadiline sahip katılımcıların sayısı 193 olmalıydı (376*1728/3359=193). Ama Türkçe anadiline sahip katılımcılardan 58'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir.

Böylelikle Türkçe anadiline sahip seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

MHP'ye oy veren Arapça anadiline sahip katılımcıların sayısı 4 olmalıydı (330*41/3359=4). Ama Arapça anadiline sahip katılımcılardan 11'i MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arapça anadiline sahip seçmenlerin MHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. MHP'ye oy veren Kürtçe anadiline sahip katılımcı sayısı 32 olmalıydı (2653*41/3359=32). Ama Kürtçe anadiline sahip katılımcılardan 13'ü MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürtçe anadiline sahip seçmenlerin MHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak MHP'ye oy veren Türkçe anadiline sahip katılımcıların sayısı 5 olmalıydı (376*41/3359=5). Ama Türkçe anadiline sahip katılımcılardan 17'si MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türkçe anadiline sahip seçmenlerin MHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Bu Pazar seçim olması halinde oy kullanmayacaklarını belirten Arapça anadiline sahip katılımcıların sayısı 30 olmalıydı (330*307/3359=30). Ama Arapça anadiline sahip katılımcılardan 25'i oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arapça anadiline sahip seçmenlerin daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kürtçe anadiline sahip katılımcıların sayısı 243 olmalıydı (2653*307/3359=243). Ama Kürtçe anadiline sahip katılımcılardan 229'u oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürtçe anadiline sahip seçmenlerin daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya söylenebilir.

Türkçe anadiline sahip katılımcıların sayısı 34 olmalıydı (376*307/3359=34). Ama Türkçe anadiline sahip katılımcılardan 53'ü oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türkçe anadiline sahip seçmenlerin daha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu Pazar seçim olması halinde parti tercihi hususunda kararsız olduklarını belirten Arapça anadiline sahip katılımcı sayısı 34 olmalıydı (330*346/3513=34). Ama Arapça anadiline sahip katılımcılardan 23'ü kararsız olduklarını ifade

etmişlerdir. Böylelikle Arapça anadiline sahip seçmenlerin daha az miktarda kararsız oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu pazar seçim olması halinde parti tercihi hususunda kararsız olduklarını belirten Kürtçe anadiline sahip katılımcı sayısı 273 olmalıydı (2653*346/3513=273). Ama Kürtçe anadiline sahip katılımcılardan 271'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürtçe anadiline sahip seçmenlerin daha az miktarda kararsız oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu Pazar seçim olması halinde parti tercihi hususunda kararsız olduklarını belirten Türkçe anadiline sahip katılımcı sayısı 39 olmalıydı (376*346/3513=39). Ama Türkçe anadiline sahip katılımcılardan 52'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türkçe anadiline sahip seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız oldukları söylenebilir.

Tablo 5. 29: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Anadile Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi

Alt Boyutlar	Anadil	$\overline{X}$	S	F	Pr>F	Fark olan Gruplar
Sosyolojik Faktörler	Arapça	25.94	20.90	4.777	P<.001** *	Arapça-Türkçe Kürtçe-Türkçe
	Kürtçe	25.82	20.74			
	Türkçe	31.69	24.64			
	Süryanice	41.66	25.16			
	Ermenice	33.75	36.14			
	Zazaca	25.72	24.25			
	Diğer	15.00	14.14			
Psikolojik Faktörler	Arapça	63.57	26.51	0.575	0.75	-
	Kürtçe	62.18	25.79			
	Türkçe	61.35	25.89			
	Süryanice	50.00	5.55			
	Ermenice	72.22	12.00			
	Zazaca	64.26	22.09			
	Diğer	58.33	35.35			

Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, $N_{arapça}$=350, $N_{kürtçe}$=2709, $N_{türkçe}$=392, $N_{süryanice}$=3, $N_{ermenice}$=4 N_{zazaca}=118, $N_{diğer}$ =2. S= Standart Sapma

Tablo 5.29.'daki bulgulara göre sosyolojik ve psikolojik faktörlerin etkisi boyutu ortalamalarının anadile göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda SDEFÖ Sosyolojik ve Psikolojik faktörler alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Sadece sosyolojik faktörler alt boyutunda F (6,3560)=4.777 (p=7.37e-05) (p < .001 için) tespit edilmiştir. Boneferroni metodu ile aile boyu hata kontrol edilerek grup ortalamaları ikişerli olarak karşılaştırıldığında Türkçe anadil kategorisinde yer alan seçmenlerle Arapça anadil kategorisinde yer alan seçmenler arasında 5,75 ve Türkçe anadile sahip gruplar Kürtçe anadile sahip grup arasında olanlardan 5.87 puan daha fazla sosyolojik faktörlerin etkisini yaşadıkları (p=7.37e-05) (p < .001 için) tespit edilmiştir. Dolayısıyla Türkçe anadil grubu ile Arapça ve Kürtçe anadil grubu arasında sosyolojik faktörlerin etkisi anlamlı bir fark göstermektedir. Türkçe anadil grubunda yer alan seçmenler, Arapça ve Kürtçe anadil grubuna göre fazla miktarda sosyolojik faktörlerin etkisinde kalarak davranış göstermektedirler.

Tablo 5. 30: Etnisite ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Anadil/parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Arap	193	-	11	25	11	11	-	-	22	22	6
Kürt	389	-	44	1638	12	13	-	-	225	260	17
Türk	231	-	31	66	7	18	-	-	60	66	7
Toplam	813	-	86	1729	30	42	-	-	307	348	30

Etnisite	Toplam örneklem(N)
Arap	301
Kürt	2598
Türk	486
Toplam	3385

İkinci sırada yer alan BBP, beşinci sırada yer alan Hüda-Par, yedinci sırada yer alan Saadet partisi ile sekizinci sırada yer alan İYİ Parti ve kendini Süryani, Ermeni ile Zaza etnisitesine ait hisseden kişilerin tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki-kare testi sonucunda $\chi^2(14) = 858.33$ ve p<.0001 bulunmuştur. Böylelikle etnisite ile parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer etnisite ve parti tercihi arasında ilişki olmasaydı, Ak Parti'ye oy veren Arap etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 72 olmalıydı (301*813/3385=72). Ama Arap etnisitesine sahip katılımcılardan 193'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arap etnisitesine sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren Kürt etnisitesine sahip katılımcı sayısı 624 olmalıydı (2598*813/3385=646). Ama Kürt etnisitesine sahip katılımcılardan 389'u Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürt etnisitesine sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak Ak Parti'ye oy veren Türk etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 117 olmalıydı (486*813/3385=117). Ama Türk etnisitesine sahip katılımcılardan 231'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türk etnisitesine sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

CHP'ye oy veren Arap etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 8 olmalıydı (301*86/3385=8). Ama Arap etnisitesine sahip katılımcılardan 11'i CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arap etnisitesine sahip seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren Kürt etnisitesine

sahip katılımcı sayısı 66 olmalıydı (2598*86/3385=66). Ama Kürt etnisitesine sahip katılımcılardan 44'ü CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürt etnisitesine sahip seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak CHP'ye oy veren Türk etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 12 olmalıydı (486*86/3385=12). Ama Türk etnisitesine sahip katılımcılardan 31'i CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türk etnisitesine sahip seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

HDP'ye oy veren Arap etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 154 olmalıydı (1729*301/3385=154). Ancak Arap etnisitesine sahip katılımcılardan 25'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arap etnisitesine sahip seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren Kürt etnisitesine sahip katılımcı sayısı 1327 olmalıydı (2598*1729/3385=1327). Ama Kürt etnisitesine sahip katılımcılardan 1638'i HDP lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürt etnisitesine sahip seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak HDP'ye oy veren Türk etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 248 olmalıydı (486*1729/3385=248). Ama Türk etnisitesine sahip katılımcılardan 66'sı HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türk etnisitesine sahip seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

HÜDA-PAR'a oy veren Arap etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 3 olmalıydı (30*301/3385=3). Ancak Arap etnisitesine sahip katılımcılardan 11'i HÜDA-PAR tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arap etnisitesine sahip seçmenlerin HÜDA-PAR'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. HÜDA-PAR'ye oy veren Kürt etnisitesine sahip katılımcı sayısı 23 olmalıydı (2598*30/3385=23). Ama Kürt etnisitesine sahip katılımcılardan 12'si HÜDA-PAR lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürt etnisitesine sahip seçmenlerin HÜDA-PAR'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak HÜDA-PAR'ye oy veren Türk etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 4 olmalıydı (486*30/3385=4). Ama Türk etnisitesine sahip katılımcılardan 7'si HÜDA-PAR tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türk etnisitesine sahip seçmenlerin HÜDA-PAR'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

MHP'ye oy veren Arap etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 4 olmalıydı (301*42/3385=4). Ama Arap etnisitesine sahip katılımcılardan 11'i MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arap etnisitesine sahip seçmenlerin MHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. MHP'ye oy veren Kürt etnisitesine sahip katılımcı sayısı 32 olmalıydı (2598*42/3385=32). Ama Kürt etnisitesine sahip katılımcılardan 13'ü MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürt etnisitesine sahip seçmenlerin MHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak MHP'ye oy veren Türk etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 6 olmalıydı (486*42/3385=6). Ama Türk etnisitesine sahip katılımcılardan 18'i MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türk etnisitesine sahip seçmenlerin MHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Bu Pazar seçim olması halinde oy kullanmayacaklarını belirten Arap etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 27 olmalıydı (301*307/3385=27). Ama Arap etnisitesine sahip katılımcılardan 22'si oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arap etnisitesine sahip seçmenlerin daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kürt etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 236 olmalıydı (2598*307/3385=236). Ama Kürt etnisitesine sahip katılımcılardan 225'i oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürt etnisitesine sahip seçmenlerin daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya söylenebilir.

Türk etnisitesine sahip katılımcıların sayısı 44 olmalıydı (486*307/3385=44). Ama Türk etnisitesine sahip katılımcılardan 60'ı oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türk etnisitesine sahip seçmenlerin daha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu Pazar seçim olması halinde parti tercihi hususunda kararsız olduklarını belirten Arap etnisitesine sahip katılımcı sayısı 27 olmalıydı (301*348/3585=27). Ama Arap etnisitesine sahip katılımcılardan 22'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Arap etnisitesine sahip seçmenlerin daha az miktarda kararsız oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu pazar seçim olması halinde parti tercihi hususunda kararsız olduklarını belirten Kürt etnisitesine sahip katılımcı sayısı 267 olmalıydı (2598*348/3585=267). Ama Kürt etnisitesine sahip katılımcılardan 260'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kürt etnisitesine sahip seçmenlerin daha az miktarda kararsız oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu Pazar seçim olması halinde parti tercihi hususunda kararsız olduklarını belirten Türk etnisitesine sahip katılımcı sayısı 50 olmalıydı (486*348/3585=50). Ama Türk etnisitesine sahip katılımcılardan 66'sı kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Türk etnisitesine sahip seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız oldukları söylenebilir.

Tablo 5. 31: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Etnisiteye Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi

Alt Boyutlar	Anadil	$\overline{X}$	S	F	Pr>F	Fark olan Gruplar
Sosyolojik Faktörler	Arap	26.06	20.56	3.137	0.0766	-
	Kürt	25.81	20.78			
	Türk	30.30	23.81			
	Süryani	33.75	25.94			
	Ermeni	18.33	23.04			
	Zaza	26.97	25.27			
	Diğer	22.00	25.62			
Psikolojik Faktörler	Arap	64.57	25.54	0.046	0.831	-
	Kürt	62.29	25.75			
	Türk	60.214	26.64			
	Süryani	5.83	9.48			
	Ermeni	72.22	14.69			
	Zaza	65.98	20.76			
	Diğer	58.33	32.84			

Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, N_{Arap}=307, $N_{Kürt}$=2642, $N_{Türk}$=494, $N_{Süryani}$=4, N_{Ermeni}=3, N_{Zaza}=114, $N_{Diğer}$=10. S= Standart Sapma

Tablo 5.31.'teki bulgulara göre sosyolojik ve psikolojik faktörlerin etkisi boyutu ortalamalarının etnisiteye göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda SDEFÖ Sosyolojik ve Psikolojik faktörler alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 5. 32: Aşiret Üyeliği ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Aşiret/parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Evet	142	-	12	383	10	9	-	10	79	61	6
Hayır	708	-	77	1392	22	33	-	17	249	302	28
Toplam	850	-	89	1775	32	42	-	27	328	363	34

Aşiret Üyeliğiniz var mı?	Toplam örneklem(N)
Evet	712
Hayır	2828
Toplam	3540

İkinci sırada yer alan BBP ile yedinci sırada yer alan Saadet Partisi'nin tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki-kare testi sonucunda $\chi^2(8) = 24.096$ ve p=.0022 bulunmuştur. Böylelikle aşiret üyeliği ile parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer aşiret üyeliği ve parti arasında ilişki olmasaydı, herhangi bir aşirete üye olan katılımcılar arasında Ak Parti'ye oy veren kişi sayısı 171 olmalıydı (712*850/3540=171). Ama aşiret üyeliği bulunan katılımcılardan 142'si Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşiret üyeliği bulunan seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Herhangi bir aşirete üyeliği bulunmayanlar arasında Ak Parti'yi tercih edeceklerin sayısı 679 olmalıydı (2828*850/3540=679). Ama aşirete üyeliği bulunmayanlar katılımcılardan 700'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşirete üyeliği bulunmayan seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Herhangi bir aşirete üye olan katılımcılar arasında CHP'ye oy veren kişi sayısı 18 olmalıydı (712*89/3540=18). Ama aşiret üyeliği bulunan katılımcılardan 12'si CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşiret üyeliği bulunan seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Herhangi bir aşirete üyeliği bulunmayanlar arasında CHP'yi tercih edeceklerin sayısı 71 olmalıydı (2828*89/3540=71). Ama aşirete üyeliği bulunmayanlar katılımcılardan 77'si CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşirete üyeliği bulunmayan seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Herhangi bir aşirete üye olan katılımcılar arasında HDP'ye oy veren kişi sayısı 357 olmalıydı (712*1775/3540=357). Ama aşiret üyeliği bulunan katılımcılardan 383'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşiret üyeliği bulunan seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Herhangi bir aşirete üyeliği bulunmayanlar arasında HDP'yi tercih edeceklerin sayısı 1418 olmalıydı (2828*1775/3540=1418). Ama aşirete üyeliği bulunmayanlar katılımcılardan 1392'si HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşirete üyeliği bulunmayan seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Herhangi bir aşirete üye olan katılımcılar arasında HÜDA-PAR'a oy veren kişi sayısı 6 olmalıydı (712*32/3540=6). Ama aşiret üyeliği bulunan katılımcılardan 10'unu HÜDA-PAR tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşiret üyeliği bulunan seçmenlerin HÜDA-PAR'ı daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Herhangi bir aşirete üyeliği bulunmayanlar arasında HÜDA-PAR'ı tercih edeceklerin

sayısı 26 olmalıydı (2828*32/3540=26). Ama aşirete üyeliği bulunmayanlar katılımcılardan 22'si HÜDA-PAR tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşirete üyeliği bulunmayan seçmenlerin HÜDA-PAR'ı daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Herhangi bir aşirete üye olan katılımcılar arasında MHP'ye oy veren kişi sayısı 8 olmalıydı (712*42/3540=8). Ama aşiret üyeliği bulunan katılımcılardan 9'u MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşiret üyeliği bulunan seçmenlerin MHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Herhangi bir aşirete üyeliği bulunmayanlar arasında MHP'yi edeceklerin sayısı 34 olmalıydı (2828*42/3540=34). Ama aşirete üyeliği bulunmayanlar katılımcılardan 33'ü MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşirete üyeliği bulunmayan seçmenlerin MHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Bu veriler ışığında MHP bağlamında aşiret üyeliği ile parti tercihi arasında ilişkinin çok zayıf olduğu söylenebilir.

Herhangi bir aşirete üye olan katılımcılar arasında İYİ PARTİ'ye oy veren kişi sayısı 5 olmalıydı (712*27/3540=5). Ama aşiret üyeliği bulunan katılımcılardan 10'u İYİ PARTİ tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşiret üyeliği bulunan seçmenlerin İYİ PARTİ'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Herhangi bir aşirete üyeliği bulunmayanlar arasında İYİ PARTİ'yi edeceklerin sayısı 22 olmalıydı (2828*27/3540=22). Ama aşirete üyeliği bulunmayanlar katılımcılardan 17'si İYİ PARTİ tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle aşirete üyeliği bulunmayan seçmenlerin İYİ PARTİ'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Bu Pazar seçim olması halinde oy kullanmayacaklarını belirten katılımcılar arasında herhangi bir aşirete üyeliği bulunanların sayısı 66 olmalıydı (712*328/3540=66). Ama herhangi bir aşirete üyeliği bulunanan katılımcılardan 79'u oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle herhangi bir aşirete üyeliği bulunanan seçmenlerin daha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu Pazar seçim olması halinde oy kullanmayacaklarını belirten katılımcılar arasında herhangi bir aşirete üyeliği bulunmayanların sayısı 262 olmalıydı (2828*328/3540=262). Ama herhangi bir aşirete üyeliği bulunmayan

katılımcılardan 249'u oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle herhangi bir aşirete üyeliği bulunanan seçmenlerin daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu pazar seçim olması halinde kararsız olduklarını belirten katılımcılar arasında herhangi bir aşirete üyeliği bulunanların sayısı 73 olmalıydı (712*363/3540=73). Ama herhangi bir aşirete üyeliği bulunanan katılımcılardan 61'i oy kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle herhangi bir aşirete üyeliği bulunanan seçmenlerin daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu pazar seçim olması halinde kararsız olduklarını belirten katılımcılar arasında herhangi bir aşirete üyeliği bulunmayanların sayısı 290 olmalıydı (2828*363/3540=290). Ama herhangi bir aşirete üyeliği bulunmayan katılımcılardan 302'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle herhangi bir aşirete üyeliği bulunanan seçmenlerin daha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5. 33: Aşiret Üyeliği Durumuna Göre Seçmenlerin Sosyolojik ve Psikolojik Faktör Alt Boyutlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve T-Testi Puanları.

		$\overline{X}$	S	%95 Güven Aralığı	t	df	p
Sosyolojik Faktörler	Evet	29.57	23.04	(2.00-5.71)	4.08	1035.1	P<.001
	Hayır	25.71	20.93				
Psikolojik Faktörler	Evet	63.06	25.94	(-1.16- 3.07)	0.88	1098.2	0.3772
	Hayır	62.10	25.69				

Not: *p<.05, **p<.01, ***p<.001, N_{Evet} =719, $N_{Hayır}$=2859. S= Standart Sapma.

Sosyolojik ve psikolojik faktörlerin oy verme davraışına etkisinin aşiret üyeliği olan ve aşiret üyeliği olmayan seçmenlerde farklılık gösterip göstermediği Welch'in t testi ile analiz edilmiştir. Tablo 5.33'te yer alan bulgulara bakıldığında sosyolojik faktörlerin oy verme davranışına aşiret üyeliği olan ve aşiret üyeliği olmayan seçmenlerde anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (t(1035.1)=

4.08, p=.4,713e-05). Ortalama olarak psikolojik faktörlerin oy verme davranışına etkisi aşiret üyeliği olan ve aşiret üyeliği olmayan seçmenlere göre 3.86 puan daha fazladır. Öte yandan psikolojik faktörlerin oy verme davranışına etkisinin aşiret üyeliği olan seçmenlerde, aşiret üyeliği olmayan seçmenlere göre anlamlı derecede farklılık tespit edilmemiştir (t(1098.2)= 0.88, p=.0.3772).

Tablo 5. 34: Eğitim Durumu ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Eğitim/Parti Tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Okur-yazar değil	57	-	-	215	-	-	-	-	12	33	-
Okur-yazar	42	-	-	84	-	-	-	-	10	13	-
İlkokul	145	-	-	344	-	-	-	-	30	65	-
Ortaokul	151	-	-	316	-	-	-	-	47	53	-
Lise	249	-	-	460	-	-	-	-	118	97	-
Ön lisans	91	-	-	175	-	-	-	-	54	44	-
Lisans	104	-	-	167	-	-	-	-	51	55	-
Lisansüstü	-	-	-		-	-	-	-	-	-	-
Toplam	839	-	-	1761	-	-	-	-	322	360	-

Eğitim Durumu	Toplam örneklem(N)
Okur-Yazar Değil	317
Okur-Yazar	149
İlkokul	584
Ortaokul	567
Lise	924
Ön Lisasns	364
Lisans	377
Lisansüstü	*
Toplam	3282

İkinci sırada yer alan BBP, üçüncü sırada yer alan CHP, beşinci sırada yer alan Hüda-Par, altıncı sırada yer alan MHP, yedinci sırada yer alan Saadet Partisi ile sekizinci sırada yer alan İYİ Parti ve Lisansüstü eğitim durumu tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki kare testi sonucunda $\chi^2(18) = 93.322$ ve p<.0001 bulunmuştur. Böylelikle eğitimdurumu ile parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer eğitim durumu ve parti arasında ilişki olmasaydı, okur-yazar olmayan katılımcılar arasında Ak Parti'ye oy veren kişi sayısı 81 olmalıydı (317*839/3282=81). Ama okur-yazar olmayan katılımcılardan 57'si Ak Parti lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle okur-yazar olmayan katılımcıların Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Okur-yazar olan katılımcılar arasında Ak Parti'ye oy veren kişi sayısı 38 olmalıydı (149*839/3282=38). Ama okur-yazar olan katılımcılardan 42'si Ak Parti lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle okur-yazar olmayan katılımcıların Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. İlkokul mezunu katılımcılar arasında Ak Parti'ye oy veren kişi sayısı 149 olmalıydı (584*839/3282=149). Ama İlkokul mezunu katılımcılardan 145'i Ak Parti lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle İlkokul mezunu katılımcıların Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Ortaokul mezunu katılımcılar arasında Ak Parti'ye oy veren kişi sayısı 150 olmalıydı (567*839/3282=150).

Verilerle analiz sonuçları kıyaslandığında ortaokul mezunu 150 katılımcının Ak Parti lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla AK Parti özelinde ortaokul mezuniyeti ile parti tercihi arasında ilişki yoktur. Lise mezunu katılımcılar arasında Ak Parti'ye oy veren kişi sayısı 236 olmalıydı (924*839/3282=236). Verilerle analiz sonuçları kıyaslandığında lise mezunu 236 katılımcının Ak Parti lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla AK Parti özelinde lise mezuniyeti ile parti tercihi arasında da ilişki yoktur. Önlisans mezunu katılımcılar arasında Ak Parti'ye oy veren kişi sayısı 93 olmalıydı (364*839/3282=93). Ama Önlisans mezunu katılımcılardan 91'i Ak Parti lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Önlisans mezunu katılımcıların Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Lisans mezunu katılımcılar arasında Ak Parti'ye oy veren kişi sayısı 96 olmalıydı (377*839/3282=96). Ama lisans mezunu katılımcılardan 104'ü Ak Parti lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle lisans mezunu katılımcıların Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Okur-yazar olmayan katılımcılar arasından HDP'ye oy veren kişi sayısı 170 olmalıydı (317*1761/3282=170). Ama okur-yazar olmayan katılımcılardan 215'i HDP lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle okur-yazar olmayan katılımcıların HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Okur-yazar olan katılımcılar arasında HDP'ye oy veren kişi sayısı 80 olmalıydı (149*1761/3282=80). Ama okur-yazar olan katılımcılardan 84'ü HDP lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle okur-yazar olmayan katılımcıların HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. İlkokul mezunu katılımcılar arasında HDP'ye oy veren kişi sayısı 313 olmalıydı (584*1761/3282=313). Ama ilkokul mezunu katılımcılardan 344'ü HDP lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle ilkokul mezunu katılımcıların HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ortaokul mezunu katılımcılar arasında HDP'ye oy veren kişi sayısı 304 olmalıydı (567*1761/3282=304). Ama ortaokul mezunu katılımcılardan 316'sı HDP lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle ortaokul mezunu katılımcıların HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Lise mezunu katılımcılar arasında HDP'ye oy veren kişi sayısı 495 olmalıydı (924*1761/3282=495). Ama lise mezunu katılımcılardan 460'ı HDP lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir.

Böylelikle lise mezunu katılımcıların HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Önlisans mezunu katılımcılar arasında HDP'ye oy veren kişi sayısı 195 olmalıydı (364*1761/3282=195). Ama Önlisans mezunu katılımcılardan 175'i HDP lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Önlisans mezunu katılımcıların HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Lisans mezunu katılımcılar arasında HDP'ye oy veren kişi sayısı 202 olmalıydı (377*1761/3282=202). Ama lisans mezunu katılımcılardan 167'si HDP lehine tercihte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle lisans mezunu katılımcıların HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Okur-yazar olmayan katılımcılar arasından bu pazar seçim olsa oy kullanmayacağım diyen kişi sayısı 31 olmalıydı (317*322/3282=31). Ama okur-yazar olmayan katılımcılardan 12'si oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle okur-yazar olmayan katılımcılar arasından oy kullanmayacaklarını ifade eden kişilerin daha az miktarda olduğu söylenebilir. Okur-yazar olan katılımcılar arasında oy kullanmayacağım diyen kişi sayısı 15 olmalıydı (149*322/3282=15). Ama okur-yazar olmayan katılımcılardan 10'u oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle okur-yazar olan katılımcılar arasından oy kullanmayacaklarını ifade eden kişilerin daha az miktarda olduğu söylenebilir. İlkokul mezunu katılımcılar arasında oy kullanmayacağını ifade eden kişi sayısı 56 olmalıydı (584*322/3282=56). Ama ilkokul mezunu katılımcılardan 30'u oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle ilkokul mezunu katılımcılar arasında oy kullanmayacaklarını ifade eden kişilerin daha az miktarda oldukları söylenebilir. Ortaokul mezunu katılımcılar arasında oy kullanmayacaklarını ifade eden kişi sayısı 56 olmalıydı (567*322/3282=56). Ama ortaokul mezunu katılımcılardan 47'si tercihte bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle ortaokul mezunu katılımcıların arasından daha az kişinin tercihte bulunmayacağı söylenebilir. Lise mezunu katılımcılar arasında oy kullanmayacağını belirten kişi sayısı 91 olmalıydı (924*322/3282=91). Ama lise mezunu katılımcılardan 118'i tercihte bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle lise mezunu katılımcılar arasında tercihte bulunmayacağını belirtenlerin daha fazla miktarda olduğu söylenebilir. Önlisans mezunu katılımcılar arasında oy kullanmayacağını belirten kişi sayısı 36 olmalıydı (364*322/3282=36). Ama önlisans mezunu katılımcılardan 54'ü

tercihte bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle önlisans mezunu katılımcılar arasında tercihte bulunmayacağını belirtenlerin daha fazla miktarda olduğu söylenebilir. Lisans mezunu katılımcılar arasında oy kullanmayacağını belirten kişi sayısı 37 olmalıydı (377*322/3282=37). Ama lisans mezunu katılımcılardan 51'i tercihte bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle lisans mezunu katılımcılar arasında tercihte bulunmayacağını belirtenlerin daha fazla miktarda olduğu söylenebilir.

Okur-yazar olmayan katılımcılar arasından bu pazar seçim olsa kararsızım diyen kişi sayısı 35 olmalıydı (317*360/3282=35). Ama okur-yazar olmayan katılımcılardan 33'ü kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle okur-yazar olmayan katılımcılar arasından kararsız olduklarını ifade eden kişilerin daha az miktarda olduğu söylenebilir. Okur-yazar olan katılımcılar arasından bu pazar seçim olsa kararsızım diyen kişi sayısı 16 olmalıydı (149*360/3282=16). Ama okur-yazar olan katılımcılardan 13'ü kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle okur-yazar olan katılımcılar arasından kararsız olduklarını ifade eden kişilerin daha az miktarda olduğu söylenebilir. İlkokul mezunu katılımcılar arasından bu pazar seçim olsa kararsızım diyen kişi sayısı 64 olmalıydı (584*360/3282=64). Ama ilkokul mezunu katılımcılardan 65'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle ilkokul mezunu katılımcılar arasından kararsız olduklarını ifade eden kişilerin daha fazla miktarda olduğu söylenebilir. Ortaokul mezunu katılımcılar arasından bu pazar seçim olsa kararsızım diyen kişi sayısı 62 olmalıydı (567*360/3282=62). Ama ortaokul mezunu katılımcılardan 53'ü kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Ortaokul mezunu katılımcılar arasından kararsız olduklarını ifade eden kişilerin daha az miktarda olduğu söylenebilir. Lise mezunu katılımcılar arasından bu pazar seçim olsa kararsızım diyen kişi sayısı 101 olmalıydı (924*360/3282=101). Ama lise mezunu katılımcılardan 97'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle lise mezunu katılımcılar arasından kararsız olduklarını ifade eden kişilerin daha az miktarda olduğu söylenebilir. Önlisans mezunu katılımcılar arasından bu pazar seçim olsa kararsızım diyen kişi sayısı 40 olmalıydı (364*360/3282=40). Ama Önlisans mezunu katılımcılardan 44'ü kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Önlisans mezunu katılımcılar arasından kararsız olduklarını ifade eden kişilerin daha fazla

miktarda olduğu söylenebilir. Lisans mezunu katılımcılar arasından bu pazar seçim olsa kararsızım diyen kişi sayısı 41 olmalıydı (377*360/3282=41). Ama lisans mezunu katılımcılardan 55'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle lisans mezunu katılımcılar arasından kararsız olduklarını ifade eden kişilerin daha fazla miktarda olduğu söylenebilir.

Tablo 5. 35: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Eğitim Durumuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi

Alt Boyutlar	Eğitim	$\overline{X}$	S	F	Pr>F	Fark olan Gruplar
Sosyolojik Faktörler	Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul Ortaokul Lise Önlisans Lisasns Lisasnsüstü	26.80 25.12 24.94 25.50 28.44 24.78 28.10 17.79	20.21 22.60 20.42 20.96 22.04 21.13 22.52 17.83	3.683	0.0005***	Ortaokul-Lise Lisans- Lisansüstü
Psikolojik Faktörler	Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul Ortaokul Lise Önlisans Lisasns Lisasnsüstü	58.51 64.13 60.68 61.24 62.69 64.52 65.32 62.01	27.68 25.84 26.49 25.95 25.32 25.07 24.03 24.42	2.903	0.005 **	Okur-Yazar Olmayan- Lisans

Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, Nokur-yazar değil=328, Nokur-yazar =160, Nilkokul=604, Nortaokul=569, Nlise=1031 Nönlisans=397, Nlisans =419, Nlisansüstü =43. S= Standart Sapma

Tablo 5.35.'teki bulgulara göre sosyolojik ve psikolojik faktörlerin etkisi boyutu ortalamalarının eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz

sonucunda SDEFÖ Sosyolojik ve Psikolojik faktörler alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Sosyolojik faktörler alt boyutunda F (7,3559)=3.683 (p=0.000568) (p < .001 için) tespit edilmiştir. Boneferroni metodu ile aile boyu hata kontrol edilerek grup ortalamaları ikişerli olarak karşılaştırıldığında lise mezunu olan katılımcıların ortaokul mezunu olan katılımcılardan 2.94 puan ve lisans mezunularının lisansüstü mezunlarından 10,31 daha fazla sosyolojik faktörlerin etkisini yaşadıkları (p=0005) (p < .05 için) tespit edilmiştir. Dolayısıyla lise-ortaokul ve lisans-lisansüstü grupları arasında sosyolojik faktörlerin etkisi anlamlı bir fark göstermektedir. İlk grupta yer alan seçmenler, diğerlerine göre daha fazla miktarda sosyolojik faktörlerin etkisinde kalarak davranış göstermektedirler.

Psikolojik faktörler alt boyutunda anlamlı derecede fark gösterdiği F(7,3559)=2.903 (p=.005) (p < .010 için) tespit edilmiştir. Boneferroni metodu ile aile boyu hata kontrol edilerek grup ortalamaları ikişerli olarak karşılaştırıldığında lisans mezunu olan katılımcıların okur-yazar olmayan katılımcılardan 6.81 daha fazla psikolojik faktörlerin etkisini yaşadıkları (p=,005) (p < .01 için) tespit edilmiştir. Dolayısıyla lisans mezunu grubu ile okur-yazar olmayan seçmen grubu arasında psikolojik faktörlerin etkisi anlamlı bir fark göstermektedir. Yedinci grupta yer alan seçmenler, birinci grupta yer alan seçmenlere gore daha fazla miktarda psikolojik faktörlerin etkisinde kalarak davranış göstermektedirler.

Tablo 5. 36: Gelir Durumu ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Gelir/parti tercihi	HDP	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
0-1000TL	135	-	15	458	-	-	-	-	69	72	-
1001-1750TL	204	-	15	481	-	-	-	-	78	106	-
1750-2500TL	179	-	18	403	-	-	-	-	84	86	-
2501-3500TL	143	-	12	201	-	-	-	-	43	45	-
3501-4500TL	83	-	12	101	-	-	-	-	26	20	-
4501 üstü TL	106	-	17	131	-	-	-	-	28	34	-
Toplam	850	-	89	1775	-	-	-	-	328	363	-

Gelir Durumu	Toplam örneklem(N)
0-1000TL	749
1001-1750TL	884
1750-2500TL	770
2501-3500TL	444
3501-4500TL	242
4501 üstü TL	316
Toplam	3405

İkinci sırada yer alan BBP, beşinci sırada yer alan Hüda-Par, altıncı sırada yer alan MHP, yedinci sırada yer alan Saadet Partisi ile sekizinci sırada yer alan İYİ Parti'nin tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki-kare testi sonucunda $\chi^2(20) = 97.109$ ve p<.0001 bulunmuştur. Böylelikle etnisite ile parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer gelir ve parti tercihi arasında ilişki olmasaydı, Ak Parti'ye oy veren 0-1000TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 187 olmalıydı (749*850/3405=187). Ama 0-1000 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 135'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 0-1000 TL arasında gelire sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren 1001-1750 TL arasında gelire sahip katılımcı sayısı 221 olmalıydı (884*850/3405=221). Ama 1001-1750 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 204'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 1001-1750 TL arasında gelire sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren 1750-2500 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 192 olmalıydı (770*850/3405=192). Ama 1750-2500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 179'u Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 1750-2500 TL arasında gelire sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren 2501-3500 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 111 olmalıydı (444*850/3405=111). Ama 2501-3500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 143'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade

etmişlerdir. Böylelikle 2501-3500 TL arasında gelire sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren 3501-4500 TL arasında gelire sahip katılımcı sayısı 60 olmalıydı (242*850/3405=60). Ama 3501-4500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 83'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 3501-4500 TL arasında gelire sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 79 olmalıydı (316*850/3405=76). Ama 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip katılımcılardan 106'sı Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

CHP'ye oy veren 0-1000 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 20 olmalıydı (749*89/3405=20). Ama 0-1000 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 15'i CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 0-1000 TL arasında gelire sahip seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren 1001-1750 TL arasında gelire sahip katılımcı sayısı 23 olmalıydı (884*89/3405=23). Ama 1001-1750 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 15'i CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 1001-1750 TL arasında gelire sahip seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren 1750-2500 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 20 olmalıydı (770*89/3405=20). Ama 1750-2500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 18'i CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 1750-2500 TL arasında gelire sahip seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren 2501-3500 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 12 olmalıydı (444*89/3405=12). Analizimizden çıkan sonuca göre de 2501-3500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 12'si CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 2501-3500 TL gelir ile CHP'yi tercih arasında bir ilişki söz konusu olmadığı söylenebilir. CHP'ye oy veren 3501-4500 TL arasında gelire sahip katılımcı sayısı 6 olmalıydı (242*86/3405=6). Ama 3501-4500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 12'si CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 3501-4500 TL arasında gelire sahip seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip

katılımcıların sayısı 8 olmalıydı (316*89/3405=8). Ama 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip katılımcılardan 17'si CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

HDP'ye oy veren 0-1000TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 390 olmalıydı (749*1775/3405=390). Ama 0-1000TL arasında gelire sahip katılımcılardan 458'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 0-1000TL arasında gelire sahip seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren 1001-1750TL arasında gelire sahip katılımcı sayısı 461 olmalıydı (884*1775/3405=461). Ama 1001-1750 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 481'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 1001-1750TL arasında gelire sahip seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren 1750-2500 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 401 olmalıydı (770*1775/3405=401). Ama 1750-2500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 403'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 1750-2500TL arasında gelire sahip seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren 2501-3500TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 231 olmalıydı (444*1775/3405=231). Ama 2501-3500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 201'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 2501-3500 TL arasında gelire sahip seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren 3501-4500 TL arasında gelire sahip katılımcı sayısı 126 olmalıydı (242*1775/3405=126). Ama 3501-4500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 101'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 3501-4500 TL arasında gelire sahip seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 165 olmalıydı (316*1775/3405=165). Ama 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip katılımcılardan 131'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Bu Pazar seçim olması durumunda herhangi bir parti lehine oy kullanmayacağını beyan eden 0-1000 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı

72 olmalıydı (749*328/3405=72). Ama 0-1000 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 69'u oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Böylelikle 0-1000 TL arasında gelire sahip seçmenlerden daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya söylenebilir. Oy kullanmayacağını belirten 1001-1750 TL arasında gelire sahip katılımcı sayısı 85 olmalıydı (884*328/3405=85). Ama 1001-1750 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 78'i oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Böylelikle 1001-1750 TL arasında gelire sahip seçmenlerden daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu ortaya söylenebilir. 1750-2500 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 74 olmalıydı (770*328/3405=74). Ama 1750-2500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 84'ü tercihte bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 1750-2500 TL arasında gelire sahip seçmenlerin daha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri durumu söylenebilir. 2501-3500 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 43 olmalıydı (444*328/3405=43). Yapılan analizde de 2501-3500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 43'ü herhangi bir tercihte bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 2501-3500 TL arasında gelire sahip seçmenler ile parti tercih etmeme durumu arasında anlamlı bir ilişki söz konusu değildir. 3501-4500 TL arasında gelire sahip katılımcı sayısı 23 olmalıydı (242*328/3405=23). Ama 3501-4500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 26'sı tercihte bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 3501-4500 TL arasında gelire sahip seçmenlerindaha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri durumu söylenebilir. 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 30 olmalıydı (316*328/3405=30). Ama 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip katılımcılardan 28'i oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip seçmenlerin daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri durumu söylenebilir.

Bu Pazar seçim olması halinde parti tercihi hususunda kararsız olduklarını belirten 0-1000TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 80 olmalıydı (749*363/3405=80). Ama 0-1000TL arasında gelire sahip katılımcılardan 72'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 0-1000TL arasında gelire sahip seçmenlerden daha az miktarda 72'si kararsız oldukları söylenebilir. 1001-1750TL arasında gelire sahip katılımcı sayısı 94 olmalıydı (884*363/3405=94). Ama 1001-1750 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 78'i kararsız olduklarını ifade

etmişlerdir. Böylelikle 1001-1750 TL arasında gelire sahip seçmenlerden daha az miktarda 72'si kararsız oldukları söylenebilir. 1750-2500 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 82 olmalıydı (770*363/3405=82). Ama 1750-2500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 86'sı kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 1750-2500TL arasında gelire sahip seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız oldukları söylenebilir. 2501-3500 TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 47 olmalıydı (444*363/3405=47). Yapılan analizde 2501-3500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 45'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 2501- 3500 TL arasında gelire sahip seçmenlerin daha az miktarda kararsız oldukları söylenebilir. 3501-4500 TL arasında gelire sahip katılımcı sayısı 26 olmalıydı (242*363/3405=26). Ama 3501-4500 TL arasında gelire sahip katılımcılardan 20'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 3501-4500 TL arasında gelire sahip seçmenlerin daha az miktarda kararsız olduklarını söylenebilir. 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip katılımcıların sayısı 34 olmalıydı (316*363/3405=34). Yapılan analiz neticesinde de 4501 ve üzeri TL arasında gelire sahip katılımcı sayısının 34 olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla 4501 ve üzeri TL arasında gelir düzeyi ile kararsız kalma arasında bir ilişki yoktur.

Tablo 5. 37: Göç Sebebi ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Göç Etme sebebi /parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Geçim Sıkıntısı	70	-	-	164	-	-	-	-	22	25	-
Terör Olayları	17	-	-	43	-	-	-	-	20	8	-
Köy Boşaltmaları (Güvenlik Politikaları)	13	-	-	73	-	-	-	-	9	11	-
Eğitim Olanakları	31	-	-	44	-	-	-		13	11	
Diğer	17	-	-	38	-	-	-		17	6	
Toplam	148	-	-	362	-	-	-	-	81	61	-

Göç Etme Sebebi	Toplam örneklem(N)
Geçim Sıkıntısı	281
Terör Olayları	88
Köy Boşaltmaları(Güvenlik Politikaları)	106
Eğitim Olanakları	99
Diğer	78
Toplam	652

İkinci sırada yer alan BBP, üçüncü sırada yer alan CHP, beşinci sırada yer alan Hüda-Par, altıncı sırada yer alan MHP yedinci sırada yer alan Saadet Partisi ile sekizinci sırada yer alan İYİ Parti ve Kan Davası, Şehrin Cazibesi ile Sağlık Olanakları tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki-kare testi sonucunda $\chi^2(12) = 36.661$ ve p=.0002 bulunmuştur. Böylelikle göç etme sebebi ile parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer göç etme sebebi ve parti tercihi arasında ilişki olmasaydı, geçim sıkıntısı sebebiyle yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanlar arasından Ak Parti'yi destekleyen katılımcıların sayısı 64 olmalıydı (281*148/652=64). Ama geçim sıkıntısı sebebiyle göç eden katılımcılardan 70'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle geçim sıkıntısı sebebiyle göç eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Bölgede yaşanan terör olayları sebebiyle yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanlar arasından Ak Parti'yi destekleyen katılımcıların sayısı 20 olmalıydı (88*148/652=20). Ama terör olayları sebebiyle göç eden katılımcılardan 17'si Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle terör olayları sebebiyle göç eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Bölgede yaşanan çatışmalı ortamın getirdiği güvenlik politikaları neticesinde köyleri boşaltıldığı için yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanlar arasından Ak Parti'yi destekleyen katılımcıların sayısı 24 olmalıydı (106*148/652=24). Ama köyleri boşaltılan katılımcılardan 13'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla köyleri boşaltılan seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Daha iyi eğitim olanaklarına sahip olmak için yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanlar arasından Ak Parti'yi destekleyen katılımcıların sayısı 22 olmalıydı (99*148/652=22). Ama eğitim sebebiyle göç eden katılımcılardan 31'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle eğitim sebebiyle göç eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Diğer sebeplerden dolayı yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanlar arasından Ak Parti'yi destekleyen katılımcıların sayısı 18 olmalıydı (78*148/652=18). Ama diğer sebeplerden dolayı göç eden katılımcılardan 17'si Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir.

Böylelikle diğer sebeplerden dolayı göç eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Geçim sıkıntısı sebebiyle yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanlar arasından HDP'yi destekleyen katılımcıların sayısı 56 olmalıydı (281*362/652=56). Ama geçim sıkıntısı sebebiyle göç eden katılımcılardan 164'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle geçim sıkıntısı sebebiyle göç eden seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Bölgede yaşanan terör olayları sebebiyle yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanlar arasından HDP'yi destekleyen katılımcıların sayısı 49 olmalıydı (88*362/652=49). Ama terör olayları sebebiyle göç eden katılımcılardan 43'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle terör olayları sebebiyle göç eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Bölgede yaşanan çatışmalı ortamın getirdiği güvenlik politikaları neticesinde köyleri boşaltıldığı için yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanlar arasından HDP'yi destekleyen katılımcıların sayısı 59 olmalıydı (106*362/652=59). Ama köyleri boşaltılan katılımcılardan 73'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla köyleri boşaltılan seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Daha iyi eğitim olanaklarına sahip olmak için yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanlar arasından HDP'yi destekleyen katılımcıların sayısı 55 olmalıydı (99*362/652=55). Ama eğitim sebebiyle göç eden katılımcılardan 44'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle eğitim sebebiyle göç eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Diğer sebeplerden dolayı yaşadığı yeri terk etmek zorunda olanlar arasından HDP'yi destekleyen katılımcıların sayısı 43 olmalıydı (78*362/652=43). Ama diğer sebeplerden dolayı göç eden katılımcılardan 38'si HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle diğer sebeplerden dolayı göç eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Bu pazar seçim olması durumunda herhangi bir parti lehine oy kullanmayacağını beyan eden ve geçim sıkıntılarından dolayı yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan katılımcıların sayısı 35 olmalıydı (281*81/652=35). Ama geçim sıkıntılarından dolayı yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan katılımcılardan 22'si oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Böylelikle geçim sıkıntısından dolayı göç eden

seçmenlerden daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu söylenebilir. Bölgede yaşanan terör olaylarından dolayı yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan katılımcıların sayısı 11 olmalıydı (88*81/652=11). Ama terör olaylarından dolayı göç eden katılımcılardan 20'si oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Böylelikle terör olaylarından dolayı göç eden seçmenlerden daha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu söylenebilir. Bölgede yaşanan olaylar neticesinde uygulanan güvenlik politikaları dolayısıyla köyleri boşaltılan katılımcıların sayısı 13 olmalıydı (106*81/652=13). Ama köy boşaltma olaylarından dolayı göç eden katılımcılardan 9'u oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Böylelikle köy boşaltma olaylarından dolayı göç eden seçmenlerden daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu söylenebilir. Eğitim olanaklarından dolayı göç eden katılımcıların sayısı 12 olmalıydı (99*81/652=12). Ama eğitimden dolayı göç eden katılımcılardan 13'ü oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Böylelikle eğitimden dolayı göç eden seçmenlerden daha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu söylenebilir. Diğer sebeplerden dolayı göç eden katılımcıların sayısı 10 olmalıydı (78*81/652=10). Ama diğer sebeplerden dolayı göç eden katılımcılardan 17'si oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Böylelikle diğer sebeplerden dolayı göç eden seçmenlerden daha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu söylenebilir.

Bu pazar seçim olması durumunda kararsız olduklarını beyan eden ve geçim sıkıntılarından dolayı yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan katılımcıların sayısı 26 olmalıydı (281*61/652=26). Ama geçim sıkıntılarından dolayı yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan katılımcılardan 25'i oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Böylelikle geçim sıkıntısından dolayı göç eden seçmenlerden daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu söylenebilir. Bölgede yaşanan terör olaylarından dolayı yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan katılımcıların sayısı 8 olmalıydı (88*61/652=8). Analiz sonucunda da terör olaylarından dolayı göç eden katılımcılardan 8'i oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla terör olayları ile kararsız kalma durumu arasında ilişki yoktur. Bölgede yaşanan olaylar neticesinde uygulanan güvenlik politikaları dolayısıyla köyleri boşaltılan katılımcıların sayısı 10 olmalıydı (106*61/652=10). Ama köy boşaltma olaylarından dolayı göç eden katılımcılardan 11'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle köy boşaltma

olaylarından dolayı göç eden seçmenlerden daha fazla miktarda kararsız olduğu söylenebilir. Eğitim olanaklarından dolayı göç eden katılımcıların sayısı 9 olmalıydı (99*61/652=9). Ama eğitimden dolayı göç eden katılımcılardan 11'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle eğitimden dolayı göç eden seçmenlerden daha fazla miktarda kararsız oldukları sonucu söylenebilir. Diğer sebeplerden dolayı göç eden katılımcıların sayısı 7 olmalıydı (78*61/652=7). Ama diğer sebeplerden dolayı göç eden katılımcılardan 6'sı kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle diğer sebeplerden dolayı göç eden seçmenlerden daha az miktarda kararsız oldukları sonucu söylenebilir.

Tablo 5. 38: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Göç Etme Sebeplerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi

Alt Boyutlar	Göç Sebebi	$\overline{X}$	S	F	Pr>F	Fark olan Gruplar
Sosyolojik Faktörler	Geçim sıkıntısı	24.89	20.62	0.397	0.529	
	Kan davası	36.82	22.26			
	Terör olayları	28.29	22.41			
	Köy boşaltmaları	27.85	19.71			
	Eğitim	25.42	19.98			
	Diğer	27.97	23.92			
Psikolojik Faktörler	Geçim sıkıntısı	59.895	27.92	0.166	0.684	-
	Kan davası	7.85	25.30			
	Terör olayları	59.585	32.25			
	Köy boşaltmaları	9.37	27.46			
	Eğitim	59.646	27.33			
	Diğer	1.77	23.59			

Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, $N_{geçim}$=300, N_{Kan}=42, $N_{Terör}$=91, $N_{Köy}$=112, $N_{Eğitim}$=106, $N_{Sağlık}$=11. S= Standart Sapma

Tablo 5.38.'deki bulgulara göre sosyolojik ve psikolojik faktörlerin etkisi boyutu ortalamalarının göç etme sebeplerine göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda SDEFÖ sosyolojik ve psikolojik faktörler alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 5. 39 Göç Etme Durumu ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Göç/parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Evet	167	-	11	403	9	6	-	8	91	63	7
Hayır	683	-	78	1372	23	36	-	19	237	300	27
Toplam	850	-	89	1775	32	42	-	27	328	363	34

İkamet Ettiğiniz Yere Göç Sonucu mu geldiniz?	Toplam örneklem(N)
Evet	765
Hayır	2775
Toplam	3540

İkinci sırada yer alan BBP ile yedinci sırada yer alan Saadet Partisi'nin tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki kare testi sonucunda $\chi^2(8) = 22.025$ ve

p=.0048 bulunmuştur. Böylelikle göç etme sebebi ile parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer göç sonucu ikamet ile parti tercihi arasında ilişki olmasaydı, Ak Parti'yi destekleyen katılımcılardan ikamet edilen yere göç sonucu geldim diyen katılımcıların sayısı 184 olmalıydı (765*850/3540=184). Ama evet cevabını veren katılımcılardan 167'si Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle evet cevabını veren seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Hayır, cevabını veren katılımcı sayısı 666 olmalıydı (2775*850/3540=666). Ancak göç sonucu ikametgâhını değiştirmediğini ifade eden katılımcılardan 683'ü Ak Parti'yi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla hayır cevabı veren katılımcıların Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

CHP'yi destekleyen katılımcılardan ikamet edilen yere göç sonucu geldim diyen katılımcıların sayısı 19 olmalıydı (765*89/3540=19). Ama evet cevabını veren katılımcılardan 11'i CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle evet cevabını veren seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Hayır cevabını veren katılımcı sayısı 70 olmalıydı (2775*89/3540=70). Ancak göç sonucu ikametgâhını değiştirmediğini ifade eden katılımcılardan 78'i CHP'yi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla hayır cevabı veren katılımcıların CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

HDP'yi destekleyen katılımcılardan ikamet edilen yere göç sonucu geldim diyen katılımcıların sayısı 384 olmalıydı (765*1775/3540=384). Ama evet cevabını veren katılımcılardan 403'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle evet cevabını veren seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Hayır, cevabını veren katılımcı sayısı 1391 olmalıydı (2775*1775/3540=1391). Ancak göç sonucu ikametgâhını değiştirmediğini ifade eden katılımcılardan 1372'si HDP'yi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla hayır cevabı veren katılımcıların HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

HÜDA-PAR'ı destekleyen katılımcılardan ikamet edilen yere göç sonucu geldim diyen katılımcıların sayısı 7 olmalıydı (765*32/3540=7). Ama evet cevabını veren katılımcılardan 9'u HÜDA-PAR tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir.

Böylelikle evet cevabını veren seçmenlerin HÜDA-PAR'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Hayır, cevabını veren katılımcı sayısı 25 olmalıydı (2775*32/3540=25). Ancak göç sonucu ikametgâhını değiştirmediğini ifade eden katılımcılardan 23'ü HÜDA-PAR'yi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla hayır cevabı veren katılımcıların HÜDA-PAR'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

MHP'yi destekleyen katılımcılardan ikamet edilen yere göç sonucu geldim diyen katılımcıların sayısı 9 olmalıydı (765*42/3540=9). Ama evet cevabını veren katılımcılardan 6'sı MHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle evet cevabını veren seçmenlerin MHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Hayır, cevabını veren katılımcı sayısı 33 olmalıydı (2775*42/3540=33). Ancak göç sonucu ikametgâhını değiştirmediğini ifade eden katılımcılardan 36'sı MHP'yi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla hayır cevabı veren katılımcıların MHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

İYİ PARTİ'yi destekleyen katılımcılardan ikamet edilen yere göç sonucu geldim diyen katılımcıların sayısı 6 olmalıydı (765*27/3540=6). Ama evet cevabını veren katılımcılardan 8'i İYİ PARTİ tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle evet cevabını veren seçmenlerin İYİ PARTİ'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Hayır, cevabını veren katılımcı sayısı 21 olmalıydı (2775*27/3540=21). Ancak göç sonucu ikametgâhını değiştirmediğini ifade eden katılımcılardan 19'u İYİ PARTİ'yi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla hayır cevabı veren katılımcıların İYİ PARTİ'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Bu Pazar seçim olsa oy kullanmayacağını ifade eden ve yaşadığı yere göç sonucu gelen katılımcıların sayısı 70 olmalıydı (765*328/3540=70). Ama evet cevabını veren katılımcılardan 91'i göç ettiklerini ifade etmişlerdir. Böylelikle evet cevabını veren seçmenlerin daha fazla miktarda tercihte bulunmayacağı söylenebilir. Hayır, cevabını veren katılımcı sayısı 257 olmalıydı (2775*328/3540=257). Ancak göç sonucu ikametgâhını değiştirmediğini ifade eden katılımcılardan 237'si tercihte bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla hayır cevabı veren katılımcıların daha az miktarda oldukları söylenebilir.

Bu Pazar seçim olsa kararsız olduğunu ifade eden ve yaşadığı yere göç sonucu gelen katılımcıların sayısı 78 olmalıydı (765*363/3540=78). Ama evet cevabını veren katılımcılardan 63'ü göç ettiklerini ifade etmişlerdir. Böylelikle evet cevabını veren seçmenlerin daha az miktarda kararsız oldukları söylenebilir. Hayır, cevabını veren katılımcı sayısı 285 olmalıydı (2775*363/3540=285). Ancak göç sonucu ikametgâhını değiştirmediğini ifade eden katılımcılardan 300'ü kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla hayır cevabı veren katılımcıların daha fazla miktarda oldukları söylenebilir.

Tablo 5. 40: Göç Etme Durumuna Göre Seçmenlerin Sosyolojik ve Psikolojik Fakyör Alt Boyutlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve T-Testi Puanları.

		$\overline{X}$	S	%95 Güven Aralığı	t	df	p
Sosyolojik Faktörler	Göç etmiş	26.65	21.09	(-1.48- 1.90)	0.24	1240.1	.8092
	Göç etmemiş	26.44	21.52				
Psikolojik Faktörler	Göç etmiş	59.70	27.60	(-5.47 -1.14)	-2.99	1140.4	.0028**
	Göç etmemiş	63.01	25.16				

Not: *p<.05, **p<.01, ***p<.001, N_{Evet} =772, $N_{Hayır}$=2806. S= Standart Sapma.

Sosyolojik ve psikolojik faktörlerin oy verme davraışına etkisinin göç etmiş ve göç etmemiş seçmenlerde farklılık gösterip göstermediği Welch'in t testi ile analiz edilmiştir. Tablo 5.40'da yer alan bulgulara bakıldığında sosyolojik faktörlerin oy verme davranışına etkisinin göç etmiş ve göç etmemiş seçmenlerde anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (t(1240.1)= 0.24, p=.8092). Öte yandan psikolojik faktörlerin oy verme davranışına etkisinin göç etmemiş seçmelerde göç etmiş seçmenlere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (t(1140.4)= -2.99, p=.00277). Ortalama olarak psikolojik faktörlerin oy verme davranışına etkisi göç etmemiş seçmenlerde, göç etmiş seçmenlere göre 3.31 puan daha fazladır.

Tablo 5. 41: Göç Etme Durumu ile Güvenlik Politikalarının Tercihe Etkisi İlişkisi

Göç/Güvenlik Politikaları	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum
Evet	183	86	499
Hayır	466	312	2021
Toplam	649	398	2520

Göç ettiniz mi?	Toplam örneklem(N)
Evet	768
Hayır	2799
Toplam	3567

Yapılan Ki-kare testi sonucunda $\chi^2(2) = 21.533$ ve p< .001 bulunmuştur. Böylelikle göç etme durumu ile güvenlik politikalarının oy verme tercihine etkisi arasında ilişki olduğu söylenilebilir.

Eğer, göç etme durumu ile güvenlik politikalarının oy verme tercihine etkisi arasında ilişki olmasaydı, göç eden katılımcılardan güvenlik politikalarının tercihim üzerinde etki yoktur diyen katılımcıların sayısı 140 olmalıydı (768*649/3567=140). Ama evet cevabını veren katılımcılardan 183'ü güvenlik politikalarının tercihim üzerinde etkisi yoktur diye ifade etmişlerdir. Böylelikle evet cevabını veren seçmenlerin daha az tercih miktarda güvenlik politikalarından etkilendikleri söylenebilir. Kısmen etkisi vardır diyen katılımcıların sayısı yapılan analiz neticesinde çıkan sayı ile aynıdır. Dolayısıyla güvenlik politikalarının oy verme tercihi üzerinde etkisi ile göç etme durumu arasında bir ilişkiden söz edilemez. Kesinlikle katılıyorum diyenlerin sayısı 543 olmalıydı (768*2520/3567=543). Ama evet cevabını veren katılımcılardan 499'u güvenlik politikalarının tercihim üzerinde

etkisi kesinlikle vardır diye ifade etmişlerdir. Böylelikle evet cevabını veren seçmenlerin daha az miktarda güvenlik politikalrından etkilendikleri söylenebilir.

Göç etme durumu ile güvenlik politikalarının oy verme tercihine etkisi arasında ilişki olmasaydı, göç etmeyen katılımcılardan güvenlik politikalarının tercihim üzerinde etki yoktur diyen katılımcıların sayısı 509 olmalıydı (2799*649/3567=509). Ama hayır cevabını veren katılımcılardan 466'sı güvenlik politikalarının tercihim üzerinde etkisi yoktur diye ifade etmişlerdir. Böylelikle hayır cevabını veren seçmenlerin daha az tercih miktarda güvenlik politikalarından etkilendikleri söylenebilir. Kısmen etkisi vardır diyen katılımcıların sayısı yapılan analiz neticesinde çıkan sayı ile aynıdır. Dolayısıyla güvenlik politikalarının oy verme tercihi üzerinde etkisi ile göç etme durumu arasında bir ilişkiden söz edilemez. Kesinlikle katılıyorum diyen göç etmemiş katılımcı sayısı 1977 olmalıydı (2799*2520/3567=1977). Ama hayır cevabını veren katılımcılardan 2021'i güvenlik politikalarının tercihim üzerinde etkisi kesinlikle vardır diye ifade etmişlerdir. Böylelikle hayır cevabını veren seçmenlerin daha fazla miktarda güvenlik politikalrından etkilendikleri söylenebilir.

Tablo 5. 42: Takip Edilen Haber Kanalı ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Anadil/parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Ahaber/ATV	362	-	-	51	-	-	-	-	33	46	-
Kanal D	103	-	-	112	-	-	-	-	33	50	-
CNN Türk	60	-	-	114	-	-	-	-	31	37	-
FOX	139	-	-	789	-	-	-	-	101	115	-
Haber Türk	25	-	-	23	-	-	-	-	5	8	-
Mednuçe	7	-	-	173	-	-	-	-	6	7	-
Star TV	9	-	-	64	-	-	-	-	6	19	-
Sterk TV	7	-	-	285	-	-	-	-	9	17	-
TRT Haber	30	-	-	16	-	-	-	-	9	14	-
Show TV	20	-	-	54	-	-	-	-	29	16	-
Toplam	817	-	-	1669	-	-	-	-	262	329	-

Haber Takibi Amacıyla En Çok İzlediğiniz TV Kanalı?	Toplam örneklem (N)
AHaber / ATV	492
Kanal D	298
CNN Türk	242
FOX	1144
Haber Türk	61
Mednuçe	193
Star TV	141
Sterk TV	318
TRT Haber	69
Show TV	119
Toplam	3077

İkinci sırada yer alan BBP, üçüncü sırada yer alan CHP, beşinci sırada yer alan Hüda-Par, altıncı sırada yer alan MHP yedinci sırada yer alan Saadet Partisi ile sekizinci sırada yer alan İYİ Parti ve NTV, RUDAW, TGRT ve REHBER TV tercih ve izlenme skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Ayrıca analiz ve değerlendirme yapılırken Med nuçe kanalı ile Sterk Tv'nin izlenmesi sayıları Mednuçe'de birleştirilmiştir. Yapılan Ki kare testi sonucunda $\chi^2(27) = 1142$ ve p<.0001 bulunmuştur. Böylelikle izlenen haber kanalı ile parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer izlenen haber kanalı ile parti tercihi arasında ilişki olmasaydı, Ak Parti'yi destekleyen katılımcılardan AHaber/ATV'yi takip edenlerin sayısı 131 olmalıydı (492*817/3077=131). Ama AHaber/ATV'yi takip eden katılımcılardan 362'si Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle AHaber/ATV'yi takip eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Kanal D'yi takip edenlerin sayısı 79 olmalıydı (298*817/3077=79). Ama Kanal D'yi takip eden katılımcılardan 103'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kanal D'yi takip eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. CNN Türk'ü takip edenlerin sayısı 64

olmalıydı (242*817/3077=64). Ama CNN Türk'ü takip eden katılımcılardan 60'ı Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle CNN Türk'ü takip eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. FOX TV'yi takip edenlerin sayısı 304 olmalıydı (1144*817/3077=304). Ama FOX TV'yi takip eden katılımcılardan 139'u Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle FOX TV'yi takip eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Habertürk'ü takip edenlerin sayısı 16 olmalıydı (61*817/3077=16). Ama Habertürk'ü takip eden katılımcılardan 25'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Habertürk'ü takip eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Mednuçe kanalını takip edenlerin sayısı 136 olmalıydı (511*817/3077=136). Ama Mednuçe kanalını takip eden katılımcılardan 16'sı Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Mednuçe kanalını takip eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. STAR TV'yi takip edenlerin sayısı 37 olmalıydı (141*817/3077=37). Ama STAR TV'yi takip eden katılımcılardan 9'u Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle STAR TV'yi takip eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. TRT Haber'i takip edenlerin sayısı 18 olmalıydı (69*817/3077=8). Ama TRT Haber'i takip eden katılımcılardan 30'u Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle TRT Haber'i takip eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak, Show TV'yi takip edenlerin sayısı 32 olmalıydı (119*817/3077=32). Ama Show TV'yi takip eden katılımcılardan 20'si Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Show TV'yi takip eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

HDP'yi destekleyen katılımcılardan AHaber/ATV'yi takip edenlerin sayısı 267 olmalıydı (492*1669/3077=267). Ama AHaber/ATV'yi takip eden katılımcılardan 51'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle AHaber/ATV'yi takip eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Kanal D'yi takip edenlerin sayısı 162 olmalıydı (298*1669/3077=162). Ama Kanal D'yi takip eden katılımcılardan 112'si HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kanal D'yi takip eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih

ettikleri söylenebilir. CNN Türk'ü takip edenlerin sayısı 131 olmalıydı (242*1669/3077=131). Ama CNN Türk'ü takip eden katılımcılardan 114'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle CNN Türk'ü takip eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. FOX TV'yi takip edenlerin sayısı 621 olmalıydı (1144*1669/3077=621). Ama FOX TV'yi takip eden katılımcılardan 789'u HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle FOX TV'yi takip eden seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Habertürk'ü takip edenlerin sayısı 33 olmalıydı (61*1669/3077=33). Ama Habertürk'ü takip eden katılımcılardan 23'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Habertürk'ü takip eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Mednuçe kanalını takip edenlerin sayısı 277 olmalıydı (511*1669/3077=277). Ama Mednuçe kanalını takip eden katılımcılardan 458'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Mednuçe kanalını takip eden seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. STAR TV'yi takip edenlerin sayısı 76 olmalıydı (141*1669/3077=76). Ama STAR TV'yi takip eden katılımcılardan 64'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle STAR TV'yi takip eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. TRT Haber'i takip edenlerin sayısı 37 olmalıydı (69*1669/3077=37). Ama TRT Haber'i takip eden katılımcılardan 16'sı HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle TRT Haber'i takip eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak, Show TV'yi takip edenlerin sayısı 65 olmalıydı (119*1669/3077=65). Ama Show TV'yi takip eden katılımcılardan 54'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Show TV'yi takip eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Bu Pazar seçim olsa oy kullanmayacağını ifade eden katılımcılardan AHaber/ATV'yi takip edenlerin sayısı 42 olmalıydı (492*262/3077=42). Ama AHaber/ATV'yi takip eden katılımcılardan 33'ü tercihte bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle AHaber/ATV'yi takip eden seçmenlerin daha az miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir. Kanal D'yi takip edenlerin sayısı 25 olmalıydı (298*262/3077=25). Ama Kanal D'yi takip eden katılımcılardan 33'ü oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Kanal D'yi takip eden seçmenlerin

daha fazla miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir. CNN Türk'ü takip edenlerin sayısı 21 olmalıydı (242*262/3077=21). Ama CNN Türk'ü takip eden katılımcılardan 31'i oy kullanmayacakları ifade etmişlerdir. Böylelikle CNN Türk'ü takip eden seçmenlerin daha fazla miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir. FOX TV'yi takip edenlerin sayısı 97 olmalıydı (1144*262/3077=97). Ama FOX TV'yi takip eden katılımcılardan 101'i oy kullanmayacakları ifade etmişlerdir. Böylelikle FOX TV'yi takip eden seçmenlerin daha fazla miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir. Habertürk'ü takip edenlerin sayısı 5 olmalıydı (61*262/3077=5). Analiz sonucunda da söz konusu kanalı izleyenlerden 5'i oy kullanmayacağını beyan etmişlerdir. Mednuçe kanalını takip edenlerin sayısı 44 olmalıydı (511*262/3077=44). Ama Mednuçe kanalını takip eden katılımcılardan 15'i oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Mednuçe kanalını takip eden seçmenlerin daha az miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir. STAR TV'yi takip edenlerin sayısı 12 olmalıydı (141*262/3077=12). Ama STAR TV'yi takip eden katılımcılardan 6'sı oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle STAR TV'yi takip eden seçmenlerin daha az miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir. TRT Haber'i takip edenlerin sayısı 6 olmalıydı (69*262/3077=6). Ama TRT Haber'i takip eden katılımcılardan 9'u oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle TRT Haber'i takip eden seçmenlerin daha fazla miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir. Son olarak, Show TV'yi takip edenlerin sayısı 10 olmalıydı (119*262/3077=10). Ama Show TV'yi takip eden katılımcılardan 29'u oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Show TV'yi takip eden seçmenlerin daha fazla miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir.

Bu pazar seçim olsa kararsız olduğunu ifade eden katılımcılardan AHaber/ATV'yi takip edenlerin sayısı 53 olmalıydı (492*329/3077=53). Ama AHaber/ATV'yi takip eden katılımcılardan 46'sı kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Böylelikle AHaber/ATV'yi takip eden seçmenlerin daha az miktarda kararsız olduğu söylenebilir. Kanal D'yi takip edenlerin sayısı 32 olmalıydı (298*329/3077=32). Ama Kanal D'yi takip eden katılımcılardan 50'si kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Böylelikle Kanal D'yi takip eden seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız olduğu söylenebilir. CNN Türk'ü takip edenlerin sayısı 26 olmalıydı (242*329/3077=26).

Ama CNN Türk'ü takip eden katılımcılardan 37'si kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Böylelikle CNN Türk'ü takip eden seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız olduğu söylenebilir. FOX TV'yi takip edenlerin sayısı 122 olmalıydı (1144*329/3077=122). Ama FOX TV'yi takip eden katılımcılardan 115'i kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Böylelikle FOX TV'yi takip eden seçmenlerin daha az miktarda kararsız olduğu söylenebilir. Habertürk'ü takip edenlerin sayısı 7 olmalıydı (61*329/3077=7). Ama Habertürk'ü takip eden katılımcılardan 8'i kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Böylelikle Habertürk'ü takip eden seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız olduğu söylenebilir. Mednuçe kanalını takip edenlerin sayısı 55 olmalıydı (511*329/3077=55). Ama Mednuçe kanalını takip eden katılımcılardan 24'ü kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Böylelikle Mednuçe kanalını takip eden seçmenlerin daha az miktarda kararsız olduğu söylenebilir. STAR TV'yi takip edenlerin sayısı 15 olmalıydı (141*329/3077=15). Ama STAR TV'yi takip eden katılımcılardan 19'u kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Böylelikle STAR TV'yi takip eden seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız olduğu söylenebilir. TRT Haber'i takip edenlerin sayısı 7 olmalıydı (69*329/3077=7). Ama TRT Haber'i takip eden katılımcılardan 14'ü kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Böylelikle TRT Haber'i takip eden seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız olduğu söylenebilir. Son olarak, Show TV'yi takip edenlerin sayısı 13 olmalıydı (119*329/3077=13). Ama Show TV'yi takip eden katılımcılardan 16'sı kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Böylelikle Show TV'yi takip eden seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız olduğu söylenebilir.

Tablo 5. 43: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkisi Ortalamalarının İzlenen Haber Kanalına Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi

Alt Boyutlar	Haber kanalı	$\overline{X}$	S	F	Pr>F	Fark olan Gruplar
Sosyolojik Faktörler	Ahaber/ATV	28.93	21.43	8.699	0.0032 **	Ahaber/ATV -FOX Kanal D-FOX Kanal D-Mednuçe
	Kanal D	30.09	21.96			
	CNN Türk	26.94	22.36			
	FOX	25.20	20.91			
	Haber Türk	24.21	18.38			
	Med Nuçe	23.33	19.28			
	NTV	30.32	24.02			
	Rudaw	32.53	21.51			
	Star TV	27.84	22.46			
	Sterk	25.04	22.02			
	TGRT	21.25	20.43			
	TRT Haber	25.95	19.90			
	Rehber TV	26.66	23.27			
	Show TV	23.34	20.88			
	Diğer	24.17	21.91			
Psikolojik Faktörler	Ahaber/ATV	65.31	25.54	4.371	0.0366 *	Ahaber/ATv -Mednuçe
	Kanal D	62.54	25.06			
	CNN Türk	63.05	24.66			
	FOX	61.56	25.80			

	Haber Türk	64.92	26.20			
	Med Nuçe	58.83	27.97			
	NTV	60.80	27.10			
	Rudaw	63.12	25.45			
	Star TV	63.45	24.39			
	Sterk	62.74	24.58			
	TGRT	54.51	38.12			
	TRT Haber	63.08	22.57			
	Rehber TV	65.92	31.27			
	Show TV	60.08	27.44			
	Diğer	57.64	26.73			

Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, $N_{Ahaber/atv}$=525, N_{Kanald} =329, $N_{Cnntürk}$=269, N_{Fox}=1221, $N_{Habertürk}$=70, $N_{Mednuçe}$=198, N_{Ntv} =92, N_{Rudaw}=69, N_{Star} =153, N_{Sterk}=326, N_{Tgrt}=16, $N_{Trthaber}$=73, N_{Rehber}=15, N_{Show}=136, $N_{Diğer}$ =86. S= Standart Sapma

Tablo 5.43.'teki bulgulara göre sosyolojik ve psikolojik faktörlerin oy verme davranışı üzerindeki etkisi ortalamalarının izlenen haber kanalına göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda (SDEFÖ) sosyolojik ve psikolojik faktörler alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Sosyolojik faktörlerin oy verme davranışı üzerindeki etkisinin, farklı TV kanalı gruplarındaki seçmenler arasında anlamlı derecede farklılık gösterdiği F(1,3565)= 8.699 (p=.0032) tespit edilmiştir. Boneferroni metodu ile aile boyu hata kontrol edilerek grup ortalamaları ikişerli olarak karşılaştırıldığında A haber/ATV kanallarında haber takip eden seçmenlerde Sosyolojik faktörlerin oy verme davranışı üzerindeki etkisinin Fox kanalında haber takip eden seçmenlere göre ortalama olarak 3.73 puan, Kanal D'de haber takibi yapan seçmenler üzerindeki etkisi Fox kanalında haber takibi yapan seçmenlere gore ortalama 4.89 ouan ve Kanal D'de haber takibi yapan seçmenler üzerindeki etkisi Mednuçe kanalında haber takibi yapan seçmenlere gore ortalama 6.76 puan daha fazla olduğu (p=.8.699) (p < .01 için) tespit edilmiştir. Dolayısıyla Ahaber/ATV kanallarında haber takip eden grup ile Fox haber kanalı ve Kanal D ile Fox-Mednuçe kanallarında haber takip eden grup arasında sosyolojik

faktörlerin etkisi anlamlı bir fark göstermektedir. İlk grupta yer alan seçmenler, diğerlerine gore daha fazla miktarda sosyolojik faktörlerin etkisinde kalarak tercihte bulunurlar.

Psikolojik faktörler alt boyutunda anlamlı derecede fark gösterdiği F(1,3565)=4.371 (p=.0036) (p < .01 için) tespit edilmiştir. Boneferroni metodu ile kontrol edilerek grup ortalamaları ikişerli olarak karşılaştırıldığında Ahaber/ATV kanallarında haber takip eden katılımcıların, Mednuçe kanalında haber takip eden katılımcılardan 5.26 puan daha fazla psikolojik faktörlerin etkisini yaşadıkları (p=.051) (p < .01 için) tespit edilmiştir. Dolayısıyla Ahaber/ATV kanallarında haber takip eden grup ile Mednuçe kanalında haber takip eden grup arasında psikolojik faktörlerin etkisi anlamlı bir fark göstermektedir. İlk grupta yer alan seçmenler, diğerine gore daha fazla miktarda psikolojik faktörlerin etkisinde kalarak davranış göstermektedirler.

Tablo 5. 44: İkametgâh İli ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

İkametgâh/parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Batman	173	-	18	377	-	-	-	7	107	73	8
Diyarbakır	231	-	34	575	-	-	-	5	92	83	9
Mardin	229	-	12	325	-	-	-	10	72	118	9
Siirt	217	-	25	498	-	-	-	5	57	89	8
Toplam	850	-	89	1775	-	-	-	27	328	363	34

Yaşadığınız il Hakkında Bilgi Verir misiniz?	Toplam örneklem(N)
Batman	763
Diyarbakır	1029
Mardin	775
Siirt	899
Toplam	3466

İkinci sırada yer alan BBP, beşinci sırada yer alan Hüda-Par, altıncı sırada yer alan MHP ile yedinci sırada yer alan Saadet Partisi'nin tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki kare testi sonucunda $\chi^2(18) = 92.081$ ve p<.0001 bulunmuştur. Böylelikle ikametgâh ile parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer ikametgâh ve parti tercihi arasında ilişki olmasaydı, Ak Parti'ye oy veren Batman'da ikamet eden katılımcıların sayısı 187 olmalıydı (763*850/3466=187). Ama Batman'da ikamet katılımcılardan 173'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Batman'da ikamet eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren Diyarbakır'da ikamet eden katılımcı sayısı 252 olmalıydı (1029*850/3466=252). Ama Diyarbakır'da ikamet eden katılımcılardan 231'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Diyarbakır'da ikamet eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren Mardin'de ikamet eden katılımcıların sayısı 190 olmalıydı (775*850/3466=190). Ama Mardin'de ikamet eden katılımcılardan 229'u Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Mardin'de ikamet eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak, Ak Parti'ye oy veren Siirt'te ikamet eden katılımcıların sayısı 218 olmalıydı (889*850/3466=229). Ama Siirt'te ikamet eden katılımcılardan 217'si Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir.

Böylelikle Siirt'te ikamet eden seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

CHP'ye oy veren Batman'da ikamet eden katılımcıların sayısı 20 olmalıydı (763*89/3466=20). Ama Batman'da ikamet katılımcılardan 18'i CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Batman'da ikamet eden seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren Diyarbakır'da ikamet eden katılımcı sayısı 26 olmalıydı (1029*89/3466=26). Ama Diyarbakır'da ikamet eden katılımcılardan 34'ü CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Diyarbakır'da ikamet eden seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren Mardin'de ikamet eden katılımcıların sayısı 20 olmalıydı (775*89/3466=20). Ama Mardin'de ikamet eden katılımcılardan 12'si CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Mardin'de ikamet eden seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak, CHP'ye oy veren Siirt'te ikamet eden katılımcıların sayısı 25 olmalıydı (889*89/3466=25). Analiz sonucunda da Siirt'te ikamet eden katılımcılardan CHP tercihi 25 olmuştur. Dolayısıyla siirt özelinde ikametgâh ile CHP tercihi arasında ilişki kurulamamıştır.

HDP'ye oy veren Batman'da ikamet eden katılımcıların sayısı 391 olmalıydı (763*1775/3466=391). Ama Batman'da ikamet katılımcılardan 377'si HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Batman'da ikamet eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren Diyarbakır'da ikamet eden katılımcı sayısı 527 olmalıydı (1029*1775/3466=527). Ama Diyarbakır'da ikamet eden katılımcılardan 575'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Diyarbakır'da ikamet eden seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren Mardin'de ikamet eden katılımcıların sayısı 397 olmalıydı (775*1775/3466=397). Ama Mardin'de ikamet eden katılımcılardan 325'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Mardin'de ikamet eden seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Son olarak, HDP'ye oy veren Siirt'te ikamet eden katılımcıların sayısı 255 olmalıydı (889*1775/3466=255). Ama Siirt'te ikamet eden katılımcılardan 498'i

HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Siirt'te ikamet eden seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

İYİ Parti'ye oy veren Batman'da ikamet eden katılımcıların sayısı 6 olmalıydı (763*27/3466=6). Ama Batman'da ikamet katılımcılardan 7'si İYİ Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Batman'da ikamet eden seçmenlerin İYİ Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. İYİ Parti'ye oy veren Diyarbakır'da ikamet eden katılımcı sayısı 8 olmalıydı (1029*27/3466=8). Ama Diyarbakır'da ikamet eden katılımcılardan 5'i İYİ Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Diyarbakır'da ikamet eden seçmenlerin İYİ Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. İYİ Parti'ye oy veren Mardin'de ikamet eden katılımcıların sayısı 6 olmalıydı (775*27/3466=6). Ama Mardin'de ikamet eden katılımcılardan 10'u İYİ Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Mardin'de ikamet eden seçmenlerin İYİ Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak, İYİ Parti'ye oy veren Siirt'te ikamet eden katılımcıların sayısı 7 olmalıydı (889*27/3466=7). Ama Siirt'te ikamet eden katılımcılardan 5'i İYİ Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Siirt'te ikamet eden seçmenlerin İYİ Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

Bu Pazar seçim olsa oy kullanmayacağım diyen ve Batman'da ikamet eden katılımcıların sayısı 72 olmalıydı (763*328/3466=72). Ama Batman'da ikamet katılımcılardan 107'si sandığa gitmeyeceklerini ifade etmişlerdir. Böylelikle Batman'da ikamet eden seçmenlerin daha fazla miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir. Diyarbakır'da ikamet eden katılımcı sayısı 97 olmalıydı (1029*328/3466=97). Ama Diyarbakır'da ikamet eden katılımcılardan 92'si oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Diyarbakır'da ikamet eden seçmenlerin daha az miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir. Mardin'de ikamet eden katılımcıların sayısı 73 olmalıydı (775*328/3466=73). Ama Mardin'de ikamet eden katılımcılardan 72'si oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Mardin'de ikamet eden seçmenlerin daha az miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir. Son olarak, Siirt'te ikamet eden katılımcıların sayısı 84 olmalıydı (889*328/3466=84). Ama Siirt'te ikamet eden katılımcılardan 57'si oy

kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Siirt'te ikamet eden seçmenlerin daha az miktarda oy kullanmayacakları söylenebilir.

Bu Pazar seçim olsa kararsız olacağını belirten ve Batman'da ikamet eden katılımcıların sayısı 80 olmalıydı (763*363/3466=80). Ama Batman'da ikamet katılımcılardan 73'ü kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Batman'da ikamet eden seçmenlerin daha az miktarda kararsız oldukları söylenebilir. Diyarbakır'da ikamet eden katılımcı sayısı 108 olmalıydı (1029*363/3466=108). Ama Diyarbakır'da ikamet eden katılımcılardan 83'ü kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Diyarbakır'da ikamet eden seçmenlerin daha az miktarda kararsız oldukları söylenebilir. Mardin'de ikamet eden katılımcıların sayısı 81 olmalıydı (775*363/3466=81). Ama Mardin'de ikamet eden katılımcılardan 118'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Mardin'de ikamet eden seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız oldukları söylenebilir.

Son olarak, Siirt'te ikamet eden katılımcıların sayısı 93 olmalıydı (889*363/3466=93). Ama Siirt'te ikamet eden katılımcılardan 89'u kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Siirt'te ikamet eden seçmenlerin daha az miktarda kararsız oldukları söylenebilir.

Tablo 5. 45: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının İkametgâha Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi

Alt Boyutlar	İkametgâh	$\overline{X}$	S	F	Pr>F	Fark olan Gruplar
Sosyolojik Faktörler	Batman Diyarbakır Siirt Mardin	27.9826. 69 24.03 27.08	21.75 22.68 21.36 19.49	2.076	0.15	
Psikolojik Faktörler	Batman Diyarbakır Siirt Mardin	63.00 63.22 60.67 62.01	25.91 23.90 27.99 25.59	1.935	0.164	

Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, $N_{Batmanl}$=790, $N_{Diyarbakır}$ =1068, N_{Siirt}=930, N_{Mardin}=790. S= Standart Sapma

Tablo 5.45.'teki bulgulara göre sosyolojik ve psikolojik faktörlerin etkisi boyutu ortalamalarının ikametgâha göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda SDEFÖ sosyolojik ve psikolojik faktörler alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 5. 46: Köy ya da Kasabadan Ayrılma Durumu ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Köy/Kasaba/parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Evet	94	-	5	181	-	-	-	-	38	32	-
Hayır	73	-	6	220	-	-	-	-	53	31	-
Toplam	167	-	11	401	-	-	-	-	91	63	-

Köyünüzden ya da Kasabanızdan İsteyerek mi ayrıldınız?	Toplam örneklem(N)
Evet	350
Hayır	383
Toplam	733

İkinci sırada yer alan BBP, beşinci sırada yer alan Hüda-Par, altıncı sırada yer alan MHP, yedinci sırada yer alan Saadet Partisi ile sekizinci sırada yer alan İYİ Parti'nin tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki-kare testi sonucunda $\chi^2(4) = 7.5427$ ve p=.1098 bulunmuştur. Böylelikle seçmenlerin köy ya da kasabalarından isteyerek ayrılıp-ayrılmama durumu ile parti tercihinin ilişkili olmadığı söylenilebilir.

Tablo 5. 47: Köy ya da Kasabanızdan İsteyerek Ayrılma Durumuna Göre Seçmenlerin Sosyolojik ve Psikolojik Faktör Alt Boyutlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve T-Testi Puanları.

		$\overline{X}$	S	%95 Güven Aralığı	t	df	p
Sosyolojik Faktörler	Evet	26.64	20.41	(-3.11- 2.86)	0.08	763.89	0.9342
	Hayır	26.77	21.76				
Psikolojik Faktörler	Evet	58.48	27.01	(-6.19- 1.63)	-1.14	762.2	0.2529
	Hayır	60.76	28.15				

Not: *p<.05, **p<.01, ***p<.001, N_{Evet} =365, $N_{Hayır}$=406. S= Standart Sapma.

Sosyolojik ve psikolojik faktörlerin oy verme davraışına etkisinin isteyerek göç etmiş ve göç etmemiş seçmenlerde farklılık gösterip göstermediği Welch'in t testi ile analiz edilmiştir. Tablo 5.47'de yer alan bulgulara bakıldığında sosyolojik faktörlerin oy verme davranışına etkisinin isteyerek göç etmiş ve göç etmemiş seçmenlerde anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (t(763.89)= 0.08, p=.9342). Öte yandan psikolojik faktörlerin oy verme davranışına etkisinin göç etmemiş seçmelerde göç etmiş seçmenlere göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (t(762.2)= -1.14, p=.0.2529).

Tablo 5. 48: Mezhep ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Mezhep/parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
Hanefi	225	-	27	197	-	10	-	-	47	61	8
Şafii	581	-	56	1508	-	29	-	-	267	287	21
Toplam	806	-	83	1705	-	39	-	-	314	348	29

Mezhebiniz?	Toplam örneklem(N)
Hanefi	575
Şafii	2749
Toplam	3324

İkinci sırada yer alan BBP, beşinci sırada yer alan Hüda-Par, yedinci sırada yer alan Saadet Partisi ile sekizinci sırada yer alan İYİ Parti ve Hanbelî, Maliki, Alevi, Caferi, Ortodoks, Katolik, Protestan mezheplerinin tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda, hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki kare testi sonucunda $\chi^2(6) = 121.54$ ve p<.0001 bulunmuştur. Böylelikle ait olunan mezhep ile parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer mezhep ve parti arasında ilişki olmasaydı, Ak Parti'ye oy veren hanefi sayısı 139 olmalıydı (575*806/3324=139). Ama hanefi katılımcılardan 225'i Ak

Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle hanefi seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren şafii sayısı 667 olmalıydı (2749*806/3324=667). Ama Şafii katılımcılardan 581'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Şafii seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

CHP'ye oy veren Hanefi sayısı 14 olmalıydı (575*83/3324=14). Ama Hanefi katılımcılardan 27'si CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle hanefi seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren Şafii sayısı 69 olmalıydı (2749*83/3324=69). Ama Şafii katılımcılardan 56'sı CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Şafii seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir.

HDP'ye oy veren hanefi sayısı 295 olmalıydı (575*1705/3324=295). Ama Hanefi katılımcılardan 197'si HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Hanefi seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren Şafii sayısı 1410 olmalıydı (2749*1705/3324=1410). Ama şafii katılımcılardan 1508'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle şafii seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Bu Pazar seçim olsa oy kullanmayacağım diyen Hanefi sayısı 54 olmalıydı (575*314/3324=54). Ama Hanefi katılımcılardan 47'si oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Hanefi seçmenlerin daha az oy kullanmayacakları söylenebilir. Şafii sayısı 260 olmalıydı (2749*314/3324=260). Ama Şafii katılımcılardan 267'si oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Şafii seçmenlerin daha fazla miktarda oy kullanmayacaklarını söylenebilir.

Bu Pazar seçim olsa kararsız olduklarını beyan eden Hanefi sayısı 60 olmalıydı (575*348/3324=60). Ama Hanefi katılımcılardan 61'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Hanefi seçmenlerin daha fazla kararsız oldukları söylenebilir. Şafii sayısı 288 olmalıydı (2749*348/3324=288). Ama Şafii katılımcılardan 287'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle Şafii seçmenlerin daha az miktarda kararsız olduklarını söylenebilir.

Tablo 5. 49: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Mezhebe Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi

Alt Boyutlar	Mezhep	$\overline{X}$	S	F	Pr>F	Fark olan Gruplar
Sosyolojik Faktörler	Hanefi Şafii Hiçbiri	28.23 26.11 24.03	22.45 21.12 22.57	4.21	0.0403 *	- Hanefi-Şafii Şafii-Hiçbiri
Psikolojik Faktörler	Hanefi Şafii Hiçbiri	63.0862.31 57.79	25.98 25.65 26.02	2.325	0.127	-

Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, N_{Hanefi}=594, $N_{Şafii}$=2819, $N_{Hiçbiri}$=62. S= Standart Sapma

Tablo 5.49'teki bulgulara göre sosyolojik ve psikolojik faktörlerin etkisi boyutu ortalamalarının mezhebe göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda SDEFÖ Sosyolojik ve Psikolojik faktörler alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Sadece sosyolojik faktörler alt boyutunda F (1,3462)=4.21 (p=0.0403) (p < .05 için) tespit edilmiştir. Boneferroni metodu ile aile boyu hata kontrol edilerek grup ortalamaları ikişerli olarak karşılaştırıldığında Hanefi mezhebi kategorisinde yer alan seçmenlerle Şafii mezhebi kategorisinde yer alan seçmenler arasında 2,12 ve Şafii mezhebi kategorisi ile hiçbiri kategorisi arasında 2.08 puan daha fazla sosyolojik faktörlerin etkisini yaşadıkları (p=,0433) (p < .05 için) tespit edilmiştir. Dolayısıyla Hanefi mezhebi grubu ile Şafii mezhebi ve Şafii mezhebi grubu ile hiçbiri grubu arasında sosyolojik faktörlerin etkisi anlamlı bir fark göstermektedir. Hanefi mezhebi grubunda yer alan seçmenler, Şafii mezhebi grubuna göre, Şafii mezhebi grubu, hiçbiri grubuna gore daha fazla miktarda sosyolojik faktörlerin etkisinde kalarak davranış göstermektedirler.

Tablo 5. 50: Yaş ile Bu Pazar Seçim Olması Durumu İlişkisi

Yaş/parti tercihi	Ak Parti	BBP	CHP	HDP	Hüda-Par	MHP	Saadet Partisi	İYİ parti	Oy Kullanmayacağım	Kararsızım	Diğer
18-20	119	-	17	267	-	-	-	-	28	58	-
21-24	130	-	18	288	-	-	-	-	67	69	-
25-29	143	-	17	269	-	-	-	-	52	57	-
30-39	211	-	20	401	-	-	-	-	77	91	-
40-49	143	-	6	326	-	-	-	-	31	48	-
51 üstü	104	-	11	224	-	-	-	-	16	40	-
Toplam	850	-	89	1775	-	-	-	-	328	363	-

Yaş	Toplam örneklem(N)
18-20	546
21-24	572
25-29	538
30-39	800
40-49	554
51 ve üstü	395
Toplam	3405

İkinci sırada yer alan BBP, beşinci sırada yer alan Hüda-Par, altıncı sırada yer alan MHP, yedinci sırada yer alan Saadet Partisi ile sekizinci sırada yer alan İYİ Parti'nin tercih skalaları analizden çıkarılmıştır. Her bir hücrede 5'ten aşağı bir tercih sayısı olması durumunda hücre hakkında yorum yapılmasını güçleştirir. Bu nedenle söz konusu partiler analiz dışı tutulmuştur. Yapılan Ki kare testi sonucunda $\chi^2(20) = 69.016$ ve p<.0001 bulunmuştur. Böylelikle yaş ile parti tercihinin ilişkili olduğu söylenilebilir.

Eğer yaş ve parti tercihi arasında ilişki olmasaydı, Ak Parti'ye oy veren 18-20 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 136 olmalıydı (546*850/3405=187). Ama 18-20 yaş aralığındaki katılımcılardan 119'u Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 18-20 yaş aralığındaki seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren 21-24 yaş aralığındaki katılımcı sayısı 143 olmalıydı (572*850/3405=143). Ama 21-24 yaş aralığındaki katılımcılardan 130'u Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 21-24 yaş aralığındaki seçmenlerin Ak Parti'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren 25-29 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 134 olmalıydı (538*850/3405=134). Ama 25-29 yaş aralığındaki katılımcılardan 143'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 25-29 yaş aralığındaki seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren 30-39 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 200 olmalıydı (800*850/3405=200). Ama 30-39 yaş aralığındaki katılımcılardan 211'i Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 30-39 yaş aralığındaki seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren 40-49 yaş aralığındaki katılımcı sayısı 138 olmalıydı (554*850/3405=138). Ama 40-49 yaş aralığındaki katılımcılardan 143'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 40-49 yaş aralığındaki seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ak Parti'ye oy veren 50 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 99 olmalıydı (395*850/3405=99). Ama 50 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcılardan 104'ü Ak Parti tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 50 ve üzeri yaş aralığındaki seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

CHP'ye oy veren 18-20 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 14 olmalıydı (546*89/3405=14). Ama 18-20 yaş aralığındaki katılımcılardan 17'si CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 18-20 yaş aralığındaki seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren 21-24 yaş aralığındaki katılımcı sayısı 15 olmalıydı (572*89/3405=15). Ama 21-24 yaş aralığındaki katılımcılardan 18'i CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 21-24 yaş aralığındaki seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren 25-29 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 14 olmalıydı (538*89/3405=14). Ama 25-29 yaş aralığındaki katılımcılardan 17'si CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 25-29 yaş aralığındaki seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren 30-39 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 21 olmalıydı (800*89/3405=21). Ama 30-39 yaş aralığındaki katılımcılardan 20'si CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 30-39 yaş aralığındaki seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren 40-49 yaş aralığındaki katılımcı sayısı 14 olmalıydı (554*89/3405=14). Ama 40-49 yaş aralığındaki katılımcılardan 6'sı CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 40-49 yaş aralığındaki seçmenlerin CHP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. CHP'ye oy veren 50 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 10 olmalıydı (395*89/3405=10). Ama 50 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcılardan 11'i CHP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 50 ve üzeri yaş aralığındaki seçmenlerin CHP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

HDP'ye oy veren 18-20 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 285 olmalıydı (546*1775/3405=285). Ama 18-20 yaş aralığındaki katılımcılardan 267'si HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 18-20 yaş aralığındaki seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren 21-24 yaş aralığındaki katılımcı sayısı 298 olmalıydı (572*1775/3405=298). Ama 21-24 yaş aralığındaki katılımcılardan 288'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 21-24 yaş aralığındaki seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren 25-29 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 280 olmalıydı (538*1775/3405=280). Ama 25-29 yaş aralığındaki katılımcılardan 269'u

HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 25-29 yaş aralığındaki seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren 30-39 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 417 olmalıydı (800*1775/3405=417). Ama 30-39 yaş aralığındaki katılımcılardan 401'i HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 30-39 yaş aralığındaki seçmenlerin HDP'yi daha az tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren 40-49 yaş aralığındaki katılımcı sayısı 289 olmalıydı (554*1775/3405=289). Ama 40-49 yaş aralığındaki katılımcılardan 326'sı HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 40-49 yaş aralığındaki seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. HDP'ye oy veren 50 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 206 olmalıydı (395*1775/3405=206). Ama 50 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcılardan 224'ü HDP tercihinde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 50 ve üzeri yaş aralığındaki seçmenlerin HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Bu Pazar seçim olması durumunda herhangi bir parti lehine oy kullanmayacağını beyan eden 18-20 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 53 olmalıydı (546*328/3405=53). Ama 18-20 yaş aralığındaki katılımcılardan 28'i oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Böylelikle 18-20 yaş aralığındaki seçmenlerden daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu söylenebilir. Oy kullanmayacağını belirten 21-24 yaş aralığındaki katılımcı sayısı 55 olmalıydı (572*328/3405=55). Ama 21-24 yaş aralığındaki katılımcılardan 67'si oy kullanmayacağını ifade etmişlerdir. Böylelikle 21-24 yaş aralığındaki seçmenlerden daha fazla miktarda sandığa gitmeyecekleri sonucu söylenebilir. 25-29 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 52 olmalıydı (538*328/3405=52). Yapılan analiz sonucunda da sandığa gitmeyeeğini ifade eden seçmen sayısı 52 çıkmaktadır. Dolayısıyla 25-29 yaş aralığındaki katılımcılar ile sandığa gitmeme durumu arasında ilişki tespit edilememiştir. 30-39 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 77 olmalıydı (800*328/3405=77). Yapılan analizde de 30-39 yaş aralığındaki katılımcılardan 77'si herhangi bir tercihte bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 30-39 yaş aralığındaki seçmenler ile sandığa gitmeme durumu arasında anlamlı bir ilişki söz konusu değildir. 40-99 yaş aralığındaki katılımcı sayısı 53 olmalıydı (554*328/3405=53). Ama 40-99 yaş aralığındaki katılımcılardan 31'i tercihte

bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 40-99 yaş aralığındaki seçmenlerindaha az miktarda sandığa gitmeyecekleri durumu söylenebilir. 50 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 38 olmalıydı (395*328/3405=38). Ama 50 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcılardan 16'sı oy kullanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 50 ve üzeri yaş aralığındaki seçmenlerin daha az miktarda sandığa gitmeyecekleri durumu söylenebilir.

Bu Pazar seçim olması halinde parti tercihi hususunda kararsız olduklarını belirten 18-20 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 58 olmalıydı (546*363/3405=58). Yapılan analizde 18-20 yaş aralığındaki katılımcılardan 58'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla 18-20 yaş aralığındaki seçmen ile kararsız kalma arasında bir ilişki yoktur. 21-24 yaş aralığındaki katılımcı sayısı 61 olmalıydı (572*363/3405=61). Ama 21-24 yaş aralığındaki katılımcılardan 69'u kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 21-24 yaş aralığındaki seçmenlerden daha fazla miktarda kararsız oldukları söylenebilir. 25-29 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 57 olmalıydı (538*363/3405=57). Yapılan analizde 25-29 yaş aralığındaki katılımcılardan 57'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla 25-29 yaş aralığındaki seçmen ile kararsız kalma arasında bir ilişki yoktur. 30-39 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 86 olmalıydı (800*363/3405=86). Yapılan analizde 30-39 yaş aralığındaki katılımcılardan 91'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 30-39 yaş aralığındaki seçmenlerin daha fazla miktarda kararsız oldukları söylenebilir. 40-49 yaş aralığındaki katılımcı sayısı 59 olmalıydı (554*363/3405=59). Ama 40-49 yaş aralığındaki katılımcılardan 48'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 40-49 yaş aralığındaki seçmenlerin daha az miktarda kararsız olduklarını söylenebilir. 50 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 42 olmalıydı (395*363/3405=42). Ama 50 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcılardan 40'ı kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle 50 ve üzeri yaş aralığındaki seçmenlerin daha az miktarda kararsız olduklarını söylenebilir.

Tablo 5. 51: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkisi Ortalamalarının Yaşa Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi

Alt Boyutlar	Yaş	$\overline{X}$	S	F	Pr>F	Fark olan Gruplar
Sosyolojik Faktörler	18-20	28.91	22.69	2.845	.014*	18-20 yaş – 40-49 yaş
	21-24	27.25	22.61			
	25-29	25.94	20.72			
	30-39	26.35	20.76			
	40-49	24.42	21.23			
	50 ve üzeri	25.84	20.10			
Psikolojik Faktörler	18-20	62.30	25.61	3.347	.0051**	30-39 yaş- 40-49 yaş 30-39 yaş- 50 ve üzeri yaş
	21-24	62.46	26.91			
	25-29	63.04	24.67			
	30-39	64.60	25.10			
	40-49	60.12	26.54			
	50 ve üzeri	59.34	25.41			
Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, N_{18-20}=546, N_{21-24}=572, N_{25-29}=538, N_{30-39}=800, N_{39-40}=554 $N_{51 \text{ ve üzeri}}$=395. S= Standart Sapma						

Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, N_{18-20}=546, N_{21-24}=572, N_{25-29}=538, N_{30-39}=800, N_{39-40}=554 $N_{51 \text{ ve üzeri}}$=395. S= Standart Sapma

Tablo 5.51.'teki bulgulara göre sosyolojik ve psikolojik faktörlerin oy verme davranışı üzerindeki etkisi ortalamalarının yaşa göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler Ölçeğinin (SDEFÖ) sosyolojik ve psikolojik faktörler alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Sosyolojik faktörlerin oy verme davranışı üzerindeki etkisinin, farklı yaş gruplarındaki seçmenler arasında anlamlı derecede farklılık gösterdiği F(5,3561)=2.845 (p=.014) tespit edilmiştir. Boneferroni metodu ile aile boyu hata kontrol edilerek grup ortalamaları ikişerli olarak karşılaştırıldığında 18-20 yaşındaki seçmenlerde sosyolojik faktörlerin oy verme davranışı üzerindeki etkisinin 40-49 yaşındaki seçmenlere göre ortalama olarak 3.07 puan daha fazla olduğu (p=.014) (p < .05 için) tespit edilmiştir. Dolayısıyla 18-20 yaş grubu ile 40-49 yaş grubu arasında sosyolojik faktörlerin etkisi anlamlı bir fark göstermektedir. İlk

grupta yer alan seçmenler, özellikle ilk kez oy kullanan seçmenler, diğerlerine gore daha fazla miktarda sosyolojik faktörlerin etkisinde kalarak davranış göstermektedirler.

Psikolojik faktörler alt boyutunda anlamlı derecede fark gösterdiği F(5,3561)=3.347 (p=.051) (p < .010 için) tespit edilmiştir. Boneferroni metodu ile kontrol edilerek grup ortalamaları ikişerli olarak karşılaştırıldığında 30-39 yaşında olan katılımcıların 40-49 yaş kategorisinde olanlardan 4.48 puan ve 30-39 yaşında olan katılımcıların 50 ve üzeri yaş kategorisinde olanlardan 5.26 puan daha fazla psikolojik faktörlerin etkisini yaşadıkları (p=.051) (p < .01 için) tespit edilmiştir. Dolayısıyla 30-39 yaş grubu ile 50 üstü yaş grubu ve 40-49 ile 50 üstü yaş grubu arasında psikolojik faktörlerin etkisi anlamlı bir fark göstermektedir. Dolayısıyla 30-39 yaş grubundaki seçmenler ile 40-49 yaş grubundaki seçmenler, 50 ve üzeri yaş grubundaki seçmenlere gore daha fazla miktarda psikolojik faktörlerin etkisinde kalarak davranış göstermektedirler.

Tablo 5. 52: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Nereden Göç Ettiğine Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi

Alt Boyutlar	Nereden Göç Ettiniz	$\overline{X}$	S	F	Pr>F	Fark olan Gruplar
Sosyolojik Faktörler	Yaşadığım ilin bir köyünden	26.57	20.47	0.165	0.685	-
	Yaşadığım ilin bir ilçesinden	26.03	21.83			
	Başka bir ilin köyünden	27.53	20.25			
	Başka bir ilin ilçesinden	28.35	20.33			
	Başka bir ilin merkezinden	26.81	22.36			
Psikolojik Faktörler	Yaşadığım ilin bir köyünden	57.87	28.54	0.168	0.682	-
	Yaşadığım ilin bir ilçesinden	61.84	29.07			
	Başka bir ilin köyünden	58.36	24.85			
	Başka bir ilin ilçesinden	63.25	23.65			
	Başka bir ilin merkezinden	58.62	28.12			

Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, $N_{Yaşadığımilinköyünden}$=265, $N_{Yaşadığımilinilçesinden}$=174, $N_{Başkabirilinköyünden}$=79, $N_{Başkailinilçesinden}$=71, $N_{Başkailinmerkezinden}$=114. S= Standart Sapma

Tablo 5.52.'teki bulgulara göre sosyolojik ve psikolojik faktörlerin etkisi boyutu ortalamalarının nereden göç ettiğine göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda SDEFÖ sosyolojik ve psikolojik faktörler alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 5. 53: Sosyolojik Ve Psikolojik Faktörlerin Etkisi Boyutu Ortalamalarının Oy Verilen Partiye Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi

Alt Boyutlar	Bu Pazar Seçim Olsa	$\overline{X}$	S	F	Pr>F	Fark olan Gruplar
Sosyolojik Faktörler	Ak Parti CHP HDP MHP Oy kullanmayacak Kararsız	29.64 26.29 25.15 37.61 24.19 25.49	21.74 21.63 21.38 24.62 21.51 18.57	8.361	P<,001 ***	Ak Parti-HDP MHP-Ak Parti Ak Parti-Oy kullanmayacak Ak Parti- Kararsız MHP-CHP MHP-HDP MHP- Oy kullanmayacak MHP- Kararsız
Psikolojik Faktörler	Ak Parti CHP HDP MHP Oy kullanmayacak Kararsız	63.55 64.48 62.51 64.55 59.85 61.08	25.80 21.62 25.45 21.81 26.49 26.43	0.046	0.831	-

Not: *p<.050, **p<.010, ***p<.001, $N_{Akparti}$=854, N_{CHP}=89, N_{HDP}=1779, N_{MHP}=42, $N_{Oykullanmayacağım}$=331, $N_{Kararsızım}$=363. S= Standart Sapma

Tablo 5.53.'teki bulgulara göre sosyolojik ve psikolojik faktörlerin etkisi boyutu ortalamalarının oy verilen partiye göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda SDEFÖ Sosyolojik ve Psikolojik faktörler alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Sadece sosyolojik faktörler alt

boyutunda F (5,3441)=8.361 (p=7.19e-08) (p < .001 için) tespit edilmiştir. Boneferroni metodu ile aile boyu hata kontrol edilerek grup ortalamaları ikişerli olarak karşılaştırıldığında Ak Parti kategorisinde yer alan seçmenlerle HDP kategorisinde yer alan seçmenler arasında 4,49, MHP kategorisinde yer alan seçmenlerle Ak Parti kategorisinde yer alan seçmenler arasında 7,97, Ak Parti kategorisinde yer alan seçmenlerle oy kullanmayacak kategorisinde yer alan seçmenler arasında 5,45, Ak Parti kategorisinde yer alan seçmenlerle kararsız olan seçmenler arasında 4,15, MHP kategorisinde yer alan seçmenlerle CHP kategorisinde yer alan seçmenler arasında 11,32, MHP kategorisinde yer alan seçmenlerle HDP kategorisinde yer alan seçmenler arasında 12,46, MHP kategorisinde yer alan seçmenlerle oy kullanmayacak kategorisinde yer alan seçmenler arasında 13,42 ve MHP kategorisinde yer alan seçmenlerle kararsız kategorisinde yer alan seçmenler arasında 12.12 puan daha fazla sosyolojik faktörlerin etkisini yaşadıkları p=7.19e-08) (p < .001 için) tespit edilmiştir. Dolayısıyla Ak Parti-HDP, MHP-Ak Parti, Ak Parti-Oy kullanmayacak, Ak Parti-Kararsız, MHP-CHP, MHP-HDP, MHP-Oy kullanmayacak ve MHP-Kararsız grupları arasında sosyolojik faktörlerin etkisi anlamlı bir fark göstermektedir. İlk kısımda yer alan gruplar, ikinci kısımda yer alan gruplara gore daha fazla miktarda sosyolojik faktörlerin etkisinde kalarak davranış göstermektedirler.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmanın temel amacı, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ikamet eden seçmenlerin hangi aday ya da partilere oy verdiğini, oy verirken ne tür saiklerle ve gerekçelerle hareket ettiklerini ve hangi motivasyonların etkisinde kaldıklarını anlamaya dönüktür. Bir başka deyişle, seçmen davranışının sosyolojik ve psikolojik dinamiklerini anlamaya çalışmaktır.

Bu amaçla, bu çalışmada, yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir düzeyleri gibi demografik özelliklerle birlikte, aşiret üyeliği, kardeş sayısı, mezhep aidiyeti, tarikat üyeliği, etnik köken, anadil kullanımı, mezhep, göç, güvenlik politikaları, parti-aday durumu ve il değişkenleri seçmene sorularak bu değişkenlerin bölgede seçmen davranışlarını biçimlendirmede ne kadar etkili olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Envanter üzerinde yapılan açımlayıcı faktör analizleri sonucunda çalışmamızın iki faktörlü bir yapıda olduğu tespit edilmiştir. Seçmen davranışlarını etkileyen bu faktörler sosyolojik ve psikolojik faktörler olduğu değerlendirilmiştir. Buna göre etnik köken, yerleşim yeri, din, sosyal çevre, meslek, adayın aşireti, adayın üyesi olduğu tarikat/cemaat, mezhep, cinsiyet ve aşiret üyeliği sosyolojik faktörler olarak sınıflanırken, partinin lideri, parti politikaları, partinin ideolojik yapısı, partinin seçim programı, partinin ekonomik performansı, partinin sosyal yardımlara bakışı, bireysel tutum ve davranışlar, grup çıkarı ve güvenlik politikaları psikolojik faktörler olarak sınıflandırılmıştır. Yapılan analizler neticesinde hem sosyolojik faktörlerin ve hem de psikoljik faktörlerin seçmen tercihi üzerinde etkisi gözlemlenmiştir. Ancak pisikolojik faktörlerin sosyolojik faktörlerden daha fazla miktarda seçmenin tercihini etkilediği tespit edilmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Temel Özellikleri

Bölgenin en belirgin özelliği öncelikle nüfus yapısı ile ilgilidir. Bölgede Kürt kimliği net bir biçimde kabul görmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı etnik kimlik açısından kendilerini Kürt olarak tanımlamaktadır. Bölgenin neredeyse tamamına yakını Sünni mezhebine tabidirler. %0,6 Hanbelî mezhebi, % 16,6 Hanefi,

% 0,5 Maliki ve ,%78,7 Şafii olmak üzere itikadi olarak Sünni mezhebe tabi olan katılımcılar toplamın yaklaşık olarak % 96'sını oluşturmaktadır.

Bölgede çok büyük siyasi gücü olduğu varsayılan aşiret ve tarikat bağlarının zayıfladığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadelerine göre bölgedeki tarikat ve cemaatler özellikle 15 Temmuz darbe girişiminden sonra halk nezdinde itibar kaybına uğramıştır. Halkın, tarikat ve cemaatlerle kendi arasına bir mesefa koyduğu söylenebilir. Kendilerini herhangi bir aşirete aidiyet kabul eden katılımcıların oranı %20 civarındadır. Özellikle 1990 öncesinde herhangi bir aşirete aidiyeti olma oranı yaklaşık olarak bugünkü sayının iki katı kadardı. Özellikle köylerin boşaltılması, kent yaşamı aile ve aşiret bağlarının zedelenmesine yol açmıştır. Kolektif hareket etme yerini bireysel düşünceye ve bireysel yaşama bırakmıştır. Bir ailedeki seçmenler özellikle 1990 öncesinde aile ya da aşiret büyüğünün direktifleri doğrultusunda oy kullanırken, günümüzde aşiret ve ailenin etki düzeyi oldukça azalmıştır.

Oy Verme Tercihleri

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 2000'li yıllara kıyasla iki partili bir siyasi hayatın varlığından söz edilebilir. 2002 öncesinde yapılan seçimlerde seçimlere katılan siyasi partiler Türkiye'nin diğer bölgelerinden olduğu gibi rekabet içeresindeyken, 2002 seçimlerinden bu yana bölgede kullanılan oylar Ak Parti ve HDP çizgisi arasında kutuplaşmış durumdadır. Oyların geçişkenliği genel olarak bu iki parti arasında gerçekleşmektedir.

Yapılan anaşizler neticesinde, genç neslin, özellikle ilk kez oy kullanan gençlerin sayısal olarak HDP'yi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Ancak yapılan ki-kare hesaplamalarına göre "bu pazar seçim olması halinde" HDP'yi destekleyeceklerini ifade eden seçmenlerin olması gerekenden daha az düzeyde oldukları görülmektedir. Dolayısıyla oransal olarak kendi içerisinde değerlendirildiğinde HDP'ye oy vereceğini ifade eden genç seçmenlerin beklenilenden az olduğu gözlemlenmiştir.

HDP'den yana tercihte bulunacaklarını ifade eden kesimler demografik değişkenlerine göre incelendiğinde eşitlilik gösterdiği görülmektedir. Gelir durumu düşük kişiler, seküler kimseler ve dindar kesimler bir arada HDP'yi destekleyebilmektedir. Kürt ve Zaza kesim ağırlıklı olarak HDP'yi desteklerken, Türk ve Arap kesimde bu destek çok düşük düzeydedir.

Ak Parti'yi destekleyen kesimlerde de demografik değişkenlere göre çeşitlilik söz konusudur. Kadın ve yüksek gelirli seçmenlerin Ak Parti'yi daha fazla destekledikleri görülmektedir. Arap ve Türk seçmenlerin desteği, Kürt ve Zazaların desteğinden çok daha güçlü düzeydedir.

- ✓ HDP yoksul kesimlerden daha fazla destek görürken, Ak Parti nispeten daha varlıklı kesimlerden destek görmektedir.
- ✓ Yapılan Ki-kare testine göre genç kesimlerde HDP'yi destekleme oranı olması gerekenden az olsa bile, genç kesimin HDP'yi daha fazla desteklemekte, orta yaş ve üzeri yaşlarda ise AK Parti daha fazla miktarda desteklenmektedir.
- ✓ Ak Parti'yi destekleyen genç kesimler daha çok sosyolojik faktörlerin etkisinde kalırken, orta yaş ve üzeri kişiler daha ziyade psikolojik faktörlerin etkisinde kalmaktadır.
- ✓ Kadın seçmenler oransal olarak daha ziyade AK Parti'yi desteklemekte iken erkekler seçmenler HDP'yi desteklemektedir.
- ✓ Etnik kimlik seçmen tercihini etkileyen en önemli hususlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kürt etnisitesine sahip seçmenler daha ziyade HDP'yi desteklerken, Türk ve Arap seçmenler Ak Parti'yi desteklemektedir.
- ✓ Hanefi mezhebine sahip katılımcılar daha fazla miktarda Ak Parti'yi desteklerken, Şafii mezhebine sahip katılımcılar daha fazla miktarda HDP'yi desteklemektedirler.
- ✓ Ahaber/ATV ile Kanal D kanallarında haber takibi yapan seçmenler daha ziyade Ak Parti'yi desteklemekte iken, Mednuçe ve Fox kanallarında haber takibi yapan seçmenler daha ziyade HDP'yi tercih etmektedirler.
- ✓ Kürtçe anadiline sahip seçmenler daha ziyade HDP'yi desteklerken, Türkçe ve Arapça anadiline sahip seçmenler Ak Parti'yi desteklemektedir.

- ✓ Köyleri güvenlik politikaları neticesinde boşaltılanlar ağırlıklı olarak HDP'yi, terör olayları sonucu köylerini terk etmek zorunda kalanlar ise daha ziyade Ak Parti'yi desteklemektedir.

Araştırmanın hipotezleri şunlardır:

1. "HDP'nin seçimlerde başarılı olmasının nedeni etnik temelli siyasettir.

Yapılan analizlerde ve verilen istatistiklerde Kürt seçmenin daha fazla miktarda HDP'yi tercih ettiği gözlemlenmiştir. Buna mukabil Türk ve Arap Seçmenler daha ziyade Ak Parti'yi tercih etmektedir. Türkiye'nin diğer bölgelerinde oy alan MHP ve CHP'nin bölgede neredeyse hiç desteklenmemesi etnik temelli siyasetin temel göstergesidir. Dolasıyla hipotezimiz verilerle desteklenmiştir.

2. Anadil kullanımı seçmen tercihinde etkilidir.

Anadili Kürtçe olanlar ile Türkçe ve Arapça olanlar arasında bariz bir farklılık olduğu gözlemlenmektedir. Kürtçe anadiline sahip seçmenler HDP'yi desteklerken Türkçe ve Arapça anadiline sahip seçmenler ise Ak Parti lehine tercihte bulunmaktadırlar. Dolasıyla hipotezimiz verilerle desteklenmiştir.

3. Mezhep farklılıkları (Hanefi-Şafii, Alevi-Sünni) bölge seçmen tercihi üzerinde etkilidir.

Din olgusunun seçmen tercihi üzerinde etkisi bulunduğu gibi, Sünni mezhebinin farklı itikadi unsurlarının da seçmen tercihi üzerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Kendilerini itikadi olarak Hanefi mezhebine tabi olarak tanımlayanlar daha ziyade AK Parti'yi desteklerken, Şafi mezhebine tabi olduğunu ifade eden şeçmenler ağırlıklı olarak HDP'yi desteklemektedir.

4. Zorunlu göçün sebeplerinden bir güvenlik politikaları ve terör olaylarıdır. Dolayısıyla güvenlik politikaları ve terör olayları seçmen tercihleri üzerinde etkilidir.

Köyleri güvenlik politikaları neticesinde boşaltılan seçmenler ağırlıklı olarak HDP'yi desteklerken, terör olayları neticesinde köyünü terk edenlerin daha az miktarda HDP'yi desteklediği gözlemlenmiştir. Ancak şehirlere göç ettikten sonra kendini yalnız ve güvensiz hisseden vatandaşlar, terör olayları sonucu göç etmek zorunda kalmalarına rağmen belli bir süreden sonra HDP çizgisinde siyaset yapan partilere yönelmiştir. Söz konusu istisnai durum dışında hipotez verilerle desteklenmiştir.

5. Aşiretler seçmen tercihi üzerinde etkilidir.

Aşiretlerin seçmen tercihleri üzerinde etkisinin eskisine oranla çok azaldığı gözlemlenmiştir. Aşiret üyeliğinin bulunduğunu belirten katılımcıların oranı şuan için %20 seviyesindedir. Aşiret üyeliği bulunan vatandaşların aşiretleri ile ilişkisi oldukça zayıflamıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle, kentleşme ile birlikte bireyselleşmenin ön plana çıktığı ve aşiret sisteminin zayıfladığı gözlemlenmiştir. Dolasıyla hipotezimiz verilerle desteklenmemiştir.

KAYNAKÇA

Abadan, Nermin: **"Ankara Şehir Nüfusunun Siyasi Eğilimlerinden Bazı Örnekler Nisan 1964"**, A.Ü. SBF Yayınları, Cilt:20/2, Ankara, 1965.

Abadan, Nermin ve Ahmet, Yücekök: **"1961-1965 Seçimlerinde Büyükşehirlerde Gelir Durumuna Göre Oy Verme Davranışları"**, A.Ü. SBF Yayınları, Cilt:21/4, Ankara, 1966.

Akgün, Birol: **"Türkiye'de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven"**, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.

Akgün, Birol: **"Türkiye'de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven"**, Nobel Yayınları, Ankara, 2007.

Aktan, Coşkun Can ve Dileyici, Dilek: **"Kamu Ekonomisinde Karar Alma ve Oylama Yöntemleri"**, Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, 2001.

Alkan, Türker: **"Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim"**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1989.

Antunes, Rui: **"Theoretical Models of Voiting Behaviour, Comunicação e ciências empresariais"**, Exedra, 4, Coimbra, 2010.

Ateş, Safiye: **"Demokratik Seçim Sistemleri"**, Üniversite ve Toplum Dergisi, Cilt6, Sayı 4, 2006.

Balcı, Ali: **"Sosyal Bilimlerde Araştırma"**, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2001.

Baltacı, Cemal ve Eke, Erdal: **"Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı"**, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, Antalya,2012

Bangrand, Mıchel: **"Politikada Pazarlama"**, İletişim Yay, İstanbul,1992.

Bartolini Stefano, Peter MAIR: **"Electoral Instability and Class Cleavage İmages 1885-1985",** Identity, Competition, and Electoral

Availability: The Stabilisation of European Electorates, 1885-1985, Cambridge University Press, 1990.

Başel, Halis: **"Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri"**, Siyaset Konferansları Dergisi, sayı 53, İstanbul, 2011.

Baykal, Deniz: **"Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi"**, A.U. SBF Yayını, Ankara, 1970.

Bekaraoğlu, Asaf Edip: **"Araftaki Seçim"**, Vadi Yayınları, İstanbul, 2015.

Bennet, W.Lance: **"Politik illüzyon ve medya"**, Nehir Yayınları, İstanbul, 2000.

Bentler, Peter ve Chou, Cihih Ping: **"Practical issues in structural modeling"**, Sociological Methods & Research, 1987.

Bentler, Peter ve Bonett, Douglas,G.: **"Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures"** [Kovaryans Yapılarının Analizinde Anlamlılık Testleri ve Uyum İyiliği]. Psychological Bulletin, 1980.

Berelson, Bernard R.: **"Communication And Public, Opinion"**, Mas Communication, Der. Wilbur Schramn, University of Illinois Press, Urbana, 1979.

Berelson, Bernard R.: **"Education And Social Order"**, Unwin Book, London, 1971.

Beren, Fatih: **"Seçmen Tercihine Etki Eden Faktörler ve Seçim Güvenliği: Şanlıurfa Örneği"**, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, 2013.

Black, Duncan: **"The Theory of Committees and Elections Cambridge"**, Cambridge University Pres, 1958.

Burden, Barry: **"Candidate Positioning in US Congressional Elections"**, British Journal of Political Science, Vol: 34, 2004.

Bülbül, Serpil ve Köse, Ali: **"Türkiye'de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi"**, İ.Ü.İ.F.D., Cilt 39, Sayı 1, İstanbul, 2010.

Byrne, Barbara. M.: **"Structural equation modeling with LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic concepts, applications and programming"**, Mahwah, New Jersey, Lawrance Erlbaum Associaties, 1998.

Campbell, Angus ve Hamer, Cooper: **"Cooper Group Differences İn Attitudes And Votes"**, Michigan University Press, Michigan, 1956.

Change in Advanced Industrial Democracies, Oxford University Press, Oxford,1993.

Cottam, M., Dietz-Uhler, Beth, M. Mastors, Elena, Preston, Thomas: **"Introduction to Political Psychology"**, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2004.

Cronbach, Lee: **"Coefficient alpha and the internal structure of tests"** [Alfa Katsayısı ve Testlerin İç Yapısı]. Psychometrika, volume:16, 1951.

Crozier, Michael: **"Recursive Governance; Cıntemporary Political Commnunication an Public Policy"**, Political Commnication, 2007.

Çağlar, Ali: **"Doğu Ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Sosyo-Ekonomik Ve Sosyo-Politik Yapı Araştırması Ve Doğu Ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden En Fazla Göç Almış Olan İllerin Sosyo-Ekonomik Ve Sosyo-Politik Yapı Araştırması: Sorunlar, Beklentiler Ve Çözüm Önerileri"**, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2009.

Çaha, Ömer: **"Türkiye'de Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler"**, Orion Yayınevi, Ankara, 2008.

Çaha, Ömer: **"Seçmen Davranışını Belirleyen Değerler"**, Fatih Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004.

Çakır, Hamza ve Biçer, Ahmet: **"Türkiye Yerel Seçimlerinde Seçmen Tercihlerini Etkileyen Kriterler: 30 Mart 2014, Kayseri örneği"**, Erciyes Üniversitesi İletişim Dergisi, Cilt, 4 Sayı, 1 Kayseri 2015.

Çam, Esat: **"Siyaset Bilimine Giriş"**, Der Yayınları, İstanbul,1995.

Çarkoğlu, Ali: **"Economic evaluations vs. ideology: Diagnosing the sources of electoral change in Turkey"**, 2002–2011. Electoral Studies, 31(3), 2012.

Çarkoğlu, Ali: **"Plus ça Change Plus C'est la Même Chose: Consolidation of the AKP's Predominance in the March 2014 Local Elections in Turkey"**, South European Society and Politics, 19(2), 2014.

Çınar, Tayfun: **"Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü İle Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği 1963-1999"**, A.Ü. siyasal Bilgiler Dergisi, Sayı 62:3, Ankara, 2007.

Çukurçayır, M.Akif: **"Siyasal Katılma ve Demokrasi"**, Yargı Yay, Ankara, 2000.

Dahl, Robert: **"Modern Politikal Analysis"**, Englewood Cliff: Printice-Hall Inc., New Jersey, 1963.

Dalton, Russell. S. and Wattenberg, Martin. P.: **"Parties Without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies",** Oxford University Press, Oxford,2002.

Devran, Yusuf: **"Siyasal Kampanya Yönetimi"**, Odak yayınları, İstanbul, 2004.

DİE: **"1997 Genel Nüfus Tespiti (İdari Bölünüş)"**, DİE Yayınları, Ankara, 1999.

Dural, Ahmet Baran ve Eseler, Bahriye: **"Rumeli Göçmenlerinin Siyasal Katılımı ve Davranışları: Bayrampaşa İlçesi Örneği"**, Sosyal Bilimler Dergisi, yıl 3, sayı 6, Malatya, 2016.

Dursun, Davut: **"Siyaset Bilimi"**, Beta Yayınlar, İstanbul, 2004.

Easton, David: **"A System Analysis Of Political Life"**, John Wiley Publisher, New York, 1965.

Ercins, Gülay: **"Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı"**, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sivas, 2007.

Erdem, Tarhan: **"Kapana Sıkışanlara: Kürt Sorunu Sanıldığı ve Gösterildiği Kadar Zor mu?"**, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.

Erder, Necat: **"Türkiye'de Siyasi Parti Seçmenlerinin Nitelikleri, Kimlikleri ve Eğilimleri"**, Tüses Veri Araştırma, Ankara, 1996.

Erdoğan, Seyfettin: **"Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi Perspektifi İle Siyaset- Ekonomi İlişkileri"**, Değişim Yayınevi, İstanbul, 2004.

Erikson Robert,S.: **"Economic Conditions and The Presidental Vote"**, The American Political Science Rewiew, Vol, 83, No 2. Houston,1989

Erkan, Rüstem ve Aydın, Deniz: **"Doğu'da Siyasetin Dinamikleri"**, Vadi Yay, İstanbul, 2011.

Evans, Geoffery: **"The end of class politics?: class voting in comparative context"**, Oxford University Press, Oxford, 1999.

Festinger, Leon: **"A Theory of Cognitive Dissonance"**, Stanford University Press, Stanford, 1957.

Glock, Charles Y.: **"Dindarlığın Boyutları Üzerine, Din Sosyolojisi"**, Derleyen, Y. Aktay, M. E. Köktaş, Vadi Yayınları, Ankara, 1998.

Goodhart, Charles: **"Political Studies Political Economy"**, London Gallup, 1970.

Gökçe, Orhan, Akgün, Birol, Karaçor, Süleyman: **"3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik Ve Değişim"**, S.Ü,İBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Isparta, 2002.

Gökçe, Orhan, Şahin, Ali, Örselli, Erhan ve Sözüak, Deniz: **"Voter Behavior: Who Elects Who and Why?"**, İnternational Conference On Social Science, Volume 3,10-11 İzmir, 2009.

Green, Donald,P., ve Shapiro, Ian: **"Pathologies of rational choice theory: A critique of applications in political science"**, Cambridge Univ Press, Cambridge, 1994.

Green, P. Donal; Hochor, Shachar Ron: **"Habit Formation and Political Behaviour; Evidence of Consuetudein Voter Turnout"**, British Journal of Political Science, Volume 30, Issue 4, 2000.

Gülmen, Yüksel: **"Türk Seçmen Davranışı: 1960-1970"**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1979.

Harrop Martin and William Miller: **"Election and Voters a Comparative Introduction"**, London, 1987.

Heywood, Andrew: **"Siyaset"**, Çev. B. Berat Özipek ve B. Kalkan, Liberte Yayınları, Ankara, 2007.

Hu, Li-Tze. ve Bentler, Peter M.: **"Cutoff criteria for fit indexes in converiance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives"**, Structural Equation Modeling, 1999.

Hüner, Mehmet Fatih: **"Antik Yunan Demokrarisi ve Modern Demokrasi karşılaştırması**", Hukuk ve Adalet, Eleştirel Hukuk Dergisi, Sayı 13, 2013

İbn Haldun: **"Mukaddime"**, Hazırlayan Süleyman Uludağ, C.I, İstanbul, 1988.

Kalaycıoğlu, Ersin: **"Attitudinal orientation to party organizations in Turkey in the 2000s. Turkish Studies"**, 9(2), Ankara, 2008.

Kalaycıoğlu, Ersin: **"Çağdaş Siyasal Bilim: Teori, Olgu ve Süreçler"**, Beta Yayınları, İstanbul, 1984.

Kalaycıoğlu, Ersin: **"Elections and Party Preferences in Turkey, Changes and Continuties İn The 1990s, Comparative Political Studies",** Vol.27:3, 1994.

Kalaycıoğlu, Ersin: **"Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir Araştırma"**, İ.Ü. SBF Yayınları, İstanbul, 1983.

Kalender, Ahmet: **"Siyasal İletişim, Seçmenler ve İkna Stratejileri"**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2005.

Kalkınma Bakanlığı: **"İllerin Sosyo - Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"**, Ankara, 2013.

Kapani, Münci: **"Politika Bilimine Giriş"**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2000.

Karaçor, Süleyman: "Seçmen Siyasal Kampanyadan Ne Bekler", Çizgi Kitabevi, Konya, 2013.

Key, Valdimer Orlando: **"A Study of Critical Elections"**, Journal of Politics 71, 1955.

Kışlalı, Ahmet Taner: **"Siyasal Sistemler"**, İmge Kitabevi, Ankara, 1991.

Kim, Jea Eun: **"Mimority Voting Factors"**, Cornegie Mellon Üniversty, 2014.

Kline , Rex B.: **"Principles and Practice of Structural Equation Modeling"**, The Guilford Press, Fourth edition, New York, 2016.

Konda: **"Kürt Meselesinde Algı ve Beklentiler"**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Koç, İsmet, Yiğit, Elif ve Türkyılmaz, Sinan: "**Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları**", Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2008

Köktaş, M. Emin: **"Din ve Siyaset Siyasal Davranış ve Dindarlık"**, Vadi Yayınları, Ankara, 1997.

Lau, Richard R., ve Redlawsk, David P.: **"How voters decide: Information processing in election campaigns"**, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.

Lazarsfeld, Paul, Berelson, Bernard ve Gaudet, Hazel: **"The People's Choice How The Voter Makes Up His Mind İn A Presidential Compaign"**, Columbia University Press, New York, 1968.

Lipset, Seymour Martin **"Political man: The social bases of politics"**, New York, Doubleday, 1963.

Lipset, Seymour Martin. **"Siyasal İnsan"**, Çev. Mete Tunçay, V Yayınları, Ankara, 1986.

Mcnair, Brian: **"An Introduction to Political Commnucication"**, Routkedge, London, 1999.

Muthen, Linda K. ve Muthen, Bengt O.: **"B. O. Mplus user's guide"**, Los Angles, CA, Muthen ve Muthen, 1998-2015.

Mutlu, Servet: **"New Perspectives on Turkey"**, Cambridge University Press, V.12, Spring Cambridge, 1995.

Niemi, Richard G. ve Weisberg, Herberd F.: **"Controversies İn Voting Behavior"**, Congressional Quarterly Inc., Washington, 1993.

Norris, Pippa: **"Political Commnications and Democratic Politics, Poltical Commnications Transformed From Morrison to Mandelson"**, Edited by John Bartle, Dylan Griffiths, Palgrave, New York, 2001.

Olson, ancur.: **"The logic of collective action"**, Harvard University Press, Cilt 124, Harvard, 2009.

Özbudun, Ergun ve Tachau, Frank: **"Social Change and Electoral Behaviour in Turkey: Toward a 'Critical Realignment'?"**, International Journal of Middle East Studies, 6, 1975.

Özbudun, Ergun: **"Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılım"**, Ankara Üniversitesi Yayınlar, Ankara, 1975.

Özbudun, Ergun: **"Türkiye'de Parti ve Seçim Sistemi"**, İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul, 2011.

Özcan, Yusuf Ziya: **"Siyasi Parti Tercihlerini Belirleyen Etmenler: İstanbul Örneği"**, Toplum ve Bilim, Sayı 76, İstanbul, 1998.

Özer, İnan ve Meder, Mehmet. **"Siyasal Katılma Ve Seçmen Davranışı"**, Ege Yayınları, İstanbul, 2008.

Özgür, E. Murat ve Yüceşahin, M. Murat. **"Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü"**, Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, Ankara, 2006.

Özkiraz, Ahmet ve Özhan, Mahir: **"Mülteciler: Tokat Örneği"**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, Tokat, 2011.

Öztekin, Ali: **"Siyaset Bilimine Giriş"**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2010.

Öztan, Gürkan Güven ve Bezci, Egemen Türkiye'de Olağanüstü Hal Devlet Aklı, Askerler ve Siviller, Mülkiye Dergisi, Sayı:39(1), Ankara, 2015

Polat, Ferihan: **"Din Siyaset Seçmen"**, Çizgi Kitapevi Konya, 2010.

R Core Team, A language and environment for statistical computing. R foundation for statistical computing, Vienna, Austria. https://www.R-project.org/, 2016

Sarıbay, Ali Yaşar: **"Global Bir Bakışla Politik Sosyoloji"**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.

Saygılı, Rukiye: **"Siyasi lider Söylemlerinin Vatandaşların Siyasi Parti Tercihi Üzerindeki Olası Etkileri: 2011 Genel Seçimlerine Yönelik Bir Alan Araştırması"**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 32, 2014.

Sencer, Muzaffer: **"Türkiye'de Sınıfsal Yapı ve Seçmen Davranışları"**, May Yayınları, İstanbul, 1974.

SETA, Ülkücülükten Tepkisel Milliyetçiliğe, Ankara, 2014

Shaw, Catharine: **"The Campaign Manager"**, Oxford, 2000.

Sitembölükbaşı, Şaban: **"Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyo - Ekonomik Faktörler"**, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.

Sitembölükbaşı, Şaban: **"Türkiye'de İslam'ın Yeniden İnkişafı"**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1995.

Stegmaier, Mary Ann: **"Voting"**, Behaviour Transtition Conutry, 2001.

Szyliowicz Joseph S.: **"The Political Dynamics of Rural Turkey"**, Middle East Journal, Vol. 16, No. 4, 1962.

Şentürk, Hulusi: **"Seçmen'in DNA'sı"**, Okutan Yayınları, 2008.

TBMM: **"Doğu ve Güneydoğu Raporu"**, Ankara, 1999.

Teziç, Erdoğan: **"Anayasa Hukuku"**, Beta Yayınları, İstanbul, 1986.

Tokgöz, Oya: **"Siyasal İletişimi Anlamak"**, İmge Kitabevi, Ankara, 2008.

Tuncer, Erol: **"24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimleri"**, TESAV, Yayın no 11, 1996.

Turan, Erol ve Temizel, Metehan: **"Türkiye'de Seçmen Davranışları"**, Kömen Yayınları, İstanbul, 2015.

Turan, Ali: **"Türkiye'de Seçmen Davranışı Önceki Kırılmalar ve 2002 Seçimi"**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, İstanbul.

Turan, İlter: **"Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış"**, İstanbul, İktisat Yay.,1986.

Türkdoğan, Orhan: **"Etnik Sosyoloji"**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1998.

TÜSİAD Raporu: **"Seçim Sistemleri ve Siyasal Parti Araştırması"**, No 312, İstanbul, 2001.

Uysal, Aysel ve Topak, Oğuz: **"Particiler, Türkiye'de Partiler ve Sosyal Ağların İnşası"**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Uysal, Birkan: **"Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi"**, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 17, Sayı 4, Ankara, 1984.

Ünal, B., Aydoğan: **"Oy Verme Davranış Modelleri"**, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Temmuz, 2016.

Varlık, Ülkü ve Ören, Banu: **"Seçim Sistemleri ve Türkiye'de Seçimler"**, Der yayınları, İstanbul, 2001.

Vergin, Nur: **"Siyasetin Sosyolojisi"**, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.

Willis, Gordon B.: "**Analysis of The Cognitive İnterview İn Questionnaire Design",** Oxford University Press, Oxford, 2015

Yeğen, Mesut: **"Kürt Seçmenlerin Oy Verme Dinamikleri: Kuzeydoğu- Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu Alt Bölgelerinde Seçmenin Siyasal Tercihlerinin Sosyolojik Analizi"**, Ankara, 2015.

http://www.beyaztarih.com/makale/mezhep-kavrami-ve-mezhepler

http://www.gap.gov.tr/upload/dosyalar/pdfler/icerik/istatiski_veriler/Egitim_Istatistikleri.pdf

http://www.konda.com.tr/tr/raporlar/2006_09_KONDA_Toplumsal_Yapi.pdf

mülteciler. org.tr/turkiyedi-suriyeli-sayısı

https://sorularlaislamiyet.com/kaynak/rasid-dort-halife-halifeler-donemi-ve-halife-olarak-belirlenme-usulleri

http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategrist

EKLER

Ek 1: Ön Uygulama Envanteri

Bu anket çalışması, Seçmen Davranışlarını Etkileyen Etmenler: Güneydoğu örnek olay analizi başlığını taşıyan doktora tezinde kullanılmak amacıyla veri elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmadan elde edilecek veriler söz konusu akademik çalışma için kullanılacak olup, söz konusu veriler üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Bize yardımcı olduğunuz için şimdiden teşekkür ederiz.

1) Yaşınız
   a) 18-24 b) 25-30 c) 31-40 d) 41-50 e) 51+
2) Cinsiyetiniz
   a) Kadın b) Erkek
3) Mesleğiniz
   a) İşçi Emeklisi b) Memur Emeklisi c) Ev kadını d) Kendi hesabına çalışıyor (Esnaf, işyeri sahibi) e) Kamu sektöründe işçi f) Özel sektörde işç
   g) Kamu ya da özelde üst düzey yönetici ı) Öğrenci i) Devlet memuru k) İşsiz l)Uzmanlık gerektiren meslekler(hâkim, avukat, doktor, mühendis)
4) Eğitim durumunuz
   a)okur-yazar değil b) okur-yazar c) İlköğretim c)Ortaöğretim
   d)Ön Lisans e) Lisans f) Lisansüstü
5) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadardır?
   a) 0-1000 TL b) 1001-1750 TL c) 1751-2500 TL
   d) 2501-3500 TL e) 3501-4500 f) 4501+ TL
6) İkametgâh adresiniz (il) hakkında bilgi verir misiniz?
   a) Batman b) Diyarbakır c) Mardin d)Siirt
7) İkamet ettiğiniz yere göç sonucu mu geldiniz?
   a) Evet b) Hayır
   Cevabınız evet ise sonraki iki soruyu cevaplandırınız.
8) Köyünüzden/kasabanızdan isteyerek mi ayrıldınız?
   a) Evet b) Hayır
9) Göç etme sebebiniz nedir?
   a) Ekonomik Sebepler b) Kan Davası c) Terör Olayları d) Köy Boşaltmaları
   e) Şehrin Cazibesi e) Eğitim f) Sağlık

10) Anadiliniz hakkında bilgi verir misini?
    a) Arapça b) Kürtçe c) Türkçe d) Süryanice e)Ermenice

f)Diğer(…….)

11) Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz?

a) Arap b) Kürt c) Türk d) Süryani e)Ermeni f) Diğer(.)

12) En çok takip ettiğiniz haber kanalı hangisidir?

a) A Haber/ ATV b) Kanal D c) FOX d) Med Nuçe e) Sterk

f) RUDAW g) CNN Türk h) Haberütrk ı) NTV i) TGRT

j) Star TV k) TRT KÜRDİ l)Diğer

13) Mezhep olarak kendinizi aşağıdakilerden hangisine ait hissediyorsunuz?

a) Hanbeli b) Hanefi c) Maliki d) Şafii e) Alevi

f) Caferi g) Şii g) Diğer(……..)

14) Kendinizi siyasal görüş olarak nasıl tanımlarsınız?

a) Liberal b) Demokrat c) Laik d) Milliyetçi e) Sosyalist f) İslamcı

g) Sosyal Demokrat h) Ulusalcı ı) Muhafazakar Demokrat i) Yurtseve

j) Dindar k) Atatürkçü l) Diğer(……..)

15) 1990'lardan önce aileniz sayacaklarımdan hangisine ağırlıkla oy verirdi?

a) ANAP, Doğru Yol gibi partilere

b) SHP, CHP gibi partilere

c) Refah Partisi, Fazilet Partisi gibi partilere

d) MHP, BBP gibi partilere

e) Diğer: .....

16) 3 Kasım 2002 milletvekilliği genel seçiminde ailenizin tercih ettiği parti hangisidir?

a) Ak Parti b) CHP c)DEHAP d) DYP

e) MHP f) Saadet Partisi g) GENÇ PARTİ h)ANAP

ı)Bağımsızlar i) Diğer(……)

17) 1 Kasım 2015 milletvekilliği genel seçiminde hangi partiye oy verdiniz?

a) Ak Parti b) BBP c) CHP d) HDP e) MHP

f) Saadet Partisi g) Oy kullanmadım h) Diğer(……)

18) Bu pazar seçim olsa hangi partiye oy verirdiniz?

a) Ak Parti b) BBP c) CHP d) HDP e) Hüda-Par

f)MHP g) Saadet Partisi h) oy kullanmayacağım

i) Diğer(……)

19) Oy verme davranışınızı etkileyen faktörlere ilişkin bilgiler verilmiştir. Söz konusu faktörlerin tercihinize etki düzeylerini belirtiniz

	Kesinlikler Etkiler	Etkiler	Ne Etkiler Ne Etkilemez	Etkilemez	Kesinlikle Etkilemez
Adayın Etnik kökeni oy verme davranışımı etkiler					
Adayın memleketi oy verme davranışımı etkiler					
Adayın dindar olması oy verme davranışımı etkiler					
Adayın Sosyal çevresi oy verme davranışımı etkiler					
Adayın mesleği oy verme davranışımı etkiler					
Adayın Aşireti oy verme davranışımı etkiler					
Adayın üyesi olduğu tarikat/cemaat oy verme davranışımı etkiler					
Adayın Dürüst olması(yolsuzluk, rüşvet v.s gibi yüz kızartıcı durumlara muhatap olmaması) oy verme davranışımı etkiler					
Aynı mezhepten olmamız oy verme davranışımı etkiler					
Adayın cinsiyeti oy					

verme davranışımı etkiler					
Partinin lideri oy verme davranışımı etkiler					
Etnik bakımdan oydaştığım parti/ aday oy verme davranışımı etkiler					
Kimlik/kültür talebimi gerçekleştirecek patiyi/ aday oy verme davranışımı etkiler					
Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışımı etkiler					
Partinin seçim programı oy verme davranışımı etkiler					
Partinin iktidarda olması oy verme davranışımı etkiler					
Partinin iyi bir ekonomik gelecek vat etmesi oy verme davranışımı etkiler					
Siyaset-dışı kurumların siyasete müdahalesine karşı sergilenen tutum oy verme davranışımı etkiler					
Partinin AB'ye üyelik hedefleri doğrultusunda tutum sergilemesi oy verme					

davranışımı etkiler					
Partinin sosyal adalet ve sosyal yardımlar konusunda gösterdiği çaba oy verme davranışımı etkiler					
Kamuoyu araştırma şirketlerinin araştırmaları oy verme davranışınızı etkiler					
Ülkenin içerisinde bulunduğu mevcut durum (ekonomi, anarşi, terör, v.b) oy verme davranışınızı etkiler					
Dindar parti/aday oy verme davranışımı etkiler					
Bağlı olduğum inanç gurubunun lideri oy verme davranışımı etkiler					
Bağlı olduğum Aşiretin lideri oy verme davranışımı etkiler					
Toplumda saygınlığı olan kişiler oy verme davranışımı etkiler					
Kendimi ait hissettiğim sınıfsal yapı oy verme davranışımı etkiler					

Ekonominin iyi yönetilmesi oy verme davranışımı etkiler					
Yazılı ve/veya görsel medya oy verme davranışımı etkiler					

ANKETİMİZ SONA ERMİŞTİR.

KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

"ARAŞTIRMANIN BELİRLENEN KOTALAR VE BİLİMSEL KURALLAR ÇERÇEVESİNDE YÜZ YÜZE OLARAK TAMAMLANDIĞINI ONAYLIYORUM."

Öğretim Görevlisi

Mahir ÖZHAN

Ek 2: Son Uygulama Envanteri

Değerli katılımcılar, bu anket çalışması, Seçmen Davranışlarını Etkileyen Etmenler: Güneydoğu Örnek Olay Analizi başlığını taşıyan doktora tezinde kullanılmak amacıyla veri elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmadan elde edilecek veriler söz konusu akademik çalışma için kullanılacak olup, söz konusu veriler üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Bu nedenle çalışma üzerinde herhangi bir isim ya da numara yazmanıza gerek yoktur. Lütfen size uygun olan seçeneği (X) ile işaretleyiniz. Bize yardımcı olduğunuz için şimdiden teşekkür ederiz.

Öğretim Görevlisi Mahir ÖZHAN
İletişim: 05302236203

1) Yaşınız
……

2) Cinsiyetiniz
b) Kadın b) Erkek

3) Mesleğiniz
……

4) Eğitim durumunuz
a)okur-yazar değil b) okur-yazar c) İlkokul d)Ortaokul
e)Lise f) Ön Lisans g) Lisans h) Lisansüstü

5) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadardır?
……..

6) Yaşadığınız il hakkında bilgi verir misiniz?
b) Batman b) Diyarbakır c) Mardin d)Siirt

7) İkamet ettiğiniz yere göç sonucu mu geldiniz?
b) Evet b) Hayır

<u>Cevabınız evet ise sonraki üç soruyu cevaplandırınız. Hayır, ise 11. Soruya geçiniz.</u>

8) Köyünüzden/kasabanızdan isteyerek mi ayrıldınız?
b) Evet b) Hayır

9) Göç etme sebebiniz nedir?
a) Geçim Sıkıntısı b) Kan Davası c) TerörOlayları
d) Köy Boşaltmaları(Güvenlik Politikaları) e) Şehrin Cazibes
e) Eğitim f) Sağlık g)Diğer(…….)

10) Şuan ki ikametgâhınıza nerden göç ettiniz?
a) Yaşadığım ilin bir köyünden b) Yaşadığım ilin bir ilçesinden
c) Başka bir ilin köyünden d) Başka bir ilin ilçesinde
e) Başka bir il merkezinden f)Diğer(…….)

11) Anadiliniz hakkında bilgi verir misiniz?
a) Arapça b) Kürtçe c) Türkçe d) Süryanice e)Ermenice f)Zazaca

g) Diğer(…….)

12) Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz?
a) Arap b) Kürt c) Türk d) Süryani e)Ermeni f) Zaza
g) Diğer(…….)

13) Herhangi bir aşirete üyeliğiniz var mı?
a) Evet b) Hayır

14) Kaç kardeşsiniz?
……..

15) Haber bültenlerini takip etmek için en çok aşağıdaki kanallardan hangisini tercih edersiniz?
a) A Haber/ ATV b) Kanal D c) CNN Türk d) FOX
e) Haber Türk f) Med Nuç g) NTV h)RUDAW
ı) Star TV i) Sterk TV j)TGRTTV k) TRT Haber
l)Diğer(…….)

16) Mezhep olarak kendinizi aşağıdakilerden hangisine ait hissediyorsunuz?
a) Hanbeli b) Hanefi c) Maliki d) Şafii e) Alevi
f) Caferi g) Ortodoks h) Katolik l)Protestan
i)Diğer(……..) j) Hiçbiri

17) 1 Kasım 2015 milletvekilliği genel seçiminde hangi partiye oy verdiniz?
a) Ak Parti b) BBP c) CHP d) HDP
e) MHP f) Saadet Partisi g) Hüda-Par h) Oy kullanmadım
ı)Diğer(……)

18) Bu pazar seçim olsa hangi partiye oy verirdiniz?
a) Ak Parti b) BBP c) CHP d) HDP
e) Hüda-Par f)MHP g) Saadet Partisi h) İYİ PARTİ
ı) oy kullanmayacağım i)Kararsızım j) Diğer(… ……)

19) Aşağıdaki tabloda oy verme davranışınızı etkileyen faktörlere ilişkin bilgiler verilmiştir. Söz konusu faktörlerin tercihinize etki düzeylerini belirtiniz.

	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım
Adayın Etnik kökeni oy verme davranışımı etkiler				
Adayın memleketi oy verme davranışımı etkiler				
Adayın dindar olması oy verme davranışımı etkiler				
Adayın Sosyal				

çevresi oy verme davranışımı etkiler					
Adayın mesleği oy verme davranışımı etkiler					
Adayın Aşireti oy verme davranışımı etkiler					
Adayın üyesi olduğu tarikat/cemaat oy verme davranışımı etkiler					
Aday ile aynı mezhepten olmamız oy verme davranışımı etkiler					
Adayın cinsiyeti oy verme davranışımı etkiler					
Partinin lideri oy verme davranışımı etkiler					
Kimlik/kültür talebimi gerçekleştirecek parti / aday oy verme davranışımı etkiler					
Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışımı etkiler					
Partinin seçim programı oy verme davranışımı etkiler					
Partinin iktidarda olması oy verme davranışımı etkiler					

Partinin iyi bir ekonomik gelecek vaat etmesi oy verme davranışımı etkiler					
Partinin sosyal adalet ve sosyal yardımlar konusunda gösterdiği çaba oy verme davranışımı etkiler					
Bağlı olduğum Aşiretin lideri oy verme davranışımı etkiler					
Kendimi ait hissettiğim sınıfsal(ekonomik) yapı oy verme davranışımı etkiler					
Ekonominin iyi yönetilmesi oy verme davranışımı etkiler					
Güvenlik Politikaları oy verme davranışımı etkiler					

Ek 3: Mülakat Formu

SEÇMEN DAVRANIŞLARINI ETKELEYEN FAKTÖRLER: GÜNEYDOĞU ÖRNEK OLAY ANALİZİ

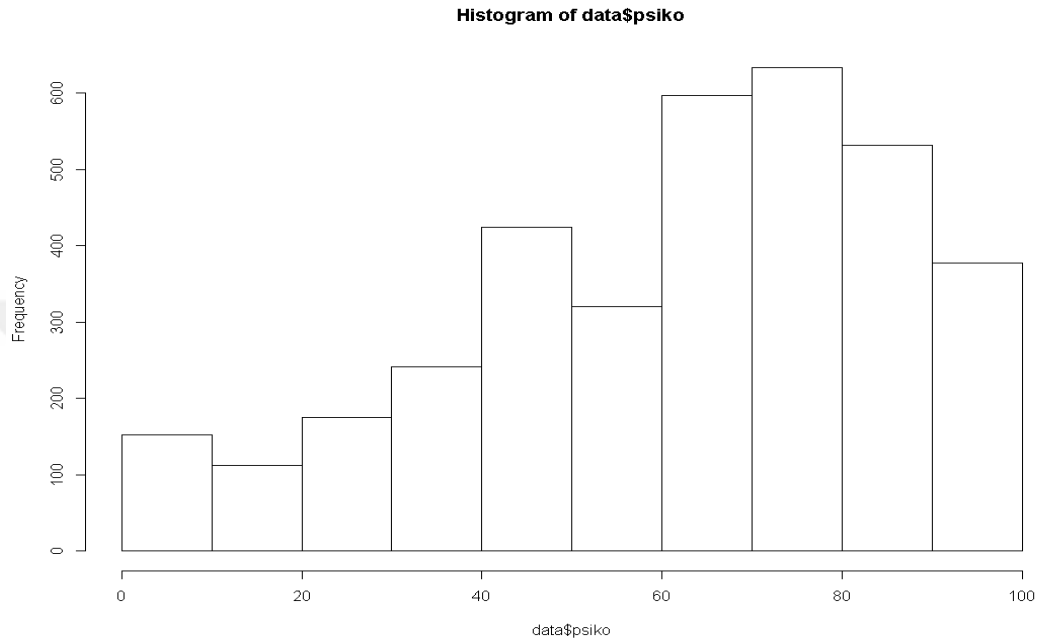
YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT FORMU

İL KODU: UNVAN:

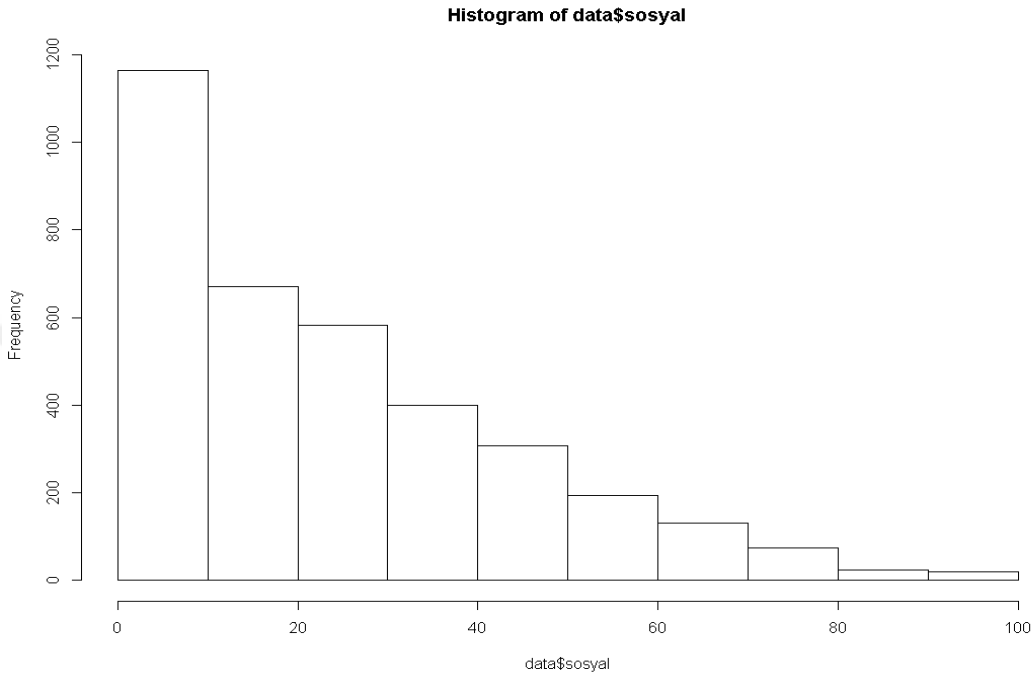
TARİH: AD-SOYADI:

1) Sizi kısaca tanıyabilir miyiz?
2) Sizce bölge insanının oy verme davranışını en fazla etkileyen faktörler nelerdir?
3) Sizce dini cemaat ya da tarikatlar oy verme tercihinde etkili midir?
4) Sizce aşiretler oy verme tercihinde etkili midir?
5) Kendinizi siyasal görüş olarak nasıl tanımlarsınız?
6) Sizce seçmenlerin gelir durumu, cinsiyet durumu, yaş durumu ve etnisite gibi hususlar oy verme tercihinde etkili midir?
7) Sizce parti ya da adayın dindarlığı seçmenin oy verme tercihinde etkili midir?
8) Sizce köy boşaltmalar seçmenlerin oy verme tercihinde etkili midir?
9) Sizce bölgeye yapılan yatırımlar seçmenin oy verme tercihini etkiler mi?
10) Sizce seçmenin kültür ya da kimlik talebini ön plana çıkaran partiler seçmenin oy verme tercihini etkiler mi?

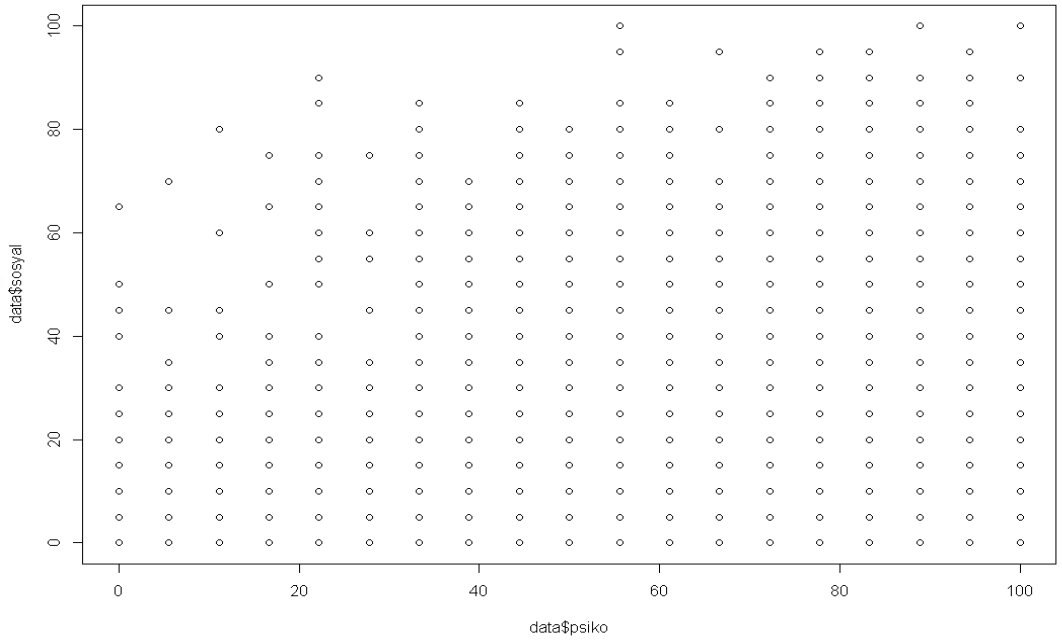
Ek 4: Psikolojik Faktörlere Ait Histogram

Ek 5: Sosyolojik Faktörlere Ait Histogram

Ek 6: Sosyolojik ve Psikolojik Faktörlere Ait Artıkların Dağılımı

ÖZGEÇMİŞ

10.12.1983 tarihinde Siirt'in Pervari İlçesine bağlı Tosuntarla köyünde doğan Mahir ÖZHAN İlköğrenimini Hürriyet İlkokulu ile Vali Mehmet SÜER İlköğretim Okulunda, lise öğrenimini Siirt Lisesi'nde tamamlamıştır. Lisans öğrenimini 2008 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamlayan ÖZHAN, yüksek lisansını yine Gaziosmanpaşa Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda yapmış ve 2010 yılında mezun olmuştur. Mahir ÖZHAN 2010-2013 tarihleri arasında Munzur Üniversitesinde ve 2013'ten bu yana Siirt Üniversitesinde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır. 2013 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset bilimi ve Kamu Yönetimi alanında doktora çalışmasına başlayan ÖZHAN evli ve iki çocuk babasıdır.